

Angielsko-polskie
kontakty językowe

Elżbieta Mańczak-Wohlfeld

**Angielsko-polskie
kontakty językowe**

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

Książka dofinansowana przez Uniwersytet Jagielloński ze środków Wydziału Filologicznego

RECENZENT

Prof. dr hab. Janusz Arabski

PROJEKT OKŁADKI

Maciej Kwiatkowski

REDAKTOR

Lucyna Sadko

KOREKTOR

Dorota Janeczko

SKŁAD I ŁAMANIE

Wojciech Wojewoda

© Copyright by Elżbieta Mańczak-Wohlfeld & Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Wydanie I, Kraków 2006
All rights reserved

Książka, ani żaden jej fragment, nie może być przedrukowywana bez pisemnej zgody Wydawcy.
W sprawie zezwoleń na przedruk należy zwracać się do Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego

ISBN 83-233-2132-9

www.wuj.pl

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Redakcja: ul. Michałowskiego 9/2, 31-126 Kraków
tel. 012-631-18-81, 012-631-18-82, fax 012-631-18-83
Dystrybucja: ul. Wrocławska 53, 30-011 Kraków
tel. 012-631-01-97, tel./fax 012-631-01-98
tel. kom. 0506-006-674, e-mail: wydaw@if.uj.edu.pl
Konto: BPH PBK SA IV/O Kraków, nr 62 1060 0076 0000 3200 0047 8769

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Rozdział I	
Pozycja języka angielskiego w świecie.....	9
Rozdział II	
Pierwsze kontakty angielszczyzny z językiem polskim.....	17
Rozdział III	
Wpływ języka angielskiego na współczesną polszczyznę.....	43
Rozdział IV	
Zjawiska językowe w procesie zapożyczenia z angielskiego do polszczyzny.....	63
Rozdział V	
Tendencje purystyczne we współczesnym języku polskim	69
Rozdział VI	
Wykaz anglicyzmów występujących we współczesnej polszczyźnie.....	83
Bibliografia	169

WSTĘP

Książka stanowi wynik moich zainteresowań lingwistycznych dotyczących kontaktów językowych, a uściślając, wpływu angielszczyzny na język polski, które zostały zapoczątkowane artykułem opublikowanym w *Języku Polskim* w 1987 roku. Nosił on tytuł „Najstarsze zapożyczenia angielskie w polszczyźnie”. Moje dalsze dociekania naukowe z zakresu kontaktów językowych dotyczyły sześciu kręgów zainteresowań (znalazły one odzwierciedlenie w układzie oddawanej do rąk czytelnika publikacji, złożonej z sześciu odpowiadających im rozdziałów). Są to:

1) pozycja angielskiego w odniesieniu do innych języków od czasów dawniejszych po współczesność, co omówiono w rozdziale I („Pozycja języka angielskiego w świecie”),

2) wpływ języka angielskiego na polszczyznę do połowy XX wieku, przedstawiony w układzie chronologicznym w rozdziale pt. „Pierwsze kontakty angielszczyzny z językiem polskim”,

3) analiza kontaktu języka angielskiego z polskim po zakończeniu II wojny światowej, zawarta w rozdziale „Wpływ języka angielskiego na współczesną polszczyznę”,

4) zjawiska językowe towarzyszące kontaktowi angielszczyzny z polszczyzną, zreferowane w kolejnym rozdziale, zatytułowanym „Zjawiska językowe w procesie zapożyczania z angielskiego do polszczyzny”,

5) tendencje purystyczne we współczesnym języku polskim; stanowiące treść przedostatniego rozdziału pt. „Tendencje purystyczne we współczesnym języku polskim”,

6) angielskie zapożyczenia leksykalne zarejestrowane we współczesnym języku polskim, zebrane w ostatnim rozdziale zatytułowanym „Wykaz anglicyzmów występujących we współczesnej polszczyźnie”.

Jest rzeczą zrozumiałą, że poszczególne rozdziały mają różną objętość, która wynika z omawianej w nich problematyki.

Wbrew zasadzie Pāniniego, iż element krótszy poprzedza dłuższy, tytuł niniejszej pracy rozpoczyna człon dłuższy (*Angielsko-polskie kontakty...*). Taki układ ma jednak uzasadnienie merytoryczne, gdyż, jak powszechnie wiadomo, kontakty języka angielskiego z polskim w zasadzie ograniczają się do wpływu angielszczyzny na polszczyznę. Celowo zostało użyte określenie „w zasadzie”, gdyż – zgodnie z ustaleniami Podhajeckiej (2002) – w języku angielskim występuje niewielka liczba polonizmów. Jak wynika z tytułu artykułu, autorka wyekscerpowwała zapożyczenia polskie z największego leksykonu angielskiego, jakim jest *The Oxford English Dictionary* (II wyd. z 1989 r.). Znalazła tam zaledwie 19 jednostek leksykalnych, co stanowi 0,004% odnotowanych w tym słowniku haseł. Podhajecka w przypisie podaje dalsze przykłady polonizmów, które zostały zarejestrowane w innych słownikach, np. *duda*, *kujawiak* (Urdang), *babka*, *endek*, *grosz*, *leukergy*, *mazur*, *zubrowka* (III wyd. Webstera),

*borscht*¹, *horda*, *pirogi* (*The New Oxford Dictionary of English*) [za Podhajecką 2002]. Można więc przyjąć, iż w angielszczyźnie występuje około 30 polonizmów², co z jednej strony świadczy o znikomym wpływie języka polskiego na angielski, ale z drugiej – pokazuje, iż wbrew powszechnemu przekonaniu, panującemu również wśród lingwistów, pewne elementy z polszczyzny przeniknęły do języka angielskiego. Być może liczba ta byłaby nieco mniej skromna, gdyby przeanalizowano większą ilość leksykonów, a także gdyby nie zawężono pojęcia *zapożyczenia* tylko do tych jednostek, które bezpośrednio przeniknęły z języka polskiego do angielskiego³.

Naturalnie, większość odnotowanych polonizmów to tzw. egzotyki w rodzaju *Po-lack* (zarejestrowane już w 1574 roku!), *Sejm*, *mazurka*, *złoty* itp., co wskazuje na ich małą przydatność dla użytkowników języka angielskiego, a więc tym samym na ich niską frekwencję. Niemniej jednak w zakończeniu artykułu Podhajeczka (2002) wyraża nadzieję, że autorzy III wydania *Słownika oksfordzkiego*, zaplanowanego na rok 2010, odnotują nowsze polonizmy o charakterze w mniejszym stopniu literackim i nieodnoszące się wyłącznie do polskich realiów kulturowych.

Wreszcie należy odnotować, że niniejsza publikacja nie ma charakteru monografii, jakkolwiek nie jest ona li tylko przedrukiem wybranych wcześniej wydanych prac mojego autorstwa, gdyż:

1) część z nich została skorygowana lub poszerzona w wyniku późniejszych dociekań badawczych,

2) w pewnych wypadkach z powodów merytorycznych zamieszczono jedynie fragmenty oryginalnych publikacji,

3) dla zachowania ciągłości wywodu gdzieniegdzie dodano rezultaty badań innych językoznawców,

4) parę artykułów lub ich fragmentów przetłumaczono z języka angielskiego,

5) lista anglicyzmów nie jest jedynie przedrukiem wcześniej opublikowanych przeze mnie wykazów (Mańczak-Wohlfeld 1994b, Görlach, red. 2001), ale zawiera liczne zapożyczenia angielskie wyekscerpowane nie tylko ze współcześnie wydanych słowników języka polskiego i leksykonów wyrazów obcych, lecz także z prasy.

¹ W tym wypadku autorka błędnie przypisuje temu wyrazowi pochodzenie polskie, zob. np. *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1995), gdzie leksem *borscht* został odnotowany jako rusycyzm.

² Warto zwrócić uwagę na to, że niektóre z zacytowanych przez Podhajecką polonizmów nie figurują we współczesnych słownikach języka polskiego (np. Szymczak, red. 1992, Dunaj, red. 1996). Są to: wspomniane *leukergy* oraz z listy odnotowanych z *The Oxford English Dictionary*: *bobac* i *kromesky*.

³ Jest oczywiste, że niektórzy językoznawcy tak interpretują termin *zapożyczenie*, co oznacza, iż uznają za źródło zapożyczenia ten język, z którego dany leksem dostał się bezpośrednio do języka-biorcy (zob. np. Cyran 1974, Kuroczycki, Rzepka 1979 czy M. Stachowski 2004). Warto natomiast odnotować, że Podhajeczka (2002) błędnie posługuje się terminem *loanword* jako zapożyczeniem właściwym, czyli bezpośrednim. W rzeczywistości określenie to, wprowadzone przez językoznawców anglojęzycznych (np. Hockett 1958), nie odnosi się tylko do pożyczek bezpośrednich, ale też do wyrazów zapożyczonych, i stanowi przeciwieństwo np. *hybrid* czy *kalk*.

Rozdział I

POZYCJA JĘZYKA ANGIELSKIEGO W ŚWIECIE¹

Przyjmuje się, że w kontaktach językowych zjawisko zapożyczania jest nieuniknione. Zachodzi ono w mniejszym lub większym stopniu we wszystkich językach i we wszystkich epokach, gdyż nie istnieją tzw. czyste języki naturalne, do których nie wprowadzałoby się zewnętrznych zapożyczeń, a więc elementów z języków obcych, oraz wewnętrznych pożyczek, czyli jednostek leksykalnych z gwar czy języków zawodowych.

Jak wynika z tytułu niniejszego opracowania oraz z poprzedzającego ten rozdział *Wstępu*, celem tej pracy jest opis wpływu języka angielskiego na polszczyznę. Z tego powodu pragnę, w pierwszym rzędzie, pokrótce przedstawić rozwój angielszczyzny oraz jej pozycję w świecie, która sprawia, iż język angielski stał się nie tylko językiem międzynarodowej komunikacji, lecz także źródłem wielu pożyczek w rozmaitych językach (głównie europejskich, zob. Görlach, red. 2001).

Powszechnie wiadomo, że w początkowym okresie rozwoju angielszczyzna przejmowała wiele zapożyczeń z innych języków. Tak więc, o ile w staroangielskim 3% zasobu leksykalnego stanowiły pożyczki, o tyle około 1500 roku już 60% wyrazów to słowa pochodzenia obcego (Görlach 1994: 224). Najprawdopodobniej z tego powodu Johnson (1852: IV) wyraził we *Wstępie* do swojego słownika słynną, jakkolwiek przesadzoną uwagę, iż niebawem język angielski może stać się dialektem francuskiego:

Our language, for almost a century, has by the concurrence of many causes, been gradully departing from its original Teutonic character, and deviating towards a Gallick structure and phraseology, from which it ought to be our endeavour to recal it.

W przeszłości angielszczyzna nie tylko przyjmowała zapożyczenia z innych języków, lecz także nie miała wpływu na żaden język. Warto więc za Jespersenem (1930: 227) przytoczyć często cytowaną uwagę angielskiego pisarza z roku 1582, iż:

The English tongue is of small reach, stretching no further than this island of ours, nay not there over all.

Obserwacja ta pochodzi z czasów panowania królowej Elżbiety I, kiedy to językiem angielskim jako ojczystym posługiwało się od 5 do 7 mln osób. W okresie rządów królowej Elżbiety II angielskiego używa – według Crystala (1997) – pięćdziesiąt razy więcej ludzi, czyli około 250 mln, a zgodnie z wyliczeniami Phillipsona (1996) aż 315 mln osób, natomiast Zagrebelsky w artykule z roku 1984 podaje liczbę 300 mln angielskich *native speakerów*. Pomimo wzrostu populacji na całym świecie (nawet według

---

¹ Na podstawie Mańczak-Wohlfeld 1999a, 2001, 2004c.

najniższych danych zacytowanych przez Crystala), wzrost liczby rodzimych użytkowników języka angielskiego w okresie od panowania Elżbiety I do czasów królowej Elżbiety II jest imponujący, szczególnie jeżeli weźmiemy pod uwagę fakt, że ów wzrost nie ogranicza się tylko do *native speakers*, a więc mieszkańców Wielkiej Brytanii, USA, Kanady, Australii czy Nowej Zelandii. Językiem tym bowiem jako drugim posługuje się około 300 mln mieszkańców² byłych kolonii brytyjskich, a więc takich krajów, jak: Tanzania, Kenia, Uganda, Nigeria, Malezja, Singapur, Hongkong, by wymienić tylko parę przykładów, oraz jednej kolonii amerykańskiej (Filipiny). Jest rzeczą znamionną, iż w wielu byłych koloniach anglosaskich, pomimo prób wprowadzenia jednego z lokalnych języków jako urzędowego, angielski wciąż pełni tę funkcję [por. np. projekt badawczy zespołu kierowanego przez Pütza w Namibii (Pütz 2000)]. Mamy wreszcie do czynienia z inną sytuacją, a więc osób używających angielszczyzny jako języka obcego. W tym wypadku podanie jakiegokolwiek statystyki jest jeszcze trudniejsze, gdyż zależy ona od zdefiniowania stopnia kompetencji językowej. Tak więc szacuje się, iż angielskim jako językiem obcym posługuje się ludność ponad stu krajów, stanowiąca blisko miliard osób³. Oczywiście, jest to założenie bardzo optymistyczne, a zarazem niezwykle liberalnie traktujące znajomość języka.

Należałoby się zatem zastanowić, co spowodowało taką popularność angielszczyzny, iż zastąpiła ona rozmaite języki w komunikacji międzynarodowej. Wiadomo bowiem, iż siła oddziaływania angielszczyzny nie bierze się jedynie ze stosunkowo dużej (jakkolwiek, jak widać, nie do końca ustalonej) liczby rodzimych użytkowników tego języka. Wystarczy przecież porównać tę liczbę z przybliżonymi danymi dotyczącymi liczby mieszkańców Chińskiej Republiki Ludowej, a dowiemy się, że jest ich prawie trzykrotnie więcej. Otóż przyczyny wydają się stosunkowo proste do określenia:

1. Powstanie Imperium Brytyjskiego, które z oczywistych powodów dało podstawę do rozpowszechnienia angielszczyzny w licznych koloniach, i stąd powstało znane powiedzenie, iż angielski to język „on which the sun never sets” (Phillipson 1996: 8)⁴.

2. Rewolucja przemysłowa, dzięki której nie tylko została wprowadzona nowa terminologia angielska, lecz także nowe technologie, których poznanie łączyło się z koniecznością zaznajomienia się z tym językiem.

3. Rozwój Stanów Zjednoczonych, który doprowadził do stworzenia tzw. imperializmu ekonomicznego. W tym miejscu warto powołać się na nie najnowsze obliczenia dotyczące rozwoju ekonomicznego krajów anglojęzycznych, którego rezultatem jest niżej przedstawiona popularność angielszczyzny (dane zaczerpnięto z literatury językoznawczej). Wydaje się oczywiste, że nowsze dane statystyczne cechowałyby jedynie większe liczby przy zachowaniu tych samych proporcji w stosunku do innych krajów czy języków. Otóż, jak twierdzi Ammon (1996), produkt krajowy brutto dla krajów

---

² Jest to liczba przytoczona przez Phillipsona (1996). Z kolei Crystal (1997) podaje w różnych miejscach swej książki pt. *English as a Global Language* rozmaite dane, wahające się od 235 do 440 mln mieszkańców byłych kolonii, a Ammon (1996) twierdzi, że na świecie żyje 391 milionów *native speakers* zamieszkujących 63 kraje. Dla porównania – francuszczyzną posługują się mieszkańcy 34 krajów, co pozwala umieścić ją na drugiej pozycji wśród krajów, w których jest używany francuski.

³ Warto odnotować za Crystalem (1996), że nawet mieszkańcy byłych kolonii francuskich coraz chętniej uczą się języka angielskiego. Z taką sytuacją spotykamy się np. w Algierii. Z podobnym zjawiskiem mamy do czynienia w Szwajcarii, w której tubylcy chętniej uczą się angielskiego jako języka drugiego aniżeli któregoś z języków używanych w tym kraju (Phillipson 1997).

⁴ Podobnie mówiono o języku hiszpańskim w okresie panowania Karola IV.

anglojęzycznych w 1989 roku wynosił 5824 biliony dolarów, podczas gdy dla porównania w plasujących się na drugim miejscu krajach niemieckojęzycznych – 1074 biliony dolarów. Tak ogromne sukcesy gospodarcze powodują, że angielski staje się językiem przemysłu, handlu, czy jak powiedzielibyśmy z angielska – językiem biznesu. Również w międzynarodowych spółkach, korporacjach dominuje angielszczyzna, o czym można się przekonać na podstawie bardzo prostego obliczenia, przeprowadzonego również przez Ammona w 1991 roku. Wynika z niego, iż na 14 międzynarodowych firm mających swą siedzibę w Niemczech od początku lat osiemdziesiątych w 9 z nich używa się angielskiego, a tylko w pozostałych 5 – niemieckiego. Innym potwierdzeniem popularności angielskiego w przemyśle czy handlu jest interesująca, a zarazem pouczająca analiza ogłoszeń prasowych, dotycząca poszukiwanych pracowników ze znajomością poszczególnych języków. O taką analizę pokusił się Glück, a jej wyniki przedstawił w artykule z 1992 roku. Okazuje się, że w zdecydowanej większości przebadanych krajów (Francja, Włochy, Hiszpania, Węgry, Polska) najbardziej są poszukiwani pracownicy ze znajomością angielskiego. Wyjątek stanowią Węgry, gdzie potrzeba 40% pracowników znających niemiecki, a 37% – z umiejętnością posługiwania się angielszczyzną. W odniesieniu do Polski (a więc kraju, który nas najbardziej interesuje) dane te przedstawiają się następująco:

angielski	–	46%
niemiecki	–	26%
francuski	–	7%
hiszpański	–	1%

Jest rzeczą ciekawą, że we Francji, tradycyjnie postrzeganej jako kraj anty-anglosaski, poszukuje się znacznie więcej osób posługujących się angielskim aniżeli np. w Polsce (a więc 46%, jak wynika z przytoczonych danych). Stanowią oni bowiem aż 71% pracowników wobec poszukiwanych 11% ze znajomością niemieckiego. Oczywiście, wyżej przytoczone dane nie odzwierciedlają w sposób jednoznaczny użycia języka angielskiego w handlu lub przemyśle, ale dają pewne wyobrażenie o proporcji stosowania, a zarazem popularności języka angielskiego.

4. Kolejną dziedzinę życia wpływającą na szerzenie się angielszczyzny stanowi nauka. Jak wyliczył Tsunoda (1983) na podstawie bibliografii prac amerykańskich, francuskich, niemieckich oraz rosyjskich obejmujących pięć dyscyplin, a więc matematykę, fizykę, chemię, biologię oraz medycynę, w okresie od 1880 do 1980 roku stopniowo zanikało użycie niemieckiego oraz francuskiego na rzecz angielskiego. Jest oczywiste, że przegranie obu wojen światowych z pewnością przyczyniło się do eliminowania języka niemieckiego z nauki, nie mówiąc już o stratach uczonych pochodzenia niemieckiego. Znamienne, iż nawet w Niemczech coraz częściej naukowcy piszą po angielsku, wprowadzają angielską terminologię, ba, nawet zmieniają tytuły czasopism naukowych na angielskie, np. *Psychologische Forschung* na *Psychological Research*. Oznacza to oczywiście, że tylko artykuły pisane po angielsku ukazują się na łamach takich czasopism.

Nieco później Skudlik (1990) uściśliła powyższe dane, twierdząc, że angielski bardziej dominuje w pracach oryginalnych, a nie w opracowaniach, w naukach ścisłych aniżeli w humanistyce⁵ i wreszcie – w publikacjach teoretycznych w większym stopniu

⁵ Jako ciekawostkę warto przytoczyć za Crystalem (1997: 85), iż 70% czasopism językoznawczych ukazuje się w wersji angielskiej, natomiast np. w wypadku prac z fizyki ich liczba sięga 80%.

niż w pracach stosowanych. Wynika to przypuszczalnie z faktu, iż te pierwsze mają bardziej międzynarodowy zasięg. Według Skudlik (1990), podobnie rzecz się ma z międzynarodowymi konferencjami naukowymi, na których dominuje angielski, a z rzadka jest używany francuski, nie wspominając już o niemieckim czy innych językach. Tę uwagę Skudlik (1990) warto skonstrastować z obserwacją pochodzącą z roku 1930, a wyrażoną przez Shentona (1933: 223):

French, English and German, in the order named, are the three major languages in cosmopolitan conferences, Italian and Spanish content for the fourth place.

Wreszcie, w odniesieniu do badań naukowych warto podkreślić, że istotnym bodźcem wpływającym na popularność angielskiego w nauce stał się rozwój informatyki zapoczątkowanej w Stanach Zjednoczonych i tam się głównie rozwijającej.

5. Inną gałęzią, która wpłynęła na popularyzację angielszczyzny, jest dyplomacja. Jak wiadomo, francuski był tradycyjnie uważany za język dyplomacji, ale począwszy od podpisania traktatu wersalskiego, w którym zaznaczono, iż w razie wątpliwości rozstrzygają obie wersje, a więc zarówno francuska, jak i angielska, oraz po wprowadzeniu obok francuszczyzny angielskiego jako języka urzędowego Ligi Narodów, angielszczyzna stopniowo zaczęła zastępować francuski i w tej dziedzinie.

6. Za Crystalem (1997: 78–112) można by dodać także czynniki kulturowe, które w nie mniejszym stopniu przyczyniły się do popularyzacji angielszczyzny, jak prasa (w 1994 r. 1/3 publikacji ukazywała się w języku angielskim), radio (pierwsza wiadomość przez radio została podana po angielsku w wigilię Bożego Narodzenia 1906 r.), film (jest rzeczą interesującą, iż już w 1933 r. tylko 3% aktorów nie posługiwało się angielskim), muzyka popularna (notabene, pierwszy gramofon skonstruowany przez T.A. Edisona w 1877 r. ze względu na wynalazcę pierwsze słowa zarejestrował w języku angielskim; były to: *what God hath wrought*), czy wreszcie reklamy anglojęzyczne. Jak uważa cytowany Crystal, angielski zawsze znajdował się *in the right place at the right time*, np. w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku stał się symbolem wolności i kultury masowej, a współcześnie w dużej mierze – językiem Internetu.

Powyższe uwagi przedstawiają obiektywne, a zarazem najbardziej oczywiste przyczyny popularności angielszczyzny⁶, a co za tym idzie, i jej wpływu na inne języki, począwszy od XIX wieku. Oznacza to, że od tego okresu angielski, z jednej strony, stopniowo zaczyna torować sobie drogę do pełnienia roli *lingua franca*, a z drugiej – z roli języka przyjmującego jednostki leksykalne obcego pochodzenia staje się dawcą dużej liczby zapożyczeń w wielu językach europejskich. Z tego też powodu nie dziwi metaforyczne określenie użyte przez Görlacha (1994: 225), iż w Wielkiej Brytanii znajduje się The Word Bank of England.

⁶ Z licznych danych dotyczących popularności nauczania języka angielskiego w rozmaitych krajach przytoczmy za Ammonem (1996: 252) przynajmniej jeden wykaz obrazujący popularność nauczania języka angielskiego w Unii Europejskiej. Otóż przedstawia on procentową liczbę godzin lekcyjnych oferowanych przez prestiżową prywatną szkołę języków obcych Berlitza. Kształtują się one następująco:

	wczesne lata siedemdziesiąte	1989 rok
angielski	42%	63%
francuski	25%	11%
hiszpański	12%	9%
niemiecki	12%	8%

Należy jednak zwrócić uwagę na rolę zarówno Stanów Zjednoczonych, jak i Wielkiej Brytanii w upowszechnianiu ich języka rodzimego⁷. Otóż, jak nie bez racji uważa Phillipson (1996), w obecnej dobie mamy do czynienia z lingwistycznym imperializmem polegającym na tym, że i Anglicy, i Amerykanie od lat pięćdziesiątych ubiegłego stulecia inwestują ogromne sumy w wydawanie możliwie najlepszych podręczników do nauki angielskiego, opracowywanie najnowocześniejszych, a zarazem najskuteczniejszych metod nauczania języka angielskiego jako obcego, wysyłanie i sponsorowanie lektorów uczących angielskiego w najrozmaitszych zakątkach świata⁸. Jak pisze Phillipson (1996), Anglicy wydali około 1 biliona funtów na ten cel. Wszystkie owe działania nie miały oczywiście charakteru altruistycznego, ich celem było bowiem nadanie angielszczyźnie roli języka dominującego⁹, w wyniku czego, jak twierdzi Burchfield (1985: 160), współcześnie panuje przekonanie, że każdy wykształcony człowiek powinien znać język angielski. Oznacza to, iż o ile w czasach tworzenia Imperium Brytyjskiego angielski był wprowadzany pod przymusem, o tyle w obecnej dobie otaczająca nas rzeczywistość wymusza jego naukę. Pomimo to, jak wynika z pracy Fishmana, Coopera i Conrada (1977), angielski jest nie tylko językiem znanym i używanym, lecz także lubianym, co odpowiednio można odnieść do bardziej językoznawczej terminologii: kompetencji, performancji i stosunku do tegoż języka.

Oczywiście, taka sytuacja stawia angielskich *native speakerów* w uprzywilejowanej pozycji, np. w nauce czy przy prowadzeniu negocjacji. Jak już wspomniano, jest to nowy typ imperializmu, zwany imperializmem lingwistycznym czy wręcz z angielska – lingwicyzmem (*linguicism*), przeciwko któremu coraz częściej protestują intelektualiści, europejscy parlamentarzyści czy politycy.

W tym miejscu warto się więc zastanowić, czy należy mu się ostro przeciwstawić, czy też należy mu się poddać. Jako anglistka z pewnością lepiej niż np. inni filolodzy zdają sobie sprawę z nowej formy „kolonializmu”.

Oprócz cytowanego już Phillipsona (1996), do grona przeciwników traktowania języka angielskiego jako *lingua franca* bez wątpienia należy wybitny francuski językoznawca Claude Hagège, profesor Collège de France. Otóż przytaczając w największym skrócie poglądy Hagège’a¹⁰, należy stwierdzić, że jest on, z jednej strony, zagorzałym zwolennikiem francuszczyzny, a z drugiej – wrogiem szerszenia się języka angielskiego.

Warto zaznaczyć, że ten rzecznik języka francuskiego urodził się w rodzinie żydowskiej w Tunezji, ówczesnej kolonii francuskiej. W domu mówił więc po francusku, a na ulicy posługiwał się arabskim. Obecnie, jak przyznaje, zna kilkadziesiąt języków.

⁷ Warto podnieść, że angielski jest językiem rodzimym nie dla wszystkich, ale jedynie dla większości obywateli wymienionych krajów, np. w USA angielski jest pierwszym językiem dla 86% mieszkańców (Crystal 1997).

⁸ Ciekawe, że w krajach anglosaskich, pomimo opracowywania doskonałych podręczników i metod nauczania języka angielskiego jako obcego, naukę innych języków obcych cechuje niska efektywność (Phillipson 1996).

⁹ Nawiasem mówiąc, w czasach komunizmu podobną politykę stosował Związek Radziecki, wprowadzając rosyjski jako język obowiązkowy do szkół we wszystkich republikach sowieckich i krajach satelickich. Różnica jednak polegała na tym, iż młodzież niezbyt chętnie uczyła się tego języka, podczas gdy angielski na ogół cieszy się ogromną popularnością.

¹⁰ Zostały one przedstawione w czasie wykładu zatytułowanego „Jakie języki dla Europy jutra?”, który uczony ten wygłosił na Uniwersytecie Jagiellońskim w listopadzie 1998 r.

W szerszych kręgach jest znany przede wszystkim jako członek Rady Językowej zajmującej się ochroną francuszczyzny. Był on jednym z autorów kontrowersyjnej ustawy Toubona, zgodnie z którą stosując przymus oraz kary grzywny, można by usunąć anglicyzmy z języka oficjalnego.

Przechodząc do bardziej szczegółowego przedstawienia treści wzmiankowanego wykładu, należy podnieść, iż prof. Claude Hagège uważa, że dominacja angielszczyzny spowoduje zniknięcie języków narodowych, w tym także polskiego. Jako przykład podaje język retoromański, który – według jego słów – już przestał być używany, co jest oczywiście stwierdzeniem błędnym, gdyż, jak podaje np. *Nowa encyklopedia powszechna PWN* z 1996 roku, językiem tym w dalszym ciągu posługuje się około 700 tys. Szwajcarów. Zgodnie z przekonaniem uczonego należy więc bronić języków etnicznych, gdyż są one potwierdzeniem tożsamości narodowej, o czym świadczy między innymi historia Polski. Oczywiście z tą ostatnią uwagą nie sposób się nie zgodzić, natomiast twierdzenie, jakoby rozpowszechnianie angielszczyzny miało prowadzić do zaniku języków narodowych, jest z pewnością mocno przesadzone. Jako remedium na „anglicyzację”¹¹ lingwista proponuje wprowadzenie wielojęzyczności, czyli uczenia dzieci europejskich paru języków, a nie tylko angielskiego. Podaje listę sześciu języków o zasięgu międzynarodowym, których należałoby uczyć, począwszy od wieku przedszkolnego. Byłyby to: francuski, hiszpański, niemiecki, włoski, holenderski, grecki. Zgodnie z przekonaniem językoznawcy, nie istnieją żadne podstawy, ani historyczne, ani też praktyczne, aby dzieci były uczone wyłącznie języka angielskiego, jak to obecnie czyni się w większości krajów europejskich. Tu nasuwa się refleksja, że z pewnością słuszne jest, aby dzieci i młodzież poznawały drugi język obcy, jeśli na to pozwalają środki finansowe kraju czy rodziców, gdyż, jak powszechnie wiadomo, równoległa nauka dwóch, a nawet większej liczby języków w niczym nie przeszkadza, a wręcz jest pomocna w ich opanowywaniu. Autor w swoich wywodach posuwa się jednak dalej, twierdząc, że przy unifikacji Europy nie da się wyłonić jednego języka, którym wszystkie narody mogłyby się posługiwać, gdyż wówczas nieuchronnie padłoby pytanie: dlaczego właśnie ten język został wybrany jako *lingua franca*.

Wydaje się, że zaprezentowane poglądy – jakkolwiek głoszone przez znakomitego językoznawcę, o czym świadczy wyżej przytoczona krótka notka biograficzna – są co najmniej kontrowersyjne. Otóż od najdawniejszych czasów istniała *lingua franca*, która ułatwiała porozumiewanie się. Rolę tę spełniały takie języki, jak: greka, łacina, hiszpański czy francuski. Obecnie tę pozycję zajęła angielszczyzna.

W tym miejscu należałoby się zastanowić, czy jest to fakt pożądany. Sądzę, że odpowiedź powinna być pozytywna. Za truizm bowiem należy uznać twierdzenie, że istnienie *lingua franca* jest warunkiem koniecznym do komunikacji międzyludzkiej. Skoro angielski wydaje się już pełnić tę rolę, to nie ma sensu stwarzanie języka sztucznego lub szukanie rozwiązania alternatywnego, np. w postaci promowania innego języka do pełnienia tej roli, jak tego chciałby Hagège.

Niemniej jednak obecny stan wiedzy i badań daje pełną świadomość istnienia tzw. ekologii językowej polegającej na pielęgnowaniu języków etnicznych wraz z kulturą

¹¹ Przez ten termin autor rozumie nie tylko rozpowszechnianie języka angielskiego, lecz także wprowadzanie anglicyzmów do języków narodowych.

ich narodów, a jedynie promowaniu języka obcego (zob. np. Pütz 2000: 71)¹². Stąd wydaje się, że ubolewanie wielu intelektualistów, lingwistów czy osób publicznych nad rozprzestrzenianiem się, czy wręcz panowaniem języka angielskiego jest bezzasadne, zwłaszcza że nie proponują oni żadnego innego konstruktywnego rozwiązania¹³. Podsumowując, należy stwierdzić, że angielski staje się – lub już się stał, jak twierdzą np. Conrad (1996) czy Prsic (2003) – językiem międzynarodowym, a więc językiem komunikacji, i z pewnością będzie nim w najbliższej przewidywalnej przyszłości¹⁴. Nie należy w tym jednak upatrywać niczego złego.

Naturalnie, dla każdego językoznawcy ma znaczenie, jaki to będzie angielski. Jest oczywiste, że angielski używany np. w Indiach różni się od tzw. królewskiej angielszczyzny (*Queen's English*). Pomimo tych różnic wydaje się, że Polak mówiący tzw. *Pinglish* (skrót od *Polish English*) jest w stanie się porozumieć i współpracować z Finem władającym tzw. *Finnlish* (od *Finnish English*)¹⁵. Twierdzę, że mniej lub bardziej biegłe posługiwanie się angielskim, który można uznać za język światowy, począwszy od lat pięćdziesiątych XX wieku, stanowi zdecydowanie najlepsze, najprostsze i najtańsze rozwiązanie.

---

¹² Pütz w cytowanym już badaniu zwraca uwagę na status angielskiego w Namibii, gdzie jest on, w przeciwieństwie do języka afrikaans, utożsamiany z opozycją i odzyskaniem niepodległości przez ten kraj w 1990 r., co stawia angielszczyznę w lepszym świetle niż propagowany przede wszystkim przez Phillipsona (zob. uwagi wcześniejsze) pogląd, iż dominację języka angielskiego należy utożsamiać z nową formą kolonializmu czy neokolonializmu.

¹³ W tym miejscu warto zacytować artykuł Rzetelskiej-Feleszko (2002), w którym autorka dowodzi, że w wyniku łączenia się krajów Europy w Unię zanikną tradycyjne funkcje pełnione przez państwo, jak obrona granic, bicie własnej monety, posiadanie odrębnego ustawodawstwa itp., natomiast podniesie się ranga grup i regionów mniejszościowych, które będą kultywować własne języki jako element identyfikacji, co można zilustrować przykładami fryzyjskiego, chorwackiego, macedońskiego czy kaszubskiego.

¹⁴ Oczywiście, nie możemy zakładać, że angielski zawsze będzie pełnić rolę języka komunikacji międzynarodowej, gdyż, jak wiemy, około roku 1000 błędnie uważano, że wspólnym językiem służącym do wzajemnego porozumiewania się będzie po wsze czasy łacina.

¹⁵ Warto wspomnieć o obecnie szerzącej się tzw. brukselskiej angielszczyźnie, która być może w przyszłości będzie pełnić rolę dominującą.

Rozdział II

PIERWSZE KONTAKTY ANGIELSZCZYZNY Z JĘZYKIEM POLSKIM¹

Powszechnie uważa się, że proces przyswajania wyrazów angielskich w języku polskim rozpoczął się dopiero w XX wieku. Taką opinię możemy znaleźć między innymi w książce Buttler, Kurkowskiej i Satkiewicz (1973). Pogląd ten pojawia się również w licznych publikacjach poświęconych zapożyczeniom angielskim we współczesnej polszczyźnie. Prace te traktują problem zapożyczeń w dwojaki sposób: jedne z nich zajmują się kompleksowym omówieniem zapożyczeń (np. Koneczna 1936/37, Damborský 1974, Ropa 1974, Rybicka-Nowacka 1976), inne zaś są poświęcone zapożyczeniom z określonych grup semantycznych, np. słownictwu z okresu wojny (Ułaszyn 1957, Pluta 1971, 1972, Kania 1975) czy słownictwu sportowemu (Oźdżyński 1970). Ponadto liczną grupę stanowią przyczynki (głównie zamieszczone w *Języku Polskim* i *Poradniku Językowym*), które omawiają pojedyncze wyrazy angielskie występujące w języku polskim, por. uwagi np. Słuszkiewicza (1972), Kani (1978) i wielu innych.

Jedynie parę znanych mi prac omawia problem zapożyczeń angielskich sprzed XX wieku. Są to: nieopublikowana praca doktorska Fisiaka (1961a) oraz po dwa artykuły Peplowskiego (1957, 1989) i Walczaka (1983, 1997).

Na podstawie wyżej wspomnianych opracowań, a także moich własnych dociekań łatwo dojdziemy do wniosku, że wpływ języka angielskiego na polszczyznę należy datować na okres znacznie wcześniejszy niż ubiegłe stulecie.

Otóż, mimo że w słowniku Mączyńskiego pt. *Lexicon latino-polonicum* (1564) nie znalazłam żadnych zapożyczeń angielskich, to odnotowałam pojawiające się tam nazwy geograficzne związane z Brytanią, które jednak nie pochodzą od form angielskich, ale od form zlatynizowanych: *Anglia* < łac. *Anglia*, *Brytania* < *Britannia*, *Londyn* < *Londinium*, *Szkocja* < *Scotia*. Wyjątek stanowi nazwa *Tamizy*, która się wywodzi nie od łac. *Tamesa* (zaświadczonego u Tacyta) ani od *Tamesis* (zapisanego przez Cezara), ale od franc. *Tamise*.

W siedemnastowiecznym słowniku Knapskiego *Synonyma seu Dictionarium polono-latinum* (1621), jak ustaliłam, spośród nazw własnych figuruje jedynie wyraz *Anglia* oraz występuje tylko słowo *brytan*, pochodzące od *Brytanii*, na oznaczenie wielkiego psa. Nie należy się dziwić, że leksykograf umieścił zaledwie jeden anglicyzm w swym słowniku, gdyż Knapski za cel postawił sobie napisanie polsko-łacińskiego leksykonu, który głównie składałby się z haseł polskich. Oznacza to, że Knap chciał być kontynuatorem tradycji wywodzącej się z czasów rzymskich, zgodnie z którą słownik powinien zawierać

¹ Na podstawie Mańczak-Wohlfeld 1987a, 1987b, 1988a, 1994a, 1995, 1999, 2000b, 2003, 2005a.

wyrazy rodzime używane wyłącznie w literackiej odmianie języka. Stąd brak w nim wulgaryzmów, wyrazów dialektalnych czy pożyczek. Zgodnie bowiem z założeniem Knapskiego, jego słownik miał pełnić rolę dydaktyczną poprzez propagowanie leksyki polskiej, którą słownikarz uważał za bardzo bogatą, ba, może nawet bogatszą od łacińskiej. Warto dodać, że w wypadkach gdy nie istniały polskie ekwiwalenty wyrazów obcych, Knapski nierzadko tworzył neologizmy. Akceptował w zasadzie jedynie dobrze zasymilowane germanizmy związane z rzemiosłem.

Pierwsze właściwe pożyczki angielskie pojawiły się więc w *Mercuriuszu Polskim Ordynaryjnym* z 1661 roku. Są to: *kwakier*, *lord*, *lord major* ‘burmistrz Londynu’, *mylord*, *par*, *spiker* oraz w zlatynizowanej postaci: *iacobus* ‘moneta angielska’ i *libra sterlińska* ‘funt szterling’. Zapożyczenia te wiążą się z realiami angielskimi, co jest charakterystyczne przy wprowadzaniu najstarszej warstwy pożyczek. Nieco później, bo w drugim dziesięcioleciu XVIII wieku w *Poczcie Królewskiej* można odnotować kolejny anglicyzm. Jest nim *jakobita* ‘zwolennik króla Jakuba II Stuarta i pretendenta Jakuba III’. Przed połową XVIII wieku zarejestrowane zostały dalsze zapożyczenia angielskie dotyczące życia w Anglii, a mianowicie *funt s(z)terling*², *torys* i *wig*, a w latach sześćdziesiątych XVIII wieku odnotowano przymiotnik *manszestrowy*, a więc należy domniemywać, iż również był znany anglicyzm *manszester*. Z nieco późniejszego okresu pochodzą natomiast: *dolar* (czyli pierwsze zapożyczenie związane z realiami amerykańskimi), *gwinea*, *mylady*, *pens*, *prezbiterianin*, *purytanin* i *szyling* (Peplowski 1989, za Walczakiem 1997)³.

Wyłóm w grupie najstarszych anglicyzmów stanowią te pożyczki, które zostały odnotowane przez Siarczyńskiego w XVIII-wiecznej pracy pt. *Geografia, czyli opisanie naturalne, historyczne i praktyczne krajów i narodów we czterech częściach się zawierające*. Są to bowiem wyrazy, które nie odnoszą się do realiów angielskich bądź amerykańskich, ale do terminologii morskiej, co jest łatwo wytłumaczalne, gdyż Anglia w owym czasie odgrywała istotną rolę w żegludze. Warto więc za Kasprzycką (1971: 57–61) przytoczyć te zapożyczenia. Są to: *cutter*, *ket(ch)*, *sloop* i *yacht* oraz efemeryda *bord*.

Z kolei w wydanym w 1779 roku słowniku Trotza pt. *Nouveau dictionnaire français, allemand et polonois, enrichi de plusieurs exemples de l'histoire polonoise, des termes ordinaires des arts et des remarques de grammaire de plus necessaires, avec une liste alphabetique des poetes et des meilleurs livres polonois* odnajdujemy kilkanaście pożyczek angielskich. Trotz, podobnie jak Knapski, jest przeciwnikiem używania wyrazów obcego pochodzenia, szczególnie gdy istnieją polskie odpowiedniki. „Językowy patriotyzm” sprawia, że Trotz w swym leksykonie zamieszcza bardzo dużo cytatów zaczerpniętych z polskiej poezji. Pomimo tego nastawienia, wyekscepowalam anglicyzmy, które wprawdzie głównie odnoszą się do realiów anglosaskich, ale również znajdujemy parę wyrazów związanych z terminologią marynistyczną. Jedynie dwa z nich zostały już wcześniej odnotowane (*milord* i *jaght / jag*). A oto wykaz pożyczek angielskich wraz z ich oryginalnymi definicjami:

BARONET szlachcic w Anglii, co nie jest baronem, lecz jednak nie prostym szlachcicem.

*BORD⁴ 5. okręt, nawa; 6. strona nawy, bok okrętowy, prawy albo lewy⁵.

² Por. ze zlatynizowaną postacią wyrażenie *libra sterlińska* zarejestrowane w 1661 r., o czym była mowa wyżej.

³ Pisownię zapożyczeń angielskich przytaczam za Peplowskim (1989).

⁴ Gwiazdka oznacza, iż dany leksem jest efemerydą.

⁵ Wyraz ten jest homonimem, gdyż pierwsze cztery znaczenia, które pominięto, nie odnoszą się do angielskiego pochodzenia tego leksemu.

CLERK człowiek uczony.

*FURLONG włoka roli w Anglii, teraz angielska miara długości równa 1/100 mili, czyli 201.168 m.

GALON 3. miara winna w Normandii, garniec polski wynosząca⁶.

GRIL 1. ruszt kuchenny⁷.

*†† HUNDRED⁸ cetnar angielski.

JACHT, JAG nawa letka do przejażdżki.

MILORD milord albo senator angielski.

*NOBLE 1. szlachcic, *rzadko to słowo w singularis położone bywa*, 2. moneta angielska.

PIC-NIC⁹, PIQUE-NIQUE, PICNIC uczta wspólna albo składowa.

PONCHA napój angielski z wody, gorzałki (lepiej araku), soku cytrynowego i cukru.

QUAKRE, QUACRE kwaker, fantastyk w Anglii.

QUAKERISM kwakerstwo, wiara kwaków.

SHERIF burgrabia królewski w hrabstwie angielskim.

TEST, *literę s w słowie test wymawiaj*; w Anglii: rota odprzysiężenia się wiary katolickiej.

WHIG, VVHIG wig, przeciwnik biskupskiego dostojeństwa w Anglii.

WHIGISME, VVHIGISME nauka Wigów w Anglii.

WIKLEFITE, VVIKLEFITE, Wiklefita, naśladownik Wiklefa, nauczyciela angielskiego.

Łatwo można obliczyć, że Trotz w rzeczywistości zarejestrował 17 zapożyczeń, gdyż dwa oddzielne hasła stanowią derywaty (*Quakerism, Whigisme / Vvhigisme*. Ponadto leksykograf włączył parę nazw własnych związanych z krajami anglojęzycznymi¹⁰, ale zgodnie z obecnym stanem wiedzy nie mogą one być traktowane jako zapożyczenia właściwe.

Jak widać, wszystkie wymienione anglicyzmy są rzeczownikami, co jest zgodne z powszechną tendencją obserwowaną w językach europejskich do zapożyczania przede wszystkim tej części mowy¹¹. Po każdym wyrazie hasłowym z interesującej nas grupy znajdujemy więc informacje, iż jest to rzeczownik oraz jakiego rodzaju. W wypadku analizowanej grupy rzeczowników o nadaniu rodzaju zdecydował wygłos, co oznacza, że 18 leksemów otrzymało rodzaj męski, a 1 jednostka leksykalna (*poncha*) – rodzaj żeński. Cztery hasła spośród zarejestrowanych stanowią efemerydy, natomiast tylko jedno słowo (*test*) zmieniło znaczenie. Dowodzi to, że nie doszło do wielu zmian semantycznych w ciągu przeszło dwustu lat od wprowadzenia omawianych wyrazów na grunt języka polskiego, natomiast obserwujemy znacznie więcej zmian na poziomie graficznym, które świadczą o stopniowym polonizowaniu przyjętych pożyczek: *kwaker* > *kwakier*¹², *poncha*

⁶ Por. uwagę zawartą w przypisie 5.

⁷ Por. uwagę zawartą w przypisie 5.

⁸ Jak pisze Trotz, znak †† wskazuje, iż nie należy wymawiać litery *h*.

⁹ To hasło figuruje trzykrotnie w słowniku. Po formie *pic-nic* zaznaczono jedynie dwa skróty *s* (*substantivus*) i *m* (*masculinum*), natomiast pozostałe dwa warianty graficzne występują jako oddzielne hasła z taką samą, zacytowaną przeze mnie w tekście głównym, definicją.

¹⁰ Warto podnieść, że tylko dwie z nich odnoszą się do Ameryki: *America* i *Mississippi*.

¹¹ Por. np. pracę Fisiaka (1961a), który pisze, że wśród 721 zbadanych przez niego zapożyczeń angielskich występujących w języku polskim 681 to rzeczowniki.

¹² Należy zwrócić uwagę, że została dodana jedna litera (*i*) przypuszczalnie pod wpływem wymowy, która najprawdopodobniej przy użyciu *i* stała się dla Polaków prostsza.

> poncz¹³, *pic-nic* / *pique-nique* / *picnic* > *piknik*, *sherif* > *szeryf*. Odwrotne zjawisko wystąpiło przy wyrazie *gril*, który, jak widać, pierwotnie cechowała forma spolonizowana, natomiast obecnie nastąpił nawrót do oryginalnej grafii (*grill*).

Większość z zarejestrowanych pożyczek to wyrazy pochodzenia angielskiego, a uściślając, wywodzące się ze staroangielskiego lub średnioangielskiego, jednak w trzech wypadkach angielski posłużył jako ogniwo pośrednie (*grill* z franc. *grill*, *yacht* / *jag* z hol. *jaghte* i *whig*, które to słowo najprawdopodobniej stanowi XVII-wieczne skrócenie z języków skandynawskich); w jednym wypadku mamy do czynienia z przeniesieniem wyrazu przez medium języka francuskiego (*milord*)¹⁴; natomiast etymologia pożyczki *pic-nic* / *pique-nique* / *picnic* jest niejasna, jakkolwiek większość słowników przypisuje jej pochodzenie angielskie.

Wreszcie warto zwrócić uwagę na pojawienie się w polszczyźnie dalszych trzech anglicyzmów. Są to: *splin* odnotowany przez Węgier z komedii Józefa Kossakowskiego (zob. Walczak 1997) oraz *budżet* i *bill* / *bil*, na których obecność zwrócił uwagę Peplowski (1957). Otóż jakkolwiek wyraz *budżet* nie został uwzględniony w słowniku Lindego (podobnie jak wiele innych anglicyzmów wyżej odnotowanych), Peplowski datuje pierwsze użycie tego wyrazu na rok 1792, o czym świadczy cytat z *Gazety Narodowej i Obcej*:

Pitt przyniesie za tydzień *budget*, czyli stan ogólny wydatków państwa.

Jak widać, wyraz ten został napisany kursywą i zgodnie z wymogami pisowni angielskiej, a ponadto podano odpowiednik polski. Pierwsze użycie omawianego leksemu odnosi się do stosunków angielskich, co jest cechą charakterystyczną dla początkowego stadium przyswajania zapożyczeń, podobnie jak obca pisownia. Jednak już w cytacie pochodzącym z roku 1807 jednostka lekсыkalna *budżet* (w dalszym ciągu pisana z angielska) dotyczy stosunków polskich:

Roztrząsano materię ułożenia ogólnego *budgetu* i w celu przyspieszenia onego, zawołany J.W. Kochanowski (...) miał sobie polecone jak najprędsze podanie okresu przychodów i rozchodów swego Departamentu.

Jak już wspomniano, Peplowski zwraca uwagę na to, że Linde nie uwzględnił jeszcze innego wyrazu angielskiego zaświadczonego z końcem XVIII wieku (*Gazeta Narodowa i Obca*), a mianowicie pożyczki *bill*. Peplowski tłumaczy to tym, że Linde świadomie starał się pomijać wyrazy obce, znajdujemy bowiem u Lindego cytaty z *Gazety Narodowej i Obcej*, z czego wynika, że opuszczenie pożyczek *budżet* i *bill* nie było przeoczeniem.

Kolejny lekсыkon, który został przeze mnie poddany analizie pod kątem występowania w nim anglicyzmów, to zasygnalizowany już pierwszy słownik języka polskiego autor-

¹³ Zmiana pisowni spowodowała również zmianę rodzaju z żeńskiego na męski.

¹⁴ Włączenie do analizy pożyczek, które niekoniecznie dostały się bezpośrednio z języka angielskiego do polskiego świadczy o szerokim interpretowaniu przeze mnie określenia *anglicyzm* – oznacza ono bowiem zarówno te angielskie leksemy (a więc jednostki, które cechuje angielska fonetyka, pisownia i morfologia), które przeniknęły wprost do języka polskiego, np. *budżet*, lub przez medium innych języków, np. *befszytk*, którego fonetyka świadczy o pośrednictwie języka niemieckiego, jak i zapożyczenia, które przedostały się do polskiego z innych języków przez angielszczyznę, np. *tomahawk* < algonkińskie *tomahag(an)* / *tāmāhāk(an)*, por. np. Fisiak 1962, Walczak 1979–1981, Basaj 1982, którzy zajmują takie samo stanowisko.

stwa Lindego (1807–1814). Poniżej podaję wykaz zapożyczeń angielskich wraz z podanymi przez leksykografa znaczeniami oraz, o ile istnieją, cytatami¹⁵:

ANSZKOT pewien gatunek materii, *ein gewisser Zeug*. Anszkotu sztuka (*Instruktarz celny litewski*¹⁶). Muchairy, anszkoty cło płacą (*Volumina legum* 4.81¹⁷).

BRYŚ, ia, *m.* miano, które się psom daje (może zdrobniałe od słowa brytan), *eine Name der Hunde*. Pan bryś kundel stary (*Zabawy Przyjemne i Pożyteczne z sławnych wieku tego autorów zebrane*, Warszawa 1770–1777, 5, 238). Bryś wysłużony uszyna postrzyże, Poznał swe pany i ręce im liże (*Franciszka Karpińskiego zabawki wierszem i prozą*, Warszawa 1782–1787, 1, 52). Pan swej trzody; tuż przy nim wierni słudzy stoją, Bryś i Kucziuk, co się ich zjadli wilcy boją (*Zabawy Przyjemne i Pożyteczne...*, Warszawa 1770–1777, 10, 65, Antoni i Jakób Kossowscy, z *Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych...*, Warszawa 1770–1777).

BRYTAN, a, *m.* pies Brytański, wielki, wysoki (Petrycy Sebastian, *Horacyusz = Horatius Flaccus w trudach więzienia moskiewskiego na utulenie żalów...*, Kraków 1609, 3, Mikołaja Reja *Wizerunek żywota człowieka poczciwego*, Kraków 1560, 63), *eine Englische Docke*, ein Builenbeißer, Bärenbeißer. *Bosn.* komus, samosov, pas veliki; *Croat.* komušz; *Ross.* мордашка. Brytany, psy wielkie, z wielką głową, trzymają się pospolicie przez dzień na łańcuchach, na noc się spuszczaają (Krzysztofa Kluka *Zwierząt domowych i dzikich, osobliwie krajowych, historii naturalnej początki i gospodarstwo...*, Warszawa 1779, 1, 299). Kroku niedoścignionego wierny mój brytan, w Swaronowej sworze, Nie pójdzie gonić jelenie za morze (Ignacego Krasickiego *Ossyana Pieśni = Pieśni Ossyana syna Fingala z angielskiego tłumaczone na francuski język, z francuskiego na polski...*, przed 1795, C. 2). Brzęk słyhać groźny, tarcz szczęka o tarcza, Brytany wyją i przy panach warczą (Ignacego Krasickiego *Ossyana Pieśni...*, przed 1795, A. 3). Mężne brytany (Banialuka, Wiersz wydany w zbiorze pod tytułem: *Antypasty małżeńskie*, Kraków 1736, A. 3). BRYTANEK, nka, *m.* BRYTANECZEK, czka, *m.* zdrobn. mały brytan, *eine kleine Docke*. (*ob.* Bryś). BRYTAŃCZYK, a, *m.* z Brytanii rodowity, Anglik, Szkot; *Ross.* Британецъ; *der Britte*. W rodz. żeńsk. BRYTANKA, die Brittinn. BRYTANIA, ii. ż. Anglia z Szkocją, czyli Wielka Brytania, *Ross.* Британія; *Bosn.* Bertagna; różna od Brytanii mniejszej, prowincji Francuzkiej (Karola Wyrwicza *Geografia = Geografia powszechna czasów teraźniejszych albo opisanie naturalne i polityczne królestw, państw, stanów wszelkich, ich rządu, praw, rzemiosł, handlu, przemysłu, przymiotów, obyczajów, etc...*, Wilno 1768, G. 395. 1). Groß Brittanien, England und Schottland. 2. Bretagne. BRYTANIEĆ *nijk.* nied., pobrytanieć, *dok.*, Brytańczykiem się stawać, zum Britten werden. Terazeście pobrytanieli (*Teatr polski, czyli zbiór komedii, dram i tragedii...*, Warszawa 1775–1806, 22e. 6). BRYTANIKA, i, ż. ziele Brytańskie, Panny Maryi kożuszek, Unzerer Frauen Velz (Syreński Szymon, *Zielnik berbarzem z języka łacińskiego zowią to jest*

¹⁵ Por. Mańczak-Wohlfeld (1987a), gdzie zostało omówionych jedynie dziewięć anglicyzmów występujących u Lindego. Po ponownym przejrzaniu przeze mnie słownika liczba ta wzrosła do siedemnastu jednostek, które zostały odnotowane w mojej książce z 1995 r. i w artykule – 2000b.

¹⁶ Rozwiązanie cytowanych przez Lindego skrótów dotyczących źródeł podaję za Hrabcem i Peplowskim (1963).

¹⁷ Jest ciekawe, że w żadnym z dostępnych mi leksykonów języka angielskiego, włączając 20-tomowy *Słownik oksfordzki* (1989), hasło to nie figuruje. Należy więc domniemywać, iż wyraz ten został utworzony na gruncie języka polskiego na bazie słowa *szkot* pochodzącego od ang. *Scot* (zob. uwagi zawarte w dalszej części rozdziału). O jego angielskim pochodzeniu świadczy definicja, która się pojawiła w nieco później wydanym słowniku Gołębiewskiego (1830) ‘gatunek materii w Szkocji wyrobionej’ (por. rozważania przedstawione poniżej).

opisanie własne imion, kształtu, przyrodzenia, skutków i mocy ziół wszelakich drzew, krzewin i korzenia ich, kwiatu, owoców, soków, miazg, etc. Kraków 1613, 1253). BRYTAŃSKI, a, ie, od Brytanii, Brittisch, Ross. Британский. Psi Brytańscy (Mikołaja Reja *Wizerunek człowieka poczciwego*, Kraków 1560, 64, Paszkowski Marcin, *Dzieje tureckie i utarczki kozackie z Tatory. Tudzież też o narodzie, obrzędziech, nabożeństwie, gospodarstwie i rycerstwie etc. tych pogan ku wiadomości ludziom różnego stanu pożyteczne...*, Kraków 1615, 26). Mysz pajęczna albo Brytańska (Syreński Szymon, *Zielnik berbarzem z języka łacińskiego zowią, to jest opisanie własne...*, etc. Kraków 1613, 819). Brytańska mysz, *mus araneus* (Grzegorz Knapski, *Synonyma seu Dictionarium polono-latinum...* ed. Kollacz, Warszawa 1780, 588). *Sorab.* 1. trosk.

FLANELA materia wełniana. Członek ciepłą flanelą rozcierać (Ks. Ludwik Perzyna, *Nauki cyrulickiej krótko zebranej, to jest nauki dla chcących się uczyć cyrulickiej umiejętności dokładnie napisanej...*, część II, Warszawa 1773, 2.36).

FOXAL zabawa wieczorna ogrodowa. Komedyj, redut, pikników, foxalów nigdy nie opuszczali (*Teatr polski, czyli zbiór komedii, dram i tragedii...*, Warszawa 1775–1806, 19b.3).

FRAK suknia kroju francuskiego. Równie pod kontuszem jako pod frakiem znajdziesz serce czule (*Teatr polski, czyli zbiór komedii, dram i tragedii...*, Warszawa 1775–1806, 29.25).

GALON miara do trunków, mniejsza od garnca, na które kupcy porter i piwo angielskie rachują (definicja ta została dodana przez Konstantego Wilskiego, który naniósł poprawki i uzupełnienia w czasie wydawania słownika).

GOLF wybrzeże, zatok, odnoga, ob. *odlewisko, zatop.*

KLUB towarzystwo (*Pamiętnik polityczny i historyczny Piotra Świtkowskiego*, Warszawa 1782, 84.139).

KWAKIER należący do wyznania przez Jerzego Foxa ustanowionego.

MADA szlama.

MUCHAIR jakaś materia. Muchairu weneckiego sztuka, tureckiego, niemieckiego (*Prawa, konstytucje i przywileje Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa i wszystkich prowincji należących*, t. IV, Warszawa 1732, 4.81). Dobry mieszczce muchair niedrogi turecki, trwalszy niż adamaszek przedni a wenecki (Władysław Stanisław Jeżowski, *Ekonomia wierszem*, Kraków 1648, F 3). Sztuka muchairu czarnego dwunitnego (Franciszek Bohomolec, *Życie Jerzego Ossolińskiego kanclerza wielkiego koronnego*, Warszawa 1777, 12).

PIKIER ros. *truchač, ein Rosstäuscher*. Kupiłem konia tego od pierwszego w Anglii pikiera (Julian Ursyn Niemcewicz, *Powrót pośła*, Warszawa 1781, 8).

PIKNIK uczta spółkowa, na którą się spółnie składają. Komedyj, redut, pikników, foxalów nigdy nie opuszczali (*Teatr polski, czyli zbiór komedii, dram i tragedii...*, Warszawa 1775–1806, 19 b.3). Na pikniku siostra moja kawę dawała (*ibid.*, 7c. 28).

PONCZ, PUNCZ trunek mocny z araku, cytryn, etc. uwarzony. Z araku zrobię napój, poncz nazwany (Karol Wyrwicz, *Geografia powszechna czasów teraźniejszych...*, Wilno 1794, 8). Hej żywo ponczu, wina, niech się radość poczyna (Franciszek Dionizy Kniaźnin, *Poezje. Zabawy przyjemne i pożyteczne*, t. I–III, Warszawa 1787–1788, 1.104).

RUM wyskok z soku trzciny cukrowej, destylowany (*Nauka chemiczna sławnego Jakuba Spielmana...* z łacińskiego na język polski przełożona przez Józefa Krumłowskiego, Kraków 1791, 8, oraz *Pamiętnik polityczny i historyczny Piotra Świtkowskiego*, Warszawa 1782, 85.1.1088).

SZKOT, SZOT, a, m., (*distng.* skot), ze Szkocyi; *Boh.* Šot; *Ross.* Шотландецъ, ein Schotte, ein Schottländer. Język Szkotów górnych podobny do Irlandzkiego. *Dykcyonarz geograficzny = Dykcyonarzyk geograficzny, czyli opisanie królestw, prowincji, miast... Po angielsku napisany przez pana Echarda... na francuski język przełożony... przez K. Vosgien. Na koniec z ósmej francuskiej edycji w polskim wydany języku...*, Warszawa 1782–1783, 3. 92. Szkoty abo Szoty nie raz Duńczyków najechali. *Skarga Dz. (brak rozwiązania tego skrótu)* 836. – §. Szkot, Szot handlujący, przekupujący, handlarz; Schotte, Hansirer, Krämer. Nasi szkotowie na opałce drobne rzeczy rozmaite dla przedania noszą po ulicach. *Andrzej Wargocki, Peregrynacya Radziwiłła = Peregrynacja albo pielgrzymowanie do Ziemi Świętej... Mikołaja Radziwiłła... Przez... X. Tomasza Tretera... językiem łacińskim napisana i wydana, a przez X. Andrzeja Wargockiego na polski przełożona*, Kraków 1648, 174. Szotowie, którzy na sobie noszą swoje rzeczy ku przedaniu, płacą po złotemu; Szotowie, którzy końmi swoje towary wożą, od konia po kopie monety. *Volumina Legum* 2, 665. Przez Włochów, Szotów i innych cudzoziemców miasta nasze wielką szkodę biorą. *Herburta Statut Polski = Statuta i przywileje koronne z łacińskiego języka na polskie przełożone...*, Kraków 1570, 309. Spisywać mają w każdym mieście liczbę domów mieszczan, Szotów, Żydów, Tatarów. *Volumina Legum* 4, 978. Podatek ten płacą kupcy, przekupniowie, kramarze, Szoci albo i faktorowie. *Volumina Legum* 5, 184. Gdy go doszły o Szkotach Tarnowskich awizy... *Wacław Potocki, Jowialitates = Jowialitates albo żarty i fraszki rozmaite pracą niegdy... Wacława Potockiego... zebrane i napisane, a dla uweselenia i rozrywki qwiatowego czytelnika z manuskryptu przedrukowane*, Lipsk 1747, 109. Szlachta się teraz w Szotów obróciła, Handlów stanowi temu zakazanych pilnuje. *Krzysztofa Opalińskiego Satyry = Satyry albo przestrogi do naprawy rządu i obyczajów w Polsce należące na pięć ksiąg rozdzielone...*, Leszno 1654, 186. – Niechaj go Szoci biorą. *Wacław Potocki, Jowialitates...*, Lipsk 1747, 110. niech go kaci wezmą, daß dich die Schweden .... – §. 2) Szot, pewna waga, szkot, skot, das Schott, Karat, beren 24 eine Mark machen. Skot waży dwa grosza. *Herburta Statut Polski...*, Kraków 1570, 103. *Digrossus sive scotus*, podwójny grosz, albo szkot. *Joannis ursini Grammatyka = Ioannis Ursini Leopoliensis Grammaticae methodicae libri quatuor...*, Zamość 1592, 388. *Poena*, sześć grzywien, *alias sex scotorum*. *Volumina Legum* 1, 55. Złota skotów kilka. *Bartosz Paprocki Dziesięcioro przykazanie mężowo, które każda poczciwa a cnotliwa małżonka ma umieć*, Kraków 1587, 2. – §. 3) Szkot, szkotowa materya, gatunek kamlotu, Schottischer Camelot. Szkot na woreczki nabojoye, jest prawie tak dobry, jak kamlot. *Józef Jakubowski, Nauka Artyleryi = Nauka artylerii zebrana z najpóźniejszych autorów, napisana dla pożytku korpusu artylerii narodowej*, Warszawa 1781–1783, 2, 360. Szkotowe albo kamlotowe woreczki. *ib.* 1, 361. SZKOTKA, SZOTKA, i, ż., kobieta z Szkocyi, die Schottländerinn. Jeden z nich pojął Niemkę, drugi Irlandkę, trzeci Szkotkę, a czwarty Szwedkę za żonę. *Pamiętnik Polityczny i Historyczny przypadków, ustaw, osób, miejsc i pism, wiek nasz szczególnie interesujących przez Świtkowskiego*, Warszawa 1782–1792, 85, 1, 570. O Szkotkach mówią, że żadnych szat, coby ścisnęły, nie używają. *Cziachowskiego o przypadkach białychgłównych brzemiennych. Polszczyzna*, Kraków 1624, 24. SZKOTSKI, SZKOCKI, SZOTSKI, SZOCKI, a, ie, do Szkocyi, czyli Szkotów należący, Schottisch, Schottländisch; *Boh.* Sotský. Rzeczy Szockie i kramarskie. *Volumina Legum* 6, 134. Szockie sukno. *Instruktarz celny Litewski = Instruktarz celny W.X. Lit. tak cła starego J.K.Mci, jak i nowo podwyższonego Rzeczypospolitej także donativum kupieckiego*, 1708. Domy miejskie, Szockie, Żydowskie, Tatarskie. *Volumina Legum* 4, 977. Opuś-

cił uszy, niby mieszek Szocki. *Daniela Bratkowskiego Świat po części przejrany*, Kraków 1697, 2.

Ponadto należy dodać wyraz *porter*, który, jakkolwiek nie posiada odrębnego hasła, występuje w definicji innego angielskiego słowa (*galon*).

Oprócz tego Linde wymienia dwa inne leksemy jako rzekomo pochodzące z angielskiego, a mianowicie *mops* i *szal*. Wiadomo jednak, że wyraz *mops* jest pochodzenia niemieckiego (dnim. *mops*), a słowo *szal*, pochodzące od perskiego *šal*, przedostało się do polszczyzny przez język francuski.

W końcu należy zwrócić uwagę na już przez Mączyńskiego (1564) odnotowane nazwy geograficzne związane z Brytanią: *Anglia*, *Brytania*, *London*, *Szkocja*, *Tamiza*, które również pojawiają się w słowniku Lindego.

Spośród siedemnastu zarejestrowanych anglicyzmów Linde tylko przy czterech hasłach podaje, że pochodzą z języka angielskiego. Są to: *foxal*, *klub*, *pikier* i *galon*. Warto zaznaczyć, że ten ostatni anglicyzm figuruje jako jedno hasło z wyrazem *galon* pochodzącym z języka francuskiego i mającym znaczenie 'brama kosztowna'.

Wyłącznie jeden leksem *pikier* można uznać za efemerydę, a pożyczkę *golf* w znaczeniu zatoki za przestarzałą, por. np. J. Tokarski (red.) 1972, natomiast pozostałe zapożyczenia przetrwały do dziś. Forma tylko dwu pożyczek uległa zmianie: *foxal* na *foksal* i *muchair* na *moher*.

Jakkolwiek większość cytatów zawierających wyżej wymienione leksemy pochodzi z końca XVIII wieku (wyjątek stanowi hasło *Szkot / Szot*), wydaje się, że przynajmniej część z omawianych jednostek leksykalnych została wprowadzona do języka polskiego nieco wcześniej. Świadczyłaby o tym ich spolszczona pisownia, a także fakt odnotowania niektórych z nich nieco wcześniej, o czym była mowa w poprzedzających omówienie słownika Lindego uwagach. Jak już wyżej wspomniano, wyjątkiem jest na w pół spolszczona pisownia anglicyzmu *foxal* (wskazująca na pośrednictwo języka niemieckiego) oraz oboczność pożyczki *poncz / puncz*.

Wszystkie XVIII-wieczne wyrazy odnotowane w słowniku są rzeczownikami. Większość z nich jest rodzaju męskiego, co zaznacza Linde przy dziesięciu hasłach. W wypadku słowa *golf* natomiast Linde nie podaje kwalifikatora *m*, a przy hasle *rum* – jedynie niemiecki odpowiednik z rodzajnikiem męskim *der* (*der Rum*). Dwie pożyczki są rodzaju żeńskiego, o czym również informuje słownik. O nadaniu odpowiednio rodzaju męskiego lub żeńskiego, jak i w poprzednich wypadkach, zdecydował wygłos – tak więc rzeczowniki zakończone na spółgłoskę otrzymują rodzaj męski, a te, do których już na gruncie polszczyzny dodano samogłoskę *-a*, przyjęły rodzaj żeński. Na osobny komentarz zasługuje leksem *flaneta*. Być może, iż pożyczka ta przedostała się do języka polskiego za pośrednictwem francuszczyzny. Wyraz ten ma w języku francuskim samogłoskę *-e* w wygłosie (*flanelle*), co jest o tyle istotne, że takie rzeczowniki zgodnie z tradycją łacińską zapożyczano jako feminina na *-a* (francuskiemu wygłosowemu *-e* w takich formach odpowiada żeńskie *-a*, por. franc. *gloire*, *ligne* pochodzące od łac. *gloria*, *linea*). Nie wydaje się, aby kryterium znaczeniowe mogło być odgrywać w tych wypadkach jakąkolwiek rolę. Oczywiście, nadanie omawianym zapożyczeniom określonego rodzaju przesądziło o ich odmianie.

Z synchronicznego punktu widzenia są już te jednostki leksykalne dalej niepodzielne, natomiast do nich mogą być dodawane polskie sufiksy, o czym w niektórych wypadkach wspomina Linde, wymieniając takie wyrazy, jak *galonik*, *klubista*. Przy przymiotniku utworzonym od anglicyzmu *flaneta* Linde dodatkowo podaje jego użycie *kaftanik flane-*

lowy. Podobnie postępuje w wypadku anglicyzmu *poncz*, cytując takie przykłady, jak *ponczowa esencja*, *ponczowe zdanie*. Przy derywacie powstałym od rzeczownika *foxal* znajdujemy wyjaśnienie jego znaczenia: *foxalowy* ‘tyczący się foxalu’. Z kolei derywat od zapożyczenia *frak* stanowi osobne, bardzo rozbudowane hasło z wieloma cytatami:

FRACZEK *demin. nom.* frak suknia kroju francuskiego. Fraczek angielski (*Teatr polski, czyli zbiór komedii, dram i tragedii...*, Warszawa 1775–1806, 14. 94). Fraczek na siebie wdziewano, bo ten teraz pewnie wrzuca kajdany na serca młodych dziewcząt (*ibid.*, 23. 25). Kobietki teraz prędzej fraczek niżli kontusz zwiedzie (*Historia Małgorzaty z Walezji, królowej Nawarry* z francuskiego przełożona przez Juliana Ursyna Niemcewicza, cz. I–IV, Warszawa 1781, 4.251). W fraczek ubrany. Fraczkowy. Fraczkowi rycerze pilnują tylko umizgów (*Teatr...*, 15,45). Uśmiechała się do fraczkowego młodzika (Józef Maksymilian Ossoliński, *Strachy*, rękopis, 1793–1794, wydane jako *Wieczory bodeńskie, czyli powieści o strachach i upiorach z dołączeniem bajek i innych pism historycznych*, Kraków 1852).

Derywaty od pozostałych dwóch zapożyczeń są ilustrowane cytatami:

KWAKIERKA Żony ich ubierają się jak kwakierki (*Nowy pamiętnik warszawski. Dziennik historyczny, polityczny tudzież nauk i umiejętności*, wyd. Franciszek Ksawery Dmochowski, Warszawa 1801–1805, 17, (65).

MADZYSTY U flisów grunt wysoki i madzisty (Antoni Magier, *Manuskrypt*).

Należy także zwrócić uwagę na wyżej zacytowane liczne derywaty od hasła *brytan* oraz *Szkot*.

Przechodząc do analizy semantycznej, łatwo można zauważyć, że przy prawie wszystkich anglicyzmach Linde podaje albo w miarę wyczerpującą definicję, albo synonim w języku polskim (np. *mada* ‘szlama’). Wyjątek stanowi hasło *pikier*, którego znaczenie jest oddane przez odpowiedniki w języku rosyjskim i niemieckim (*truchać*, *ein Rosstäuscher*). Nawiasem mówiąc, Linde przytacza formy w innych językach przy wielu leksemach, np. *flanela* – łac. *flamineum*, niem. *der Flanell* czy *muchair* – niem. *ein Zeug*.

Analizując semantykę wymienionych przez Lindego zapożyczeń, warto przytoczyć rozróżnienie trzech typów zmian, jakie zachodzą przy procesie zapożyczenia: zwężenie, poszerzenie i przeniesienie (Ullmann 1954). Żadne z XVIII-wiecznych zapożyczeń nie doznało poszerzenia znaczenia, natomiast zwężenie znaczenia zaszło w dwu wypadkach (*frak* i *klub*), podczas gdy w pozostałych wyrazach nastąpiło przeniesienie znaczenia. Na uwagę zasługuje zapożyczenie *foxal*, który to wyraz pochodzi od nazwy londyńskiego przedmieścia *Vauxhall*, będącego dawnym miejscem zabaw. Według Lindego, jednostka leksykalna *foxal* oznacza zabawę wieczorną. Skądinąd wiadomo, że *Foxal* było nazwą ogrodu w Warszawie, w którym za czasów Stanisława Augusta odbywały się zabawy. Oznaczałoby to dostosowanie znaczenia wyrazu angielskiego do realiów polskich. Później semantyka tego wyrazu uległa dalszej ewolucji, a mianowicie pod wpływem rosyjskim leksem ten zaczął oznaczać dworzec kolejowy. Wreszcie do dziś słowo to przetrwało jako nazwa jednej z warszawskich ulic, a jego pisownia uległa dalszemu spolszczeniu (*Foksal*).

Reasumując, można stwierdzić, że do początku XIX wieku były znane 54 anglicyzmy, głównie, jak już o tym była mowa, tzw. egzotyki. Stąd jest rzeczą niezwykle interesującą, iż w wydanym w roku 1830 słowniku Łukasza Gołębiewskiego pt. *Ubiory w Polsce od najdawniejszych czasów aż do chwil obecnych sposobem dykcjonarza ułożone i opisane*¹⁸

¹⁸ Jestem bardzo wdzięczna Profesorowi Stanisławowi Stachowskiemu za zwrócenie mojej uwagi na istnienie tego słownika.

łatwo znaleźć całą grupę zapożyczeń angielskich wypełniających jedno pole semantyczne, jakim jest ubiór¹⁹. Gwoli rzetelności należy wyjaśnić, że pięć leksemów wypełniających pole o nazwie ubiór zostało zarejestrowanych przez Lindego (*anszkot, flanela, frak, mu-chair, szkot*), a o jednym (*manszestrowy, manszester*) wspomina Peplowski (1989). Warto odnotować, że opis hasel Gołębiowskiego jest odmienny od definicji podanych przez Lindego. Porównaj np.:

FLANELLA²⁰ materia wełniana ciepła. Matki nasze zimową porą spodniczki nosiły flanelowe, mężczyźni kaftaniki, zwłaszcza do reumatyzmów. Angielska flanela długo poszukiwana, dziś tak piękną i w kraju robią.

FRAK, FRACZEK suknia kroju francuskiego lub angielską naśladową modę, z nią razem podlega różnym odmianom, co do kroju, guzików, koloru sukna. Czarny i granatowy najużywańszy teraz strój polski ledwie gdzie ujrzy na ziemi polskiej, same tylko świecą się fraczki.

Ponadto Gołębiowski dorzuca trzy inne anglicyzmy związane ze strojem. Są to:

KORD tkanina dość tęga, zwykle w pasy jednego albo odmiennych kolorów, używana przez mężczyzn na spodnie.

Wprawdzie hasło to figuruje u Lindego, ale w całkowicie odmiennym znaczeniu, a mianowicie jako rodzaj miecza.

Jest to XVIII-wieczny wyraz angielski, oznaczający prążkowany materiał. Nie występuje on w tej postaci we współczesnej angielszczyźnie, ale jedynie w formie *corduroy* 'sztruks', natomiast w liczbie mnogiej zarówno *corduroys*, jak i *cords* odnoszą się do spodni sztruksowych (*The Concise Oxford Dictionary of Current English* 1995).

NELSONKA na cześć Nelsona, po zwycięstwie pod Trafalgar i chlubnym jego zgonie, przyjęta suknia damska, rodzaj surducika, czyli krakowianki naszej z pól sukienka, lub kazimirku zwykle, z obszywaniem u spodu, potrzebami na piersiach, podszyta karmazy-nowo, i zwykle rozpięta.

Opis hasła wyraźnie wskazuje na angielskie pochodzenie wyrazu. Jest rzeczą ciekawą, iż nie miał on – i nadal nie ma – swojego semantycznego odpowiednika w angielszczyź-nie.

SPENCER frak udarty przypadkowo na polowaniu, co się lordowi Spencer przytrafiło, dał powód modzie od niego nazwanej, i noszenie dla ciepła jakoby na jednym fraku dru-giego, któremu brakowało poły, i do stanu tylko przypadał. I my przejeśliśmy ten obyczaj i płec piękna czarne aksamitne lub kolorowe spencerki na białej sukni.

¹⁹ Celem pracy Gołębiowskiego jest opis ubiorów (wraz z podanymi cenami!) używanych przez różne war-stwy społeczne w rozmaitych okolicznościach od czasów najdawniejszych po jemu współczesne. Ogólnie rzecz ujmując, nazwy tych ubiorów cechuje wiele wpływów obcych, będących rezultatem kontaktów z różnymi krajami – zarówno przyjaznymi (np. z Węgrami za czasów Ludwika Węgierskiego), jak i wrogimi (np. z Tata-rami czy Turkami). Z kolei w okresie późniejszym, czyli począwszy od XVII wieku, w Europie zaczynają dominować stroje francuskie lub angielskie, co również staje się udziałem Polski. Jest oczywiste, że wprowad-zenie polskiego lub zagranicznego ubioru, materiału czy dodatku do stroju powoduje pojawienie się nowego rodzimego lub obcego wyrazu. Wyjaśnieniu tychże słów jest poświęcona książka Gołębiowskiego. Składa się ona z dwu części: w pierwszej – autor opisuje stroje, dodatki oraz materiały, z których wykonano ubrania, w ujęciu historycznym, a w drugiej – alfabetycznym. W części pierwszej sporadycznie Gołębiowski nawiązuje do mody angielskiej, pisząc np.

Zona Gordona rodem z Gdańska, że dwa miesiące pobyla w Anglii, pokazała się w stroju angielskim, pięknoscia i ubiorem zachwycała oczy ...

²⁰ Cytuję oryginalną pisownię Gołębiowskiego. Warto przypomnieć, że Linde zapisał ten wyraz w takiej formie graficznej, jaka jest współcześnie używana.

Leksykografowie zgodnie wywodzą ten wyraz od nazwiska hrabiego Spencera (1758–1834) – angielskiego polityka (np. *The Concise Oxford Dictionary of Current English* 1995, J. Tokarski, red. 1980).

Jak widać, wszystkie wymienione zapożyczenia angielskie zostały spolonizowane na poziomie graficznym. Należy domniemywać, iż wymawiane były również według zasad polskiej fonetyki na podstawie ich graficznego zapisu. Wszystkie są rzeczownikami, które – zgodnie z powszechną tendencją – w większości wypadków przyjmują rodzaj męski (sześć jednostek leksykalnych). Wyjątek stanowią dwa rzeczowniki rodzaju żeńskiego: *flanella* oraz *nelsonka*, do których to anglicyzmów zostały dodane polskie sufiksy *-a* i *-ka*, zapewne dla podkreślenia damskiego charakteru tych ubiorów. Oczywiście, dodanie polskich przyrostków świadczy także o stosunkowo dobrym zasymilowaniu wzmiankowanych pożyczek. Podobnie rzecz wygląda w wypadku hasła *spencer*, przy którym podano w opisie formę *spencerka*. Sądząc po przykładach podawanych zarówno przez Lindego, jak i przez Gołębiewskiego, wszystkie anglicyzmy podległy zasadom polskiej deklinacji.

W odniesieniu do semantyki, można interesującą nas grupę zapożyczeń angielskich podzielić na te, które stanowią nazwy ubiorów (np. *frak*, *nelsonka*), oraz te, które dominują i oznaczają różne rodzaje materiału. Wydaje się, że w okresie, kiedy wyrazy te były przejmowane na grunt polski, ich semantyka w zasadzie pokrywała się z angielskimi pierwowzorami.

Warto wreszcie zaznaczyć, że większość z wymienionych wyrazów nie jest używana we współczesnej polszczyźnie (*anszkot*, *kord*, *nelsonka*, *spencer*²¹, *szkot*). Wyjątek stanowią: *flanella*, *frak*, *mohér*. Podobnie – jak już wspomniano – część angielskich pierwowzorów ani w przeszłości, ani obecnie nie jest używana.

Zarówno ang. *flannel*, jak i *mohair* mają takie samo znaczenie, jak ich polskie odpowiedniki. Natomiast semantyka ang. *frock* jest znacznie szersza aniżeli pol. *frak*. Otóż wyraz *frock* odnosi się do: 1. sukienki, 2. habitu mniszego, 3. surduta, 4. munduru wojskowego, 5. swetra marynarza (*The Concise Oxford Dictionary of Current English* 1995), a leksem *frak* oznacza uroczysty strój męski, rodzaj surduta, z jedwabnymi klapami, z połami z przodu obciętymi, a z tyłu długimi, ogoniastymi; dziś zazwyczaj czarny (J. Tokarski, red. 1980). Również pewne rozbieżności cechuje interpretacja semantyczna ang. *spencer*, która to jednostka leksykalna oznacza: 1. krótki dopasowany żakiet, 2. damski wełniany podkoszulek (*The Concise Oxford Dictionary of Current English* 1995), natomiast w języku polskim zapożyczenie to dotyczy: 1. krótkiego, damskiego kaftanika z długimi rękawami i wysokim kołnierzykiem, noszonego na przełomie XVIII i XIX wieku, 2. męskiej kurtki przypominającej frak, z obciętymi połami, noszonej w całej Europie w połowie XIX wieku (J. Tokarski, red. 1980, Sobol, red. 1999). Z kolei niektóre angielskie pierwowzory analizowanych zapożyczeń są nadal używane w angielszczyźnie, ale w całkowicie odmiennym znaczeniu. Dotyczy to takich leksemów, jak: *kord*, *szkot*, *nelsonka*. Otóż – jak już była o tym mowa – wyraz *cord* występuje we współczesnym języku angielskim tylko w liczbie mnogiej na oznaczenie spodni sztruksowych, natomiast słowo *Scot* jest używane jedynie w znaczeniu mieszkańca Szkocji, a leksem *nelson* dotyczy chwytu w zapasach i wywodzi się od nazwiska słynnego pięściana Nelsona – wyraz ten został po raz pierwszy odnotowany w angielszczyźnie dopiero

²¹ Hasło to wprawdzie figuruje w *Słowniku wyrazów obcych* pod red. Sobol (1999), ale z zaznaczeniem, że moda na noszenie takiego ubioru panowała w XVIII i XIX w., natomiast w *Słowniku współczesnego języka polskiego* pod redakcją Dunaja (1996) wyraz ten już się nie pojawia.

w 1889 roku (*The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles* 1984); por. jego wcześniejsze użycie w języku polskim.

Na tym tle interesująco wygląda występowanie anglicyzmów, a szerzej, elementów kultury angielskiej w literaturze romantycznej, genetycznie związanej z Brytanią. Jako ilustrację wybrałam najbardziej charakterystyczny pod tym względem utwór, a więc *Pana Tadeusza*. Zarębina w swej książce z roku 1977 obliczyła, że w tej epopei narodowej występuje sześć wyrazów podstawowych pochodzenia angielskiego, a mianowicie *dżokej* (oraz jego derywat *dżokejstwo*), *konstab* (w rzeczywistości jest to leksem *konstabl*), *lord*, *poncz* (wraz derywatem *ponczyk*), *toast*, *wist*. Należy jednak zwrócić uwagę na jeszcze jeden anglicyzm pojawiający się w *Panu Tadeuszu*, a mianowicie wyraz *frak*. Pożyczka *frak*, jak już o tym była mowa, jest wyrazem średnioangielskim, który przedostał się ze starofrancuskiego, stąd wielu uczonych przypisuje mu pochodzenie angielskie, zob. np. Fisiak 1970. Interesujące, że tylko trzy pożyczki zostały wcześniej odnotowane (*lord* w *Merkurjuszu Polskim Ordynaryjnym*, *poncz* przez Trotza i Lindego oraz *frak* przez Lindego).

Niemniej jednak wydaje się, że daleko ważniejsze w epopei narodowej są odniesienia do wspomnianej szeroko pojętej kultury. Jak bowiem zaznacza Grabowski (1944: 4):

A jego [Mickiewicza] brytomania obchodzi się bez pośrednictwa francuskiego, idąc śladem eksperymentalisty Niemcewicza, ale i wnosząc temperament, którego braknie zupełnie pierwszemu.

I dalej Grabowski dodaje, iż związek Mickiewicza z kulturą angielską „stanie się tak żywy, istotny, głęboki, jak nigdy przedtem” (*ibid.*). Stąd w *Panu Tadeuszu* (1929) znajdziemy fragmenty związane z kulturą angielską, np.:

1. Księga II (s. 46)

Ukazał się pan Hrabia pod zamkowym lasem
Wiedziano w okolicy, że ten pan nie może
Nigdy nigdzie stawić się w naznaczonej porze.
I dziś zasnął poranek, więc na sługi zrzędził,
Widząc myśliwców w polu cwałem do nich pędził;
Surdut swój angielskiego kroju, biały, długi,
Połami na wiatr puścił...

2. Księga II (s. 54)

Nieraz takie słyszałem, i czytam podania;
W Anglii i Szkocji każdy zamek Lordów
W Niemczech każdy dwór Grafów, był teatrem mordów!

3. Księga IV (s. 119)

Tęga strzelba, prawdziwa to Sagalasówka.
Napis Sagalas London à Bałabanówka.
(Sławny tam mieszkał ślusarz Polak, który robił
Polskie strzelby, ale je po angielsku zdobył!)

4. Księga XII (s. 314–315)

Dopóki wiara kwitła, szanowano prawa,
Była wolność z porządkiem i z dostatkiem sława!
W innych krajach, jak słyszę, trzyma urząd drabów,

Policjantów różnych, żandarmów, konstabów;
 Ale jeśli miecz tylko bezpieczeństwa strzeże,
 Żeby w tych krajach była wolność – nie uwierz!

W tym wypadku poprzez użycie wyrazu *konstab* Mickiewicz pośrednio odnosi się do realiów życia angielskiego.

Jednakowoż wpływ kultury angielskiej na *Pana Tadeusza* to nie tylko występowanie paru anglicyzmów, czy też odwołanie się do realiów życia brytyjskiego, czy wreszcie stworzenie postaci Hrabiego, którego sposób bycia w pewnym sensie odzwierciedla angielski styl życia. To także, a może przede wszystkim, przejście z Anglii, w końcu kolebki romantyzmu, pewnych podstawowych założeń tego kierunku. Oznacza to, że za Scottem Mickiewicz przejmuje umiłowanie czasów przeszłych (wspomnienie „kraju lat dziecinnych”) i ich przedstawienie. Jak wiadomo, w wypadku *Pana Tadeusza* poeta wybiera czasy napoleońskie i opis nieudanej insurekcji. Za Byronem zaś Mickiewicz wyraża w omawianej epopei bunt przeciw teraźniejszości, a za Shelleyem przejmuje marzycielskie zatopienie się w przyszłości, ze wzruszeniem żegnając „ostatnich”, po których przyjdą lepsi, czyli tacy, którzy na przykład zniosą pańszczyznę, uznają, że wszyscy urodzeni w Polsce mają prawa i obowiązki itp. Wreszcie warto zauważyć, że liryzm, humor czy malarskość widoczne w *Panu Tadeuszu* są bliskie Scottowi (Kleiner 1972).

Następnym leksykonem poddanym przeze mnie analizie był słownik wyrazów obcych Amszejewicza z 1859 roku²². Jak przyznaje Grzegorzczak (1967), nie był to pierwszy polski leksykon wyrazów obcych. Znacznie wcześniej, gdyż w roku 1675 w Jenie, ukazał się *Religiosae Kijovienses cryptae sive Kijovia sub terranea*, zawierający 51 pożyczek hebrajskich, jakkolwiek, według Grzegorzczaka, tylko jedno zapożyczenie w rzeczywistości było hebraizmem. Dużo później, bo w roku 1828, Adam Kazimierz Czartoryski opublikował we Lwowie *Słowniczek wyrazów przyjętych do mowy polskiej ze wschodnich języków*. Stanowił on nieuporządkowany alfabetycznie wykaz zapożyczeń, których znaczenia zostały wyjaśnione przez cytaty z poezji. Bez mała dwadzieścia lat potem K. Łukaszewski wydał w Królewcu *Słownik podręczny wyrazów obcych i rzadkich w języku polskim używanych* (1847). W tym samym roku z kolei J. Kaszewski opublikował w Bydgoszczy *Mały słownik wyrazów w języku polskim używanych a niejednemu zrozumienie go utrudniających*. Istnieje podejrzenie, że w tych dwóch ostatnich leksykonach można by znaleźć zapożyczenia pochodzące z interesującego nas języka angielskiego, ale Grzegorzczak nie podaje żadnej informacji, gdzie owe słowniki się znajdują. Z konieczności więc jedynie leksykon Michała Amszejewicza figurujący jako piąty na liście słowników wyrazów obcych mógł zostać przeanalizowany.

Słownik ten o typowym dla swej epoki niezwykle długim tytule *Dykejonarz zawierający: wyrazy i wyrażenia z obcych języków polskiemu przyswojone, a mianowicie: w umiejętnościach, sztukach, tudzież i stylu prawniczym, administracyjnym, gazeciarskim, naukowo-filozoficznym, literackim i w potocznej mowie używane do użytku powszechnego* ułożony, jest stosunkowo obszerny, gdyż liczy 491 stron. Nie został poprzedzony wstępem, ale jedynie wykazem stosowanych skrótów. Zawiera on zapożyczenia (ich liczba nie jest podana przez autora) ułożone w porządku alfabetycznym z angielskiego, czeskiego, francuskiego, greki, hebrajskiego, hiszpańskiego, łaciny, niemieckiego, węgierskiego oraz włoskiego.

²² Ponownie pragnę wyrazić podziękowanie Profesorowi Stanisławowi Stachowskiemu za wskazanie mi omawianego słownika.

O ile do czasów wydania słownika Gołębiewskiego w 1830 roku odnotowano 57 anglicyzmów, jak wynika z wyżej przedstawionych obliczeń, o tyle w ciągu niecałych trzydziestu lat liczba ta uległa nieomal podwojeniu, gdyż w słowniku Amszejewicza zostało zebranych około 100 zapożyczeń angielskich. Jest oczywiste, że tylko te leksemy, które zgodnie ze stanem wiedzy współczesnej uchodzą za pożyczki angielskie, zostały wzięte pod uwagę, gdyż, jak to się nierzadko zdarza w starszych opracowaniach, pochodzenie wyrazów bywa błędnie przypisywane. Amszejewicz podaje więc niewłaściwe pochodzenie przy niektórych zapożyczeniach angielskich, uznając je za pożyczki z francuskiego (*anglomania*, *piknik*), greckiego (*metodysta*), łacińskiego (*konstabl*) itp.

Każde hasło ma następujący układ. Po wyrazie hasłowym, który bywa napisany w kilku wariantach graficznych, np. *budyn* / *budyń*, *plumpudink* / *plumpuding*, a nawet w dwóch całkowicie odmiennych formach w rodzaju *unit* / *eagle* 'moneta złota w Ameryce Północnej = 12 rubli 82.5 kopiejek', następuje informacja dotycząca pochodzenia jednostki leksykalnej. Przy interesujących nas hasłach zaznaczono z *ang.* lub z *an.*, np.:

ALDERMAN (z *ang.*)

YARD (z *an.*).

Czasami są podawane angielskie odpowiedniki w rodzaju

BEFSZTYK (BEEFSTEAK)

DEJKI (DIKES).

Niemniej jednak częstokroć Amszejewicz nie wskazuje na pochodzenie leksemu (*anglikanizm*, *bambus*, *bording*²³, *kutter*²⁴) lub uznaje, że definicja je wyjaśni, jak np. w wypadku hasła *baronet* 'tytuł używany przez szlachtę angielską, niższy od barona'. Niemniej jednak Amszejewicz nie jest konsekwentny, gdyż np. przy hasle *alderman* 'urzędnik policyjny w Anglii' dodatkowo wskazuje na pochodzenie przez podanie kwalifikatora z *ang.*

Następna informacja, która stosunkowo rzadko się pojawia, dotyczy wymowy, np.:

ALE (czytaj el)

JUMPER (czyt. džemper)

MEETING (miting).

Wreszcie następują zwięzłe definicje. Przykładowo:

GROG napój z wody, rumu, cukru i jakiejś aromatycznej zaprawy.

PENS moneta angielska = 2.5 kop.

PORTER gatunek piwa mocnego angielskiego lub robionego na sposób angielski.

Niesłychanie rzadko znajdujemy dłuższe opisy znaczenia w rodzaju:

TEST w Anglii tak się nazywa wyznanie uroczyste sposobu wierzenia i punktów niektórych przykazanych od tamtejszego Kościoła. Między punktami najcelniejszy jest supremacja, to jest uznanie monarchy za głowę Kościoła. Henryk VIII wprowadził najpierwszy ten formularz i dotąd nikt urzędu publicznego sprawować nie może ani wniknąć do parlamentu póki przysięgi testu nie wykona.

Jak pamiętamy, takie samo znaczenie temu wyrazowi przypisał Trotz (1779), natomiast współczesne rozumienie tego słowa jest tożsame z angielskim.

Podobnie i w innych wypadkach obserwujemy zmiany znaczeniowe, np. u Amszejewicza znajdujemy następujące znaczenie słowa *jumper*:

1. skoczek, złodziej wślazący przez okna, 2. należący do jumperów, pewnej sekty metodystów,

²³ Zapożyczenie to jest efemerydą.

²⁴ Warto zwrócić uwagę na częściowo spolonizowaną pisownię tej pożyczki, por. *cutter* u Siarczyńskiego.

podczas gdy współcześnie jednostka ta, stosunkowo rzadko używana, odnosi się do swetra.

Czasami leksykograf podaje informację, do jakiej kategorii semantycznej dany leksem należy, np.:

BRYG (mar)

PLUMPUDINK (kuch).

Trzeba przyznać, że słownikarz bardzo rzadko przypisuje nieprawidłowe definicje. Zdarza się to wyłącznie wówczas, gdy Amszejewicz nie zdaje sobie sprawy, iż ma do czynienia z homonimami i w związku z tym powinien był zamieścić daną jednostkę leksykalną jako dwa oddzielne hasła. Tak się np. stało w wypadku wyrazu *galon*, który został potraktowany, podobnie jak przez Lindego, jako anglicyzm posiadający dwa znaczenia: 1. miara do trunków, mniejsza od garnca, na którą kupcy porter i piwo angielskie rachują, 2. branowanie kosztowne. Naturalnie to drugie znaczenie odnosi się do zapożyczenia francuskiego.

Rzadko Amszejewicz podaje zwroty, w jakich występują zapożyczenia, np.:

BOKSY wyzwał go na boksy

BOSTON grać w bostona

FRAK włożyć frak.

Wreszcie warto zaznaczyć, że derywaty utworzone od angielskich pożyczek za pomocą polskich sufiksów figurują jako oddzielne hasła, np.:

bokser, boksować, boksowanie, boksy;

klub, klubista, klubowy;

kwakier, kwakierka, kwakierki (przym., dziś *kwakerski*), *kwakierstwo*.

Oprócz pojedynczych wyrazów pochodzenia angielskiego Amszejewicz podaje nieliczne wyrażenia, jak:

God save the King,

God save the Queen.

Na zakończenie należy stwierdzić, że około 30% zgromadzonego materiału angielskiego stanowią efemerydy. Przykładowo:

BAARD rodzaj transportowego okrętu.

BOLL miara angielskich towarów sypkich = 218.147 l.

NOBLE pieniąż angielski, trzecia część funta szterlinga = 2 ruble.

Dwa lata później ukazał się *Słownik wileński* (1861), z którego Walczak (1983) wynotował około 180 zapożyczeń angielskich, co oznacza, że liczba anglicyzmów od ukazania się słownika Amszejewicza bardzo znacznie się powiększyła. Jak pisze Walczak (1997: 126–127):

Są wśród tych pożyczek ksenizmy, ściśle związane z angielskimi i amerykańskimi realiami, jak *alderman* 'urzędnik policyjny w Anglii' *anglikanin*, *baronet*, *buszel* 'miara do towarów sypkich angielska', *cent* 'moneta miedziana w Ameryce Północnej', *farthing* 'moneta angielska', *klan* 'u Szkotów i Irlandczyków pokolenie, szczep', *kommodor* 'angielski kapitan statku, który dowodzi eskadrą', *konstabl* 'angielski sługa sądowy', *koroner*, *pled* 'płaszcz, opończa wełniana, kraciasta, używana przez górali szkockich', *sikspens* 'moneta angielska', *sity* 'miasto; stare miasto w Londynie', *szeryf* 'urzędnik municypalny w Anglii' itp. Jest ich ponad 70. Większość zatem (gdyż w liczbie około 110) stanowią zapożyczenia nie związane tak ściśle (czasem w ogóle) z angielskimi realiami (często są to wyrazy, które wprawdzie wyrosły w angielskich realiach, ale stosunkowo wcześniej się od nich oderwały), jak *befszyk*, *boks*, *bokser*, *boksować*, *bryg*, *budyn//budyń*, *buldog//buldok*, *dandy//dandys*, *dog* 'gatunek psa wielkiego', *dok*, *dren* i *drenować*,

dżentlmen, dżyn//dżin, dżokej, grog, grum 'chłopiec, służący, masztalerz', *klomb, koak//kok//koks, komfort, kompost, pakietbot* 'pocztowy statek', *partner, plejżer* 'rozrywka, zabawa', *portwejn, raut, rels* 'szyna', *rewolwer, rober, rostbif, skuner//szoner* 'mały statek dwumasztowy', *trener* 'układacz koni do gonitw' i *trenować* 'wprawiać konia do gonitw', *tunel, wagon, waterklozy* 'przyrząd nowo zastosowany do wychodków, służący do wpuszczania tam wody, która unosi wszelkie nieczystości', *wist* itp. [...]

Choć wśród anglicyzmów pierwszej połowy XIX stulecia znaczną część [raczej część zgodnie z wyżej przedstawionymi wyliczeniami – uwaga E. M.-W.] stanowią jeszcze nazwy angielskich i amerykańskich realiów, choć są wśród nich wyrazy świadczące o pośrednictwie francuskim lub niemieckim w procesie ich przejścia bądź też o książkowej drodze zapożyczenia (pożyczki graficzne) – duża liczba wyrazów przejętych najprawdopodobniej bezpośrednio z angielskiego upoważnia do sformułowania tezy o wyraźnych już wpływach języka angielskiego na polski w pierwszej połowie XIX wieku.

Z kolei w moim artykule z 1987b zwróciłam uwagę na stosunkowo dużą liczbę (30) zapożyczeń angielskich odnotowanych w *Słowniku wileńskim*, ale obecnie już nieużywanych, jak np.:

ANGEL pieniądz angielski na 10 szylingów – 2 rub. 90 kop. v. 19 zł 10 gr.

BALDERDASZ mieszanina, sfalszowane wino.

BOLL miara angielska do towarów sypkich.

FASZJONABL wybitny, gustowny, modny, według gustownej mody.

KIPSEK znak pamięci, podarunek, tytuł ilustrowanych noworoczników.

PIKIER roztrucharz.

W większości wypadków autorzy słownika podają ich angielskie pochodzenie. Wszystkie omawiane wyrazy są zapożyczeniami graficznymi. Można obliczyć, że połowa z nich została spolszczona, natomiast połowa zachowała oryginalną pisownię. Z wyjątkiem jednego słowa (*faszjonabl*), które zostało zaznaczone jako (*ps*), ale w rzeczywistości jest przymiotnikiem – o czym nawet świadczy część jego definicji – pozostałe efemerydy są rzeczownikami, na ogół rodzaju męskiego. Oczywiście, podobnie jak i we wcześniej omówionych wypadkach, nadanie odpowiedniego rodzaju przesądziło o ich odmianie. Uwaga ta nie dotyczy paru wyrazów, przy których zaznaczono, że są nieodmienne. Odmiana ma charakter niekompletny przy pożyczkach używanych jedynie w liczbie pojedynczej lub tylko w liczbie mnogiej. Jak wcześniej zaznaczono, z synchronicznego punktu widzenia te jednostki leksykalne są dalej niepodzielne, natomiast do nich mogą być dodawane polskie sufiksy, co *Słownik wileński* odnotowuje jako osobne hasła. Przechodząc do analizy semantycznej, należy podnieść, że znaczenie większości efemeryd dotyczyło realiów XIX wieku. Wśród nich znajdujemy przede wszystkim wyrazy określające ówczesny system monetarny (*angel, mill*), terminologię religijną (*dissentery, rellianiści*), terminologię morską (*boarding, oars*) i wreszcie nazwy kulinarne (*balderdasz, bumbo*).

Na osobną uwagę zasługuje pewna grupa anglicyzmów, której wprawdzie nie można zakwalifikować jako efemerydy, ale są one we współczesnej polszczyźnie używane w odmiennym znaczeniu niż podaje *Słownik wileński*. Również ich definicje odbiegają od znaczeń, jakie można znaleźć we współczesnych słownikach angielskich (np. *The Oxford English Dictionary* 1989). Przykładowo:

KONSOLE 1. angielskie krajowe długi, od których opłaca się procent, oparte na pewnych dochodach państwa, 2. bilety na należytość takiego długu.

PUDDING zlepek różnych kamieni spojonych ze sobą częściami ziemnymi.

RAUT nazwa dawana diamentom większym lecz płaskim rżniętym w różę.

Następny wielki i ważny słownik, o którego analizę się pokusiłam, to *Słownik warszawski* (1900–1923). W słowniku tym znalazłam około 250 słów podstawowych, niederywowanych, pochodzenia angielskiego. Przy 74 z nich zaznaczono jako osobne hasła formacje pochodne utworzone przez dodanie polskich sufiksów. Liczba formacji pochodzących od jednego wyrazu waha się od jednej do pięciu, np. *warant*, *warantowy*, ale *dren*, *drenarski*, *drenarz*, *dreniarka*, *drenować*, *drenowy*. W dalszych rozważaniach pomijam formacje pochodne, które jedynie świadczą o bardziej zaawansowanej asymilacji wyrazu angielskiego w polszczyźnie.

Przy każdym hasle autorzy *Słownika* podają w wypadku rzeczowników odmiennych formę dopełniacza liczby pojedynczej i, o ile istnieje, formę mianownika liczby mnogiej²⁵, przy czasownikach – 3. osobę liczby pojedynczej czasu teraźniejszego i przeszłego, a przy przymiotnikach i przysłówkach podają ich kwalifikatory, po czym następuje określenie znaczenia lub znaczeń, a na końcu hasła znajdujemy sugestię dotyczącą pochodzenia wyrazu, przy czym w nielicznych wypadkach dowiadujemy się o wymowie słowa angielskiego. Autorzy podają pochodzenie wyrazów jedynie w pierwszych sześciu tomach, natomiast w dwu ostatnich konsekwentnie je pomijają. Nie zawsze jednak słusznie (por. wcześniejsze uwagi) przypisują wyrazom dane pochodzenie. Przykładowo, w *Słowniku warszawskim* znajdujemy takie wyrazy, jak *blockhaus* czy też *puf* jako rzekomo pochodzenia angielskiego. Wiadomo jednak, że *blockhaus* jest pochodzenia niemieckiego (*Blockhaus*), a *puf* – pochodzenia francuskiego (*pouf*). Z drugiej strony niektórym angielyzmom jest przypisywane inne pochodzenie, np. angielski wyraz *porter* został błędnie uznany za słowo pochodzenia niemieckiego.

Wśród przeanalizowanych anglicyzmów znalazłam stosunkowo dużą liczbę (48) wyrazów niewystępujących we współczesnej polszczyźnie. Wyrazy te jednak niegdyś musiały być stosunkowo często używane, gdyż pisownia tylko dziesięciu spośród nich nie uległa spolszczeniu (np. *mistress*, *penny-bank*, *steamer*, *whip*). Z wyjątkiem jednego wyrazu (*purbeckski*) wszystkie są rzeczownikami. Wprawdzie przy hasle *purbeckski* (< ang. *purbecstone*) nie został podany żaden kwalifikator ani też inne formy, które sugerowałyby, do jakiej kategorii należy ten wyraz zaliczyć, jednak struktura morfologiczna wskazuje, iż jest to przymiotnik.

Mimo że autorzy *Słownika* nie podają rodzaju rzeczowników, można wnioskować o nim na podstawie form deklinacyjnych poszczególnych haseł. Okazuje się, że na 47 rzeczowników 40 jest rodzaju męskiego (np. *brok*, *kips*, *owenista*, *styrlingit*, *wander*), a jedynie 7 przyjęło rodzaj żeński (np. *grocernia*, *fita*, *klarkja*). Jak już podkreślono, rodzaj męski jest najczęstszym, jaki otrzymują rzeczowniki zapożyczone z języka, w którym nie ma rodzaju gramatycznego. Spośród omawianych rzeczowników cztery są nieodmienne (*misisipi*, *mistress*, *wander*, *whip*), a dziewięć odmienia się jedynie w liczbie pojedynczej (np. *balderdasz*, *blistr*, *flip*, *gault*, *kudbear*).

Wśród efemeryd znajdujemy przede wszystkim wyrazy utworzone od nazw własnych. Są to albo terminy biologiczne, mineralogiczne itp., albo nazwy teorii czy poglądów umysłowych, społecznych czy religijnych oraz ich zwolenników. Ilustrację pierwszej grupy stanowią: *brukat* 'bezwodnik kwasu tytanowego, tworzący kryształy rombów (od nazwiska mineraloga Brooke)', *goodjera* 'bot. tajęża (od nazwiska Goodyear)', *klarkja* 'bot.

²⁵ W wypadku pluraliów tantum autorzy podają formę dopełniacza liczby mnogiej (np. *pikle*, *piklów*).

dzierotka (od nazwiska Clark)', *lejczeater* 'rasa wołu (od miejscowości Leicester)', *mal-komja* 'bot. strumiłka (od nazwiska Malcolm)', *newberryit* 'minerał z gromady saletrowców, z rzędu fosforanów wodnych, rombowy (od nazwy miejscowości Newberry)', *styrlingit* 'minerał z gromady sylikoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych (od nazwy hrabstwa Styrling)'.

Do drugiej grupy wyrazów można zaliczyć takie efemerydy, jak: *gladstonista* 'zwolennik gladstonizmu (od nazwiska Gladstone)', *makkarcista* 'stronnik Mac-Carthy'ego w parlamencie angielskim', *newtonianin* 'zwolennik twierdzeń naukowych Newtona (od nazwiska Newton)', *owenista* 'zwolennik Roberta Owena (1771–1858), który chciał urządzić społeczeństwo na podstawie spółdzielczości socjalistycznej', *puseista* 'człowiek sekty kościoła anglikańskiego zapoczątkowanej przez Pusseya (od nazwiska Pussey)'.

A oto parę efemeryd odnoszących się do życia w Wielkiej Brytanii: *koronet* 'korona hrabiowska, godność hrabiego, hrabiostwo', *krona* 'moneta angielska = 1 rub. 41 kop.', *lerd* 'większy właściciel ziemski w Szkocji', *mistress* 'pani', *penny-bank* 'groszowa kasa oszczędności w Anglii', *policmen* 'policjant angielski', *riot* 'bunt, rozruch, tumult'.

Wśród efemeryd znajdujemy parę nazw kulinarnych, np. *balderdasz* 'wino sfałszowane', *flip* 'napój z wódki, piwa i cukru', *whip* 'napój z białego wina z cukrem, cytrynami i jajkiem'.

Stosunkowo najmniejszą grupę stanowią wyrazy dotyczące terminologii morskiej, np. *steamer* 'parowiec, statek wodny'.

W większości podczas procesu zapożyczania doszło do przeniesienia znaczenia wyrazów angielskich (np. *humbug*, *lerd*, *mistress*, *penny-bank*, *steamer*), natomiast w części wyrazów nastąpił proces zwięzienia znaczenia (np. *balderdasz*, *brok*, *czył*, *fita*, *lot*, *riot*). Na osobną uwagę zasługują wyrazy nieużywane we współczesnej polszczyźnie, których znaczenie odbiega od definicji, jakie można znaleźć w słownikach angielskich. Wynika z tego, że wyrazy te uległy w XIX wieku procesowi poszerzenia znaczenia. Są to cztery hasła: *dzog* 'taniec ludowy angielski', *krebs* 'gra hazardowa w kości', *misisipi* 'elsztajn', *whip* 'napój z białego wina z cukrem, cytrynami i jajkiem'.

Kończąc omawianie wyrazów dziś nieużywanych, jako ciekawostkę warto podać cztery wyrazy, które *Słownik warszawski* uznaje za jednostki będące pochodzenia angielskiego, a które w rzeczywistości nie figurują w żadnym słowniku angielskim. Są to *goodjera*, *malkomja*, *newberryit*, *styrlingit*.

Analizując pozostałe anglicyzmy zaświadczone nie tylko w *Słowniku warszawskim*, lecz także we współczesnej polszczyźnie, należy zwrócić uwagę na fakt, że spośród 202 form jedynie 23 nie doznały spolszczenia pisowni (np. *lord-mayor*).

Jeśli wziąć pod uwagę formy podstawowe anglicyzmów występujących w *Słowniku warszawskim*, to okazuje się, że z wyjątkiem dwu czasowników (*besemerować*, *stop*) wszystkie pozostałe są rzeczownikami. *Besemerować* jest przykładem angielskiego czasownika całkowicie zasymilowanego w języku polskim. Do angielskiej formy bezokolicznika został bowiem dodany polski przyrostek *-ować*. Czasownik ten ma normalną polską odmianę, natomiast czasownik *stop* występuje jedynie w trybie rozkazującym.

Jak już o tym była mowa, o rodzaju analizowanych rzeczowników można wnioskować na podstawie podanych form deklinacyjnych. I tak okazuje się, że 176 rzeczowników jest rodzaju męskiego (np. *dżentelman*, *konstabl*, *tenis*), 19 – rodzaju żeńskiego (np. *milady*, *waterlinia*), 1 – rodzaju nijakiego (*tilbury*), a 4 – o rodzaju nieustalonym (np. *halifaksy*, *hikory*). Jak wcześniej wspomniano, nadanie określonego rodzaju najczęściej zależało od struktury wygłosu poszczególnych rzeczowników. Przykładowo, rodzaj męski przyjmują

13) monety i miary, np. *akr, galon, gwinee, jard, pens, szterling, szyling*;

14) religia, np. *independent, kwakier, metodysta, mormon, wiklefizm*.

Ponadto można wymienić pojedyncze wyrazy odzwierciedlające stany duchowe (*splin, trans*) albo słowa związane z rolnictwem (*dren, farma, gruber, mada*), chirurgią (*katgut, sprej*) czy wreszcie bronią (*kordyt, rewolwer*).

Podobnie jak efemerydy, pozostałe anglicyzmy odnotowane w *Słowniku warszawskim* podlegają trzem typom zmian, jakie zachodzą przy procesie zapożyczenia. Większość wyrazów przenosi znaczenie z języka angielskiego do polskiego (np. *akr, anglezyt, befszytk, besemerować, bojkotować, dolar, moher, pens, piknik, tenis*). W części wyrazów daje się zaobserwować zwięźlenie znaczenia (np. *bil, boks, dok, lord, pikle, rekord, rels, rober, strajk*). Tylko w nielicznych wypadkach dochodzi do poszerzenia znaczenia, np. *bristol* oznaczający gatunek sukna, *karter* w znaczeniu pudła blaszanego albo skórzanego, które w bicyklach układa się na łańcuch dla ochrony od kurzu i błota, czy wreszcie *mada* jako wysokie położenie miejsca²⁷.

Wydaje się, że zgodnie z przekonaniem wyrażonym na początku rozdziału owa duża liczba wyrazów pochodzenia angielskiego odnotowana z końcem XIX wieku świadczy o tym, iż wpływy angielszczyzny na język polski można datować na okres wcześniejszy, niż się to powszechnie czyni.

Przyczyną tego stosunkowo silnego wzrostu wpływu języka angielskiego na polszczyznę z pewnością było powstanie Imperium Brytyjskiego oraz rewolucja przemysłowa, która się stopniowo dokonywała w Anglii (por. szczegółowe uwagi w rozdz. I). Jak już wspomniano, w dobie romantyzmu zapanowała moda na „anglomanię”, która znalazła swych kontynuatorów w czasach pozytywizmu, czego najbardziej oczywistą ilustrację stanowi *Lalka* Bolesława Prusa. Jak pisze Walczak (1997: 127):

Role Prusa w tym zakresie ujawniła Alicja Pihan-Kijasowa, która wynotowała z tekstów autora *Lalki* 82 zapożyczenia, z czego 47 z powieści i nowel oraz 63 z publicystyki (*Kroniki*); oczywiście część anglicyzmów wystąpiła i tu, i tam.

Zgodnie z przekonaniem zacytowanego Walczaka, w przyswajaniu zapożyczeń angielskich do języka polskiego jeszcze większą rolę aniżeli Bolesław Prus odegrał Henryk Sienkiewicz. Walczak (1997: 127–128) wyjaśnia:

Nie dysponuję, niestety, kompletnym materiałem zapożyczeń angielskich z całej twórczości naszego noblisty. Podstawą poniższych uwag jest materiał z dwu napisanych pod moim kierunkiem prac magisterskich, zestawiających anglicyzmy wyekscerpowane z *Listów z podróży do Ameryki*, nowel amerykańskich (*Komedia z pomyłek, Latarnik, Orso, Przez stepy, Sachem, W krainie złota, Wspomnienie z Maripozy, Za chlebem*) i dwu powieści o tematyce współczesnej: *Bez dogmatu* i *Rodziny Połanieckich*.

W wymienionych wyżej tekstach Sienkiewicza wystąpiło 186 zapożyczeń angielskich (a więc ponad dwukrotnie więcej niż w całej twórczości Prusa), nie licząc kilkunastu wtrętów angielskich typu *all right, good bye, look here, that's not my business, to be or not to be, vanity's fair, very fashionable, very interesting, well, yes* itp. Wobec 250 anglicyzmów zarejestrowanych w *Słowniku warszawskim* jest to bardzo dużo.

²⁷ Wszystkie anglicyzmy zostały zacytowane według pisowni stosowanej przez *Słownik warszawski*.

rzeczowniki zakończone na spółgłoskę (np. *budget, wist*) lub też rzeczowniki zakończone w języku angielskim na *-ist* (np. *daltonist, darwinist*), a w języku polskim na *-ista* (np. *daltonista, darwinista*), natomiast rodzaj żeński otrzymują rzeczowniki zakończone na *-a* (np. *dzungla*). Jedynie w nielicznych wypadkach o nadaniu odpowiedniego rodzaju zdecydowało znaczenie, np. w wypadku *miss* czy *lady*.

Kontynuując analizę morfologiczną XIX-wiecznych anglicyzmów, bo bez wątpienia były one wprowadzane do polszczyzny z końcem XIX wieku, warto zauważyć, że już wówczas obserwuje się zjawisko depluralizacji, czyli przejmowania na grunt polski angielskiej formy liczby mnogiej jako singularis. W odniesieniu do ludzi wymienić można takie jednostki leksykalne, jak np. *dandys* (obok wyszłego już dziś z użycia *dandy*), *jankies* czy *torys*, a jeśli idzie o nazwy przedmiotów: *kieks, koks, pens, rels* czy *kips* ('skóra z bydła indyjskiego').

Przeważająca większość rzeczowników pochodzenia angielskiego zarejestrowanych w *Słowniku warszawskim* odmienia się według polskich paradygmatów. Odmiana ma charakter niekompletny w wypadku 32 wyrazów używanych jedynie w liczbie pojedynczej (np. *lincz, flirt, tenis, wist*) i czterech wyrazów należących do kategorii pluralia tantum (*halifaksy, hikory, pikle, skunksy*). Tylko przy czterech rzeczownikach zaznaczono, że są nieodmienne (*milady, miss, tilbury, whisky*). Z synchronicznego punktu widzenia wszystkie omawiane rzeczowniki są dalej niepodzielne, natomiast, jak już wspomniano, do nich mogą być dodawane polskie sufiksy, co *Słownik warszawski* odnotowuje jako osobne hasła.

Przystępując do analizy semantycznej, należy zwrócić uwagę na to, że omawiane anglicyzmy dotyczą wielu dziedzin. Są to:

- 1) sport i gry, np. *dżokej, finisz, halifaksy, lawn-tennis, lider, rekord, rober, sport, sportman, spurt, start, starter, tenis, trener, wist*;
- 2) życie społeczno-polityczne, np. *baronet, czartyzm, denizacja, dżentelman, homerul, konstabl, koroner, landlord, lord, lord-mayor, milady, mityng, torys, wig*;
- 3) kuchnia, np. *befszyk, czester, dżyn, grog, kieks, peperment, pikle, piknik, poncz, porter, rostbef, rum, rumszyk²⁶, sandwicz, whisky*;
- 4) ubrania i materiały ubraniowe, np. *hawelok, juta, kort, makintosh, manchester, moher, mora, spenser, szewiot, skunksy, smoking, welwet*;
- 5) gospodarka, np. *bojkot, budżet, czek, dyskonter, eksport, import, strajk, trust, warrant*;
- 6) geologia, np. *anglezyt, dewon, labrador, lias, smitsonit*;
- 7) transport, np. *brek, bufor, karter, rels, rower, tandem, tender, tilbury, tramwaj, wagon*;
- 8) realia amerykańskie, np. *dolar, huron, jankies, mustang, tomahawk, traper, wiggam, wirginia*;
- 9) żegluga, np. *bryg, dok, golf 'zatoka', harpun, kuter, log, lugier, propeler, waterlinia, waterman*;
- 10) nauka, np. *daltonizm, darwinizm, farad, nikol, wat*;
- 11) życie towarzyskie, np. *dandys, flirt, foksal, lowelas, raut, toast*;
- 12) literatura, np. *bajronizm, eseista, folklor, lakiści, minstrel, reporter, szekspiryzm, walterskotacja*;

²⁶ Jako ciekawostkę można podać, że wyraz *rumszyk*, w przeciwieństwie do analogicznego *befszyku*, został zaliczony do grupy rzeczowników nieposiadających liczby mnogiej.

Interesujące, że, o ile Prus posługuje się anglicyzmami zarejestrowanymi albo w *Słowniku wileńskim* albo w *Słowniku warszawskim*, o tyle Sienkiewicz wprowadza większość zapożyczeń nowych (jest ich ponad 100), podówczas okazjonalnie i indywidualnie użytych:

Ich użycie podyktowała chęć rzetelnego, a przy tym barwnego (i uwzględniającego koloryt lokalny) opisu egzotycznej dla polskiego czytelnika rzeczywistości amerykańskiej. W celach zarówno informacyjnych, jak i stylizacyjnych uciekał się też Sienkiewicz do anglicyzmów (amerykanizmów) charakterystycznych dla Polonii amerykańskiej (Walczak 1997: 129).

Niemniej jednak część z tych okazjonalizmów na trwałe weszła do języka polskiego, jak np. *bar*, *bandžo*, *brandy*, *high-life*, *saloon*, *whisky*. Oczywiście, nie ma żadnego dowodu na to, że Sienkiewicz świadomie dążył do wprowadzenia zapożyczeń angielskich do polszczyzny, ale z pewnością można domniemywać, że w pewnym stopniu przyczynił się do ich rozpowszechnienia (Walczak 1997).

Na marginesie pragnę wspomnieć o dwóch listach Sienkiewicza wysłanych z Ameryki w roku 1877 do mojego pradziadka – Daniela Zglińskiego²⁸. Także i w tych prywatnych listach odnajdujemy zarówno anglicyzmy (*skwater*, *miner*, *yankee*, *settlement*, *no*, *ajrysza*, *miss*, *busines* – podaję w kolejności ich występowania w listach), jak i wyrażenia angielskie (*all right*, *are you satisfied*, *ah*, *let me alone*, *that is very nice*). Zwraca uwagę ich forma graficzna. O ile wyrażenia zostały odnotowane zgodnie z pisownią angielską, o tyle niektóre wyrazy cechuje pewien stopień spolonizowania (*skwater*, *settlement*, *ajrysza*). Największe jednak zdumienie budzi grafia wyrazu *busines*, która może raczej świadczyć o niechlujstwie jego autora. Notabene listy te cechuje dziwna interpunkcja: nierzadki brak przecinków, stosowanie małych liter po kropce, a częstokroć – dużych po przecinku, niekonsekwentna ortografia (np. *Arizona* i *Aryzona*, *naprawdę* i *na prawdę*), ewidentne błędy ortograficzne (np. *ożygał*). Jak pisze Michalik (2003: 134), powołując się na Krzyżanowskiego:

Słownictwo, zwroty Sienkiewicza zdają się być pochodną nadzwyczaj emocjonalnego – różnej proweniencji – wzburzenia autora, wypowiadającego się bez żadnych konwencjonalnych hamulców, całkowicie szczerze do zaufanego i zaprzyjaźnionego adresata.

Przechodząc od literatury pięknej do językoznawczej, warto odnotować często cytowany artykuł Konecznej z lat 1936–1937 pt. *Wyrazy angielskie w języku polskim*, w którym jest mowa o 531 anglicyzmach ówczesnie występujących w polszczyźnie. Autorka wyróżniła 21 kategorii semantycznych o zróżnicowanej liczbie jednostek leksykalnych wchodzących w skład każdej z nich. Najliczniej zaprezentowanym działem okazał się sport (121 wyrazów), a na drugim miejscu uplasowała się terminologia morska (100 leksatów).

Tymczasem w rzeczywistości w owym okresie było znanych znacznie więcej zapożyczeń angielskich, o czym świadczy przeprowadzona przeze mnie analiza *Słownika wyrazów obcych, wyrażeń i przysłów cudzoziemskich* Michała Arcta z 1936 roku, wydanego w Warszawie przez Wydawnictwo S. Arcta²⁹.

²⁸ Za moją zgodą zostały one po raz pierwszy w całości opublikowane i opracowane przez Michalika (2003).

²⁹ W tym miejscu warto uściślić, że korzystałam z XVIII wydania z 1947 r. tegoż leksykonu, które jednak stanowiło przedruk fotograficzny wersji z 1936 r.

Omawiając tenże leksykon, należy stwierdzić na wstępie, że jest to słownik wyrazów obcych należący do kategorii tzw. dużych, gdyż, jak zaznaczono na stronie tytułowej, zawiera on 33 tysiące haseł, a więc można go porównać np. do współczesnego *Słownika wyrazów obcych* (1980) napisanego pod redakcją J. Tokarskiego (często nazywanego Słownikiem PWN-u), obejmującego około 27 tysięcy jednostek. Jako przykład tzw. małych słowników może posłużyć *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych* (1978) Kopalińskiego, zawierający około 16 tysięcy haseł.

Słownik Arcta został poprzedzony *Wyjaśnieniami wstępnymi* napisanymi przez Ułaszyna, liczącymi niecałe pięć stron, oraz wykazem skrótów. We wstępie wprowadzono rozróżnienie na „wyrazy obce w ścisłym tego słowa znaczeniu” (s. V), którym towarzyszy poczucie obcości, np. *sezon* z franc. *saison* i obce „tylko co do pochodzenia” (*ibid.*), gdyż są tak dobrze przyswojone, że nawet osobom wykształconym wydają się one rodzimymi, np. *poganiń* z łac. *paganus*.

W związku z tym, że na ogół po każdym haśle zostało podane jego pochodzenie, warto wyjaśnić, jakimi kryteriami kierował się Ułaszyn, który opracował etymologię wyrazów. Otóż zgodnie z poglądami części językoznawców, Ułaszyn w zasadzie ustala pochodzenie danego słowa na podstawie ostatniego źródła kontaktu, stąd np. uznaje, iż wyraz *wójt* pochodzi ze średnio-górno-niemieckiego *voit / voget* (dziś *Vogt*), a pomija informację, że ten leksem pochodzi ze średniowiecznołacińskiego *vocatus*, który jest tym samym, czym łac. *advocatus* ‘advokat, rzecznik’. Czasem jednak autor wskazuje na ogniwa pośredniczące. Z tego powodu np. przy haśle *jacht* pojawia się informacja, że wprawdzie wyraz ten pochodzi z hol. *jaghte / jaght*, lecz przedostał się do polszczyzny albo przez medium języka niemieckiego (*Jacht*) lub angielskiego (*yacht*). Jak wspomniano wyżej, nie przy wszystkich hasłach autor zaznacza ich etymologię. Dotyczy to nielicznych wypadków, kiedy autor albo nie zna pochodzenia (np. *bumerang*)³⁰, albo ma do czynienia z wyrazem złożonym z elementów różnego pochodzenia, co oznacza, iż ich etymologia jest do odnalezienia w hasłach zawierających poszczególne komponenty. Jednakowoż lingwista nie zawsze jest konsekwentny; tak np. słowa *autokar* czy *detectephone* (współcześnie *dyktafon*) uznaje w całości za pochodzące z języka angielskiego. Wreszcie w niektórych wypadkach o etymologii wyrazu dowiadujemy się z jego definicji, np. *chuligan* ‘uczestnik szajki łupieżców ulicznych (od nazwy herszta takiej szajki w Londynie)’, a więc w tym wypadku Ułaszyn pomija informację, że ten wyraz dostał się do polszczyzny z języka rosyjskiego, czy *colt* ‘system rewolweru (od nazwiska wynalazcy)’³¹.

Po zaznaczeniu pochodzenia wyrazu Arct podaje przy wyrazach obcych, a więc tych o oryginalnej pisowni, czyli nieprzyswojonych, w nawiasach kwadratowych ich wymowę. Nie stosuje on żadnej transkrypcji, tylko pisownię polską, czyli, jak sam stwierdza, jest to wymowa „przybliżona”. Jediną modyfikację polskiej pisowni stanowi wprowadzenie nosówek poprzez zaznaczenie np. [aⁿ], jak w haśle *pendant* [paⁿ daⁿ].

Wreszcie pojawia się znaczenie każdego leksemu. Są to stosunkowo krótkie definicje w rodzaju:

BUNGALOW w Indiach angielskich domek piętrowy z werandą.

MENAŻERIA zbiór żywych zwierząt dzikich, obwożonych na pokaz w klatkach.

³⁰ Obecnie wiemy, iż wyraz ten został wprowadzony za pośrednictwem angielskiego z australijskiego.

³¹ Samuel Colt (1814–1864), amerykański inżynier i konstruktor broni strzeleckiej, skonstruował rewolwer bębnekowy, popularnie zwany koltem; w 1853 r. założył w Hartford (stan Connecticut) istniejącą do dziś fabrykę broni (*Nowa encyklopedia powszechna PWN*, 1996).

Jednak naszym celem jest skoncentrowanie się na omówieniu anglicyzmów występujących w analizowanym słowniku.

Przede wszystkim należałoby więc podkreślić, że autor konsekwentnie stosuje pisownię brytyjską w wypadku jednostek niezasymilowanych. W całym materiale natrafiono tylko na jeden przykład użycia grafii amerykańskiej. Jest to słowo *behavior*. Ponadto godny odnotowania jest fakt, iż leksykograf często podaje dwie pisownie, a więc oryginalną i zasymilowaną lub częściowo zasymilowaną, np. *cab* i *kab*, *saloon* i *salun*, *record* i *rekord*.

Poza tym należy podnieść, że Arct uwzględnia wyrazy pochodzenia angielskiego nie tylko używane w Polsce, ale również i te, które pojawiają się wśród Polonii amerykańskiej. Wówczas znajdujemy dwa skróty *a. amp.* Oczywiście, stanowią one znikomy procent, a raczej promil materiału. A oto garść przykładów takich słów: *gembleria*, *flaperka*, *kaunty*, *kendy*, *ofis*, *saloon / salun*. Pragnę jednak zaznaczyć, iż z oczywistych powodów nie zostały one wzięte pod uwagę przy omawianiu zasięgu wpływu języka angielskiego na polszczyznę międzywojnia.

Kolejna uwaga dotyczy pochodzenia poszczególnych jednostek. Otóż przy analizie materiału uwzględniono, podobnie jak w analizach wyżej przedstawionych, współczesny stan badań. Przykładowo, Ułaszyn błędnie podaje, że wyraz *agar-agar* jest pochodzenia nowołaocińskiego, podczas gdy w rzeczywistości pochodzi on z malajskiego, podobnie słowo *partner* figuruje jako pochodzące z francuskiego, natomiast wiemy, że zostało ono przejęte z angielskiego³². Znalezione również leksemy, którym lingwista niesłusznie przypisuje pochodzenie angielskie, jak np. przy jednostce *apretura*, obecnie uznawanej za pochodzącą z języka francuskiego, czy przy wyrazie *canister* współcześnie uchodzącym za słowo o etymologii greckiej.

Inne niedociągnięcie słownika polega na wprowadzeniu wielu nazw własnych, co z punktu widzenia językoznawstwa współczesnego jest nie do przyjęcia. Z tego powodu takich haseł, jak np.:

PRIMROSE LEAGUE stowarzyszenie polityczne w Anglii zawiazane w 1883 roku celem rozpowszechnienia poglądów zachowawczych, *dosł.* liga pierwiosnka tzw. ku uczczeniu lorda Beaconsfielda, wielkiego miłośnika tego kwiatka.

ROTARY CLUB klub mający na celu zacieśnienie współpracy elity finansowej i gospodarczej całego świata, posiadający filie we wszystkich niemal krajach,

nie wzięto pod uwagę. Wyjątek stanowią te nazwy własne, które uległy apelatywizacji, jak np. *browning* 'rewolwer siedmiostrzałowy bez bębena obrotowego, ale z magazynem sześciu nabojęw w kolbie, bardzo silnie bijący'³³, lub były używane w sensie metaforycznym, np. *Downing Street* 'nazwa ulicy w Londynie, przy której znajduje się Ministerstwo Spraw Zagranicznych', przy czym wyraz ten także odnosił się do polityki zagranicznej Wielkiej Brytanii³⁴.

Jakkolwiek w *Wyjaśnieniach wstępnych* Ułaszyn pisze, że derywaty nie są podawane jako osobne hasła, tylko „znajdują się w tzw. 'gniazdach' pod 'hasłami', tj. wyrazami, od których zostały utworzone, np. *arbitralność* od *arbitralny*” (s. VII), w rzeczywistości Arct

³² Warto podnieść, że w słowniku znajdujemy derywat *partnership*, w wypadku którego wskazano na pochodzenie angielskie.

³³ John Moses Browning (1854–1926), inżynier amerykański, konstruktor strzeleckiej broni automatycznej (m.in. pistoletów i karabinów maszynowych); od nazwiska Browninga pochodzą nazwy różnych wzorów broni strzeleckiej, m.in. pistoletów (*Nowa encyklopedia powszechna PWN*, 1996).

³⁴ Obecnie ulica ta jest kojarzona z siedzibą premiera Wielkiej Brytanii.

wielokrotnie odstępuje od tej zasady, podając je jako odrębne hasła, np. *dopping* i *dopin-gować*³⁵, *film* i *filmować*. Niemniej jednak w przedstawionej analizie słownika wyrazy pochodne nie są traktowane jako oddzielne hasła z wyjątkiem tych, które zostały utworzo-ne za pomocą sufiksów angielskich, np. *skaut* oraz *skauting*.

Zgodnie z tytułem, omawiany leksykon zawiera nie tylko wyrazy, lecz także liczne wyrażenia i sporadycznie przysłowia, które również zostały wzięte pod uwagę przy ustalaniu zakresu wpływu języka angielskiego na polszczyznę międzywojenną.

Jak już wspomniano, hasła zostały opatrzone związłymi i na ogół trafnymi definicjami. Jedyne sporadycznie można mieć do nich zastrzeżenia. Przykładowo, *Arct* niesłusznie podaje jako oddzielne hasła *pickles* 'jarzyny ostro (z octem, pieprzem itp.) przyrządzone' i *pikle* 'młode jarzynki zamarynowane w occie z korzeniami', ale już np. w wypadku hasła *pidżak* tego nie czyni, a tylko odwołuje czytelnika do wyrazu wcześniej zdefiniowanego, a mianowicie *pidżak*.

Jednak wydaje się, że najciekawszą informację stanowi nie wyżej przedstawiony opis słownika, a w szczególności zawartych w nim anglicyzmów, tylko ich liczba. Otóż, jak wynika z moich obliczeń, jest ona stosunkowo duża i znacznie przekracza wcześniej wspomniane 521 jednostek leksykalnych, które zostały odnotowane przez Koneczną (1936–1937). W sumie w leksykonie zostało zawartych 1301 anglicyzmów, z czego, co stanowi istotną część informacji, do naszych czasów zachowało się zaledwie 460, czyli 35%. Jest rzeczą oczywistą, że te liczby rozmaicie się kształtują w wypadku różnych liter alfabetu. I tak, przykładowo, odnotowano 104 pożyczki angielskie rozpoczynające się na literę *C*, z czego do naszych czasów przetrwało zaledwie 36 leksemów, co stanowi 35%, a z kolei znaleziono 79 przykładów anglicyzmów rozpoczynających się na literę *H*, przy czym współcześnie jest używanych 18 z nich, czyli 23%. Najwięcej pożyczek angielskich zarejestrowanych w słowniku rozpoczyna się na literę *S* – aż 185 jednostek, z których do naszych czasów dotrwało 76 pożyczek, czyli 41%. Podobne proporcje występują w wielu innych wypadkach. Jedyne wyjątkiem są hasła rozpoczynające się na literę *J*, gdyż na 17 odnotowanych anglicyzmów 12 zachowało się do naszych czasów, co oznacza, że aż 70,5%.

W tym miejscu pragnę zaznaczyć, iż zawarte w omawianym leksykonie hasła, podobnie jak w wykazie sporządzonym przez Koneczną, nie są specjalistyczne, co ilustruje przedstawiony poniżej wykaz pożyczek rozpoczynających się na literę *A*:

ADVANTAGE *a.* [adwentadz] w tenisie: przewaga uzyskana przez jednego z graczy po równej ilości punktów; ADVANTAGE IN przewaga podającej strony; ADVANTAGE OUT przewaga strony przeciwnej.

ADVERTISEMENT, ADVERTISING *a.* [adwörtizment, adwörtizin] ogłoszenie, reklama.

AFTER-DINNER po obiedzie, odpoczynek poobiedni.

AGREEMENT *a.* [egriment] układ między państwami zawarty bez większych formalności.

ALIEN *a.* [elajen] nienaturalizowany obcokrajowiec; ALIEN ENEMY obcokrajowiec przynależący do państwa, z którym dany kraj wojnę prowadzi.

ALIEN-BILL *a.* [elajen-bil] prawo wskazujące ograniczenia, jakim podlegają cudzoziemcy osiedlający się w Wielkiej Brytanii.

³⁵ Warto zwrócić uwagę na pisownię: oryginalną w wypadku rzeczownika i zasymilowaną przy czasowniku.

ALL ABOARD *a.* [olebord] wszyscy na pokład! wsiadać!

ALL IS TRUE *a.* [ol iz tru] prawdziwe co do joty.

ALL IS WELL THAT ENDS WELL *a.* [ols uel det ends uel] wszystko dobre, co się dobrze kończy.

ALL RIGHT *a.* [ol rajt] wszystko dobrze, wszystko w porządku.

ALLROUND *a.* [olraund] sportowiec uprawiający liczne sporty poza jednym głównym, w którym celuje.

AMERICAN BEAUTY *a.* [ameriken bjuti] gatunek czerwonej róży o długiej łodydze hodowany i bardzo ceniony w Ameryce Północnej.

AMERICAN DRINKS *a.* [ameriken drinks] napoje amerykańskie orzeźwiające, przeważnie zawierające alkohol.

ANNOUNCER *a.* [enaunser] zapowiadacz w radioaudycjach (*ob.*) *Speaker*.

APARTMENT HOUSE *a.* [apartment haus] dom czynszowy podzielony na oddzielne mieszkania (zwykle wytworniejsze).

APPOINTMENT *a.* [apojntment] nadanie jakiegoś urzędu, godności, posady; umówienie, zejście się, schadzka, rendez-vous.

ARMORY *a.* zbrojownia, koszary, fabryka broni.

ARMSTRONG *a.* typ radioodbiornika lampowego superreakcyjnego (od nazwiska wynalazcy amerykańskiego, Edwina Armstronga).

ARROW-ROOT *a.* [arrotut] rodzaj krochmalu z korzeni niektórych roślin międzyzrotnikowych używanego na pokarm dla ludzi osłabionych i dzieci.

ASSEMBLE *a.* [esembli] zebranie; niższa izba prawodawcza.

ASSETS *a.* aktywa, stan czynny majątku.

ASSOCIATION *s.* [assosjeszn] stowarzyszenie, towarzystwo, spółka.

AT HOME *a.* [et hom] w domu, ognisko domowe.

AT ONE'S RISK *a.* [et uans risk] na własne ryzyko.

ATTORNEY *a.* [atornej] pełnomocnik do działań prawnych; ATTORNEY GENERAL prokurator krajowy w Anglii, minister sprawiedliwości w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej.

ATTRACTION *a.* [atrekszn] siła przyciągająca, powab, atrakcja.

AUT *a.* rzut przy grze w tenisie lub piłką nożną itp.

AUTOCAR *a.* [-kar] autobus turystyczny.

AVERAGE QUALITY *a.* [awerejdz kualiti] średnia jakość.

AWAY *a.* [eue] wykrzyknik: Precz!³⁶

Podsumowując tę listę, możemy stwierdzić, iż oprócz 30 wymienionych pożyczek Arct uwzględnił jeszcze jedno hasło rozpoczynające się na literę *A*, które stanowi wyraz używany przez Polonię amerykańską (*ajrysze*). Spośród 30 odnotowanych anglicyzmów pięć, a mianowicie *all right*, *all's well that ends well*, *at home*, *aut*, *autocar*, zostało współcześnie zarejestrowanych w słownikach wyrazów obcych, co stanowi jedynie niecałe 17%. Jak już o tym była mowa, pominięto nazwy własne, a więc: *Antysalunowa Liga* 'stowarzyszenie amerykańskie, agitujące za utrzymaniem prawa prohibicji' oraz *Associated Press* 'agencja prasowa zrzeszonych pism w Stanach Zjednoczonych'.

Przechodząc do ostatecznych konkluzji, należy, po pierwsze, skorygować pogląd dotyczący liczby anglicyzmów występujących w polszczyźnie międzywojennej. Okazało się bowiem, iż wówczas w języku polskim pojawiło się niemal trzykrotnie więcej zapożyczeń

³⁶ Zamieszczony wykaz stanowi wierną kopię oryginału.

angielskich, niż się dotychczas sądziło. Jest rzeczą naturalną, iż liczba anglicyzmów była by zgoła odmienna, gdyby odnotowano je, uwzględniając wyłącznie teksty pisane bądź mówione. Niemniej jednak na ogół stosowaną praktyką obliczania zasięgu wpływu jednego języka na drugi jest odwoływanie się do leksykonów. Po drugie, warto zwrócić uwagę na to, że aż 65% z nich nie dotrwało do naszych czasów.

W sposób, być może arbitralny, uznałam, iż II wojna światowa stanowi cezurę pomiędzy starszymi i nowszymi wpływami angielszczyzny na język polski. Stąd kolejny rozdział został poświęcony anglicyzmom, które się pojawiły po roku 1945 i nadal wzbogacają polszczyznę.

Rozdział III

WPŁYW JĘZYKA ANGIELSKIEGO NA WSPÓŁCZESNĄ POLSZCZYZNĘ¹

Pierwsze wyniki obliczeń dotyczących liczby anglicyzmów występujących w języku polskim po roku 1945 znajdujemy w nieopublikowanej pracy doktorskiej Fisiaka z 1961 roku. Jak już o tym wspomniano, Fisiak zebrał 721 zapożyczeń angielskich. Podobne dane przytacza Ropa w artykule z roku 1974, stwierdzając, iż po wojnie zostało wprowadzonych około 300 anglicyzmów². Z kolei w artykule z roku 1986 Fisiak mówi o ponad 1000 zapożyczeń angielskich odnotowanych do 1985, natomiast do 1994 roku udało mi się zebrać około 1600 jednostek leksykalnych pochodzenia angielskiego (większość z nich została zawarta w mojej książce z 1994 r.). Zebrano je, opierając się na największych słownikach języka polskiego i wyrazów obcych. Są to: *Słownik języka polskiego* pod redakcją Doroszewskiego (1958–1969)³, *Słownik języka polskiego* pod redakcją Szymczaka (1978–1981, 1992 wraz z *Suplementem*), *Słownik wyrazów obcych* pod redakcją Rysiewicza, Safarewicza, Słuszkiewicza i Tryjarskiego (1954, 1967), *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych* Kopalińskiego (1970, 1991), *Słownik wyrazów obcych* pod redakcją J. Tokarskiego (1972, 1980), *Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy lat 1972–1981* pod redakcją Tekiel (1988–1989). Przy sporządzaniu listy najnowszych pożyczek badałam natomiast teksty prasowe. W tym miejscu można by zakwestionować korzystanie wyłącznie z tekstów pochodzących z gazet i czasopism. Ograniczenie materiału do języka prasy wynika stąd, że teksty prasowe cechuje różnorodność tematyczna i stylistyczna. Ponadto są one źródłem najżywiej reagującym na wszelkie zmiany i najlepiej odzwierciedlającym nowości. W ciągu następnego roku sporządziłam listę ponad 100 anglicyzmów, które pojawiły się w *Praktycznym słowniku wyrazów obcych używanych w prasie, radiu i telewizji* Markowskiego (1995), a także w tekstach prasowych oraz w napisach wi-

---

¹ Na podstawie Mańczak-Wohlfeld, 1996, 1997b, 1999a, 2000b, 2004b, 2004d, 2005b.

² Przepuszczalnie do wspomnianych przez Koneczną 531 pożyczek angielskich Ropa dodał około 300, co, jak łatwo obliczyć, dało liczbę zbliżoną do danych Fisiaka, czyli nieco ponad 800 jednostek pochodzenia angielskiego. Natomiast wątpliwości budzi stwierdzenie Demborsky'ego wyrażone w artykule opublikowanym również w 1974 r., iż w polszczyźnie występuje 313 anglicyzmów.

³ Interesujące, że stosunkowo duży procent zapożyczeń występuje w słownikach języka polskiego. Jak bowiem wynika z obliczeń przytoczonych przez Rybicką-Nowacką (1976: 53), w słowniku pod redakcją Doroszewskiego wśród haseł na literę *A* 55% stanowią pożyczki; stosunek zapożyczeń do wyrazów rodzimych jest jeszcze wyższy w wypadku haseł na literę *E*, gdyż wynosi 67%. Oczywiście, hasła na literę *A* i *E* nie są reprezentatywne, gdyż w języku polskim zaszła prejotacja, por. ang. *apple*, ale *jabłko*, łac. *est*, ale pol. *jest*.

doczynych w otaczającej nas rzeczywistości końca XX wieku albo wreszcie wystąpiły w języku mówionym, co oznacza, że wyraźnie rozszerzyłam materiał badawczy.

Warto jednak podkreślić, iż z pewnością nie odnotowałam wszystkich zapożyczeń, które pojawiły się we współczesnym języku polskim w ciągu jednego roku, co było spowodowane ich nieustannym napływem. Poza tym zbyt mały dystans czasowy, jaki nas dzieli od wprowadzenia najnowszych pożyczek, nie pozwala wyrokować o trwałości i powszechności ich użycia. Pomimo tych zastrzeżeń wydaje się, że wyżej przytoczone liczby świadczą o nieco zwiększającej się tendencji do wpływu angielszczyzny na polski w ostatniej dekadzie (por. jednak uwagi zawarte w rozdz. V).

Aby lepiej się o tym przekonać, dwukrotnie przejrzałam wszystkie wydania *Gazety Wyborczej* (jeden miesiąc w 1997 r. i dwa miesiące w 1999 r.). Wybór padł na ten dziennik, gdyż ma on największą liczbę sprzedawanych egzemplarzy w Polsce. Ponadto ze względu na wówczas dołączane dodatki (np. *Gazeta Praca*, *Gazeta Świąteczna*, *Magazyn*, *Wysokie Obcasy*) gazeta ta poruszała z pewnością więcej zagadnień aniżeli inne dzienniki ukazujące się współcześnie. Stąd wydaje się, że poczynione obserwacje dotyczą języka standardowego. Przez termin *język standardowy* rozumiem, za Vincenzem (1987), dialekt kulturalny w formie mówionej i pisanej. Taka właśnie odmiana języka jest używana w *Gazecie Wyborczej*, a więc z tego powodu w niżej przedstawionych wykazach i uwagach zabraknie przykładów z terminologii specjalistycznej czy też wyrażeń typowych dla slangu lub żargonu.

W 1997 roku odnotowałam więc następujących dwanaście zapożyczeń angielskich wcześniej nigdzie nie zaświadczonych, o czym również przekonuje to, że dziennikarze przy każdym anglicyzmie podają jego znaczenie⁴. Są to następujące jednostki podane w porządku alfabetycznym:

Bill and keep ‘zasada rozliczania pieniędzy, uzyskanych od abonentów, polegająca na zatrzymywaniu ich u siebie i nieprzekazywaniu drugiej firmie’.

Jest to wyrażenie złożone z rzeczownika (*bill* ‘rachunek’) i czasownika (*keep* ‘zatrzymać’).

Bussing ‘wożenie dzieci do szkoły’.

Warto zwrócić uwagę na poprawną pisownię angielską, charakteryzującą się tym, że dodanie sufiksu lub końcówki do jednosylabowego wyrazu (tematu) pociąga za sobą podwojenie ostatniej spółgłoski.

Boys-bandy ‘proste piosenki „o prawdziwej miłości”, śpiewane przez „pięknych chłopców” z zespołów *The Backstreet Boys*, *Worlds Apart* czy *No Mercy*’.

Code-share ‘porozumienie zawarte między dwiema liniami lotniczymi; oznacza ono wspólną obsługę tej samej trasy’.

Hedging (dosł. *hedge* = żywopłot) tu: ‘zabezpieczenie przed ryzykiem wahania cen’.

Host komp. ‘stacja bazowa’.

Kanioning ‘wielogodzinna, mozolna wspinaczka, spadanie z kilkunastu metrów pod wodospad w oczko wodne, przemierzanie wąskich, stromych wąwozów rzek górskich’.

⁴ Jako ciekawostkę warto odnotować, że nie są one w tekście pisane kursywą ani w cudzysłowie, co jest sprzeczne z przekonaniem teoretyka kontaktów językowych Haugena, wyrażonym przeszło pół wieku temu, iż każdą pożyczkę najpierw wprowadza się w oryginalnej grafii jako cytat, stąd jest pisana kursywą lub pojawia się w cudzysłowie (Haugen 1950).

Jingle 'krótkie muzyczne frazy, gdzie pod muzykę podkłada się tekst związany z reklamowanym produktem'⁶.

Jumper 'przenoszenie się z agencji do agencji w poszukiwaniu pracy'.

Kangoorobic 'specjalnie skonstruowane buty przypominające łyżworolki, ale pod podeszwą znajduje się elastyczne tworzywo wygięte w łuk'.

Merchandising 'reklama przez ekspozycję'.

Outdoor 'reklama zewnętrzna'.

Outsourcing 'zlecenie przez przedsiębiorstwa pozapodstawowej działalności wyspecjalizowanym firmom'.

Over-night 'lokaty jednodniowe, a raczej jednonocne'.

Political correctness 'zasada unikania języka lub zachowań, które mogłyby obrazić poszczególne grupy ludzi'.

Situation comedy (sitcom) 'sytuacyjne komedie'.

Staffing 'poszukiwanie dla jednego pracodawcy dużej liczby pracowników różnego szczebla'.

Teaser 'reklama zagadka'.

Jak więc wyraźnie widać, w nielicznych tylko wypadkach posługiwanie się anglicyzmami wynika ze snobizmu, a nie z dążenia do ekonomii, czyli użycia formy krótszej, np. *clerical fiction* i *powieść katolicka* są jednakowo długie, podobnie rzecz się ma z *situation comedy*, czyli *komedią sytuacyjną*⁷. Pozostałe jednostki leksykalne są rzeczywiście krótsze od ich polskich opisowych odpowiedników.

Pomimo tego, jakby z pozoru mogło się wydawać, relatywnie dużego napływu anglicyzmów do języka polskiego, w rzeczywistości jego rozmiar nie jest aż tak wielki, o czym świadczy fakt, że w *A Dictionary of European Anglicisms. A Usage Dictionary of Anglicisms in Sixteen European Languages* (2001) odnotowano do roku 1995 około 3000 anglicyzmów⁸.

Także po bardziej szczegółowej analizie nagłówków prasowych, przeprowadzonej w roku 2003, dochodzimy do wniosku, że pomimo wspomnianego wzrostu wpływu angielszczyzny na polski w drugiej połowie XX wieku – a zwłaszcza po 1989 roku w porównaniu z okresem poprzednim (por. rozdz. II) – nie jest on aż tak wielki, jak można by sądzić.

Na temat języka prasy ukazującej się w Polsce po roku 1989 napisano wiele. Nie jest więc celem niżej przedstawionych uwag zreferowanie tej stosunkowo obszernej literatury, ale jedynie zwrócenie uwagi i omówienie, jak mogłoby się wydawać, marginalnego zjawiska, jakim jest występowanie elementów angielskich w polskich nagłówkach prasowych.

Powszechnie wiadomo, że język mediów, w tym interesującej nas prasy, uległ zmianie wraz ze zmianą ustroju politycznego w Polsce. Najogólniej rzecz ujmując, można go scharakteryzować w następujący sposób. Przede wszystkim wprowadzono potoczność, a więc język używany w kontaktach codziennych odznaczający się swobodą w traktowaniu normy językowej. Jak piszą Majkowska i Satkiewicz (1999), po-

⁶ Podobnie jak w innych wypadkach, definicja pochodzi z *Gazety Wyborczej*. Stylistyka tej definicji nie jest najlepsza.

⁷ Obecnie skrót *sitcom* na trwale wszedł do polszczyzny.

⁸ Jest rzeczą oczywistą, że wiele z nich nie występuje w języku polskim (por. rozdz. V). Również nie należy sądzić, aby liczba anglicyzmów w ciągu ostatnich paru lat, a więc po 1995 r., w sposób bardzo znaczący się powiększyła.

Interesująca jest w tym wypadku spolszczona pisownia. W angielszczyźnie wyraz ten ma formę *canyoning*. Jakkolwiek sam leksem pochodzi z hiszp. *cañón* < łac. *canna*, sufiks *-ing* wskazuje na przejście tego zapożyczenia z języka angielskiego. Dziwi natomiast błędne określenie znaczenia tego wyrazu (jego pierwszej części).

Masterowiec ‘absolwent studiów HEC [paryska szkoła biznesu] / SGH [warszawska Szkoła Główna Handlowa]’.

Rzeczownik ten pochodzi od angielskiego tytułu naukowego *master*, do którego został dodany polski sufiks *-owiec*, co oznacza, że wyraz ten został bardzo dobrze adaptowany i tym samym podlega on odmianie typowej dla deklinacji polskiej.

Moneygate ‘skandal związany z finansowaniem przez demokratów zeszłorocznej kampanii wyborczej w USA’.

Rating ‘ocena wiarygodności firmy finansowej’.

Należy podkreślić, że w tekście zapożyczenie to występuje również w wyrażeniu *zrobienie ratingu*.

Spamming / spamować ‘zasypywanie sieci elektroniczną korespondencją’.

Warto zwrócić uwagę na występowanie dwu form: rzeczownika, który nie został spolonizowany, oraz czasownika w formie spolszczonej poprzez dodanie sufiksu *-ować*.

Staffers ‘doradca amerykańskich senatorów i kongresmenów’.

Ta jednostka leksykalna występuje też w liczbie mnogiej w formie *staffersi*, co wskazuje na użycie podwójnej liczby mnogiej. Oznacza to, że do angielskiego wykładnika mnogości *-s* dodaje się polską końcówkę *-i* (zob. dalsze rozważania zawarte w rozdz. IV).

Streetworker ‘terapeuta uliczny, który zajmuje się prostytutkami i chorymi na AIDS’.

Należy zauważyć, że pomimo zachowanej pisowni angielskiej, wyraz ten jest tak zasymilowany na gruncie morfologicznym, iż przyjmuje regularną polską formę liczby mnogiej – *streetworkerzy*, również występującą w tekście *Gazety Wyborczej*.

Po lekturze wyżej przedstawionego wykazu nasuwają się trzy wnioski. Po pierwsze, anglicyzmy te odnoszą się do różnych dziedzin, co oznacza, że nie można wyprowadzić uogólnienia, iż pewna grupa semantyczna dominuje. Po drugie, z perspektywy upływu czasu widzimy, że większość z nich weszła do leksykonu języka polskiego. Po trzecie, w przeanalizowanych tekstach nie znalazłam nowych pożyczek pochodzących z języków innych niż angielski.

Te same obserwacje należy odnieść do zapożyczeń, które zostały wyekscerpowane z *Gazety Wyborczej* dwa lata później. A oto garść przykładów, również podanych w porządku alfabetycznym:

Cani cross ‘latanie za psami’.

Clerical fiction ‘powieść katolicka’.

Dipy ‘zimne sosy do mięs’⁵.

High-end ‘szczyt audio-filii’.

Hostel ‘miejsce, gdzie mogłoby mieszkać umierające dziecko razem z rodziną’.

⁵ W innym tekście anglicyzm *dipy* pojawił się już bez definicji, co oznacza, iż stopniowo wchodził w użycie. Również dodanie polskiej końcówki liczby mnogiej świadczy o zasymilowaniu tej pożyczki w języku polskim.

toczność ta przejawia się głównie w doborze słownictwa. Nie dotyczy to wyłącznie interesujących nas zapożyczeń, ale również używania kolokwializmów, wulgaryzmów czy przymiotników nadających odcień egzaltacji w rodzaju *atomowy*, *szalony serwis*. Ponadto potoczność można zaobserwować we wprowadzaniu złożeń z częstkami *arcy-*, *super-* itp. Również jest ona widoczna w gramatyce (np. da się zauważyć w interesujących nas nagłówkach struktury w rodzaju: *w telewizji pokazali*), jak i w formach adresatywnych, a więc w nadużywaniu formy *ty*, pomijaniu tytułów, częstym stosowaniu imion zdrobniałych⁹. Ponadto inną cechą typową dla języka mediów jest używanie, czy wręcz nadużywanie określeń nacechowanych ekspresywnie, zwłaszcza w tytułach i śródtytułach prasowych, które, jakkolwiek z rzadka, ale również się pojawiają w tekstach informacyjnych. Ograniczając się do zacytowania przykładu podanego przez autorki wspomnianego artykułu, warto przytoczyć w miejsce neutralnego nagłówka *Zima w Tatrach* nacechowany tytuł *Atak zimy paraliżuje stolicę Tatr*.

Jest oczywiste, że wprowadzanie wymienionych zabiegów ma na celu przykucie uwagi czytelnika, niejednokrotnie osiągane przez szokowanie formą czy treścią (np. poprzez przekraczanie tabu obyczajowego), i tym samym spowodowanie, aby w świecie konkurencyjności mediów go pozyskać i zachęcić do kupna danej gazety lub określonego czasopisma. Jak zauważa Kamińska-Szmaj (2001), informacje prasowe stały się towarem na sprzedaż, który należy opakować w pomysłową i oryginalną formę językową.

Wiadomo, że uwagę czytelnika przyciągają przede wszystkim nagłówki i to właśnie one niejednokrotnie w redakcjach gazet oraz czasopism stają się przedmiotem długotrwałych dyskusji na temat ich brzmienia. Stąd, jeżeli porównamy tytuły sprzed 1989 roku i współczesne, to natychmiast zauważymy ogromną różnicę, o której między innymi pisała wzmiankowana wyżej Kamińska-Szmaj (2001). Te pierwsze charakteryzowała duża doza powagi, żeby nie użyć określenia – pompatyczności. Innymi słowy, stosowano urzędowy język oficjalny. *Gazeta Wyborcza* jako pierwsza zaczęła wprowadzać pomysłowe, dowcipne, intrygujące, a zarazem zachęcające do lektury artykułu, a więc nie streszczające, lecz reklamujące, tytuły. W pierwszym okresie znacząco odbiegały one od nagłówków w innych gazetach. Jak podaje cytowana Kamińska-Szmaj, opis tego samego wydarzenia został zatytułowany w *Gazecie Wyborczej* następująco: *Erich Honecker pod kluczem*, a w *Trybunie Ludu* – *Posiedzenie Biura Politycznego KC PZPR*.

Aby najogólniej scharakteryzować współcześnie występujące nagłówki prasowe, warto wskazać na takie elementy, jak: zwięzłość (dominują dwu-, trzywyrazowe struktury w rodzaju *Dolarowa posucha*, *Na koń*), prostą składnię, stosowanie najczęściej konstrukcji oznajmujących (jakkolwiek również czasami występują formy pytające, rozkazujące czy wykrzyknikowe), wprowadzanie szyku przestawnego w rodzaju *Ceremonii czar*, kondensację treści, odpowiedni dobór słownictwa wywołującego pozytywne lub negatywne skojarzenia, używanie potocznych zaczerpniętych z różnych odmian środowiskowych i zawodowych (np. *Namierzyć czerwonego*, *Unia Austrii nie odpuści*), używanie neologizmów (np. *Balcerowicz o popiwku*), zapożyczeń, frazeologizmów, przysłów, skrzydlatych słów. Te ostatnie bywają modyfikowane dla uatrak-

⁹ Niewątpliwie stosowanie w oficjalnych publikacjach skróconych imion, które wskazują na większy stopień bezpośredniości, jest rezultatem oddziaływania kultury anglosaskiej, zob. także uwagi zawarte w rozdz. IV.

cyjnienia przekazu, np. *Nowe idzie jak woda. Co kraj, to OPZZ, Cierpienia młodego parlamentu* (Kamińska-Szmaj 2001). Czasami dziennikarze wprowadzają nieskomplikowane, wymyślone *ad hoc* rymowanki w rodzaju *Kłody na schody*. Ponadto, jak zaznacza Krawiec (1989), w nagłówkach prasowych wielokrotnie wykorzystuje się frazy tytułów znanych książek, filmów czy piosenek. Wreszcie warto za Kamińską-Szmaj (2001) zwrócić uwagę na częste stosowanie przez dziennikarzy metafor jako środka wyrazistszej ekspresji. Poza tym, powołując się na tę samą autorkę, można podnieść dość oczywisty fakt, że dziennikarze nierzadko wymyślają najrozmaitsze tytuły na opisanie tego samego wydarzenia, np. o strajkach lekarzy pisano w artykułach o między innymi takich nagłówkach: *Krzyk lekarzy, Biały marsz, Dramat białych czepków*.

Podsumowując przytoczone pokrótce cechy charakterystyczne nie tylko dla języka prasy, ale przede wszystkim języka nagłówków prasowych, należy jeszcze raz podkreślić, iż głównym ich celem jest przyciągnięcie uwagi potencjalnego czytelnika, co dodatkowo osiąga się poprzez wywoływanie efektu komicznego. Jak już w roku 1968 pisała Buttler:

... elementy słowne wywołują reakcję komiczną na ogół jednoznacznie swym kształtem i sensem
 ... Efekt komiczny warunkują nie izolowane elementy słowne, lecz określone układy kompozycyjne, reprezentujące pewien typowy schemat żartobliwy (*ibid.*, s. 49).

Wyraźnie widać, że te teoretyczne założenia Buttler są doskonale wykorzystywane przez twórców nagłówków prasowych. Jak uważa Miodek (2000), obecna w nagłówkach konwencja humoru jest pozytywnie oceniana przez współczesnych odbiorców. Sądzę, że dzieje się tak nie tylko ze względu na kontrast z obowiązującą w czasach PRL sztywną nowomową, lecz także dlatego, że generalnie człowiek to *homo ludens*.

Po tych zwięzłych uwagach na temat języka obecnie ukazującej się prasy pragnę przejść do meritum, a więc do scharakteryzowania wpływu języka angielskiego na współczesne polskie nagłówki prasowe.

Jest oczywiste, że w obecnej dobie pożyczki wprowadzają nie tylko specjaliści z danej dziedziny (np. anglicyzm *bypass* – przez kardiochirurgów), ale w dużym stopniu dziennikarze. Częstokroć używają oni wyrazu obcego pochodzenia (uściślając, głównie wyrazów o anglo-amerykańskich korzeniach) z powodu pośpiechu towarzyszącego ich pracy. Wydaje się, iż znacznie prościej użyć leksemu angielskiego, gdy należy szybko przytoczyć bądź przetłumaczyć relację z anglojęzycznego czasopisma lub agencji prasowej, aniżeli szukać polskiego odpowiednika, nie wspominając już o tworzeniu neologizmu. Dodatkowym motywem stymulującym użycie słów angielskich, które z czasem wchodzi w skład polskiego leksykonu, jest uatrakcyjnienie informacji, co szczególnie widać w nagłówkach prasowych, które, jak już wspomniano wyżej, mają przykuć uwagę potencjalnego czytelnika.

Tak więc można wyróżnić kilka kategorii tytułów z elementami angielskimi. Są to:

- 1) nagłówki zawierające już zasymilowane zapożyczenia angielskie, np. *Wielicki underground*¹⁰, *Ostatni jazz lata, Show bez biznesu, Show na gitarę i perkusję. Mało odjazdowy performance, Boom na faktoring, Egzotyka, awangarda: off*,

- 2) nagłówki, w których umieszczono anglicyzmy we względnie powszechnym użyciu, ale nie na tyle zaadaptowane, aby podlegały regułom polskiej ortografii, natomiast

¹⁰ Przykłady zostały również zaczerpnięte z *Gazety Wyborczej* (od 1 VII do 31 X 2003 r.).

ich odmiana zgodna z polskimi paradygmatami wydaje się niemożliwa ze względu na ich formę¹¹ lub reprezentowaną przez nie część mowy, np. *Last minute samolotem*, *Sylwestrowe last minute*, *Zaczęło się od blue chipów*¹², *The best of 2003*, *Grand korupcja*¹³, *Who is kto*, *Łapiński out*¹⁴, *To nie city*, *Cenny a(ir)port*, *Dyplom made in USA*, *Iran, sorry to pomyłka*,

3) nagłówki charakteryzujące się obecnością cytatów zaczerpniętych z angielszczyzny, np. *No Hope for Times*¹⁵, *Gorbaczow: mission impossible*, *My generation*, *No comment*, *California dream*, *Thank you, George*, *Czeska success story*,

4) nagłówki, które cechuje obecność składni typowej dla języka angielskiego. Mowa tu o już niegdyś zasygnalizowanym przeze mnie szyku, polegającym na użyciu modyfikatora (niejednokrotnie w formie rzeczownika) poprzedzającego rzeczownik (Mańczak-Wohlfeld, 1995, zob. także rozdz. IV), np. *Sopot Festival*, *Shev-check*¹⁶ w *Europie*, *Expo fiction*, *Putin TV show*, *Baby krem*, *Cool wizerunek*, *Eko Park*.

Jeżeli porównamy liczbę nagłówków zawierających wyżej wymienione cztery kategorie tytułów prasowych będących pod wpływem angielszczyzny z ogólną liczbą tytułów bez elementów angielskich, to jest bezsprzeczne, iż nawet zaniechawszy jakichkolwiek szczegółowych badań statystycznych, dojdziemy do oczywistego wniosku, że tych pierwszych jest znacznie mniej. Jednak, jak wiadomo chociażby na podstawie przytoczonych przykładów czy pobieżnej lektury prasy, wpływ języka angielskiego jest widoczny. Pytanie, które należałoby w tym miejscu zadać, jest proste: czy należy zwalczać tę tendencję, czy też powinno się ją zaakceptować jako pewną innowację, która się pojawiła w prasie po 1989 roku? Otóż, jak słusznie zauważa Pisarek (2002: 207), w niektórych wypadkach użycie zapożyczenia jest bardziej pożądane aniżeli wyrazu rodzimego. Jako przykład językoznawca ten podaje jednostkę leksykalną *uniwersytet*, będącą w powszechnym użyciu, w przeciwieństwie do brzmiącego pretensjonalnie polskiego słowa *wszechnica*. Oczywiście, nie zawsze mamy do czynienia z taką sytuacją, gdyż niejednokrotnie, jak przyznaje Pisarek, lepiej posługiwać się wyrazem rodzimym niż obcym. Tę konstatację autor cytowanej pracy ilustruje przykładem rekomendowanej jednostki *uzdrowisko*, skonstrastowanym z wyrazem obcym *kurort*, którego według zacytowanego lingwisty nie należy stosować.

Podobnie rzecz się ma z występowaniem elementów angielskich w omawianych nagłówkach prasowych. Otóż z pewnością wprowadzanie już zasymilowanych angli-

¹¹ Oczywiście, nie możemy wysuwać żadnych wniosków dotyczących ich fonetyki bez przeprowadzenia szczegółowych badań empirycznych na pewnej populacji, por. dalsze uwagi zawarte w tym rozdziale.

¹² To przykład kategorii mieszanej, w której przymiotnik nie został zasymilowany na poziomie graficznym i morfologicznym, natomiast rzeczownik zachowuje oryginalną pisownię, ale podlega polskiej fleksji.

¹³ Wprawdzie wyraz *grand* nie figuruje w najnowszych polskich słownikach wyrazów obcych, ale został on odnotowany w związku z frazeologicznym *grand prix* 'wielka nagroda' (np. Caba i inni 2003), który to frazeologizm, jak wiadomo, ma swe źródło we francuszczyźnie, niemniej jednak w zacytowanym przykładzie zapożyczenie to z pewnością zostało zaczerpnięte z angielskiego, gdyż w przeciwnym razie byłaby użyta forma *grande* typowa dla rodzaju żeńskiego rzeczownika następującego po modyfikatorze.

¹⁴ To przykład ciekawego procesu, polegającego na powrocie do oryginału angielskiego. Wyraz *out* już od dawna funkcjonuje w polszczyźnie w formie zasymilowanej na poziomie graficznym (*aut*), natomiast obecnie obserwujemy zjawisko nawrotu do form angielskich, por. uwagi w rozdz. IV.

¹⁵ Jak widać, cały tytuł został napisany po angielsku, łącznie z zachowaniem często stosowanej w angielszczyźnie konwencji, charakteryzującej się użyciem dużych liter w tytułach.

¹⁶ *Shev* to skrócenie nazwiska piłkarza (*Szewczyk*). W tym wypadku jest widoczny nie tylko wpływ struktury angielskiej, lecz także, częstszej niż w polszczyźnie, angielskiej tendencji do skracania wyrazów, jak i wprowadzenie obcej w języku polskim litery *v* w miejsce litery *w*.

cyzmów (pierwsza kategoria) nie poddaje się żadnej krytyce, zwłaszcza że, jak nie bez racji zauważają Majkowska i Satkiewicz (1999), angielszczyzna uchodzi za bardziej ekonomiczny i precyzyjny język, co czyni go atrakcyjnym. Ponadto, jak już pisałam (zob. także rozdz. V), w stosunku do ogólnej liczby wyrazów występujących w polszczyźnie pochodzenia rodzimego, a także obcego, zapożyczenia angielskie stanowią znikomą część i z tego powodu twierdzą, wbrew przekonaniu purystów językowych, iż nie stanowią one zagrożenia dla polszczyzny. Drugą kategorię stanowią niezasymilowane, ale będące w powszechnym użyciu, zapożyczenia angielskie. Wydaje się, że występowanie tej grupy wyrazów również nie powinno budzić wątpliwości, gdyż są one powszechnie zrozumiałe, a fakt, iż nie zostały zaadaptowane, na ogół wynika z trudności natury morfologicznej lub stosunkowo niedawnego ich wprowadzenia na grunt języka polskiego. Trzecia grupa to cytaty, które z pewnością nie są zrozumiałe przez wszystkich czytelników, niemniej jednak dziennikarze decydują się na ich wprowadzenie po to, aby uatrakcyjnić nagłówki prasowe, a tym samym, jak już o tym była mowa, przyciągnąć uwagę odbiorców. Sądzę bowiem, że nawet czytelnik nierozumiejący tytułu może się zainteresować artykułem znajdującym się pod niejasnym dla niego nagłówkiem. Ponieważ są to okazjonalne użycia, również i w tym wypadku nie oponowałabym przeciwko ich występowaniu. Nasze obiekcje budzi natomiast czwarta kategoria, gdyż ona stanowi zagrożenie dla polszczyzny, ponieważ wprowadza się w niej nie tylko zmianę szyku wyrazów, ale używa się niespotykanego w polszczyźnie rzeczownika zamiast przymiotnika w funkcji modyfikatora. Biorąc pod uwagę fakt, iż tego typu konstrukcje pojawiają się nie tylko w nagłówkach, lecz także w reklamach, czy na licznych szyldach, co oznacza, iż w coraz większym stopniu się one upowszechniają, należy przeciwko ich użyciu mocno protestować. Notabene nie jest to jedyny wpływ składni języka angielskiego na polszczyznę, np. Markowski (2000) cytuje inny przykład: *Wszystko, czego potrzebujesz do życia* (por. rozdz. IV).

W tym miejscu można by zakwestionować fakt, iż w dotychczasowych rozważaniach była brana pod uwagę jedynie standardowa odmiana języka polskiego, natomiast nie zajmowano się występowaniem anglicyzmów w tzw. językach specjalistycznych, np. języku informatyków.

Aby się więc przekonać o rzeczywistych rozmiarach wpływu angielszczyzny na język jednej grupy zawodowej, przeanalizowałam terminologię marynistyczną. Wybór padł na tę dziedzinę, gdyż tradycyjnie jest ona uznawana za bogatą w leksemę pochodzenia angielskiego.

Jest niezaprzeczalnym faktem, iż jedno z pierwszych pożyczek angielskich dotyczyły właśnie terminologii morskiej. Otóż, jak wspomniano w poprzednim rozdziale, w pracy Siarczyńskiego pt. *Geografia, czyli opisanie naturalne, historyczne i praktyczne krajów i narodów we czterech częściach się zawierające* występuje pięć anglicyzmów na oznaczenie różnych typów łodzi, a mianowicie *cutter*, *ket(ch)*, *sloop*, *yacht* i efemeryda *bord*.

O ile w słowniku Lindego wśród siedemnastu zapożyczeń angielskich znajduje się tylko jeden anglicyzm związany z morzem, a jest nim *golf* 'wybrzeże, zatoka, odnoga', o tyle w pierwszym leksykonie wyrazów obcych Amszejewicza (1859) i w *Słowniku wileńskim* występuje już wiele terminów marynistycznych w rodzaju *jacht*, *kutter*, *skunner*. Nie plasują się one wprawdzie na pierwszym miejscu, ze względu na ich liczbę, ale można je umieścić po wyrazach odnoszących się do życia politycznego, spo-

łecznego, prawnego i ekonomicznego w Anglii na równi z takimi grupami, jak nazwy kulinarne, terminy sportowe oraz techniczne.

Podobnie w *Słowniku warszawskim* liczba zapożyczeń angielskich związanych z morzem jest porównywalna z liczbą anglicyzmów z takich dziedzin, jak „sport i gry”, „życie społeczno-polityczne”, „kuchnia”, „ubrania i materiały ubraniowe” czy „gospodarka”. Jak wiadomo, stosunkowo dużą część (ok. 20%) anglicyzmów zarejestrowanych w omawianym słowniku stanowią efemerydy. Wśród nich najmniejszą grupę tworzą wyrazy dotyczące terminologii marynistycznej, np. wspomniany *steamer* ‘parowiec, statek wodny’.

Jak już była o tym mowa, w ciągu wieku XX wpływ angielszczyzny na język polski stopniowo wzrasta. Nie jest celem niniejszych rozważań podawanie liczby anglicyzmów odnoszących się, najogólniej rzecz ujmując, do morza, które pojawiły się w kolejnych słownikach języka polskiego i leksykonach wyrazów obcych. Pragnę jedynie zwrócić uwagę na trzy wykazy sporządzone w różnych okresach XX wieku, a przedstawiające w miarę możliwości wszystkie dziedziny, w skład których wchodziły anglicyzmy, i podkreślić dystrybucję terminów „marynistycznych”.

Otóż, jak już wzmiankowano, Koneczna (1938–1939) zebrała 531 zapożyczeń angielskich występujących w polszczyźnie i wyróżniła 21 kategorii semantycznych o zróżnicowanej liczbie jednostek leksykalnych wchodzących w skład każdej z nich. Najliczniej reprezentowanym działem okazał się sport (121 wyrazów), a terminologia morska znalazła się na drugim miejscu (100 leksemów).

Z kolei Fisiak (1970) wyróżnia dwanaście grup semantycznych, w skład których wchodzi wspomnianych uprzednio 721 anglicyzmów zaświadczonych w polszczyźnie. Podobnie jak w wypadku wyżej przytoczonego wykazu Konecznej, zapożyczenia angielskie związane ze sportem zajmują pierwsze miejsce, ze względu na ich liczbę, natomiast dział nazwany przez Fisiaka „morze, statki i marynarze” znajduje się na drugiej pozycji.

W sporządzonym przeze mnie w 1995 roku wykazie, który obejmuje około 1600 słów pochodzenia angielskiego, pole semantyczne¹⁷ „terminologia morska” plasuje się wśród 42 wyróżnionych dziedzin na siódmym miejscu pod względem liczby występujących w nich ówczasie anglicyzmów. Najwięcej ma ich „sport”, a po nim następują kolejno takie dziedziny, jak: „człowiek”, „ubiór i moda”, „muzyka”, „pożywienie” i wreszcie „biologia”. Oznacza to, że w ciągu kilkudziesięciu lat zmianie uległy proporcje dotyczące liczby anglicyzmów wypełniających poszczególne pola semantyczne.

Przytoczone niżej dane ukazują, jak niesłuszne jest powszechne przeświadczenie, że terminologia morska używana w języku polskim opiera się głównie na słownictwie pochodzenia angielskiego. Aby dowieść, że jest to jedynie błędne uogólnienie, które nigdy nie zostało poparte żadnymi obliczeniami, przeanalizowałam *Słownik żeglarski angielsko-polski* autorstwa Petryńskiego z 1996 roku. Jak pisze autor na czwartej stronie okładki, leksykon ten ma stanowić:

...pomoc dla żeglarzy operujących terminologią fachową; ma uzupełniać inne słowniki, nie zaś je zastępować. Zawiera on wybrane określenia dotyczące nawigacji, locji, meteorologii, oceanologii i sygnalizacji, a w pewnym zakresie również budowy jachtu i praktyki żeglarskiej. Przeznaczony jest głównie dla nawigatorów, co rzutuje na treść opisów (np. hasło „oysters”, w którym nie ak-

¹⁷ Przyjmuję za Lehrer (1983: 283), że pole semantyczne jest „zbiorem leksemów, które odpowiadają jakiemuś zakresowi pojęciowemu i wchodzą w pewne relacje” (tłum. E. M.-W.).

centowano biologicznych i kulinarnych aspektów ostryg, znalazło się w grupie „quality of the bottom”).

Jest oczywiste, iż słownik przeznaczony dla żeglarzy nie obejmuje całej terminologii morskiej, ale jedynie jej wycinek. Z tego powodu przeanalizowałam również podręcznik Kanika pt. *Angielski na morzu. English at Sea* (1997), który został przeznaczony do nauki języka angielskiego dla osób zatrudnionych na morzu. Jak zaznacza autor we Wstępie:

Bogaty wybór tekstów na różne tematy związane z pracą zawodową zawiera niezbędny zasób słów specjalistycznych potrzebny ludziom morza, jak również pracownikom zatrudnionym w portach i firmach związanych z morzem. Ze względu na zawarte w niej różnego rodzaju zestawy terminów fachowych, skrótów używanych w dokumentach okrętowych, wzory listów statkowych, książka może być wykorzystana w praktyce przez członków załóg i pracowników morza (s. 10).

Na końcu podręcznika znajdujemy *Słowniczek angielsko-polskich terminów morskich*, który został przeze mnie poddany analizie ilościowej w celu ustalenia proporcji w występowaniu słów rodzimych i pochodzenia obcego w stosunku do zapożyczeń angielskich.

Wydaje się, że przebadanie słownictwa zawartego w obu cytowanych pracach pozwoli na ustalenie, jaki rzeczywisty procent terminologii marynistycznej stanowią anglicyzmy.

I tak w słowniku Petryńskiego brałam pod uwagę jako odrębne hasła jedynie wyrazy proste, co oznacza, że derywaty w rodzaju *balast – balastować* (z franc.) czy *dok – dokować* (z ang.) nie są uznawane za oddzielne hasła, mimo że jako takie figurują w leksykonie. Również pominięto analizę wyrażen, gdyż na ogół składają się one z elementów pochodzących z różnych języków, np. *aeronautical radiobeacon*, *Hydrographic Department*, *liquid filled compass*, *radio communication*. Należy wyjaśnić, że nie wszystkie słowa zawarte w leksykonie są bezpośrednio związane z morzem, ale zapewne autor sądził, iż mogą one być przydatne także żeglarzom. Są to np. nazwy kolorów czy takie nieliczne hasła, jak *busz* (z ang.), *chata* (z ukr.), *kaplica* (z czesk.).

Ogółem zostało odnotowanych i poddanych analizie 1040 haseł. Oczywiście, najczęściej odnajdujemy wśród nich wyrazów rodzimych (516 jednostek leksykalnych), a dalej kolejno plasują się pożyczki z następujących języków: greki (84), łaciny (82), niemieckiego (81)¹⁸, angielskiego (75)¹⁹, francuskiego (41), holenderskiego (30), włoskiego (23), arabskiego (6), hiszpańskiego (5), rosyjskiego, tureckiego i węgierskiego (po 2 hasła) oraz pojedyncze wyrazy z japońskiego, malajskiego, norweskiego, portugalskiego, a także ukraińskiego. Ponadto odnotowano 21 złożeń składających się z członów pochodzących z dwu różnych języków, np. niem.-gr. *falograf*, niem.-pol. *falochron*, hol.-niem. *bezanmaszt*. Gwoli rzetelności należy wspomnieć o 32 wyrazach, które nie figurują w żadnych dostępnych mi leksykonach języka angielskiego, polskiego oraz wyrazów obcych poza omawianym słownikiem Petryńskiego, co świadczy o tym, iż są one typowe dla języka używanego przez żeglarzy. Na podstawie

¹⁸ W danych dotyczących liczby germanizmów nie podaję rozróżnienia na wyrazy pochodzenia dniem. (np. *szotring*), śrdniem. (np. *sztag*) czy śrgniem. (np. *tama*).

¹⁹ W omawianym leksykonie również odnotowano 32 skróty utworzone na bazie języka angielskiego, np. *MHHW* (*mean higher high water*) *MTL* (*mean tide level*), *SAR* (*Search and Rescue*), *SOLAS* (*Safety of Life at Sea*) [pisownia oryginalna].

i używane w takim znaczeniu, jak w angielszczyźnie. Ich grafia natomiast nie jest jasna, więc dla uproszczenia posłużono się pisownią angielską.

Z kolei przeglądając stosunkowo niedawno wydany słownik najnowszej polszczyzny Chacińskiego pt. *Wypasiony. Słownik najmłodszej polszczyzny*, można się przekonać o występowaniu znacznie większej liczby anglicyzmów (37 jednostek) wobec 64 wyrazów pochodzenia polskiego, 3 – francuskiego i 1 – rosyjskiego. Należy jednak podkreślić, że słownik (a raczej słowniczek) ten ukazał się sześć lat później, natomiast, co jest znacznie ważniejsze, dotyczy słownictwa używanego nie tylko przez licealistów, ale przede wszystkim przez entuzjastów rapu, a także przez gorzej wykształconą część młodzieży. Stąd nie dziwi, że, jak wynika z przeprowadzonej przeze mnie ankiety wśród słuchaczy I roku Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Rzeszowie, tylko niewielki procent tych wyrazów (w dużym stopniu spolszczonych, np. *afterka*, *biforka*, *czilaut*) był dla studentów zrozumiały. Nie wdając się w szczegółową analizę statystyczną, łatwo można było zaobserwować, że w zdecydowanej większości wypadków studenci albo nie zrozumieli znaczenia danego leksemu i dawali temu wyraz, zaznaczając kreską, albo podawali błędne interpretacje, np. uznając, iż słowo *hardkor* oznacza coś fajnego, podczas gdy w najnowszej polszczyźnie odnosi się ono do czegoś najostrzejszego z ostrych, czy np. wyraz *bronks* dotyczy dzielnicy w Nowym Jorku (wówczas byłby pisany dużą literą), a w „najmłodszym” języku polskim jest to ‘piwo’.

Wydaje się, że rozważania dotyczące wpływu języka angielskiego na współczesną polszczyznę nie powinny być ograniczone do jego rozmiaru, ale także warto zwrócić uwagę na sposób adaptacji obecnie przejmowanych anglicyzmów. Jako ilustrację wybrano dwa poziomy asymilacji: graficzną i fonologiczną.

Powszechnie wiadomo, iż zdaniem strukturalistów pisownia nie stanowi zagadnienia ściśle językoznawczego, jakkolwiek niektórzy lingwiści (np. Hunnius 1994: 204–207) wyrażają odmienną opinię. Uczeni natomiast są na ogół zgodni co do tego, że przy analizie zapożyczeń leksykalnych grafikę należy brać pod uwagę, gdyż zezwala ona na stwierdzenie:

- 1) w jaki sposób dana pożyczka przedostała się do języka-biorcy,
- 2) w jakim stopniu została ona w nim zasymilowana, jakkolwiek jest oczywiste, że stopień adaptacji pożyczki również jest widoczny na innych poziomach analizy językowej.

Nawiązując do pierwszego punktu, można podać dwa klasyczne, a zarazem przeciwnostawne przykłady anglicyzmów występujących w polszczyźnie. Otóż wyraz *nylon* stanowi doskonałą ilustrację wprowadzenia zapożyczenia za pomocą języka pisanego, gdyż jego wymowa w języku polskim jest zgodna, w przeciwieństwie do angielskiego pierwowzoru, z zapisem, natomiast jednostka leksykalna *bobslej* stanowi przykład anglicyzmu, który przedostał się do polszczyzny przez medium języka mówionego, o czym świadczy jego ortografia, w miarę wiernie oddająca fonetykę angielskiego oryginału (*bobsleigh* [‘bobslei’]). Jeżeli ograniczymy nasze rozważania do wspomnianych dwóch płaszczyzn analizy językowej, w wielu wypadkach będziemy mieć do czynienia z substytucją graficzną czy fonologiczną, a nie przeniesieniem (*importation*) obcego wyrazu (Haugen 1950).

Oznacza to, że teoretycznie im pożyczka jest starsza, tym lepiej powinna być zasymilowana, co może nawet prowadzić do tego, iż taka jednostka leksykalna nie jest odczuwana jako wyraz obcego pochodzenia, szczególnie przez tę część społeczeństwa,

ich formy można wyłącznie domniemywać, że pochodzą z różnych języków, np. *boraccio* (z wł.?), *snestados* (z hiszp.?) czy *wikiwaw* (z ang.?). Z tego powodu trudno jest brać je pod uwagę w obliczeniach.

Podsumowując powyższe dane liczbowe, łatwo można dojść do wniosku, że interesujące nas anglicyzmy stanowią stosunkowo niewielką część słownictwa używanego przez żeglarzy, gdyż jest to zaledwie 9,7%. Oczywiście, gdybyśmy włączyli skróty utworzone od wyrazów angielskich, wówczas ten stosunek byłby nieco korzystniejszy, w odniesieniu do wpływu angielszczyzny na język żeglarzy, a mianowicie wyniósłby 10,6%. Można więc zauważyć, że twierdzenie, jakoby słownictwo związane z terminologią morską było zdominowane przez wyrazy pochodzenia angielskiego, jest niesłusznym uogólnieniem, niemającym nic wspólnego ze stanem faktycznym.

Do podobnych wniosków możemy dojść, analizując cytowany *Słowniczek angielsko-polskich terminów morskich*, zamieszczony w podręczniku Kanika. Zawiera on 1331 haseł, wśród których zaledwie dwanaście stanowią zapożyczenia angielskie. Są to wyrazy typu *klif*, *kliper* oraz dwa frazeologizmy angielsko-polskie: *czarter na czas* i *czarter na podróż*.

Wydaje się, że powyższe rozważania w sposób oczywisty udowadniają, iż wbrew powszechnej opinii wpływ angielszczyzny na terminologię marynistyczną jest znikomy. Sądzę, że do podobnych wniosków można by dojść, analizując rozmaite pola semantyczne.

Omawiając inną odmianę języka polskiego, a więc tę, którą się posługuje młodzież licealna, dochodzimy do takich samych wniosków. Otóż, o takie obliczenie pokusiłam się w roku 1996 i wówczas się okazało, że wśród licealistów rozpowszechnionych jest zaledwie parę anglicyzmów. Były to następujące trzy pożyczki:

BUTTERFLY [batɛrflej] rodzaj noża.

Znaczenie to odbiega od angielskiego pierwowzoru, co można wytłumaczyć jedynie tym, że przy rozłożeniu nóż ten przypomina kształtem motyla ('motyl' to podstawowe znaczenie tego wyrazu w angielskim). Oczywiście, trudno wyrokować o pisowni tej jednostki leksykalnej, gdyż jest ona używana jedynie w języku mówionym. Natomiast warto dodać, iż często wyraz ten występuje w niewłaściwym przypadku, np.

Pożycz mi [baterflaja],

czyli w dopełniaczu zamiast w bierniku, ale, jak wiadomo, błędne użycie tych przypadków nierzadko się zdarza w polszczyźnie.

SORRY przepraszam.

W tym wypadku wymowa jest zbliżona do pierwowzoru; można domniemywać, że również i zapis graficzny, a znaczenie jest tożsame z angielskim oryginałem.

NA FULLA maksymalnie głośno.

To kombinacja elementów polskiego i angielskiego. Również nie jest wiadome, czy angielska forma graficzna została spolonizowana, gdyż wówczas należałoby użyć jednej litery *l*. O ile w angielszczyźnie wyraz *full* funkcjonuje jako rzeczownik, czasownik, przymiotnik i przysłówki, o tyle w języku polskim występuje on tylko jako rzeczownik podlegający regułom polskiej deklinacji typowej dla rodzaju męskiego. Podobnie jak w wyżej opisanym wypadku leksemu *butterfly*, i tu dochodzi do mylnego użycia dopełniacza zamiast prawidłowego biernika.

Ponadto w badanym okresie odnotowano cztery wyrażenia: *no problem*, *ladies first*, *it's our business*, *it's your problem*, które są wymawiane według wzorów angielskich

A. Woźniak uwzględniła grupę może niezbyt liczną, bo wynoszącą zaledwie dwudziestu rodzimych użytkowników języka polskiego, natomiast mam wrażenie, że badani stanowili stosunkowo reprezentatywny przekrój społeczeństwa, jeżeli weźmie się pod uwagę najistotniejszy w tej analizie czynnik, czyli znajomość języka angielskiego. Otóż dwie osoby nieposiadające matury i nieznające angielskiego, a także jedna osoba, która ukończyła anglistykę, zostały wyeliminowane spośród dwudziestu ankietowanych. Sądzę, że magistrantka podjęła słuszną w tym wypadku decyzję, gdyż:

1) dwie osoby o niskim poziomie wykształcenia na ogół wymawiały angielskie pożyczki zgodnie z ich zapisem, jakkolwiek w związku z rozprzestrzeniającym się wpływem angielskiego, zwłaszcza widocznym w mediach, czasami były one zdolne do naśladowania angielskich wzorców, np. w wyrazie *manager* użyły [dź] zamiast [g],

2) jednego uczestnika badania cechowała fonetyka porównywalna z wymową *native speakerów*, czyli również i jego odczytanie zebranych anglicyzmów nie byłoby w żadnej mierze reprezentatywne.

Pozostała grupa siedemnastu stosunkowo młodych osób obu płci reprezentowała różny poziom umiejętności posługiwania się angielszczyzną od niższego średniego do wyższego stopnia zaawansowania znajomości języka angielskiego, co, jak już wspomniano, ze względu na charakter badania było niezwykle istotne, nie mówiąc o tym, iż taka znajomość języka angielskiego odzwierciedla obecnie panującą sytuację wśród średnio wykształconych i wykształconych Polaków, którzy stanowią potencjalną grupę osób wprowadzających anglicyzmy do polszczyzny współczesnej i ich używających. Ankietowani otrzymali listę 89 anglicyzmów wypełniających wspomniane pole z prośbą o ich odczytanie. Naturalnie, sposób wymowy zapisanych zapożyczeń angielskich przez poszczególnych uczestników badania został zapisany, co dało podstawę do dalszej analizy.

Nim jednak przejdziemy do bardziej szczegółowego przedstawienia wyników ankiety, warto zaznaczyć, że w wielu wypadkach różni respondenci proponowali rozmaite warianty wymowy.

Przechodząc do opisu analizy, podajemy garść przykładów zmian na poziomie fonemów samogłoskowych, zaobserwowanych w trakcie porównania angielskich oryginałów i anglicyzmów²¹. Należy wyjaśnić, że niektóre angielskie fonemy są oddawane w polszczyźnie na dwa, co statystycznie jest najczęstsze, przynajmniej w przebadanym polu semantycznym, lub więcej sposobów, w czym góruje angielski fonem /ə/ tzw. *shwa*, który w analizowanym materiale został zastąpiony sześcioma polskimi fonemami lub ich kombinacjami, np.

/ə/ ²²	/ɛ/	ang. /ə'kauntənt/ > pol. /ɛkauntənt/
	/ɛr/	ang. /mænɪdʒə/ > pol. /manidʒer/
	/ɔr/	ang. /dɒ'rektə/ > pol. /direktor/
	/a/	ang. /'ænəlɪst/ > pol. /analist/
	/ej/	ang. /kɔ:pərət/ > pol. /kɔrporej/
	/ɔ/	ang. /dɪ'veləpmənt/ > pol. /development/.

²¹ Pragnę zauważyć, że przytoczone przykłady częstokroć nie stanowią pełnych nazw zawodów, ale jedynie ich fragmenty, np. jednostka leksykalna *sales*, która jest częścią nazwy *sales manager*.

²² Biorąc pod uwagę fakt, że w języku polskim brak fonemu /ə/ oraz fonemów samogłoskowych długich, a także dyftongów zamieszczonych w dalszej części rozważań, nie dziwi wahanie w doborze właściwego odpowiednika.

która nie zna języka-dawcy. Posługując się przykładami anglicyzmów występujących w polszczyźnie, można odwołać się do takich zapożyczeń, jak *rum* (pamiętamy, że słowo to zostało odnotowane już w słowniku Lindego), które cechuje przeniesienie w płaszczyźnie graficznej, a substytucja na poziomie fonologicznym, czy do anglicyzmu *budżet* (zaświadczony w *Gazecie Narodowej i Obcej*, jak wcześniej zaznaczono), charakteryzującego się substytucją zarówno na poziomie graficznym, jak i fonologicznym. Jest rzeczą ewidentną, iż podobne przykłady potwierdzające powyżej przytoczoną uwagę, że wraz z upływem czasu od wprowadzenia zapożyczenia dochodzi do jego asymilacji, można by mnożyć.

Nie to jednak jest naszym celem, lecz omówienie grafii oraz fonologii starszych i nowszych zapożyczeń angielskich występujących w języku polskim. Przyjmując przedstawiony wyżej tok rozumowania, należałoby uznać, że współcześnie wprowadzone anglicyzmy powinny być „wierne” swoim „modelom”. Tak też twierdzi znany badacz wpływu angielszczyzny na języki europejskie Manfred Görlach w swej najnowszej książce zatytułowanej *English Words Abroad* z 2003 roku, pisząc, że obecnie dochodzi do „adoption without graphemic accomodation” (Görlach 2003: 82), czyli, używając terminologii Haugena, do przeniesienia na poziomie graficznym. Warto zaznaczyć, że powyższy cytat dotyczy szesnastu języków europejskich, w tym polskiego, które zostały poddane analizie przez Görlacha i jego współpracowników (Görlach, red. 2001). Z kolei co do płaszczyzny fonologicznej najnowszych anglicyzmów, to zgodnie z przekonaniem Görlacha:

Although generalizations are risky, it can clearly be stated (but is not excitingly informative) that all languages here sampled, and more and more speakers of these, have become increasingly guided by native English pronunciation as regards phonological structure, allophones and even articulatory features – as a natural consequence of a vastly increased competence in spoken English (Görlach 2003: 84).

Ponownie sprowadzając ten dłuższy cytat do Haugenowskiego określenia, należy uznać, że współczesne anglicyzmy są również przenoszone na poziomie fonologicznym w przebadanych językach europejskich.

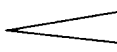
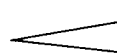
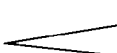
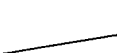
Jak jednak wynika z bardziej skrupulatnie przeprowadzonych badań, powyższe wnioski są nazbyt uogólnione i tym samym nie odpowiadają prawdzie. O ile faktycznie można się zgodzić z tym, iż na poziomie graficznym angielskie wzorce w przeważającej większości przypadków nie ulegają zmianie, czyli nie poddają się procesowi asymilacji w polszczyźnie, o tyle analiza fonologiczna współczesnych pożyczek prowadzi do odmiennego wniosku. Owe różnice można wytłumaczyć tym, że systemy graficzne w obu omawianych językach różnią się w nieznacznym stopniu, natomiast systemy fonologiczne języka polskiego i angielskiego w znacznie większej mierze są zróżnicowane (zob. Mańczak-Wohlfeld 1995).

Przedstawmy zatem pokrótce analizę fonologiczną zapożyczeń angielskich występujących w jednym arbitralnie wybranym polu semantycznym, jakie stanowią nazwy nowych zawodów związanych z szeroko pojętym biznesem²⁰. O taką analizę pokusiła się uczestniczka mojego seminarium magisterskiego, prowadzonego w latach 2001–2003 w Instytucie Filologii Angielskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Otóż pani

²⁰ Z oczywistych powodów badanie zostało przeprowadzone na poziomie fonetycznym, natomiast wnioski odnotowano w płaszczyźnie fonologicznej.

Natomiast, jak już wspomniano, niektóre fonemy samogłoskowe są często realizowane w dwojaki sposób, np.

/a:/		ang. /a:t/ > pol. /art/ ang. /pla:nt/ > pol. /plant/
/ɔ:/		ang. /kɔ:l/ > pol. /kɔl/ ang. /'impɔ:t/ > pol. /import/
/u:/		ang. /distri'bju:fən/ > pol. /distribjuŝen/ ang. /gru:p/ > pol. /group/
/ɜ:/		ang. /'sɜ:vis/ > pol. /servis/ ang. /'pɜ:tʃəsiŋ/ > pol. /portʃesink/.

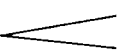
Oczywiście, pewne angielskie fonemy samogłoskowe bywają zastępowane przez pojedyncze polskie odpowiedniki, np.

/ʌ/	–	/a/	ang. /'prɒdʌkt/ > pol. /prouɔɔkt/
/ʊ/	–	/u/	ang. /iɡ'zɛkjʊtɪv/ > pol. /ɛgʒɛkjʊtɪf/.

Podobne obserwacje dotyczą dyftongów, jakkolwiek sytuacja w tym wypadku wygląda na nieco bardziej skomplikowaną, gdyż – zgodnie z przekonaniem większości polskich lingwistów – w polszczyźnie nie występują dyftongi. Stąd nie dziwi fakt, iż w większości są one zastępowane przez pojedyncze fonemy samogłoskowe, np.

/ai/	–	/i/	ang. /fai 'næŋʃəl/ > pol. /finanʃal/
/əu/	–	/ɔ/	ang. /ni'gəʊʃieitə/ > pol. /nɛgɔʃiator/,

a niekiedy da się zaobserwować dwie interpretacje dyftongu, jak w poniższym przykładzie:

/ei/		ang. /seilz/ > pol. /sales/ ang. /'meintənəns/ > pol. /mɛntɛnɛns/.
------	--	---

Jedynie w dwu wypadkach dyftongi angielskie zostały zastąpione polskimi zbitkami, które przez część polonistów językoznawców mogłyby być uznane za tzw. „polskie dyftongi”:

/ei/	–	/ej/	ang. /ri'leɪʃənz/ > pol. /rɛlɛjʃɛns/
/iə/	–	/iɛ/	ang. /ɛndʒi'niə/ > pol. /ɛndʒinier/.

W odniesieniu do fonemów spółgłoskowych, należy zauważyć, iż fonemy angielskie są na ogół zastępowane najbliższymi polskimi odpowiednikami, jakkolwiek w niektórych wypadkach widać i tu odstępstwa. Oczywiście, nie budzi zdziwienia zastąpienie fonemów /ŋ/, /ð/, /θ/ odpowiednio przez fonemy /n/, /d/, /t/, gdyż dokładnych odpowiedników fonemów angielskich brak w polskim systemie, natomiast zastępowanie angielskich fonemów spółgłoskowych zupełnie innymi polskimi fonemami spółgłoskowymi, z jednej strony, może wywoływać zaskoczenie, ale – z drugiej – bardzo mocno podważa tezę Görlacha (2003), iż współczesne pożyczki angielskie w miarę wiernie naśladują angielskie modele. Przykładowo:

/k/	–	/x/	ang. /'tɛknikəl/ > pol. /tɛxnikal/
/ʃ/	–	/s/	ang. /ni'gəʊʃieitə/ > pol. /nɛgɔʃiator/
/tʃ/	–	/ʃ/	ang. /tʃænəl/ > pol. /ʃanɛl/
/dʒ/	–	/g/	ang. /dʒɛnərəl/ > pol. /gɛnɛral/.

Ponadto warto zwrócić uwagę na generalną zasadę stosowania w języku polskim w wygłosie bezdźwięcznych spółgłosek, podczas gdy w angielszczyźnie występują dźwięczne, np.

/z/	–	/s/	ang. /seilz/ > pol. /sales/
/v/	–	/f/	ang. /ig'zekjutiv/ > pol. /egzekjutif/.

Inna ogólna uwaga dotyczy tych elementów graficznych, które w języku angielskim nie są wymawiane, natomiast w polszczyźnie, zgodnie z dominującą zasadą stosowania wymowy odzwierciedlającej zapis graficzny, były często obecne w fonetyce, np.

<i>knowledge</i>	ang. [ˈnɒlɪdʒ]	wobec pol. [nɔulidʒ]
------------------	----------------	----------------------

czy

<i>designer</i>	ang. [diˈzainə]	wobec pol. [desinger].
-----------------	-----------------	------------------------

Inne uogólnienie, które marginalnie zostało zaznaczone w cytowanych przykładach, dotyczy wprowadzania pewnych elementów amerykańskiej odmiany języka angielskiego do fonetyki anglicyzmów, szczególnie widoczne w częstym wymawianiu [r] w końcowej pozycji.

Do podobnych wniosków doszła inna uczestniczka tego samego seminarium – p. A. Ogarek. Otóż magistrantka ta sporządziła wykaz 198 najnowszych anglicyzmów, porównując hasła zawarte w mojej pracy z roku 1994, zatytułowanej *Angielskie elementy leksykalne w języku polskim*, z hasłami zamieszczonymi w książce Nettmann-Multanowskiej pt. *English Loanwords in Polish and German after 1945: Orthography and Morphology* z 2002 roku. Jednostki leksykalne, które się pojawiły w obu źródłach, magistrantka uznała za starszą warstwę pożyczek, natomiast te, które zostały jedynie zarejestrowane przez Nettmann-Multanowską, otrzymały status najnowszych zapożyczeń angielskich. Oczywiście, anglicyzmy te wypełniły najrozmaitsze pola semantyczne. Jednak nie tylko aspekt znaczeniowy był dla magistrantki istotny, ale również, a może nawet przede wszystkim, ich fonetyka. Spośród zarejestrowanych 198 pożyczek 107 figurowało w najnowszych słownikach wyrazów obcych wraz z zaproponowaną wymową²³. Pozostałe 91 jednostek leksykalnych albo nie zostało odnotowanych przez przejrzone leksykony, albo też zostały uwzględnione w słownikach, ale bez informacji dotyczącej ich wymowy. Aby się przekonać o fonetyce owych 91 anglicyzmów, Ogarek przeprowadziła ankietę wśród 20 Polaków²⁴ obu płci (13 kobiet i 7 mężczyzn), w różnym wieku (od 20 do 62 lat), wreszcie o zróżnicowanym wykształceniu, co oznacza, że spośród 20 osób 9 posiadało wykształcenie średnie, a pozostali – wyższe. Ponadto reprezentowali oni różny stopień znajomości języka angielskiego – od zerowego (4 osoby, których jedyny kontakt z angielszczyzną ograniczony był do pożyczek znanych im ze środków masowego przekazu), poprzez podstawowe i średnie (po 4 osoby), do bardzo dobrej znajomości języka (kolejnych 8 respondentów).

Każda osoba biorąca udział w badaniu była proszona o dwukrotne odczytanie poszczególnych anglicyzmów, których fonetykę transkrybowała magistrantka. W wypadku gdy jedna osoba podawała dwie wersje wymowy, wówczas Ogarek usta-

²³ Autorka opisywanego badania nie wzięła pod uwagę *Nowego słownika wyrazów obcych* z 2003 r. autorstwa Caby, Latonia, Latuska i Sobily, gdyż ukazał się on po zakończeniu redakcji tekstu rozprawy magisterskiej.

²⁴ Podobnie jak w wypadku badania przeprowadzonego przez Woźniak, i tu można by zakwestionować liczbę respondentów, jakkolwiek wydaje się, że jest ona na tyle wystarczająca, aby ukazać pewne tendencje.

łała z respondentem właściwą według badanego. To pozwoliło sporządzić wykaz rozmaitych wariantów fonetyki najnowszych pożyczek angielskich²⁵. Naturalnie znalazły się przykłady leksemów wymawianych przez wszystkich respondentów w jeden sposób, np. *bingo*, *cracker*, *flip* czy *hip-hop*. Niemniej jednak wiele z nich cechowała wspomniana różnorodność. I tak przykładowo leksem *bodyguard*²⁶ został wymówiony na trzy różne sposoby:

[bɔdigart] (17)²⁷;
[badigart] (2);
P (1)²⁸.

Z kolei anglicyzm *ecstasy* cechowały następujące sugestie:

[ɛkstazi] (12)²⁹;
[ɛkstazi] (2);
[ɛkstasi] (2);
[ɛkstasi] (1);
[ikstazi] (1);
[ɛkstejsi] (1);
[=E] (1)³⁰.

a jednostkę leksykalną *freelancer*:

[frilanser] (15);
[frilancer] (2);
[frilanʃer] (2);
[frɛlanser] (1).

Wreszcie wyraz *mastermind* został wymówiony zaledwie na dwa sposoby:

[mastermajnt] (16)
P (4),

a pożyczka *open air* – na pięć:

[=E] (16);
[ɔpen ajr] (1);
[ɔpen ar] (1);
[ɔp ejr] (1);
P (1).

Wydaje się, że zapożyczenie *package tour* cechowała największa liczba, bo aż dziewięć możliwych wariantów fonetycznych:

[pakɪtʃ tur] (11);
[pekɛjtʃ ...] (2);
[pejktɛʃ ...] (1);

²⁵ Z pewnością rozszerzenie badania o zarejestrowane wraz z wymową w skonsultowanych słownikach anglicyzmy byłoby również interesujące, ale magistrantka, przypuszczalnie z braku czasu, o taką analizę się nie pokusiła.

²⁶ Warto zwrócić uwagę na to, że ta jednostka leksykalna już się pojawia we wzmiankowanym słowniku wyrazów obcych z 2003 r. z uproszczoną wymową [bodygard]. Fonetyka ta jednak wydaje się mało prawdopodobna nie dlatego, iż przeczy wynikom badania Ogarek, ale z tego powodu, iż na ogół, jak o tym była mowa, w wygłosie Polacy nie wymawiają głosek dźwięcznych.

²⁷ Cyfra w nawiasie oznacza liczbę respondentów.

²⁸ Litera P odnosi się do wymowy zgodnej z zapisem.

²⁹ Również i ten leksem występuje w *Nowym słowniku wyrazów obcych z zaznaczoną fonetyką* [ekstazi], która została odnotowana wśród większości respondentów.

³⁰ Skrót [=E] oznacza imitację fonetyki angielskiej.

[pakejtʃ ...] (1);
 [pakajtʃ ...] (1);
 [pakatʃ ...] (1);
 [packaʒ...] (1);
 [pakage ...] (1);
 [pekittʃ tɔr] (1)³¹.

Oczywiście, przykłady te można by mnożyć, ale nie to jest celem niniejszych dywagacji. Pragnę zwrócić uwagę na rezultat opisywanego badania. Otóż, jak wynika z analizy całego materiału, na 91 pożyczek 20 zostało wymówionych przez wszystkich respondentów na wzór angielski, co stanowi 22%, natomiast pozostałe spolonizowano. W tym miejscu warto dodać, że magistrantka wprowadziła podział na te anglicyzmy, które zostały wymówione zgodnie z ich zapisem graficznym (15 jednostek leksykalnych, czyli 16%) oraz te, które w inny sposób uległy polonizacji (56 leksemów, a więc 62%).

Sądę, że powyższe przykłady w sposób wystarczający i przekonujący pokazują, iż twierdzenie Manfreda Görlacha, jakoby w związku ze stosunkowo dobrą znajomością języka angielskiego przez współczesnych anglicyzmy były nie tylko zapisywane, ale i wymawiane zgodnie z regułami obowiązującymi w angielszczyźnie, nie jest prawdziwe. Jakkolwiek zdajemy sobie sprawę, że coraz lepsza znajomość języka Shakespeare'a zatacza szersze kręgi, w dalszym ciągu jest ona ograniczona do pewnych grup społecznych, choć w dużym stopniu odpowiedzialnych za wprowadzanie angielskich elementów, to jednak przynajmniej sytuacja polszczyzny charakteryzuje się tym, że nowsze pożyczki niewiele się różnią od starszych w sposobie ich przyswajania na poziomie fonologicznym. Jedyne możemy się zgodzić z pierwszym twierdzeniem Görlacha, iż współcześnie przejmowane pożyczki w większym stopniu niż starsze zachowują pisownię oryginału. Powyższe uwagi prowadzą do końcowej konkluzji, że obecnie proces przejmowania zapożyczeń angielskich do polszczyzny tylko w pewnym stopniu odbiega od tego z przeszłości. Różnica ta polega przede wszystkim na małej liczbie pożyczek wymawianych całkowicie zgodnie z ich zapisem graficznym, jak cytowany leksem *nylon*. Jest natomiast zrozumiałe, że przy tak rozpowszechnionych mediach, jakie stanowi prasa, a szczególnie Internet, niewielki stopień adaptacji anglicyzmów na poziomie graficznym staje się oczywisty. Podobnie nie dziwi stosunkowo duża skala zmian w płaszczyźnie fonologicznej, co łatwo można wyjaśnić już wspomnianymi różnicami między polskim a angielskim systemem fonologicznym oraz mimo wszystko ciągle niezadowalającą znajomością angielszczyzny wśród Polaków, gdyż nawet ankietowani Polacy, których cechował stosunkowo wysoki poziom znajomości języka angielskiego, asymilowali zapożyczenia do systemu fonologicznego polszczyzny. Wyraźnie więc widać brak korelacji pomiędzy adaptacją na poziomie graficznym i fonologicznym.

Reasumując, pragnę podkreślić, iż współcześnie przejmowane anglicyzmy w sposób nieco odmienny niż od początku XIX wieku do końca lat osiemdziesiątych XX stulecia, ale wbrew twierdzeniom cytowanego już parokrotnie Görlacha (2003) nie jest

³¹ Dodatkowo trzeba zwrócić uwagę na niekonsekwencję w wymowie nowszych zapożyczeń angielskich. Widoczna jest ona na przykładzie akronimów. Powszechnie mówi się z polską o stronach *www* czy *PIN-ie*, ale już *CD* wymawia się na wzór angielski [si di]. Jest rzeczą ciekawą, że wielu wykształconych Polaków nie zdaje sobie sprawy, od czego wywodzą się często używane skróty, np. iż *www* to skrót od *world wide web*, *PIN* – *personal identity number*, a *CD* – *compact disc*.

to różnica aż tak znacząca i z pewnością nie można się zgodzić z uogólnieniem, że współczesne anglicyzmy są cytatami zarówno na poziomie graficznym, jak i fonologicznym.

Wyżej przedstawione stosunkowo szczegółowe analizy adaptacji na poziomie graficznym, a szczególnie – fonologicznym, pozwalają przypuszczać, że asymilacja współcześnie wprowadzanych pożyczek angielskich do języka polskiego przebiega podobnie i na innych płaszczyznach.

Rozdział IV

ZJAWISKA JĘZYKOWE W PROCESIE ZAPOŻYCZANIA Z ANGIELSKIEGO DO POLSZCZYZNY¹

W niniejszym rozdziale pragnę zwrócić uwagę zarówno na zjawiska typowe dla procesu zapożyczania i towarzyszące mu od lat, jak i na te, które pojawiły się stosunkowo niedawno. Omawiając pierwszą grupę zjawisk, należy zacząć od opisanego sposobu przejmowania przez język polski angielskich rzeczowników w liczbie mnogiej, a więc zakończonych na *-s*².

Przeważająca większość rzeczowników podlega całkowitej adaptacji i przyjmuje końcówki charakterystyczne dla polskiej liczby mnogiej, np. ang. *outsiders* > pol. *autsajderzy*, ang. *trappers* > pol. *traperzy*, ang. *yachts* > pol. *jachty*.

Inaczej przedstawia się sytuacja, gdy rzeczownik angielski zawsze występuje z końcówką *-s* (plurale tantum). W takim wypadku zachodzą dwie możliwości, a mianowicie częściej używane, a co za tym idzie lepiej zaadaptowane wyrazy wykazują morfologiczną substytucję (ang. *-s* > pol. *-y*), np. ang. *shorts* > pol. *szorty*, ang. *slips* > pol. *slipy*, ang. *wellingtons* > pol. *wellingtony*. W mniej zasymilowanych wyrazach utrzymuje się natomiast końcówka *-s*, np. ang. *bloomers* > pol. *bloomers* 'pumpy damskie obcisłe w kolanach', ang. *cords* > pol. *cords* 'dżinsy ze sztruku'. Wyżej wymienione angielskie przykłady wskazują na poprawną analizę morfologiczną przy ich przejmowaniu na grunt polski.

Inną kategorię stanowią anglicyzmy podlegające tzw. depluralizacji w polszczyźnie³. Jest to zjawisko, któremu w literaturze językoznawczej poświęcono stosunkowo dużo uwagi. Polega ono na przejmowaniu przez język polski wyrazów angielskich w formie liczby mnogiej jako rzeczowników w liczbie pojedynczej. Jako przykłady mogą posłużyć: *drops* < ang. *drop*, lm *drops*, *Eskimos* < ang. *Eskimo*, lm *Eskimoes*, *komandos* < ang. *commando*, lm *commandos*, *skunks* < ang. *skunk*, lm *skunks*, *Torys* < ang. *Tory*, lm *Torries*. Oczywiście, zjawisko to nie jest ograniczone do anglicyzmów, gdyż można je również zaobserwować przy zapożyczaniu wyrazów z innych języków, np. łaciny (*ekslibris*, *omnibus*), francuskiego (*frazes*, *delikates*), portugalskiego (*kokos*), hiszpańskiego (*silos*, *merynos*) czy wreszcie hebrajskiego (*karaim*, *serafin*). Istotę zjawiska depluralizacji tłumaczy Fisiak (1961b). Otóż uważa on, że depluralizację można wyjaśnić na podstawie semantycznej, gdyż rzeczowniki podlegające temu zjawisku

¹ Na podstawie Mańczak-Wohlfeld 1988b, 1981a, 1991b, 1993, 1999d.

² Jak już w 1881 r. ustalił Whitney, najczęściej zapożyczają się rzeczowniki, rzadziej inne części mowy, a najrzadziej sufiksy, końcówki fleksyjne i głoski (Haugen 1950). Stąd nie dziwi, że rozdział ten został poświęcony głównie omówieniu rozmaitych zjawisk związanych właśnie z tą częścią mowy.

³ Jedynie Kreja (1963) zasugerował używanie terminu syngularyzacja.

kojarzą się z pojęciem zbiorowości. Jest to prawdą w wypadku podanych przeze mnie angielskich przykładów, ale, jak słusznie zauważa Fisiak, można też znaleźć wyrazy podlegające depluralizacji, które nie są utożsamiane z ideą zbiorowości, np. *pirs* < ang. *pier*, lm *piers* ('molo, pomost'), *bims* < ang. *beam*, lm *beams* ('poprzeczna deska'). Dlatego też wydaje się słuszniejsza inna interpretacja tego zjawiska, również zawarta w nieopublikowanej pracy doktorskiej Fisiaka (1961a), z której wynika, że przejęcie rzeczownika w formie liczby mnogiej jako liczby pojedynczej jest rezultatem błędnej analizy morfologicznej, która z kolei wynika ze słabej znajomości języka angielskiego.

Osobną grupę stanowią rzeczowniki podlegające odwrotnemu pod względem formalnym zjawisku niż stosunkowo często omawiana depluralizacja. Są to wyrazy, które w trakcie procesu zapożyczania z angielszczyzny do języka polskiego tracą końcówkę *-s*, jak np. *gogle* < ang. *goggles*. Takich wyrazów jest niewiele, gdyż wśród nigdyś przebadanych przeze mnie około 1700 zapożyczeń angielskich znalazłam jedynie pięć słów podlegających temu zjawisku. Są to: *pickle* < ang. *pickles*, *knickerbocker* < ang. *knickerbockers*, *piżama* lub *pidżama* < ang. *pyjamas*, *overall* < ang. *overalls*. Z wyjątkiem słowa *pickle*, zaświadczonego w *Słowniku wileńskim*, pozostałe anglicyzmy należą do XX-wiecznych zapożyczeń.

Należałoby się zastanowić, dlaczego wyżej wymienione zapożyczenia tracą końcówkę *-s* w polszczyźnie. Wydaje się, że wyjaśnienie nie może być jednakowe dla wszystkich wyrazów.

Przypuszczalnie wyrazy *gogle* i *pickle* straciły angielską końcówkę *-s*, gdyż *-e* przez analogię do rzeczowników typu *pnie*, *babcie*, *łodzie* zostało utożsamione z liczbą mnogą.

Wyraz *knickerbocker* w znaczeniu bufiastych spodni pochodzi, jak już wspomniano, od ang. *knickerbockers*. Oprócz tego rzeczownika występuje w angielszczyźnie słowo *Knickerbocker* oznaczające mieszkańca Nowego Jorku. Jak podaje Kopaliński (1978), wyraz ten został utworzony od nazwiska rzekomego autora *Historii Nowego Jorku*, którą w rzeczywistości napisał W. Irving. Wydaje się, że ze względu na duże podobieństwo fonetyczne te dwa różne pod względem semantycznym wyrazy zostały utożsamione, co tłumaczyłoby brak końcówki *-s* w wyrazie znaczącym bufiaste spodnie.

Nie dziwi fakt, że wyraz *piżama* (z ind. *pā(ē)jāma*, z pers. *pae*, *pay jāma*) został przejęty przez język polski bez końcówki *-s*, skoro nawet słowniki błędnie podają, że pochodzi on od ang. **pyjama*. Taką informację znajdujemy w *Słowniku języka polskiego* pod red. W. Doroszewskiego, a także w słownikach wyrazów obcych⁴. Jedyne cytowany słownik Kopalińskiego podaje prawidłową formę angielskiego wyrazu (*pyjamas*).

Podobnie przedstawia się sprawa słowa *overall*, które figuruje wyłącznie we wspomnianym słowniku pod redakcją J. Tokarskiego jako rzekomo pochodzący od angielskiego *overall* zamiast poprawnego *overalls*.

Reasumując, należy stwierdzić, że pominięcie w języku polskim końcówki *-s* w omawianych zapożyczeniach angielskich jest również spowodowane błędną analizą morfologiczną tych wyrazów. Polega ona na tym, iż uznaje się końcówkę *-s* za wyznacznik liczby mnogiej, nie biorąc pod uwagę faktu, że są to rzeczowniki typu plurale

⁴ Np. Rysiewicz i inni (red.) 1967 czy J. Tokarski (red.) 1980.

tantum, a co za tym idzie, że zawsze występują one z końcówką *-s* w języku angielskim.

Podobny proces, jak wyżej opisana depluralizacja, chociaż na znacznie mniejszą skalę, zachodzi przy adaptacji pewnych nazw angielskich w dopełniaczu, należących do grupy genetiwów z elipsą (*the genitive with ellipsis*)⁵. Są to nazwy własne instytucji czy firm, w których się pomija ich bliższe określenie, np. *St. Paul's*, gdy mowa o katedrze św. Pawła (*St. Paul's Cathedral*), lub *at Bill's* – o sklepie Billa (*at Bill's shop*). W niektórych często używanych nazwach, równocześnie implikujących mnogość, apostrof zanika i wówczas otrzymujemy formy *Debenhams*, *Harrods* (znane firmy handlowe) czy *Longmans* (duże londyńskie wydawnictwo, które z czasem zostało nazwane *Longman*). Jak wynika z ankiety przeprowadzonej wśród 12 Polaków słabo posługujących się językiem angielskim, ale znających wspomniane nazwy ze swych pobytów w Wielkiej Brytanii, wszyscy oni tworzą genetiwus przez dodanie polskiej końcówki dopełniacza *-a*, czyli używają form *Debenhamsa*, *Harrodsa*, *Longmansa*. Oznacza to, że postępują w ten sam sposób, jak w wypadku depluralizacji, co jest wytłumaczalne ich słabą znajomością języka angielskiego. Zaskakujące jednak, że również studenci filologii angielskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim w większości wypadków tworzą „podwójny dopełniacz” w języku polskim. Otóż na 41 przebadanych studentów II roku tylko 13 osób utworzyło prawidłowe formy z pominięciem angielskiego wyznacznika liczby mnogiej, a więc *Debenhama*, *Harroda*, *Longmana*, co przypuszczalnie zostało spowodowane tym, że na ogół jest używana forma *Longman*, a w pozostałych nazwach posłużyło się „podwójnym dopełniaczem”. Ośmiu studentów uniknęło jakiegokolwiek odmiany, pisząc np. *Książka została wydana przez wydawnictwo „Longmans”*; *Sweter kupiłem w firmie „Harrods”*, natomiast 3 studentów wprowadziło końcówkę dopełniacza liczby mnogiej, sugerując formy *Debenhamsów*, *Harrodsów*, *Longmansów*.

Jakkolwiek wspomniane nazwy są stosunkowo rzadko używane przez Polaków, warto zwrócić uwagę na sposób ich przejmowania, zwłaszcza że obecnie w dobie coraz większych kontaktów z krajami anglosaskimi, podobne nazwy powinny się pojawiać coraz częściej.

Jak już wspomniano, chociaż wpływ języka angielskiego w warstwie leksykalnej jest dominujący, w rzeczywistości jednak oddziaływanie angielszczyzny na język polski nie ogranicza się jedynie do zapożyczeń leksykalnych. Świadczą o tym uwagi zawarte w paru stosunkowo niedawno opublikowanych artykułach, a także obserwacja najnowszych zjawisk występujących w polszczyźnie. Celem więc drugiej części niniejszego rozdziału jest przytoczenie dotychczasowych ustaleń oraz opis nowych tendencji widocznych w procesie zapożyczenia z języka angielskiego do polskiego.

Na poziomie morfologicznym dochodzi do tworzenia wyrazów w języku polskim przez dodanie angielskiego sufiksu *-er*. Przyrostek ten w angielszczyźnie jest dodawany do różnych części mowy, np. rzeczowników (*Londoner*, *prizer*), czasowników (*listener*, *receiver*) czy liczebników (*fiveer*, *fourteener*), i zazwyczaj oznacza kogoś lub coś związanego semantycznie z tematem, do którego został on dodany. Jak pisze Marchand (1969), sufiks *-er* najczęściej jest używany na oznaczenie osób, o czym świadczą powyższe przykłady (jedynie wyraz *fiveer* odnosi się nie do osoby tylko do rzeczy,

⁵ Por. np. Quirk i inni (1972).

a mianowicie do 5-dolarowego banknotu). Według Waszakowej (1993), formant *-er* (i jego warianty) został zaświadczony w licznych derywatach, np. *aborter*⁶, *szpaner*, i neologizmach, np. *blockersi*, *Tamersi*⁷. Przepuszczalnie doszło do tego zupełnie nowego zjawiska w kontakcie języka angielskiego z polskim dzięki pewnej znajomości angielszczyzny przez Polaków. Twórcy omawianych słów dokonali prawidłowej analizy morfologicznej już funkcjonujących w polszczyźnie angielskich pożyczek z przyrostkiem *-er* w rodzaju *autsajder*, *skwatter* lub *squatter*, *spiker*. Sytuacja jest nieco bardziej skomplikowana w wypadku dwu wyżej zacytowanych neologizmów. W omawianych jednostkach leksykalnych sufiks *-er* został dodany do zasymilowanych w języku polskim rzeczowników *tama* (< śrniem. *Tam*) oraz *blok* (< niem. *Block*) i w ten sposób otrzymaliśmy dwa nowe leksemy – *Tamer* na określenie osoby blokującej budowę tamy (mowa o tamie w Czorsztynie) i *bloker* na oznaczenie człowieka prowadzącego „życie towarzyskie” przed blokiem. Ponadto w obu cytowanych przykładach dodano dwie końcówki liczby mnogiej: ang. *-s*, znaną z licznych anglicyzmów typu wyżej wspomnianych *Eskimos*, *skunks* itp., oraz pol. *-i*, mamy więc tu do czynienia z już opisaną depluralizacją. Obecnie coraz więcej wyrazów jest tworzonych w ten sposób, żeby zacytować parę z nich: *platformersi*, *boy-lovers*, *pampersi* itp.

Kolejny przykład to użycie patronimicznego prefiksu *Mc*, występującego w nazwiskach szkockich i irlandzkich, w celu utworzenia neologizmu *McŚwiat* utożsamianego w sensie pejoratywnym z cywilizacją zachodnią. Podobnie użyto innego patronimicznego przedrostka *O'* zniekształconego na *A'*, aby nadać imię bohaterowi słynnego polskiego komiksu poświęconego przygodom Tytusa, Romka i A'Tomka. Najprawdopodobniej zniekształcenie angielskiego przedrostka bierze się stąd, iż forma *A'Tomek* została wprowadzona do języka polskiego ponad czterdzieści lat temu, kiedy to znajomość angielszczyzny była stosunkowo słaba. Nawiasem mówiąc, jest to jedyny przykład nieleksykalnego wpływu języka angielskiego na polski, datującego się na okres wcześniejszy niż lata dziewięćdziesiąte ubiegłego stulecia.

Innym przykładem innowacji morfologicznej jest używanie angielskiego wyznacznika liczby mnogiej *-s* zamiast polskiego, np. *But-s*, który to wyraz jest nazwą fabryki obuwia, *skatersi* 'ludzie jeżdżący na deskorolkach lub tyżworolkach' zamiast polskiej formy *skaterzy*, *T-shirts* występujące obocznie z polską końcówką *T-shirty*. Podobnie wiele zespołów muzycznych dodaje do swoich nazw angielską końcówkę *-s*, np. *the Gulons*⁸ (wyraz *gulon* w okolicach Zakliczyna oznacza przybysza z miasta). Inne zespoły w swoich nazwach używają podwójnej liczby mnogiej, np. *Blendersi*, *Pudelsi*.

Ponadto sporadycznie wprowadza się angielską końcówkę dopełniacza liczby pojedynczej *-s* widoczną w nazwach niektórych firm polskich, np. *Witek's*. Jest to przykład wyżej wzmiankowanego genetiwu z elipsą.

Wreszcie tworzy się neologizmy przez dodanie angielskiej końcówki *-ing*, będącej wyznacznikiem imiesłowu, do wyrazów polskich, np. *schodging*, co oznacza określony typ ćwiczeń gimnastycznych, lub *grabing* – wyraz, który został utworzony w odniesie-

⁶ Na temat wyrazu *aborter* pisała Mycawka (1992).

⁷ Na uwagę zasługuje pisownia omawianego wyrazu, czyli użycie dużej litery, która wskazywałaby na nazwę własną. Nie wydaje się, aby wyraz ten mógł być traktowany jako rzeczownik własny. Przepuszczalnie użycie dużej litery wynikało z nowości tego słowa w polszczyźnie. Powstały później w analogiczny sposób leksem *blockersi* był już od początku pisany małą literą.

⁸ Warto zauważyć, że do nazwy zespołu wprowadzono przedimek *the*, co przypuszczalnie ma nadać bardziej zachodni charakter zespołowi.

niu do żelatynowej afery związanej z osobą Kazimierza Grabka. Podobnie jak już wspomniany sufiks *-er*, końcówka *-ing* jest znana użytkownikom języka polskiego z innych anglicyzmów, np. *jogging*, *skauting*, *spinning*.

Posługiwanie się nielicznymi morfemami angielskimi w celu utworzenia nowych wyrazów złożonych to kolejny przykład nieleksykalnego oddziaływania języka angielskiego na polski. Do takich morfemów można zaliczyć *-gate*, pochodzące od *Watergate*, na oznaczenie różnego typu afer, np. *Rywingate*, *Sanepidgate*, *Orlengate*, *-land*, np. *drewland*, *mebloland*, czy też *-burger*. Ten ostatni jest rezultatem błędnej analizy morfologicznej anglicyzmu *hamburger*, który, jak wiadomo, pochodzi od nazwy mieszkanka Hamburga, a nie od *ham* + *burger*. Ta niewłaściwa interpretacja morfologiczna dała podstawę do utworzenia – zgodnie z klasyfikacją Grzegorzczukowej i in. (1984) – zrostów właściwych typu *sojaburger*, *bekonburger*, wyrazów jednostronnie motywowanych, jak np. *megaburger*, i frazeologizmów w rodzaju *burger rybny*, *burger wegetariański*. Omawiany morfem został również wykorzystany do utworzenia pseudoanglicyzmów, czyli anglicyzmów kontynentalnych, a więc wyrazów niewystępujących w angielszczyźnie, np. *bigburger*, *chickenburger*, *fishburger*.

Dalszym interesującym zjawiskiem jest wprowadzenie skrótu łącznika *and* w postaci 'n' w celu utworzenia neologizmów w rodzaju *boks'n'roll* na wzór dobrze już zasymilowanego *rock'n'roll*.

W końcu warto odnotować, już wzmiankowane, stosunkowo częste używanie w oficjalnych publikacjach skróconych imion w rodzaju *Radek Sikorski*. Zjawisko to pojawiło się parę lat temu. Wydaje się, że w tym wypadku mamy do czynienia z oddziaływaniem kultury anglosaskiej. Tego typu formy, określane w gramatykach angielskich jako *clipping*, używane w odniesieniu do imion własnych, wskazują na większy stopień bezpośredniości, np. *Bill* (*Clinton*) < *William*. Wiadomo, że formy skrócone występują w polszczyźnie oficjalnej stosunkowo rzadko, są natomiast bardziej rozpowszechnione w języku potocznym, a więc w długich wyrazach o łacińsko-greckiej podstawie, np. *ksero* < *kserograf*, *porno* < *pornografia*, *stereo* < *stereofonia*, lub w niektórych zapożyczeniach, np. *koka* < ang. *coca-cola*, *pop* < ang. *popular*, czy wreszcie w żargonie młodzieżowym, np. *spoko* < *spokojnie*, *spontan* < *gest spontaniczny*, albo szkolnym, np. *matma* < *matematyka*, *gegra* < *geografia*. Jak więc widać, wprowadzanie skróconych imion własnych do języka oficjalnego jest kolejnym przejawem wpływu angielszczyzny na język polski.

Wreszcie należy zwrócić uwagę na nadużywanie wyrazu *przyjaciel*, będącego niewłaściwym tłumaczeniem słowa *friend*, który raczej oznacza kolegę, koleżankę, znajomego, znajomą. W rzeczywistości pol. *przyjaciel* ma całkiem inne konotacje aniżeli bardziej neutralny leksem angielski *friend*. Podobnie nadużywa się jednostki leksykalnej *wyrafinowany*, będącej tłumaczeniem ang. *sophisticated* (Otwinowska 1997).

W końcu należy wspomnieć o wpływie języka angielskiego na polski w warstwie frazeologicznej, o czym pisała zarówno Grybosiowa (1994), jak i Zarębina (1997), czyli o nadużywaniu wyrażenia *dokładnie tak*, będącego odpowiednikiem ang. *precisely*, *exactly*⁹. Wyrażenie to ma swoje ekwiwalenty w innych językach europejskich, np. wł. *esatto* czy niem. *genau* (*so*), które są w równym stopniu kalkami z angielskiego, jak pol. *dokładnie tak*, co z jednej strony świadczy o podobnym wpływie języka

⁹ Nawiasem mówiąc, Grybosiowa niesłusznie pisze, iż wyrażenie *dokładnie tak* jest odpowiednikiem ang. *that's right*, *correct*.

angielskiego w Europie, a z drugiej – wskazuje na zastosowanie w polszczyźnie nowego sygnału fatycznego, przypuszczalnie bardziej ekspresywnego.

Inne oddziaływanie angielszczyzny na język polski w warstwie frazeologicznej podkreśla Otwinowska (1997), słusznie pisząc, że we współczesnej polszczyźnie mówionej obserwujemy nadużywaną, głównie w sklepach i restauracjach, frazę *w czym mogę pomóc / czy mogę pomóc?*, będącą wiernym tłumaczeniem ang. *can I help you?* Podobną uwagę można odnieść do coraz częściej pojawiających się życzeń miłego dnia, weekendu itp. (ang. *have a nice day, weekend, etc.*). Wspomniane wyżej formy świadczą nie tylko o przejmowaniu pewnych fraz z angielszczyzny, lecz także o zmianie w zachowaniu, a więc o pewnym wpływie kultury anglosaskiej w szerokim tego słowa znaczeniu na obyczajowość w Polsce.

Wreszcie warto podnieść, iż wpływy języka angielskiego na polski są również widoczne na poziomie składni. Dotyczą one tworzenia wyrazów złożonych składających się z modyfikatora w formie rzeczownika poprzedzającego drugi rzeczownik. Takie wyrazy złożone mogą zawierać jeden element angielski, np. *fliz shop, hurt-land, hydro-shop, stek chałupa*, ale nie jest to konieczne, np. *auto złom, auto lakiernia, auto-szkola*. Warto zwrócić uwagę na niekonsekwencję w pisowni, polegającą na stosowaniu lub pomijaniu łącznika¹⁰.

Również pod wpływem języka angielskiego coraz częściej tworzy się typowe dla angielszczyzny konstrukcje, w których przymiotnik poprzedza rzeczownik, np. *formalna analiza, teoretyczne badanie*.

Kolejny przykład dotyczący wpływu angielszczyzny na poziomie składni podaje za Otwinowską (1997). Dotyczy on używania odpowiedników ang. *generally*, a więc *ogólnie, powszechnie* poza strukturą zdania.

Last but not least, warto zwrócić uwagę na oddziaływanie języka angielskiego na polszczyznę w płaszczyźnie graficznej, co jest widoczne na szyldach w rodzaju *szlaf-OK* czy *4 you* (od ang. *for you*, gdzie wykorzystuje się homofonię *for* i *four*, co jest dowodem na dobrą znajomość angielszczyzny przez Polaka, który wprowadził ten napis).

W końcu można jeszcze raz wspomnieć o interesującym zjawisku, które polega na zastępowaniu spolszczonej pisowni anglicyzmów przez ortografię angielską, np. *biznes* – *business*, *dżyn* – *gin*.

W konkluzji należy podkreślić, iż wyżej opisane zjawiska świadczą – z jednej strony – o innym charakterze wpływu języka angielskiego na polszczyznę przełomu XX i XXI wieku, który to wpływ nie jest ograniczony do warstwy leksykalnej, a z drugiej – wskazują, iż znajomość angielszczyzny w Polsce wyraźnie wzrasta.

¹⁰ Por. krytyczne uwagi dotyczące stosowania takich konstrukcji w rozdz. III.

Rozdział V

TENDENCJE PURYSTYCZNE WE WSPÓŁCZESNYM JĘZYKU POLSKIM¹

Powszechnie wiadomo, że wszystkie narody europejskie w różnych okresach rozwoju językowego, z jednej strony, przyjmowały i przyjmują wiele zapożyczeń z rozmaitych języków, a z drugiej – bardzo silnie się temu przeciwstawiły i nadal przeciwstawiają. Jako przykład może posłużyć angielski, który do XV wieku przejmował ogromną ilość zapożyczeń romańskich², a więc jest częstokroć podawany jako wzór języka stosunkowo łatwo poddającego się wpływowi obcym. Niemniej jednak, jak pisze Görlach (1996), nawet na tym gruncie można zauważyć pewne, jakkolwiek relatywnie słabe, tendencje purystyczne. Otóż już w XVI stuleciu paru autorów oponowało przeciwko wprowadzaniu galicyzmów. Podobnie wyglądała sytuacja w XVII wieku, kiedy to początkowo pewną aktywnością wykazywali się tzw. „Saxonizers”, czyli zwolennicy usunięcia elementów romańskich na rzecz wprowadzenia germańskich, natomiast po roku 1660 wyraźnie nasiliła się niechęć wobec galicyzmów. Jednak, rzecz oczywista, powrót do leksyki germańskiej po XIV wieku, kiedy to w języku angielskim występowało już około 60% słów pochodzenia obcego, głównie romańskiego, był niemożliwy. Stąd też jest niezaprzeczalnym faktem, że dążenia purystyczne w Anglii były w zasadzie nikłe.

Naturalnie, sytuacja wygląda całkowicie odmiennie w innych krajach europejskich. I tak, w największym skrócie referując obraz ten na terenie niemieckim, zauważamy, iż w wieku XVIII powstrzymywanie czy nawet hamowanie wpływu francuszczyzny było wręcz uważane za obowiązek narodowy, którego cel stanowiło ukształtowanie języka standardowego. Z kolei w XIX stuleciu (zwłaszcza po 1871 r.) pojawiły się tendencje ksenofobiczne, które doprowadziły do germanizacji wielu terminów, np. z zakresu kolejnictwa czy dotyczących nazewnictwa pocztowego (Kirkness 1975). Z kolei, jak pisze Görlach (1996), następnym okresem obrony niemieckiej leksyki były czasy faszystowskie, kiedy to naziści podkreślali germański charakter narodu i języka. Owa epoka wyraźnie rzutuje na obecną sytuację w Niemczech, którą charakteryzuje ogromne otwarcie na wpływy innych języków z angielskim na czele.

W tym miejscu należałoby się zastanowić, jak na tym tle dwóch narodów, w zasadzie różnie traktujących poddawanie się wpływom obcych języków, przedstawia się sytuacja

---

¹ Na podstawie Mańczak-Wohlfeld 1997a, 1999a, 2000a, 2002, 2004a.

² Por. rozdz. I.

polszczyzny. Warto chyba zacząć od bardzo skrótowego scharakteryzowania kontaktów języka polskiego z innymi językami³.

Otóż powszechnie wiadomo, iż najstarsze zapożyczenia łączy się z procesem chrystianizacji Polski, którego początek datuje się na rok 966, gdy doszło do przyjęcia chrztu przez Mieszka I. Chrystianizacja Polski przyszła z Zachodu głównie za pośrednictwem Czechów i Niemców, co spowodowało, że cała terminologia oparta na łacinie kościelnej nosi ślady pośrednictwa czeskiego i niemieckiego. W tym okresie pojawiły się przy kościołach i klasztorach pierwsze szkoły, w których uczono języka łacińskiego, co z pewnością miało wpływ na przenikanie latynizmów do polszczyzny.

Począwszy od XIII stulecia, można natomiast mówić o wpływie języka niemieckiego na polski. Wynikało to stąd, że w Polsce, głównie w miastach, zaczęli się osiedlać koloniści niemieccy.

Kolejną falę wpływu języka czeskiego na polszczyznę należy datować na wieki XIV i XV.

Okres odrodzenia to drugi etap wpływu łaciny na język polski. Wiek XVI łączy się również z wpływem języka włoskiego na polski. Jakkolwiek Polacy już wcześniej jeździli do Włoch przede wszystkim na studia, to jednak dopiero przybycie królowej Bony i jej otoczenia spowodowało nasilenie kontaktów języka włoskiego z polskim. Natomiast koniec XVI wieku to okres panowania Stefana Batorego i tym samym wpływu języka węgierskiego.

Na wiek XVI i XVII przypada zwiększenie się wpływów wschodniosłowiańskich. Z kolei zapożyczenia turecko-tatarskie są rezultatem nieprzyjaznych stosunków panujących między Turkami i Tatarami a Polakami – właśnie te relacje szczególnie mocno się nasiliły w ciągu XVII wieku.

XVII i XVIII wiek to okres najbardziej ożywionych kontaktów z Francją za sprawą dwóch królowych polskich pochodzenia francuskiego, jak i Stanisława Leszczyńskiego, który sprowadzał do Francji Polaków, a oni po powrocie propagowali francuszczyznę.

Zapożyczenia greckie na ogół były wprowadzane do polszczyzny przez medium języka łacińskiego, natomiast stosunkowo nieliczne bezpośrednie pożyczki pochodzą z przełomu wieku XVIII i XIX.

Okres zaborów doprowadził do kolejnej fali wpływów języka niemieckiego i rosyjskiego. Wpływy te również dają się zaobserwować w XX stuleciu⁴.

Wreszcie, warto podkreślić wpływ języka angielskiego na polszczyznę. Jak już była o tym mowa w rozdz. II i III niniejszej książki, początki kontaktów języka angielskiego z polskim należy w zasadzie datować na przełom XVIII i XIX wieku (jakkolwiek nie można zapominać o nieco wcześniejszych nikłych wpływach), natomiast w ciągu XIX wieku, podobnie jak w innych krajach europejskich, wpływ ten się nasila po to, aby osiągnąć swój szczyt w XX wieku, a szczególnie po roku 1989.

Jak wynika z powyższych dość oczywistych uwag, które zostały przytoczone jedynie po to, aby wykazać, jak wiele języków oddziaływało i oddziałuje na polszczyznę,

³ Przez kontakty językowe rozumiem nie tylko wprowadzanie pożyczek leksykalnych, lecz także zapożyczeń semantycznych oraz wszelkiego typu kalk wyrazowych i frazeologicznych. Jest oczywiste, że w niektórych językach dominuje tendencja do przejmowania zapożyczeń leksykalnych bądź semantycznych, co wydaje się znacznie prostszym rozwiązaniem, natomiast w innych – zauważamy nieco bardziej wyszukany trend, polegający na tworzeniu kalk językowych.

⁴ Uwagi te zostały opracowane na podstawie publikacji Klemensiewicza (1972: 170–177) oraz Kani i J. Tokarskiego (1984: 31–43).

język polski, podobnie jak wiele innych, stosunkowo łatwo przyswaja zapożyczenia leksykalne i jest podatny na inne wpływy językowe, na co od dawna nie tylko zwracali uwagę, lecz także przeciw czemu protestowali ci, którzy dbali o czystość języka. Przykładowo, już Kopczyński (1817: 137) pisał w *Gramatyce języka polskiego*:

Jest coś w naszej krwi, przez co tak do obcych lgniemy, że aż do zapomnienia o swoich.

Z tego powodu proponował:

Mnie się zdaje, że zatrzymawszy utarte już zwyczajem i spolaczałe słowa, napisać nowy słownik szykujący obok ojczyste z cudzoziemskimi wyrazami. Stare nasze zaniedbane a przywrócone z nowo utworzonymi złączone, jako miłsze i zrozumialsze, zabiorą wziętość i miejsce cudzoziemskim ... Już mieszanina łaciny zarzucona i prawie zapomniana; toż z mieszaniną obcych stanie się języków, gdy staną porównywalące słowniki (s. 138).

Natomiast Jan Śniadecki uważał:

Nie mało mowę ómi i szpeci cudzoziemszczyzna; to jest tok i sposób wyrażenia myśli wzięty z obcych języków, a naszemu nie właściwy. Żle, zdaje mi się, sądzą ci, którzy rozumieją, że się język bogaci, kiedy do swych ubiorów przyjmuje obce. Jest to owszem najkrótsza i bita droga do jego zaguby (za Klemensiewiczem 1972: 167).

Również i później uczeni dbali o czystość i poprawność polszczyzny. Jak zauważa Klemensiewicz (1972: 169), należy podkreślić zasługi w tej dziedzinie takich lingwistów, jak Brückner, Doroszewski, Kryński, Passendorfer i Szober.

Tu rodzi się pytanie, jak współcześnie wygląda problem wpływu języków obcych na polszczyznę i jej obrona przed nim. Odpowiedź jest następująca: osoby, które nie są językoznawcami, a niejednokrotnie nawet i lingwiści, opierając się na własnych impresjach, zauważają stosunkowo duży wpływ, głównie, jeśli nie wyłącznie, angielszczyzny na język polski. Czy rzeczywiście jest on tak duży, jak się powszechnie sądzi? To jest bowiem tylko ogólne wrażenie, niepoparte szczegółowymi badaniami. Aby odpowiedzieć na pytanie dotyczące zakresu wpływu angielszczyzny lub innego języka na język polski, należałoby przeprowadzić badania nad frekwencją anglicyzmów albo innych zapożyczeń w polszczyźnie. Jak mi wiadomo, niewielu językoznawców zajmowało się częstością występowania pożyczek leksykalnych w języku polskim⁵. Przykładowo Damborský (1974) obliczył, że w jedynym wówczas dostępnym słowniku frekwencyjnym Kurcz, Lewickiego, Sambor i Woronczaka (1974–1977) w dziale poświęconym drobnym wiadomościom prasowym na cztery hasła trzy są rodzime, a jedno jest pochodzenia obcego. Z kolei A. Zagrodnikowa (1978), analizując język prasy, stwierdza, że co drugi wyraz jest rodzimy, a co drugi – pochodzenia obcego. Jeżeli jednak przyjrzymy się innym tekstom, wówczas proporcje te kształtują się odmiennie. Otóż w tekstach niedziennikarskich trzem wyrazom rodzimym odpowiada tylko jedna pożyczka. Powyższe obliczenia dotyczą wyrazów prostych. W wypadku leksemów złożonych ich frekwencja ulega zwiększeniu w tekstach prasowych do trzech pożyczek w stosunku do jednego wyrazu (złożonego)

⁵ Sytuacja przedstawia się inaczej w odniesieniu do słownictwa polskiego występującego w określonych dziełach czy czasach. np. *Słownik języka Adama Mickiewicza* (1962–1983), *Słownik języka Jana Chryzostoma Paska* (1965–1973) czy *Słownik polszczyzny XVI wieku* (1966–). W tych leksykonach pierwszą informacją zawartą w każdym hasle jest jego frekwencja. Również frekwencji zostały poświęcone takie książki, jak np. Zgólkowej (1987), Kurzowej, red. (1991), w których jednak autorzy nie zwracają szczególnej uwagi na częstość występowania zapożyczeń.

rodzimego, a w tekstach niedziennikarskich – do dwu zapożyczeń przypadających na jedną tego rodzaju rodzimą jednostkę leksykalną.

Oprócz tych ogólnych stwierdzeń nieliczni lingwiści zajmowali się w sposób bardziej szczegółowy frekwencją zapożyczeń z różnych języków w polszczyźnie. To między innymi Kuroczycki i Rzepka (1979). Językoznawcy ci omawiają frekwencję i ekstensję rusycyzmów⁶ w podstawowych odmianach polszczyzny pisanej, a mianowicie w prozie artystycznej, dramacie, publicystyce, tekstach popularnonaukowych oraz w drobnych wiadomościach prasowych. Za podstawę badań służy cytowany już słownik frekwencyjny Kurcz, Lewickiego, Sambor i Woronczaka. Jak piszą autorzy w konkluzji:

Słownik frekwencyjny współczesnej polszczyzny poświadcza obecność w polszczyźnie pisanej sporej grupy bezpośrednich zapożyczeń z języka rosyjskiego (92 wyrazy) oraz utworzonych od nich derywatów (44 wyrazy). Niektóre z nich są produktywnymi podstawami słowotwórczymi.

Najbardziej nasycona zapożyczeniami rosyjskimi jest proza artystyczna (46% całego zasobu), bardziej wyrównany jest ich udział w tekstach dramatycznych (33%), publicystycznych (34%) oraz popularnonaukowych i wiadomościach prasowych (po 23%). Przeważająca część zarejestrowanego w słowniku frekwencyjnym zasobu zapożyczeń (58%) to zapożyczenia znaczeniowo bądź stylistycznie wyspecjalizowane, o ekstensji ograniczonej do jednej odmiany stylistyczno-funkcjonalnej współczesnej polszczyzny pisanej, 42% zasobu ma szeroki bądź średni stopień rozpowszechnienia. Znakomita większość zapożyczonego słownictwa (85%) skoncentrowana jest w strefie słownictwa rzadkiego (zapożyczenia o frekwencji od 7 do 1), 10% zasobu należy do słownictwa częstego (zapożyczenia o frekwencji od 45 do 8). Słownik frekwencyjny nie uchwycił wszystkich zapożyczeń z rosyjskiego obecnych w dzisiejszym języku polskim ze względu na znaczne wyspecjalizowanie znaczeniowe i stylistyczne poważnej ich części.

Omawiając natomiast częstość występowania ukrainizmów, Kuroczycki, Rzepka i Walczak (1983) stwierdzają, że w cytowanym leksykonie frekwencyjnym znajduje się 101 zapożyczeń ukraińskich oraz 61 utworzonych od nich derywatów. Co do ich ekstensji, to okazuje się, że jest ona zbliżona do rusycyzmów. Oznacza to, iż zapożyczenia ukraińskie najczęściej występują w prozie artystycznej, a rzadziej w dramacie, tekstach popularnonaukowych, publicystyce i drobnych wiadomościach prasowych.

Na temat frekwencji anglicyzmów ukazał się tylko jeden artykuł autorstwa Zarebiny (1974). W publikacji tej Zarebina zajmuje się częstością występowania zapożyczeń leksykalnych w Księdze VII *Pana Tadeusza*. Jak wynika z obliczeń, na 191 pożyczek zaświadczonych w omawianym tekście, występuje tylko jeden anglicyzm: *dżokej*. Warto odnotować, że dominują pożyczki łacińskie i greckie, które stanowią 45% słownictwa pochodzenia obcego.

Aby odpowiedzieć na postawione wyżej pytanie, a więc dotyczące częstości występowania zapożyczeń angielskich, w pierwszym rzędzie skoncentrowałam się na polszczyźnie pisanej i w tym celu przejrzałam zmodyfikowaną wersję cytowanego leksykonu frekwencyjnego, czyli *Słownik frekwencyjny polszczyzny współczesnej*. Jakkolwiek został on wydany w roku 1990, to w rzeczywistości autorzy analizują dane zebrane w latach 1963–1967. Jest więc oczywiste, iż wnioski wypływające z analizy tegoż leksykonu nie mogą być w pełni satysfakcjonujące, gdyż materiał jest już zdezaktualizowany. Ta sama uwaga dotyczy innego słownika, który się ukazał w Polsce, a mianowicie leksykonu Imiołczyka

⁶ Warto zaznaczyć, jak już zauważono we *Wstępie*, że Kuroczycki i Rzepka (1979) określają mianem rusycyzmów te wyrazy, które zostały bezpośrednio przejęte z języka rosyjskiego. Stąd do grupy zapożyczeń rosyjskich włączają takie jednostki leksykalne, jak *chuligan*, *kombajn*, *snajper*, które inni językoznawcy (np. Fili-pović, Fisiak) uznaliby za anglicyzmy.

(1987), opierającego się na materiale zebrany w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych. Na marginesie warto odnotować, iż Imiołczyk zgromadził dane w sposób odmienny niż Kurcz, Lewicki, Sambor i Woronczak. Otóż ustala on listy rangowe nie w oparciu o teksty ciągłe, jak to czynią Kurcz i inni, ale na podstawie pięciu słowników języków obcych, dwu leksykonów języka polskiego oraz pierwszej wersji *List frekwencyjnych* Kurcz, Lewickiego, Sambor i Woronczaka.

Jak wiadomo, inne słowniki frekwencyjne języka polskiego nie zostały opublikowane, stąd z konieczności opieram się na nieco zdezaktualizowanym materiale badawczym.

Aby otrzymać ogólny obraz częstości użycia zapożyczeń angielskich w polszczyźnie, przejrzałam listę rangową frekwencji absolutnej w słowniku Kurcz i innych z 1990 roku. Lista ta została sporządzona na podstawie 500 000 słów występujących w różnych odmianach polszczyzny pisanej. Warto zaznaczyć, że te wyrazy, które pojawiły się rzadziej niż cztery razy, nie zostały uwzględnione w liście rangowej. Jak łatwo można było obliczyć, spośród 10 355 wymienionych leksemów zaledwie 59 stanowią anglicyzmy (40 wyrazów oraz 19 utworzonych od nich derywatów). Są to:

663	<i>klub</i>	95 ⁷	4126	<i>rajd</i>	13
1076	<i>sportowy</i>	61	4384	<i>rower</i>	12
1078	<i>dolar</i>	60	4421	<i>tramwajowy</i>	12
1225	<i>budżet</i>	52	4423	<i>tunel</i>	12
1244	<i>autobus</i>	51	4554	<i>kombajn</i>	11
1532	<i>wagon</i>	42	4563	<i>kuter</i>	11
1795	<i>telewizyjny</i>	36	5061	<i>trener</i>	10
2176	<i>tramwaj</i>	29	5433	<i>sportowiec</i>	9
2348	<i>film</i>	26	5464	<i>trening</i>	9
2945	<i>rekord</i>	20	5995	<i>tankowiec</i>	8
3025	<i>hala</i>	19	6216	<i>eskalacja</i>	7
3155	<i>jacht</i>	18	6239	<i>hokejowy</i>	7
3408	<i>bar</i>	16	6283	<i>kraksa</i>	7
3611	<i>konduktor</i>	15	6448	<i>plastyk</i>	7
3987	<i>budżetowy</i>	13	6554	<i>rekordowy</i>	7
6822	<i>autokar</i>	6	9033	<i>hokeista</i>	4
6839	<i>bokser</i>	6	9106	<i>koktail</i>	4
6844	<i>brydż</i>	6	9119	<i>koncern</i>	4
6847	<i>bunkier</i>	6	9168	<i>leader</i>	4
6944	<i>hall</i>	6	9184	<i>lord</i>	4
7151	<i>parking</i>	6	9451	<i>partnerka</i>	4
7162	<i>plastykowy</i>	6	9705	<i>radar</i>	4
7396	<i>toast</i>	6	9706	<i>radarowy</i>	4
7841	<i>jazzowy</i>	5	9726	<i>relaks</i>	4
7870	<i>koks</i>	5	9734	<i>rowerowy</i>	4
8550	<i>weekend</i>	5	9735	<i>rowerzysta</i>	4
8726	<i>zoo</i>	5	9876	<i>sweter</i>	4
8960	<i>emiter</i>	4	9931	<i>tenisista</i>	4
8961	<i>emitować</i>	4	9953	<i>tunelowy</i>	4
8962	<i>emitowany</i>	4	9958	<i>twist</i>	4

⁷ Pierwsza cyfra oznacza numer rangowy, a druga – częstość użycia.

Jakkolwiek, jak już wspomniano, wyżej przedstawiona lista nie jest całkowicie aktualna (dane z lat sześćdziesiątych), odzwierciedla ona jednak ogólną tendencję związaną z frekwencją zapożyczeń angielskich w polszczyźnie pisanej. Jak można było łatwo przewidzieć, powyższy wykaz również pokazuje, iż większość z wymienionych anglicyzmów jest dobrze zasymilowana w języku polskim. Stąd też pojawia się znaczna liczba derywatów, które stanowią bez mała 50% zaświadczonych anglicyzmów. Warto także zwrócić uwagę na to, że omawiana lista rangowa uwzględnia trzynaście derywatów powstałych na gruncie języka polskiego, dla których brak odpowiadających im wyrazów podstawowych, np. *jazzowy*, ale brak słowa *jazz*, *sportowy*, *sportowiec*, ale brak leksemu *sport*. Ponadto należy odnotować fakt, że tylko dwa derywaty wykazują taką samą frekwencję, jak ich formy podstawowe, np. *emiter*, *emitować*, *emitowany*. Jedynie cztery derywaty występują rzadziej niż odpowiadające im formy podstawowe, np. *budżetowy*, *rekordowy*. Wreszcie ostatnia uwaga dotyczy znaczenia anglicyzmów uwzględnionych w omawianej liście rangowej. Otóż zapożyczenia angielskie odnoszą się głównie do sportu, np. *sportowiec*, *bokser* – 15 jednostek leksykalnych, wypoczynku oraz rozrywki, np. *weekend*, *relaks* – 5 słów. Inne pola semantyczne są reprezentowane przez pojedyncze wyrazy, np. ubranie (*sweter*) czy system monetarny (*dolar*).

Do podobnych wniosków dochodzimy, analizując listę rangową znajdującą się we wspomnianym już słowniku Imiołczyka. Lista rangowa zawarta w tej pracy składa się z 5000 jednostek leksykalnych. Zostały w niej uwzględnione następujące zapożyczenia angielskie:

137	<i>tramwaj</i>	5.42	1767	<i>bar</i>	5.22
218	<i>film</i>	5.25	2475	<i>klub</i>	4.65
219	<i>telewizor</i>	5.25	2540	<i>sportowiec</i>	4.46
224	<i>dolar</i>	5.24	3863	<i>strajk</i>	4.32
239	<i>telewizja</i>	4.12	3866	<i>spiker</i>	3.74
928	<i>rower</i>	4.10	4885	<i>befszytk</i>	3.27
1383	<i>sportowy</i>	3.74			

Porównując obie listy, warto zwrócić uwagę na trzy fakty:

1. W obu listach są widoczne podobne trendy związane z asymilacją anglicyzmów w polszczyźnie.

2. Niektóre zapożyczenia występują w obu przeanalizowanych listach, np. *tramwaj*, *rower*.

3. Należy zauważyć, że jakkolwiek wykaz anglicyzmów zawartych w pracy Imiołczyka jest znacznie mniejszy (zaledwie trzynaście wyrazów), to odnotowuje on pięć jednostek leksykalnych, których brak w liście rangowej Kurcz i innych. Są to: *telewizor*, *telewizja*, *strajk*, *spiker*, *befszytk*, co należałoby tłumaczyć korzystaniem z różnych źródeł przy sporządzaniu list rangowych.

Podsumowując, można uznać, że liczba często używanych w pisanej odmianie języka polskiego zapożyczeń angielskich nie była w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych duża.

Podobnie przedstawia się sytuacja w wypadku języka mówionego, o czym dowiadujemy się ze słownika Zgółkowej (1983). Leksykon ten jest również przestarzały, gdyż został napisany na podstawie materiału zgromadzonego w latach 1974–1976. Zgółkowa zarejestrowała rozmowy i dyskusje 150 osób o co najmniej średnim wykształceniu

i otrzymała 100 000 jednostek leksykalnych. Na podstawie tych danych autorka sporządziła listę rangową złożoną ze 100 leksemów. Wśród nich odnotowano pięć anglicyzmów. Są to: 267 *klub* – 40, 495 *film* – 19, 717 *telewizja* – 13, 735 *autobus* (przy czym tylko druga część tego złożenia pochodzi z języka angielskiego) – 12, 924 *serwis* – 9.

Powyższe stwierdzenia mogą być poparte analizą dwóch stosunkowo niedawno wydanych leksykonów, przy czym oba opierają się nie tylko na materiale polszczyzny pisanej, ale również i mówionej. Jeden z nich to słownik minimum Kurzowej i Zgólkowej (1992), składający się z 1520 haseł. Jak piszą autorki we wstępie:

Zasadniczy zrąb listy słów, które figurują jako hasła w niniejszym słowniku, stanowią wyrazy najczęściej używane w różnych odmianach współczesnej polszczyzny drugiej połowy XX w. Odmiany te to: publicystyka gazetowa, język telewizji, drobne wiadomości zamieszczane w prasie, teksty popularnonaukowe, literatura piękna (proza i dramat) i wreszcie dwie wersje polszczyzny mówionej – dorosłych oraz dzieci przedszkolnych (s. 7).

Jak obliczyłam, w słowniku tym znajduje się zaledwie dwanaście pożyczek angielskich. Są to: *autobus*, *bar*, *dżem*, *eksporter*, *film*, *klub*, *komputer*, *kontener*, *parking*, *rower*, *tramwaj*, *wagon*. Słownik ten nie obejmuje jednak słownictwa z ostatnich lat.

Drugi leksykon, który został poddany analizie, to *Praktyczny słownik wyrazów obcych używanych w prasie, radiu i telewizji* A. Markowskiego (1995). Jak zaznacza autor, leksykon ten zawiera:

...około 1100 wyrazów obcych powtarzających się często w audycjach telewizyjnych i radiowych, w informacjach i artykułach prasowych (s. 8).

I dalej dodaje:

Starałem się zwłaszcza o to, żeby umieścić w słowniku możliwie najwięcej nowych anglicyzmów, których obecność w polszczyźnie budzi dziś tyle niepokoju (*ibid.*).

Pomimo to w słowniku figuruje jedynie 126 anglicyzmów i 11 zapożyczeń semantycznych z języka angielskiego, co stanowi nieco ponad 10% wyrazów obcych zamieszczonych w cytowanym słowniku. Zdecydowana większość to jednostki leksykalne pochodzące z łaciny, rzadziej z greki.

Inny argument przemawiający za tym, że w rzeczywistości w polszczyźnie nie występuje tak wiele zapożyczeń angielskich, jak pozornie mogłoby się wydawać, ma podłoże historyczne. Otóż, jak ustaliłam⁸ pewien procent zapożyczeń angielskich odnotowanych w starszych słownikach języka polskiego lub wyrazów obcych to jednostki leksykalne, które w dobie współczesnej już wyszły z użycia, co jest procesem zrozumiałym i oczywistym. Jednak jeszcze raz należy podkreślić, iż zdumiewające jest to, że w wydanym w roku 1936 przez Arcta *Słowniku wyrazów obcych, wyrażań i przysłów cudzoziemskich* zostało zarejestrowanych około 1300 anglicyzmów, z czego aż 65% stanowią obecnie efemerydy. Można więc mniemać, że taki sam los stanie się udziałem części współcześnie wprowadzanych zapożyczeń angielskich, które również będą stopniowo zanikać.

Do podobnych wniosków, dotyczących niskiego stopnia wpływu języka angielskiego na polski, doszła Otwinowska-Kasztelaniec (2000), która zbadała język mówiony młodszej generacji Polaków (19–35 lat) na trzech poziomach językowych: leksykalnym, semantycznym i składniowym. W odniesieniu do poziomu pierwszego, zbadano, że korpus składał się z 288 pożyczek angielskich (*tokens*), co stanowiło 0,41% wszystkich zarejestrowa-

⁸ Por. uwagi zawarte w rozdz. II.

nych wyrazów (70 178 jednostek). Wiele z odnotowanych anglicyzmów nie figuruje w słownikach języka polskiego ani w literaturze językoznawczej. Większość stanowiły bowiem wyrazy związane z językiem komputerowym, co potwierdza tezę, iż pożyczki angielskie występują w określonych polach semantycznych. Zebrany materiał również pokazał, że użycie anglicyzmów ma charakter zindywidualizowany, gdyż np. jedna osoba badana użyła aż 97 razy zapożyczeń angielskich, a inne – tylko raz. Interesujące jest również to, iż spośród 41 przebadanych osób 14 nie posłużyło się ani jedną pożyczką z angielskiego. Warto dodać, że wpływ angielszczyzny na pozostałych dwóch poziomach językowych okazał się jeszcze bardziej znikomy.

Kolejny dowód na to, że zapożyczenia angielskie nie są nadużywane w języku polskim, przeprowadzono, badając stopień znajomości ich znaczenia (oczywiście, nie można negować przypadków użycia pewnych wyrazów bez zrozumienia ich semantyki; szczególnie dotyczy to jednostek leksykalnych pochodzenia obcego⁹), co w naturalny sposób jest skorelowane z częstością ich występowania w języku.

Uwaga ta, jak już wspomniano, nie dotyczy określonych środowisk posługujących się dużą liczbą anglicyzmów. Przykładowo, Wróblewski (1989: 565–566) w badaniu przeprowadzonym w grupie 175 uczniów zwraca uwagę na to, że młodzież doskonale rozumie i chętnie się posługuje terminami z zakresu rocka:

Hit jest uważany za synonim *przeboju* i oznacza kompozycję o ogromnej, ale nie trwającej długo, popularności. Łączony jest najczęściej z muzyką rockową (...) lub dyskotekową (...). *Hit* oznacza dla nastolatków coś wspaniałego, niezwykłego, niekoniecznie związanego z muzyką, (...) warto omówić tutaj jeszcze jedno zjawisko, a mianowicie problem zależności pomiędzy słowami *hit* i *szlagier* (...) nie są one – jak mogłoby się wydawać – synonimami. *Hit* – głównie przez młodzież – kojarzony bywa z muzyką współczesną, *szlagier* zaś – z przebojami lat minionych... W tym znaczeniu *szlagier* bliski jest terminom, jak *evergreen* (...) i *standard* (...).

Do podobnych wniosków doszedł Bralczyk, twierdząc, że młodzież rozumie i często używa, a raczej nadużywa wykrzykników w rodzaju *wow*, *yep*, *yeah*, nad czym ten znakomity uczony słusznie ubolewa, pisząc: „To niedobrze, bo sfera emocjonalna języka należy do jego warstw najbardziej własnych. U nas ta subtelna materia okazuje się być zainfekowana cudzoziemszczyzną” (za Kowalik 1994: 4).

Również Grybosiowa (2000a) twierdzi, że zapożyczenia angielskie są używane jedynie przez określone środowiska w celu wyznaczenia przynależności do danej grupy, np. młodzież posługuje się słowem *fan*, narkomani – *być na hajcu*, osoby zafascynowane przekazem informacji – słowami *fax*, *SMS* (tu dodałabym pożyczkę *e-mail* lub jej skróconą wersję *mail*), językoznawcy – określeniem *native speakers*. Natomiast w swym interesującym artykule zatytułowanym „Modern Polish” Grybosiowa (2000b) w zasadzie wyraża podobną myśl, pisząc, iż zapożyczenia z angielskiego głównie pojawiają się w, jak go autorka określa, języku technicznym, i podaje kilka przykładów typu: *banking*, *skimming*, *billing*, *siding*, *telebim*, a dalej wyjaśnia, iż dotyczy to języka określonych dziedzin, np. ekonomii stosowanej (*broker*, *cash*, *factoring*), żywienia (*McDonald's*, *Kentucky Fried Chicken*¹⁰) czy wreszcie kultury masowej. Tym samym badaczka twierdzi, że pożyczki angielskie pojawiają się w polszczyźnie użytkowej, a więc posługują się nimi pewne gru-

⁹ Ostatnio na przykład w telewizji pewien „ekspert” wypowiadał się na temat *trzech triad*, co, jak wynikało z kontekstu, bynajmniej nie oznaczało dziewięciu.

¹⁰ Oznacza to, że lingwiśka zajmuje kontrowersyjne stanowisko, uznając nazwy własne również za pożyczki.

py społeczne w określonych kontekstach i sytuacjach, natomiast nie mają one wpływu na tzw. kulturę wysoką, a więc i nie stanowią dla niej zagrożenia.

Podobne wyniki badań osiągnęła w roku 1998 M. Kodura w swej pracy magisterskiej, powstałej w ramach seminarium prowadzonego przeze mnie w Instytucie Filologii Angielskiej UJ w latach 1997–1998. Otóż zajęła się ona pożyczkami angielskimi wypełniającymi pole semantyczne o nazwie „kultura młodzieżowa”. Kodura sporządziła wykaz 68 anglicyzmów występujących w omawianym polu w języku polskim. Okazało się, że ani znajomość języka angielskiego, ani płeć nie mają większego znaczenia w rozumieniu i częstotliwości użycia tych pożyczek. Jak można było przypuszczać, jedynym istotnym kryterium okazał się wiek respondentów. Tak więc 62 przedstawiciele młodzieży w przedziale wiekowym od 16 do 19 lat rozumiało znaczenie 79% wymienionych zapożyczeń, przy czym tylko 49% badanych zadeklarowało, że ich używa. Natomiast wraz z wiekiem, a zarazem wraz ze zmniejszonym zainteresowaniem kulturą młodzieżową, znajomość pożyczek oraz ich semantyki przez poddanych badaniu ulegała zmniejszeniu.

Jak już zasygnalizowano, przytoczone badania i wnioski dotyczą słownictwa z pewnych dziedzin używanego przez określone środowiska. Sytuacja wygląda natomiast zupełnie odmiennie, jeżeli weźmiemy pod uwagę losowo wybranych respondentów i często pojawiające się anglicyzmy. Badania takie zostały przeprowadzone przez Centralny Ośrodek Badań Społecznych w 1999 roku. A oto ich rezultaty, które przytaczam za Nettmann-Multanowską (2002). Otóż wyraz *supermarket* był zrozumiały dla 91% badanych, *biznes / business* – dla 82%, *talk-show* – dla 75%, ale już *dealer* – dla 70%, *fast food* – dla 50%, a *miting / meeting* – dla 49%. Oczywiście, w rozumieniu zacytowanych leksemów istotną rolę odgrywały wiek, płeć i wykształcenie respondentów. Jak już o tym była mowa, jest mało prawdopodobne, aby osoby nierozumiejące zacytowanych pożyczek mogły się często nimi posługiwać.

Celem dodatkowego (poza wyżej przytoczonymi badaniami) uwiarygodnienia tezy, że znajomość semantyki anglicyzmów jest stosunkowo niska wśród Polaków, co, jak już wcześniej wspomniano, w sposób oczywisty odpowiada ich frekwencji, postanowiłam przeanalizować zapożyczenia angielskie występujące w polszczyźnie, a zawarte w *A Dictionary of European Anglicisms. A Usage Dictionary of Anglicisms in Sixteen European Languages*, wydanym pod redakcją Manfreda Görlacha nakładem Oxford University Press. Wprawdzie słownik ukazał się w roku 2001, ale zbieranie danych zakończono w 1995, co oznacza, iż zamieszczone w leksykonie hasła występują w polszczyźnie co najmniej od sześciu lat (kiedy to przeprowadzono badanie), a więc, przynajmniej teoretycznie, powinny być względnie powszechnie znane. W związku z tym, że pożyczek na literę *A* zostało zarejestrowanych stosunkowo niewiele, postanowiono przebadać znajomość anglicyzmów rozpoczynających się na literę *B*, a więc zastosowano wybór w pewnym sensie losowy. W sumie odnotowano 132 pożyczki angielskie występujące w polszczyźnie, ale pod uwagę zostały wzięte jedynie te, które zaznaczono jako zasymilowane, co pozwoliło sporządzić wykaz 50 słów. Należy wyjaśnić, iż ze względu na niekonsekwencje charakterystyczne dla pisowni angielskiej, w omawianym słowniku jako oddzielne leksemy potraktowano wyrazy złożone pisane łącznie (np. *businesswoman*), rozdzielnie (np. *business plan*) lub z pauzą (*boogie-woogie*). Pominięto natomiast kalki typu *beat generation* (generacja bitowa), *blind date* (randka w ciemno), *brain drain* (drenaż mózgow).

Wykaz zapożyczeń z prośbą o podanie ich znaczenia przedstawiono 50 studentom dwóch nauczycielskich kolegiów języka angielskiego¹¹. Oczywiście, interesujące byłoby przeprowadzenie takiego badania wśród szerszej i bardziej zróżnicowanej populacji, ale, jak się okazało, nawet to ograniczenie doprowadziło do ciekawych wniosków. Jest pewne, że dzięki zdobytemu wykształceniu średniemu wybrana grupa posiada pewną wiedzę, jak i kompetencję w języku angielskim, a pomimo to znajomość zapożyczeń okazała się zaskakująco słaba.

Przechodząc więc do szczegółów, należy wyjaśnić, że wybrano dwie 25-osobowe grupy studentów I roku Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Rzeszowie i Krakowie. To drugie kolegium stanowi jednostkę Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Obie ankiety przeprowadzono w październiku 2001 roku, a więc należy przypuszczać, że respondenci stanowią w pewnym sensie porównywalną grupę (w większości wypadków byli to maturzyści z 2001 r.). Różnica polega jednak na tym, iż aby zostać słuchaczem prywatnego kolegium w Rzeszowie wystarczyło wykazać się znajomością języka angielskiego na poziomie First Certificate (bez względu na ocenę), natomiast studenci kolegium przy Uniwersytecie Jagiellońskim przeszli wysoce konkurencyjny egzamin (10 kandydatów na jedno miejsce).

W wypadku respondentów rzeszowskich okazało się, że spośród 50 anglicyzmów zaledwie 7 z nich było znanych wszystkim, czyli 25 ankietowanym. Są to: *babysitter*, *babysitting*, *badminton*, *bar*, *barman*, *boks* (na ogół w znaczeniu sportu, jakkolwiek pojawiło się parę sugestii, iż wyraz ten oznacza rodzaj pomieszczenia), *bokser* (podobnie i w tym przypadku dominowało znaczenie związane ze sportem, chociaż kilka osób podało 'rasę psa'). Dwa inne ekstremalne przykłady dotyczą trzech pożyczek, których semantyka była znana jedynie pojedynczym studentom (*barter*, *bitnik*, *bufor*). Warto odnotować, iż ankietowani niejednokrotnie nie dawali kreski, która wskazywałaby, że nie rozumieją danej jednostki leksykalnej, ale podawali zadziwiające definicje, np.: *blues* 'bluza', *bojler* 'pojazd żaglowy do jazdy na lodzie', *boom* 'pojemność', 'krach', *buble* 'balon', 'coś nieprawdziwego', *bufor* 'osoba zbyt próżna', *buldożer* 'rasa psa' itp. Konkludując, należy

¹¹ Oto ich lista:

<i>babysitter</i>	<i>batman</i>	<i>bingo</i>
<i>babysitting</i>	<i>beat</i>	<i>bit</i>
<i>badminton</i>	<i>bełsztyk</i>	<i>bitels/beatles</i>
<i>bar</i>	<i>bekon</i>	<i>bitnik</i>
<i>barbecue</i>	<i>bermudy</i>	<i>biznes</i>
<i>barman</i>	<i>Big Mac</i>	<i>biznes class</i>
<i>barter</i>	<i>bikini</i>	<i>biznes plan</i>
<i>biznesmen</i>	<i>boks</i>	<i>bufor</i>
<i>blef</i>	<i>bokser</i>	<i>bulldog</i>
<i>blezer</i>	<i>boom</i>	<i>buldożer</i>
<i>Bloody Mary</i>	<i>boy</i>	<i>bullterrier</i>
<i>blue jeans</i>	<i>brandy</i>	<i>bumerang</i>
<i>blues</i>	<i>brojler</i>	<i>bungalow</i>
<i>bluesman</i>	<i>brydż</i>	<i>burger</i>
<i>bobslej</i>	<i>brystol</i>	<i>busz</i>
<i>bojkot</i>	<i>buble</i>	<i>buszmen</i>
<i>bojler</i>	<i>budżet</i>	

stwierdzić, że na 1250 uzyskanych odpowiedzi (50 anglicyzmów x 25 respondentów) otrzymano 369 odpowiedzi nieprawidłowych, czyli 29,5%¹².

Z kolei 25 ankietowanych w krakowskim kolegium dało globalnie nieco lepsze odpowiedzi, jakkolwiek należy odnotować, że nie można było znaleźć ani jednego anglicyzmu, który byłby przez wszystkich zrozumiały. Tak więc otrzymano 277 błędnych odpowiedzi, co stanowi 22,16%. Nieco lepsze (o ok. 7%) wyniki krakowskich studentów można wytłumaczyć bardziej zaawansowaną znajomością języka angielskiego wymuszoną ostrzejszą selekcją przy egzaminie wstępnym, a także tym, iż w procedurze kwalifikacyjnej istotną rolę odgrywa część ustna, badająca nie tylko kompetencję językową.

W tym miejscu wydaje się celowe wyjaśnienie, iż moim pierwotnym zamiarem było przebadanie znajomości anglicyzmów wśród uczniów różnych typów szkół, ale po przeprowadzeniu ankiety wśród słuchaczy kolegów języka angielskiego, doszłam do, jak się wydaje, oczywistego wniosku, że stopień znajomości znaczeń anglicyzmów u osób o niższym poziomie wykształcenia i na ogół słabszych umiejętnościach w zakresie języka angielskiego będzie jeszcze niższy.

Wyniki te są niejako zgodne z badaniami socjologicznymi przeprowadzonymi w 1995 roku, z których wynika, że zaledwie 3% dorosłych czytelników jest w stanie w pełni zrozumieć tekst prasowy. Jak wyjaśnia Kowalik (1999: 4), tak niski poziom zrozumienia tekstu drukowanego jest rezultatem napływu anglicyzmów. Podobnie dzieje się w wypadku reklam zawierających nie tylko pojedyncze wyrazy pochodzenia angielskiego, ale wręcz całe frazy w rodzaju *Real money is real time*, które stają się zrozumiałe tylko dla osób znających angielski (Griffin 1997: 38). Prowadzi to do oczywistego wniosku, że używanie, a uściślając, nadużywanie wyrazów bądź fraz angielskich mija się z celem, gdyż zakłóca ono proces komunikacji. Wydaje się więc, że po pewnym okresie fascynacji angielszczyzną i stosowaniem jej w rozmaitych tekstach (por. Chłopicki, Świątek 2000) bez żadnego uzasadnienia poza względami snobistycznymi lub zwykłym niechlujstwem, twórcy reklam, dziennikarze i inni powrócą do słownictwa rodzimego, ewentualnie obcego pod warunkiem, iż jest ono zasymilowane, gdyż będą sobie zdawać sprawę, że ich komunikaty nie są jasne, a więc nie osiagają zamierzonego celu.

Powyższe rozważania można uzupełnić o analizę przeprowadzoną przez Otwinowską-Kasztelaniec (1998), z której wynika, że większość ankietowanych negatywnie ocenia użycie zapożyczeń angielskich. Badanie lingwistki polegało na przedstawieniu 150 osobom o trzech różnych stopniach znajomości języka angielskiego (po 50 osób w każdej kategorii począwszy od studentów I roku anglistyki, a skończywszy na osobach zaczynających się uczyć języka angielskiego) tekstu „naszpikowanego” anglicyzmami z prośbą o zmianę wyrazów bądź wyrażeń, które wydawały się ze względu na ich pochodzenie niefortunne. O ile z identyfikacją zapożyczeń semantycznych i składniowych respondenci mieli pewien kłopot, o tyle ze stosunkowo dużą łatwością rozpoznawali pożyczki leksykalne, co oczywiście było skorelowane z ich stopniem znajomości angielszczyzny. Przykładowo, w wypadku pożyczki *business lunch* 37 osób z I grupy zakwestionowało użycie tego wyrazu, z II grupy – 31, a z III – 29. Ten negatywny stosunek do zapożyczeń angielskich również pozwala przypuszczać, iż wpływ angielskiego na polski nie jest i nie będzie w przyszłości tak silny, jak mogłoby się wydawać.

¹² W tym miejscu warto wyjaśnić, że za poprawne również uznałam te odpowiedzi, które ograniczały się do podania jednej z dwu definicji leksemu lub które przytaczały definicję niezbyt precyzyjnie, np. *bermudy* ‘krótkie spodenki’.

Powyzsze uwagi prowadza do wniosku, ze czestotliwosc uzycia anglicyzmow zbadana na podstawie danych slownikowych, historycznych, analizy jezyka mowionego, a takze kryterium zrozumienia tychze wyrazow, jak i stosunku do nich, nie pozwala sadzic, iz wplyw jezyka angielskiego na polszczyzne teraz i w przyszlosci bedzie tak silny, jak sie czestokroć powtarza.

Pomimo to purysci jezykowi podejmuja pewne dzialania, ktorych celem jest zapobieganie rozprzestrzenianiu sie zapozyczen angielskich we wspolczesnej polszczyznie. Warto wiec przywolac stosunkowo niedawne dzialania parlamentarzystow uwiecznione ustawa o ochronie jezyka polskiego. Nie sposob nie zgodzic sie z pewnymi jej wymogami, jak np. bezwzglydnym nakazem tlumaczenia wszelkich instrukcji na jezyk polski czy koniecznoscia unikania w jezyku oficjalnym zbędnych zapozyczen. Oczywiscie, intencja ustawodawcy nie bylo tlumaczenie nazw wlasnych, co stalo sie przedmiotem wielu kasliwych uwag wypowiedzanych przez przeciwnikow wprowadzenia teze ustawy. Na marginesie warto zwrócic uwage, iz wprawdzie uchwalono ustawe, ale jej calkowita egzekucja jest w zasadzie niemozliwa. Wydaje sie wiec, ze wprowadzanie restrykcji, ktore nie moga byc egzekwowane, mija sie z celem. Nie ulega watpliwosci, iz nalezy chronic jezyk przed wplywami obcymi, jednak z pewnoscia nie taka metoda, ale jedynie poprzez wskazywanie na absurdalnosc uzywania wyrazow obcych, gdy istnieja rodzime lub juz wczesniej zasymilowane pozyczki. Nie ma na przyklad najmniejszego powodu, aby uzywac slowa *sale* zamiast *wyprzedaż*, *shop* zamiast *sklep*, *gold* zamiast *złoto* itp. I tak na podstawie wyzej przytoczonych przykladow, ktore czesto sie pojawiaja na ulicach, odnosi sie falszywe wrazenie, iz wplyw angielszczyzny przykladowo na jezyk tzw. marketingu (w tym wypadku nie istnieje dobry polski odpowiednik, gdyz leksem *handel* raczej kojarzy sie z epoka PRL-u) jest ogromny.

Niemniej jednak warto przekonac sie nie tylko o rzeczywistym wplywie jezyka angielskiego na polski, lecz takze, czy jest on porownywalny czy tez wiekszy niz w innych krajach europejskich. Mozna to osiagnac poprzez przeprowadzenie studium porownawczego, ktore ukaże, czy faktycznie wspolczesna polszczyzna w zestawieniu z innymi jezykami europejskimi przyjmuje tak wiele anglicyzmow.

W tym celu przeanalizowalam cytowany juz slownik zapozyczen angielskich wystepujacych w szesnastu jezykach europejskich. Leksykon ten napisano poniekad w odpowiedzi na apel Zandvoorta wyrazony juz w 1970 roku w artykule pod znamienym tytulom *English linguistic infiltration in Europe*. Juz w owczes ten znany lingwista widzial koniecznosc odnotowania, opracowania i usystematyzowania wplywu angielszczyzny na jezyki europejskie. Jak juz o tym byla mowa, wzmiankowany slownik zawiera anglicyzmy wystepujace w latach dziewiedziesiatych XX wieku w jezykach, ktore reprezentuja trzy rodziny indoeuropejskie, a to: jezyki germańskie (niemiecki, holenderski, norweski, islandzki), romańskie (francuski, hiszpański, włoski, rumuński), slowiańskie (rosyjski, polski, chorwacki, bulgarski) oraz cztery inne jezyki: fiński, węgierski, albański i grecki. Jak widać, reprezentowane sa nie tylko różne rodziny jezykowe, lecz takze jezyki uzywane na jednym terytorium (np. Półwysep Balkański). Dobór jezyków rowniez odzwierciedla różnice między zachodnią a wschodnią częścią Europy. Celowo pominięto jezyki celtyckie, ktorych bliski kontakt z angielszczyzną powoduje, iz wplyw ten ksztaltuje sie odmiennie.

W sumie szesnastu autorow zebrało około 3000 zapozyczen angielskich. Warto podniec, ze w slowniku nie zostaly uwzględnione leksemy, ktore pochodza z tzw. jezyków egzotycznych, a przedostaly sie do jezyków europejskich za posrednictwem angielszczy-

zny, np. *avocado*. Również pomija się internacjonalizmy o podstawie łacińsko-greckiej (np. *telephone*), nazwy własne (np. *Greenpeace*) i wreszcie słowa, które nie są znane przeciętnemu wykształconemu *native speakerowi*, ale jedynie specjalistom z danej dziedziny, co oznacza, że wyeliminowano setki leksemów używanych przez informatyków, ekonomistów, sportowców i innych. Tak więc jedynie wyrazy, które cechuje angielska forma (fonetyka, pisownia, morfologia) i występują przynajmniej w jednym z szesnastu wspomnianych języków (w jego standardowej odmianie), zostały włączone do leksykonu.

Moje obliczenia dotyczące proporcji występowania anglicyzmów w polszczyźnie w relacji do innych języków skoncentrowały się na trzech losowo wybranych literach. Były to litery *A* i *J* (cechowała je stosunkowo mała liczba haseł – po 10 stron) oraz litera *D* z przeciętną ilością haseł, zajmujących 20 stron. Na wstępie należy poczynić dwie uwagi:

1) derywaty są w analizowanym słowniku traktowane jako osobne hasła,

2) jak już wspomniano, zbieranie materiału zakończono w roku 1995, a więc do moich obliczeń włączyłam te anglicyzmy, które figurują jako hasła w *A Dictionary of European Anglicisms*, ale pojawiły się w polszczyźnie nieco później, np. *doughnut*, *jet lag*.

Jeżeli więc weźmiemy pod uwagę literę *A*, to okaże się, że spośród 97 wymienionych haseł tylko 26 zapożyczeń angielskich występuje w języku polskim, co stanowi 27% jednostek leksykalnych. W wypadku litery *J* sytuacja przedstawia się odmiennie, gdyż wśród 80 zarejestrowanych pożyczek angielskich w języku polskim jest używanych 37 leksemów, czyli 46%. Z kolei co do litery *D*, to na 218 figurujących w leksykonie pożyczek 73 można znaleźć w polskim, co równa się 33%. Konkludując, należy stwierdzić, że polski w stosunku do innych języków europejskich z pewnością nie obfituje w anglicyzmy.

Stąd jako wniosek końcowy niniejszych rozważań pozwalam sobie wysunąć następujące twierdzenie. Otóż zgodnie z założeniami strukturalizmu język jest systemem, który podlega zmianom na wszystkich poziomach. Najszybsze, największe, a co za tym idzie najlepiej widoczne zmiany zachodzą w warstwie leksykalnej. Innowacji leksykalnych dokonuje się w trojaki sposób: przez skojarzenie nowego znaczenia z istniejącym już leksemem, przez stworzenie jednostki leksykalnej o rodzimym pochodzeniu i wreszcie przez wprowadzenie zapożyczenia. Ten ostatni sposób wydaje się najprostszy i tym należy tłumaczyć liczne pożyczki pojawiające się w rozmaitych językach, także w polskim. Powszechnie bowiem wiadomo, co już wcześniej zostało zasygnalizowane, iż nie istnieją tzw. czyste języki naturalne, do których nie wprowadzałoby się zewnętrznych zapożyczeń, a więc elementów z języków obcych. Jest sprawą ewidentną, że zapożyczeń nie można wyrugować z języka. Jak się wyraził Jakobson, wiara w samowystarczalność językową jest bardziej iluzoryczna niż wiara w samowystarczalność gospodarczą (Buttler i inni 1973: 421). Z tego też powodu jestem przeciwna wprowadzaniu wszelkich ustaw zakazujących używania zapożyczeń, a jedyną rolę, w moim już wyżej wyrażonym mniemaniu, jaką mają do spełnienia językoznawcy, jest zwracanie uwagi społeczeństwu, aby nie nadużywało pożyczek, kiedy w języku funkcjonują rodzime leksemy lub już wcześniej zasymilowane zapożyczenia. Również jestem przekonana, że obawy purystów językowych, jakoby polski miał w ciągu najbliższych 100 lat zniknąć z językowej mapy świata, wydają się całkowicie nieuzasadnione, jeżeli weźmiemy pod uwagę wyżej przedstawiony stosunkowo niewielki wpływ angielszczyzny na polszczyznę.

Rozdział VI

WYKAZ ANGLICYZMÓW WYSTĘPUJĄCYCH WE WSPÓŁCZESNEJ POLSZCZYŹNIE

W roku 1994 opublikowałam pierwszy w polskiej literaturze słownik zapożyczeń angielskich, które się pojawiły w polszczyźnie do 1993 roku. Leksykon ten zawiera bardzo rozbudowane hasła, zredagowane w następujący sposób:

1. Forma hasłowa na ogół jest przedstawiona w bardziej spolonizowanej pisowni, po czym następują ewentualne warianty graficzne, np. *biznes*||*business*. Odstępstwem od tej reguły jest parę zapożyczeń, jak np. *jazz*, którego angielska ortografia zdaje się dominować nad polską. Po formie hasłowej jest podana w nawiasie kwadratowym wymowa, zgodna z transkrypcją fonetyczną stosowaną przez Karasia i Madejową (1977). Wymowę podaje się tylko wówczas, gdy różni się ona od pisowni. Po tej informacji następuje charakterystyka morfologiczna omawianego zapożyczenia, np:

biznes||**business** [biznes] *rzecz. m.*

Jeśli anglicyzm występuje w języku polskim również z angielskim sufiksem derywacyjnym, wtedy podaje się je jako oddzielne hasła, np. *jacht* oraz *jachting*.

2. W objaśnieniach etymologicznych przedstawia się w nawiasie trójkątnym angielską formę wyrazu zapożyczonego. Jeżeli angielska jednostka leksykalna została przejęta z innego języka, to jest to zaznaczone, np.

<ang. *yachting* < hol. *jaghte* + ang. *-ing*>.

W wypadku, gdy anglicyzm przedostał się do polszczyzny za pośrednictwem innego języka, na ten fakt zwraca się uwagę w następujący sposób:

<ang. *Cardiff*> ros.>.

Natomiast angielskie jednostki leksykalne, które pochodzą np. z łaciny czy francuskiego, ale stanowiły zasób staroangielskiego lub średnioangielskiego słownictwa, uznaje się za tak dobrze zaadaptowaną część angielskiej leksyki, że ich etymologii się już nie omawia. Pomija się również całkowicie informację etymologiczną w wypadku identyczności graficznej zapożyczenia z jego angielskim pierwowzorem, który równocześnie jest rdzennie angielski lub został wprowadzony w okresie średnioangielskim. Przy zapożyczeniach powstałych poprzez apelatywizację przedstawia się krótką charakterystykę nazwy osobowej lub geograficznej, od której leksem został utworzony, np.

<ang. *Cardiff*; nazwa miasta w Wielkiej Brytanii>.

3. Następnym elementem opisu każdego hasła jest znak ◊, po którym następuje informacja, kiedy pożyczka pojawiła się w języku polskim. W przeciwieństwie do Anglii w Polsce brak słowników, które zawierałyby daty, kiedy dana jednostka leksykalna została po raz pierwszy zaświadczona w polszczyźnie. Stąd przy każdym hasle podaję

jedynie informację, w którym słowniku zostało dane zapożyczenie po raz pierwszy zarejestrowane z uwzględnieniem jego formy (lub form), jeżeli różni się ona od współczesnej, oraz jego znaczenia (lub znaczeń), jeśli odbiega ono od obecnego, np.

biznes||business

◊SW business, gdzie SW odnosi się do *Słownika wileńskiego*.

4. Dalej przedstawia się znaczenie (jedno lub więcej) zapożyczenia angielskiego w języku polskim. Definicje mają na ogół charakter słownikowy, a nie encyklopedyczny. Oznacza to, że podaje się najistotniejsze elementy definiowanego pojęcia czy przedmiotu, umożliwiające ich zidentyfikowanie, a pomija się informacje szczegółowe, a więc dane faktograficzne, techniczne lub historyczne, np.

jachting

żeglarstwo.

Jeżeli znaczenie (lub znaczenia) jest inne w języku angielskim w obrębie tego samego pola semantycznego, wówczas po średniku następuje skrót ANG. i definicja (lub definicje) angielskiego odpowiednika. Na zbieżność niektórych znaczeń w języku polskim i angielskim zwraca się uwagę przez wprowadzenie skrótu *t.s.*, np.

biznes||business

1. interes, przedsięwzięcie, handel; ANG, *t.s.* + 2. (poważne) zajęcie.

Jeżeli w angielszczyźnie dana forma hasłowa występuje w innym polu niż w polskim, to wprowadza się symbol Ø, np.

kardyf

gatunek węgla kamiennego, który się odznacza wysokim przewodnictwem cieplnym i łatwopalnością, używany głównie na statkach; ANG.Ø

Nie podaję kwalifikatorów w rodzaju *muz.* (*muzyka*), *techn.* (*technika*) itp., gdyż wydaje mi się, że są one zbyteczne, ponieważ definicje poszczególnych form hasłowych dokładnie wskazują, jakiego zakresu semantycznego dana jednostka leksykalna dotyczy. Jedynymi używanymi kwalifikatorami są: *iron.* (*ironicznie*), *poet.* (*poetycki*), *pog.* (*pogardliwy*, *pogardliwie*), *przen.* (*przenośnie*, *przenośnia*), *przest.* (*przestarzały*), *żart.* (*żartobliwy*, *żartobliwie*), gdyż wnoszą one informacje stylistyczne.

Warto dodać, że homonimy figurują jako oddzielne hasła, np.

boks¹

1. pięściarstwo; ANG. *t.s.* + 2. uderzenie dłonią.

boks²

1. zamknięta przestrzeń, np. w restauracji, stajni itp.; ANG. *t.s.* 2. pudło, pudełko, skrzynia, futerał, kuferek.

boks³

cieleca skóra chromowa, stosowana na wierzchy obuwia.

5. Kolejną ewentualną informację stanowi wykaz przedrostków i przyrostków derywacyjnych, których obecność świadczy o większym zasymilowaniu danego anglicyzmu w polszczyźnie. Po każdym afiksie następuje opis morfologiczny, skonstruowany w taki sam sposób, jak objaśnienie formy hasłowej, np.

biznes||business

-ować *czas. ndk.*, -owy *przym.*

6. Ostatnim, nie zawsze występującym elementem artykułu hasłowego jest znak *, po którym podaje się powszechnie używane zwroty występujące z daną formą hasłową, np.

jachting

* Jachting regatowy, propagować||rozwijać jachting, pasjonować się jachtingiem,

* sport jachtingowy.

[gwiazdki odsyłają do haseł omawianych w słowniku (Mańczak-Wohlfeld 1994c)].

W roku 2001 został natomiast wydany, parokrotnie już wzmiankowany, *A Dictionary of European Anglicisms. A Usage Dictionary of Anglicisms in Sixteen European Languages* pod redakcją Görlacha. Jako współautorka tego słownika opracowałam hasła poświęcone zapożyczeniom angielskim występującym w języku polskim. Jak już wcześniej wspomniano, zbieranie materiału zakończono w 1995 roku. Również i w tym wypadku hasła są stosunkowo obszerne, gdyż zawierają następujące informacje. Otóż każde hasło słownikowe rozpoczyna wyraz w jego angielskiej formie¹, po czym określa się, jaką stanowi on część mowy, oraz podaje się jego znaczenie/a, które się pojawia/ją we wszystkich szesnastu językach. Tu należy wyjaśnić, że definicje zostały oparte na *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1995) i ewentualnie uzupełnione o znaczenia nieodnotowane w angielszczyźnie, ale jedynie w niektórych spośród analizowanych języków.

W pewnych wypadkach redaktor podaje ogólne informacje o danym wyrazie, np. przy hasle *airbag* znajdujemy następującą uwagę:

Although the object was developed in the early 1970s it became better known only in the late 1980s when it became a regular feature in private cars. The linguistic consequences are diverse and partly unsettled: the E term only may be used (Du Sp It Rm), or E with a less common native equivalent (Ge Nw Fr Gr); the equivalent may be more common (Po Bg Fi Hu) – or native solution used exclusively (Ic),

gdzie skróty oznaczają odpowiednie języki: Du – Dutch (holenderski), Sp – Spanish (hiszpański), It – Italian (włoski), Rm – Romanian (rumuński), Ge – German (niemiecki), Nw – Norwegian (norweski), Fr – French (francuski), Gr – Greek (grecki), Po – Polish (polski), Bg – Bulgarian (bułgarski), Fi – Finnish (fiński), Hu – Hungarian (węgierski), Ic – Icelandic (islandzki), Al – Albanian (albański), Croatian (chorwacki), Russian (rosyjski), przy czym o trzech ostatnich językach nie ma mowy w powyższej notce.

Dalej są przedstawione anglicyzmy występujące w poszczególnych językach w następującej kolejności: niemiecki, holenderski, norweski, islandzki, francuski, hiszpański, włoski, rumuński, rosyjski, polski, chorwacki, bułgarski, fiński, węgierski, albański i grecki. I tak każde zapożyczenie angielskie używane w danym języku jest opatrzone informacją dotyczącą jego pisowni i wymowy, o ile różni/ą się ona/e od angielskiego modelu², po czym pojawiają się uwagi odnoszące się do morfologii (np. jaki rodzaj przyjmuje rzeczownik, czy jest on policzalny, czy przymiotnik jest odmienny itp.). Kolejna wiadomość jest związana z okresem wprowadzenia pożyczki do danego języka. Chronologia pojawiania się anglicyzmów została przedstawiona w sposób stosunkowo ogólny: początek, środek lub koniec XVIII, XIX, XX wieku; tylko przy najnowszych zapożyczeniach podaje się dokładne lata, np. *AIDS* (osiemdziesiąte XX wieku). Następny element hasła ma charakter fakultatywny, gdyż jest on związany z informacją o języku, przez który określone zapożyczenie się przedostało. Kolejny

¹ Zgodnie z przyjętym założeniem zarówno homonimy, jak i derywaty są traktowane jako osobne hasła.

² Jeżeli istnieje dodatkowo możliwość pisowni lub wymowy tożsamej z angielską, wówczas odpowiednio zaznacza się <=E > i [=E].

fragment opisu dotyczy stopnia zasymilowania oraz stylu, w jakim pożyczka występuje. Co do stopni adaptacji, to rościągają się one od -, 0, Ø poprzez 1,2,3,4 aż do 5. Znaki te oraz cyfry odpowiednio oznaczają:

- : wyraz angielski nie występuje w danym języku

0 : zapożyczenie jest używane jako cytat jedynie przez osoby dwujęzyczne

Ø : pożyczka odnosi się tylko do określenia realiów anglosaskich

1 : anglicyzm ma ograniczone użycie

2 : jednostka leksykalna jest odczuwana jako pożyczka angielska, ale ma stosunkowo szeroki zakres użycia

3 : słowo całkowicie zasymilowane, a więc nietraktowane jako pożyczka przez ogół mówiących

4 : zapożyczenie semantyczne

5 : w danym języku wyraz ten nie jest uważany za anglicyzm, ale za zapożyczenie z innego języka, np. 5 La wskazuje, iż jest to wyraz pochodzący z łaciny.

Aby lepiej pokazać stopień adaptacji danego zapożyczenia w szesnastu językach, redaktor leksykonu podaje diagramy, w których rozróżnia trzy możliwości występowania pożyczki w każdym z analizowanych języków. Biała kratka wskazuje więc, iż anglicyzm został całkowicie zaakceptowany, zakreślona kratka oznacza ograniczone użycie, a wreszcie czarna kratka wskazuje, że dany wyraz nie występuje jako pożyczka w języku. (Znak zapytania przy islandzkim oznacza jedynie, że autor nie podał informacji).

Ic	Nw	Po	Rs
Du	Ge	Cr	Bg
Fr	It	Fi	Hu
Sp	Rm	Al	Gr

weekend

?	Nw	Po	Rs
Du		Cr	Bg
Fr	It		Hu
	Rm	Al	Gr

Przy wyżej wyjaśnionych znakach pojawiają się litery na oznaczenie zróżnicowania stylistycznego. Są to skróty od wyrazów angielskich:

a : archaic – archaiczny

c : colloquial – kolokwialny

d : derogatory – poniżający

e : euphemistic – eufemistyczny

f : facetious – żartobliwy

j : journalese – dziennikarski

m : modern – współczesny

o : obsolete – przestarzały
 p : pejorative – pejoratywny
 r : regional – regionalny
 t : technical – techniczny.

Przedostatnia część hasła słownikowego informuje o możliwych derywatach utworzonych na gruncie języka-biorcy, natomiast ostatni element dotyczy ewentualnego/ych odpowiednika/ów danego wyrazu angielskiego w określonym języku (kalki, słowa rodzime lub zapożyczenia z innych języków) wraz z zaznaczeniem ich częstości użycia, które może być tożsame z anglicyzmem (=), częstsze (>) lub rzadsze (<) od pożyczki angielskiej.

Po wyjaśnieniu struktury haseł zawartych w *UDASEL* warto przytoczyć przynajmniej dwa przykłady. Są to: *AIDS* i *down*, które różnią się odmienną dystrybucją:

AIDS n. (acronym of) ‘acquired immune deficiency syndrome’

AIDS was identified, and became immediately known, in the early 1980s (first attestation in English in 1982). The threat of the disease and world-wide coverage in the media made a name for it necessary within a very short time. Thus can the borrowed acronym be pronounced as a word (Ge Du Nw Po Cr Hu Gr) or as individual letters (It), or a replacement of an acronym based on a translation (Fr Sp Rm Rs Bg Al Gr). The phonology and ‘morphology’ of *AIDS* has not allowed any derivations to be formed. Derivations are recorded for other new acronyms in French and Bulgarian.

Ge [eidz, e:ts] N [U] 1983 (2) Du [e:ts] C [U] 1980s (2) Nw <=>, *aids* [eids, oeids] M [U] 1980s (2) Ic [ei:ts] N [U] 1980s (2) It *ey ni*; cc *alnoemi* Fr – < ct *sida* M, 1982 → *sidéen* adj. Sp – ct *SIDA/sida/Sida* (rare) → *sidoso* n./adj. It [a-i-di-esse] M [U] (3) Rm – < *SIDA*, *sida* Rs – ct *SPID* (sindrom probrennoi immunoi defitsitnosti) Po [eits] M 1980s (2) Cr [=E] M [U] 1980s (2) Bg – ct *spin* (*sindrom na pridobita immuna nedostatachnost*) M [U] 1980 s. → *ozen* adj. Fi [aids] 1980s (2) Gr <=> E > eitz N [U] (2) ct *SEAA* (*sindhromo epiktitis anosopiitikis aneparkias*) Al M [U] (2) > ct *SIDI/SIDA* Hu [eidz] [U] 1980s (2) → *-es* adj.

gdzie N oznacza noun (rzeczownik), M – masculine noun (rzeczownik rodzaju męskiego), F – feminine noun (rzeczownik rodzaju żeńskiego), U – uncountable noun (rzeczownik niepoliczalny), adj. – adjective (przymiotnik), end 20c – koniec 20 w., cr – calque rendition (oddanie znaczenia), cc – calque creation (wolne tłumaczenie), ct – calque translation (wierne tłumaczenie).

down adj. ‘depressed’

Ge [daun] uninfl, 1960s (1c) Du [daun] uninfl., beg 20c (1c) Nw [=E] end 20c (1c) Ic dán [tau:n] end 20c (1s) Fr – Sp – It [daun] adj./n., M, pl., 1980s (1c) Rm – Rs – Po – Cr – Bg – Fi [daun] uninfl., end 20c (1c) Hu – Al – Gr daoun uninfl, end 20c (1c) (Mańczak-Wohlfeld 1999a).

Poza tymi dwiema publikacjami na polskim rynku wydawniczym nie pojawił się oddzielny wykaz pożyczek angielskich, przy czym nakład mojej książki z 1994 roku dawno został wyczerpany, a materiał w niej przedstawiony już się nieco zdezaktualizował, natomiast druga z omówionych pozycji jest w zasadzie niedostępna w Polsce

i również zawiera przedawnione dane. Wiele anglicyzmów zostało zawartych w rozmaitych, współcześnie opublikowanych leksykonach języka polskiego lub wyrazów obcych, jakkolwiek różni autorzy często wymieniają odmienne zapożyczenia angielskie. Ponadto warto zwrócić uwagę na to, że w wielu wypadkach leksykografowie przypuszczalnie z powodu braku wykształcenia anglistycznego podają błędne lub nieścisłe informacje wbrew powszechnemu przekonaniu, iż stosunkowo niedawno wprowadzone do języka polskiego jednostki leksykalne nie powinny nastroczać żadnych trudności związanych z ustaleniem ich pochodzenia³.

Redagujący słowniki piszą więc na przykład, iż rzeczownik *aerobes* pochodzi od ang. *aerobes*, który to leksem w angielszczyźnie nie istnieje, czy twierdzą, że leksem *aldosteron* wywodzi się od ang. *ald* (*ehyde*) + *chole*(*sterol*), a *de facto* wyraz ten powstał z połączenia *alde*(*hyde*) + *ster*(*oid*) + *-one*, lub uważają, że jednostka *klajdesdal* ma swe źródło w nazwie miasta *Clydersdale*, a faktycznie wywodzi się od nazwy rzeki *Clyde*, natomiast *dale* oznacza dolinę, albo sugerują, iż hasło *epsomit* wywodzi się od w rzeczywistości nieistniejącego w angielszczyźnie *epsomite*, podczas gdy naprawdę pochodzi ono od *Epsom salts*, lub traktują leksem *happy end* jako źródło angielskie tej jednostki, a tymczasem w języku Shakespeare'a brzmi on *happy ending*, czy w końcu popełniają drobne nieścisłości, np. podając, iż anglicyzm *gardenia* został utworzony od nazwiska botanika amerykańskiego, a nie szkockiego. Do innych podobnych drobnych nieprawidłowości można zaliczyć na przykład informację, jakoby rzeczownik *afrikaans* pochodził z angielskiego *Africaans*, podczas gdy faktycznie pisownia angielska jest nieomal zbieżna z polską (*Afrikaans*) czy sugestią nie do końca prawidłowej pisowni wyrazów pochodzących z tzw. języków egzotycznych, które to zapożyczenia przedostały się do polszczyzny za pośrednictwem angielskiego, jak np. w wypadku hasła *katamaran*, wywodzącego się od tam. *kaṭṭumaran*, a nie od *kattumaran*, lub *khaki* pochodzące z języka urdu *kākī*, a nie z hind. *khaki* lub pominięcia informacji dotyczącej pierwowzoru w angielszczyźnie, jak to przykładowo stało się w wypadku słowa *keczup* / *ketchup*, który przypuszczalnie dostał się do angielszczyzny z kant. *k'ēchap*, a nie bezpośrednio z angielskiego.

Ponadto autorzy słowników wyrazów obcych i języka polskiego przypisują wielu hasłom pochodzenie angielskie, przypuszczalnie ulegając rozpowszechnionemu przekonaniu związanemu z rzekomym przemożnym wpływem języka angielskiego na polski. Przykładowo, uznają za anglicyzmy wyrazy o korzeniach łacińsko-greckich, jak np. *glukoza*, *glutamina*, *globalizm*, *inwestować*, *inwigilować*, *hinduizm*, przy czym, co ciekawe, leksykografowie wcześniej opracowanych słowników (np. J. Tokarski, red. 1980) słusznie nie uważali, że jednostki te to anglicyzmy.

Kolejne niedociągnięcie polskich leksykonów polega na niekonsekwencji w przypisywaniu pochodzenia angielskiego tylko pewnym derywatom. I tak np. hasło *infantylizm* zostało opatrzone kwantyfikatorem *ang.*, ale *infantylny* – *fr.* i *ang.* Podobnie rzecz się ma z leksemami *integralizm* (*ang.*) i *integralny* (*ang.* i *fr.*) czy *kolonializm* (*ang.*) i *kolonialny* (*ang.* i *fr.*).

Można by mnożyć tego typu nieścisłości, powtarzające się i w innych leksykonach, z których korzystałam (zob. bibliografię). Warto ponadto dodać, że mój materiał nie tylko został skorygowany, lecz także i rozszerzony o zapożyczenia odnotowane w aktualnie ukazującej się prasie, jak i pojawiające się w radiu oraz telewizji.

³ Przykłady zaczerpnięto ze słowników pod redakcją Sobol (1999), Latuski (2003) i Dubisza (2004).

Stąd celem niniejszego rozdziału jest nie tylko uaktualnienie listy współcześnie występujących anglicyzmów w języku polskim, ale też uściślenie ich etymologii, jak i drobnych, wyżej zasygnalizowanych nieściśłości. Oprócz tego sporządzona lista ma obrazować rzeczywisty zasięg wpływu języka angielskiego na standardową polszczyznę, co oznacza, że pomija się słownictwo specjalistyczne w rodzaju *arrowroot* 'skrobia otrzymana z pewnych roślin tropikalnych, używana jako środek spożywczy w postaci mączki lub kaszki' (Mańczak-Wohlfeld 1994c), czy *aldis* 'rodzaj przenośnej lampy sygnalizacyjnej umożliwiającej nadawanie kierunkowych, dyskretnych sygnałów świetlnych' (Sobol, red. 1999), czy też *benzopiren* 'węglowodór aromatyczny, żółta, krystaliczna substancja znajdująca się m.in. w smole węglowej i w gazach spalinowych, mająca działanie rakotwórcze', pochodzący od ang. *benzopyrone*, jednak z powodu nazbyt specjalistycznego charakteru nieodnotowany nawet w *The Concise Oxford Dictionary* (1995) zawierającym 140 000 haseł, a figurujący np. w słowniku pod redakcją Sobol (1999). Tego rodzaju przykładów można podać bardzo wiele, np. *heulandyt*, *galnit*, *granidyna*, które zostały odnotowane w konsultowanych słownikach, a pominięte w niżej przedstawionym wykazie.

Wreszcie należy podkreślić, iż w niniejszej książce opuszczono archaizmy, jak np. *kowerkot* < *cover coat* czy *kremplina* < *crimplene*.

Również, zgodnie z ogólnie przyjętymi założeniami teorii zapożyczeń, nie uwzględniono nazw własnych w rodzaju *UNESCO*, *Ku-Klux-Klan*, które jednak występują w polskich słownikach.

Jak już wspomniano, niżej przedstawiony wykaz anglicyzmów ma także potwierdzić wcześniej wyrażoną tezę, iż wpływ angielszczyzny na język polski jest stosunkowo skromny, zwłaszcza gdy porównamy liczbę zarejestrowanych anglicyzmów z liczbą zapożyczeń z innych języków oraz ze słownictwem rodzimym.

W związku z tak postawionym celem, hasła nie zostały tak szczegółowo opracowane, jak w poprzednich publikacjach. W opisie celowo pominięto ich fonetykę, wychodząc z założenia, że dobrze zasymilowane pożyczki mają ustaloną i powszechnie znaną wymowę, natomiast sposób wymowy niedawno wprowadzonych anglicyzmów nie jest jednoznaczny i wymaga on ustaleń, które przerastają możliwości jednej osoby.

Każde hasło składa się więc z następujących elementów: 1. formy hasłowej, która na ogół (chyba że grafia angielska ma wyższą frekwencję) jest przedstawiona w bardziej spolonizowanej pisowni wraz z ewentualnymi odmianami, a formy angielskie, o ile są używane, zostały zaznaczone jako odrębne hasła wraz z odnośnikami do spolszczonych wariantów graficznych; 2. kwantyfikatora odnoszącego się do części mowy; w wypadku rzeczowników również podaje się ich rodzaj gramatyczny, o ile można go ustalić, a także informację dotyczącą liczby i odmiany; 3. odpowiednika angielskiego, gdy jest on różny od formy polskiej; 4. informacji dotyczącej pochodzenia danej jednostki leksykalnej według zasady przedstawionej w moim słowniku z 1994 roku (por. uwagi zawarte na początku niniejszego rozdziału); 5. zwięzłej definicji o charakterze słownikowym lub wręcz ograniczeniu się do podania synonimu bez względu na to, czy jest ona/on tożsama/y czy różna/y od oryginału.

Należy uzupełnić nasze rozważania o informację, że podobnie jak w *UDASEL* (2001) derywaty złożone z elementów angielskich, a także homonimy są traktowane jako oddzielne hasła, natomiast pomija się formy derywacyjne powstałe na gruncie języka polskiego, które jedynie świadczą o stopniu zasymilowania danej jednostki leksykalnej, np. hasło *instant* figuruje w niniejszej książce, ale brak pochodzącego od niego słowa *istantyzacja*, żeby ograniczyć się do jednego przykładu.

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW:

afr.	afrykański
algonk.	algonkiński
amer.	amerykański
amh.	amharski
ang.	angielski
ar.	aralski
arch.	archaiczny
austr.	australijski
beng.	bengalski
blm	bez liczby mnogiej
blp	bez liczby pojedynczej
bryt.	brytyjski
czas.	czasownik
d	dolno-
dial.	dialekt(alny)
dim.	diminutiwum
esk.	eskimoski
franc.	francuski
frank.	frankoński
fraz.	frazeologizm
gael.	języki gaëlickie
głosk.	głoskowy
hind.	hinduski
hiszp.	hiszpański
hol.	holenderski
im.	imiesłów
in.	inny/e
irl.	irlandzki
jap.	japoński
kan.	kanadyjski
kant.	kantoński
kar.	języki karaibskie
końc.	końcówka
lit.	literowy
lm	liczba mnoga
lp	liczba pojedyncza
łac.	łacina
m.	rodzaj męski

mal.	języki malajskie
meks.	meksykański
n.	rodzaj nijaki
ndk	niedokonany
ndm	nieodmienny
nep.	nepalski
niem.	niemiecki
norm.	normandzki
norw.	norweski
poch.	pochodzenie
port.	portugalski
późnołac.	późnołaciński
przyim.	przyimek
przym.	przymiotnik
przyp.	przypuszczalnie
przysł.	przysłówek
ros.	rosyjski
rz.	rzeczownik
sanskrit.	sanskryt
skand.	skandynawski
skr.	skrótowiec
spójn.	spójnik
st	staro-
szk.	szkocki
śr	średnio-
tam.	tamiliński
tur.	turecki
tyb.	tybetański
ur.	urodzony
wal.	walijski
wcz.	wczesny
węg.	węgierski
wł.	włoski
współcz.	współczesny
wykrz.	wykrzyknik
wyr.	wyraz
zam.	zamiast
zm.	zmarły
ż.	rodzaj żeński
żart.	żartobliwie/y
*	występuje jako osobne hasło
?	etymologia nie jest pewna
<	pochodzi od
>	przeszło przez

A

AA skr. lit. od *Alcoholics Anonymous*
anonimowi alkoholicy

abisal rz. m.

<ang. *abyssal*>

najgłębsza strefa wód oceanów i mórz poniżej 1700 m, charakteryzująca się brakiem roślin, zamieszkała głównie przez zwierzęta odżywiające się martwą materią.

abolicjonizm rz. m. *blm*

<ang. *abolitionism*>

1. ruch na rzecz zniesienia niewolnictwa zapoczątkowany w Anglii w XVIII w.; w Stanach Zjednoczonych przerodził się w walkę z dyskryminacją rasową po 1863 r., 2. ruch społeczny domagający się zniesienia jakiegos prawa.

abstrakt rz. m.

<ang. *abstract*>

streszczenie książki, artykułu czy referatu.

adapter rz. m.

<ang. *adapter/adaptor* < franc. *adapter* < łac. *adaptare*>

1. odtwarzacz płyt gramofonowych, 2. element łączący dwa różne urządzenia, formaty, standardy, aby uczynić je kompatybilnymi.

adidas rz. m.

<ang. *Adidas*, nazwa własna firmy>

1. but *sportowy niekoniecznie wyprodukowany przez firmę Adidas, ale swym wyglądem go przypominający, 2. człowiek chory na * AIDS.

aerobic / aerobik rz. m. *blm*

<ang. *aerobics*>

intensywna gimnastyka wykonywana przez grupę ludzi w takt muzyki, prowadzona przez wykwalifikowanego instruktora.

afrikaans rz. m. *blm ndm*

<ang. *Afrikaans*>

język Afrykanerów, powstały na bazie holenderskiego, używany jako język oficjalny w Republice Południowej Afryki.

afro rz. n. *blm ndm / przym. ndm*

<ang. *Afro*>

1. fryzura powstała z nastroszonych i skręconych włosów, 2. o włosach: nastroszone i skręcone.

after shave rz. m. *blm ndm*

<ang. *aftershave*>

łagodzący płyn, stosowany po goleniu.

AIDS rz. m./n. *blm*

<ang. skr. głosk. od *A(cquired) I(mmune) D(eficiency) S(yndrome)*>

groźna choroba zakaźna wywołana przez wirus *HIV, niszcząca układ odpornościowy organizmu, przenoszona najczęściej drogą płciową lub przez krew.

air bag rz. ż.

poduszka powietrzna.

airbus rz. m./ż.

<ang. *Airbus*, nazwa własna firmy¹>

samolot tanio przewożący dużą liczbę pasażerów, zazwyczaj na stosunkowo krótkich odcinkach.

air-condition rz. n./m. *blm ndm*

<ang. *air-condition(ing)*>

system regulujący wilgotność, wentylację i temperaturę pomieszczenia.

airedale terrier rz. m.

<ang. *Airedale terrier* < ang. *Airedale*, okręg w Yorkshire w Wielkiej Brytanii + ang. *terrier*>

pies o szorstkiej rudo-czarnej sierści, używany w wojsku i policji oraz na polowaniach.

air mail rz. ż./m. *blm ndm*

<ang. *airmail*>

poczta lotnicza.

airport rz. m./n.

port lotniczy.

akr rz. m.

<ang. *acre*>

miara powierzchni ziemi, stosowana w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych, odpowiadająca 4047 m².

¹W języku polskim wyraz ten odnosi się do samolotów innych firm.

aktuarusz *rz. m.*

<ang. *actuary* < łac. *actuaris* < łac. *actus*>
specjalista zajmujący się obliczeniami
ubezpieczeniowymi.

akwalung *m. rz.*

<ang. *aqualung* < łac. *acqua* + ang. *lung*>
aparat oddechowy, umożliwiający swo-
bodne oddychanie pod wodą.

alderman *rz. m.*

członek rady miejskiej w Wielkiej Bryta-
nii i Stanach Zjednoczonych.

aldosteron *rz. m.*

<ang. *aldosterone*, skr. od *ald(ehyde)* + *ster(oid)*
+ ang. *-one* < gr. *ōnē*>
hormon powstający w korze nadnerczy,
regulujący gospodarkę wodną organizmu
oraz wpływający na przemianę cukrową.

ale *rz. n. blm ndm*

piwo angielskie.

algol / Algol *rz. m. blm*

<ang. *Algol*, skr. głosk. od *algo(rithmic)*
l(anguage)>

jeden z pierwszych języków programowa-
nia, rzadko używany, ale wywarł wpływ
na rozwój innych języków.

algonk *rz. m. blm*

<ang. *Algonquian* / *Algonkian* < *Algonquin*,
nazwa plemienia w Ameryce Północnej>
era proterozoiczna.

amfetamina *rz. ż.*

<ang. *amphetamine*, skr. głosk. od *a(lpha)-*
m(ethyl) phe(ne) t(hyl)amine>
środek silnie pobudzający układ nerwowy.

anglikanizm *rz. m. blm*

<ang. *Anglicanism*>
wyznanie chrześcijańskie, głównie roz-
powszechnione w Anglii, uznające głowę
państwa za zwierzchnika Kościoła;
w doktrynie oparte przede wszystkim na
kalwinizmie.

antydopingowy *przym.*

<ang. *antidoping* < gr. *anti-* + ang. *dope* < hol.
doop + ang. *-ing*>

1. zwalczający używanie niedozwolonych
środków pobudzających przez *spor-
towców w czasie zawodów, 2. mający na
celu wykrycie tych środków.

antydumpingowy *przym.*

<ang. *antidumping* < gr. *anti-* + ang. *dumping*>
mający na celu zapobieganie *dum-
pingowi.

antyfilm *rz. m.*

<ang. brak, zob. *film>
rodzaj współczesnego filmu psycholo-
gicznego, przeciwstawiającego się tradi-
cyjnym schematom i konwencjom sztuki
*filmowej.

antyradar *rz. m.*

<ang. brak, zob. *radar>
urządzenie elektroniczne, które zakłóca
pracę *radaru.

APEX *skr. głosk.*

<ang. skr. głosk. od *A(dvanced) P(urchase)*
Ex(cursion)>

tańszy bilet lotniczy wykupiony z wy-
przedzeniem na określony z góry okres.

apotropaiczny *przym.*

<ang. *apotropaic* < gr. *apotropaios*>
zgodnie z wierzeniami antycznymi zdolny
odwrócić grożące zło.

appeasement *rz. m. blm*

polityka uciszenia, uspokojenia głównie
za pomocą ustępstw.

aprecjacja *rz. ż. blm*

<ang. *appreciation* < łac. *appretiation*>
wzrost siły nabywczej pieniądza w sto-
sunku do walut zagranicznych.

arak *rz. m.*

<ang. *arack* < ar. *'arak*>
mocny napój alkoholowy, otrzymywany
przez destylację zacieru ryżowego lub
daktylowego; produkowany w południo-
wo-wschodniej Azji.

arizona *rz. ż. blm*

<ang. *Arizona*, stan w USA>
materiał podobny do *dżinsu.

assembler *rz. m. blm*

<ang. *assembler*>
prosty język programowania, którego in-
strukcje na ogół odpowiadają rozkazom
wykonywanym bezpośrednio przez *pro-
cesor *komputera.

atol *rz. m.*

<ang. *atoll* < maledywskie *atolu*>

wyspa koralowa w kształcie pierścienia otaczającego lagunę.

attractant *rz. m.*

<ang. *attractant*>

środek wabiący głównie insekty, stosowany do ich zwalczania.

audyt *rz. m.*

<ang. *audit / auditing*>

wewnętrzna lub zewnętrzna kontrola firmy pod względem finansowym i ekonomicznym przeprowadzana przez niezależnych ekspertów.

audytor *rz. m.*

<ang. *auditor*>

osoba lub instytucja przeprowadzająca *audyt.

aut *rz. m. blm*

<ang. *out*>

1. wyjście piłki poza boisko lub *kort, 2. miejsce poza linią boiska, 3. sytuacja, w której ktoś zostaje wyeliminowany z czegoś.

autokar *rz. m.*

<ang. *autocar* < gr. *auto-* + ang. *car*>

autobus turystyczny.

autoklaw *rz. m.*

<ang. *autoclave* < gr. *auto-* + ang. *clave*>

urządzenie do sterylizacji pod wysokim ciśnieniem narzędzi chirurgicznych, materiałów opatrunkowych itp.

outsajder *rz. m.*

<ang. *outsider*>

1. osoba stojąca z boku, niezaangażowana, 2. zawodnik lub zespół znajdujący się na ostatnim miejscu rozgrywek, 3. koń wyścigowy mający małe szanse na zwycięstwo.

azdyk *rz. m.*

<ang. *asdic*, *skr. głosk.* od *A(nti)-S(submarine) D(etection) I(nvestigation) C(ommittee)*>

urządzenie hydrolokacyjne służące do wykrywania okrętów podwodnych.

B

babbit *rz. m. blm*

<ang. *Babbitt* < *G. Babbitt*, bohater powieści S. Lewisa pt. *Babbitt* (1922)>

styl życia charakteryzujący się kultem dobrobytu i samozadowoleniem.

baby *rz. n. blm ndm*

niemowlę, małe dziecko.

baby-sitter *rz. m.*

<ang. *babysitter*>

osoba opiekująca się dzieckiem lub dziećmi w czasie nieobecności rodziców.

backhand zob. **bekhend**

backslash *rz. m.*

ukośna, przechylona w lewo kreska; znak na ogół używany w zapisach informatycznych.

backup *rz. m.*

<ang. *back-up*>

zapasowa kopia danych w *komputerze, stanowiąca zabezpieczenie przed ich utratą.

badminton *rz. m. blm*

<ang. *badminton* < *Badminton*, nazwa rezydencji w południowej Anglii, w której po raz pierwszy zagrano w tę grę>

gra polegająca na przebijaniu lotki lekkimi raketkami przez siatkę.

bahama yellow *przym. ndm*

<ang. *Bahama*, archipelag wysp na Oceanie Atlantyckim + ang. *yellow*>

kolor żółtopomarańczowy.

bajronizm *rz. m. blm*

<ang. *Byronic* < *Lord Byron*, poeta ang., zm. 1824>

1. zespół tendencji literackich ukształtowanych pod wpływem twórczości Byrona, 2. postawa życiowa wzorowana na bohaterach twórczości Byrona, 3. naśladownictwo Byrona jako poety.

bajt *rz. m.*

<ang. *byte*>

podstawowa jednostka pamięci *komputera.

bakonizm *rz. m. blm*

<ang. *Baconian* < *Sir F. Bacon*, filozof ang., zm. 1626>

poglądy angielskiego filozofa, który oparł naukę na podstawach materialistycznych i empirycznych.

baks(y) rz. *m. / (lm)*

<ang. *buck*, *lm bucks*>

*dolar(y)

band rz. *m.*

zespół grający muzykę rozrywkową lub

*jazzową z przewagą instrumentów dętych.

bandleader rz. *m.*

kierownik zespołu muzycznego.

bandy rz. *n. blm ndm*

<ang. <? franc. *bander*>

rodzaj *hokeja na lodzie, głównie uprawianego w Rosji i krajach skandynawskich, w którym zamiast krążka kauczukowego używa się piłki.

bandżo rz. *n. ndm*

<ang. *banjo*>

rodzaj gitary o długiej szyjce, o okrągłym pudle rezonansowym krytym napiętą błoną i o różnej licznie strun, używany przez Murzynów amerykańskich.

banian rz. *m.*

<ang. *banyan* / *banian* (*tree*) <port. *banian*>

ogromne drzewo figowe, z którego konarów wyrastają liczne korzenie, uprawiane w Indiach.

banksja rz. *ż.*

<ang. *banksia* < *Sir J. Banks*, przyrodnik ang., zm. 1820>

stale zielony krzew pochodzący z Australii.

banner rz. *m.*

1. miejsce na ubraniu, plakacie itp. przeznaczone na reklamę, 2. reklama umieszczona na stronie *internetowej.

bar rz. *m.*

1. niewielka restauracja oferująca tanie i proste posiłki, na ogół samoobsługowa, 2. bufet w restauracji, kawiarni lub domu, przy którym można usiąść, 3. miejsce, w którym się pije napoje alkoholowe.

barbecue rz. *n. blm ndm*

<ang. < hiszp. *barbacoa*>

przyjęcie na wolnym powietrzu, podczas którego przyrządza się potrawy na *grillu.

barbie rz. *ż. blm ndm*

<ang. *Barbie doll* < ang. *Barbie*, *skr.* od imienia

Barbara + ang. *doll* < pieszczotliwa forma od imienia *Dorothy*>

1. lalka, 2. niezbyt inteligentna kobieta, przesadnie dbająca o swój wygląd, pozbawiona wdzięku i naturalności.

bark rz. *m.*

żaglowiec z trzema, czterema lub pięcioma masztami.

barkentyna rz. *ż.*

<ang. *barkentine* / *barquentine*>

żaglowiec podobny do barku.

barman rz. *m.*

mężczyzna obsługujący bufet w *barze lub restauracji, a zwłaszcza przygotowujący i serwujący trunki.

barn rz. *m.*

jednostka powierzchni równa 10^{-28} m², stosowana w fizyce cząstek elementarnych.

baronet rz. *m.*

1. *blm*: najniższy dziedziczny angielski tytuł szlachecki, 2. osoba nosząca ten tytuł.

baronia rz. *ż.*

<ang. *barony*>

dobra barona.

barrel rz. *m.*

jednostka objętości cieczy, wynosząca od 30 do 40 *galonów.

barter rz. *m.*

bezpłatowa wymiana jednego towaru lub usługi na drugi/a.

baseball rz. *m. blm*

gra podobna do palanta, rozgrywana przez dwie 9-osobowe drużyny piłką odbijaną drewnianymi bijkami.

baset rz. *m.*

<ang. *basset*>

pies charakteryzujący się długim tułowiem, długimi uszami i krótkimi nogami.

BASIC rz. *m. blm*

<ang. *skr.* *głosk.* od *B(eginner's) A(ll-purpose) S(ymbolic) I(nstruction) C(ode)*>

prosty język programowania używający słów angielskich, przeznaczony dla początkujących.

Basic English *rz. m. blm ndm*

uproszczona forma języka angielskiego, zawierająca 850 słów, przeznaczona do komunikacji międzynarodowej.

basket zob. **basketball****basketball** *rz. m./ż. blm*

koszykówka.

bastardyzacja *rz. ż. blm*

krzyżowanie międzygatunkowe.

battledress *rz. m.*

1. wojskowa kurtka, 2. wojskowy mundur polowy.

beagle *rz. m.*

mały pies myśliwski o krótkim włosie.

Beatles zob. **bitles****bed and breakfast** / **BB** *fraza / skr.*

nocleg ze śniadaniem.

bebop *rz. m. blm*

rodzaj *jazzu zainicjowanego w latach 40. XX w. w Stanach Zjednoczonych, charakteryzuje się harmonią i krótkimi frazami melodycznymi.

beep *rz. m. blm*

odgłos o wysokim tonie.

beeper *rz. m.*

urządzenie wydające głośny odgłos.

befszyk *rz. m.*

<ang. *beefsteak*> niem. >

kawałek smażonego mięsa wołowego.

behawioryzm *rz. m. blm*

<ang. *behaviourism*>

kierunek w XX-wiecznej psychologii, zakładający, że przedmiotem badań i opisu może być wyłącznie dostrzegalne zachowanie się ludzi i zwierząt.

bejsbol zob. **baseball****bekhend** *rz. m.*

<ang. *backhand*>

uderzenie w *tenisie lub *ping-pongu piłki, a w *hokeju krążka z lewej strony rakiety albo kijem trzymanym w prawej ręce tak, że tył dłoni jest ustawiony w kierunku uderzenia.

bekon *rz. m.*

<ang. *bacon*>

wędzony lub peklowany boczek wieprzowy.

bel *rz. m.*

<ang. < *A.G. Bell*, amer. wynalazca telefonu, zm. 1922>

jednostka miary stosowana głównie w akustyce i elektroakustyce do określenia natężenia dźwięku.

berkel *rz. m.*

<ang. *berkelium* < *Berkeley*, nazwa miasta i uniwersytetu w Stanach Zjednoczonych + ang. *-ium* < łac. *-ium* < gr. *-ion*>

promieniotwórczy pierwiastek chemiczny, niewystępujący w przyrodzie.

berkszyr *rz. m.*

<ang. *Berkshire*, hrabstwo w Anglii>

rasa świń o krótkiej głowie, stojących uszach, maści czarnej z białymi plamami.

bermudy *rz. lm*

<ang. *Bermuda shorts* / *Bermudas* < *Bermuda*, archipelag na Oceanie Atlantyckim + ang. *shorts*>

luźne, letnie spodnie, sięgające kolan.

besesmerowanie *rz. n. blm*

<ang. *Bessemer process* < *H. Bessemer*, inżynier ang., zm. 1898 + ang. *process*>

otrzymywanie stali przez oczyszczanie surowki w *konwertorze Bessemera.

best *przym. ndm*

najlepszy.

bestseller *rz. m.*

bardzo popularna i dobrze się sprzedająca książka lub inny produkt.

bewatron *rz. m.*

<ang. *bevatron* < ang. *BeV*, *skr. głosk.* od *b(illion)* + *e(lectron)(olts)* + ang. *-tron*>

akcelerator cykliczny służący do przyspieszania protonów.

big-band *rz. m.*

<ang. *big band*>

duży zespół muzyczny grający *jazz lub muzykę *pop.

Big Bang *rz. m. blm*

<ang. *Big Bang* / *big bang*>

teoria Wielkiego Wybuchu, który miał być początkiem wszechświata.

big-beat zob. **big-bit**

big-bit rz. m. *blm*<ang. *big beat*>

rodzaj muzyki *rockowej popularnej w latach 60. XX w.

Big Brother rz. m. *blm*

1. „Wielki Brat” na oznaczenie byłego ZSRR, 2. program telewizyjny typu *reality show.

bikershop rz. m.

sklep z rowerami.

bikini rz. n. *ndm*<ang. *bikini* < *Bikini*, atol na Oceanie Spokojnym, miejsce próbnego wybuchu bomby atomowej w 1946 r.>

damski dwuczęściowy kostium plażowy, skąpo okrywający ciało.

billboard rz. m.

bardzo duży plakat reklamowy umieszczony przy drogach lub w centrach miast(eczek).

billing rz. m.

wykaz rozmów telefonicznych i czasu ich trwania, przesyłany abonentowi przez firmę telekomunikacyjną.

bima / bims rz. ż/ m.<ang. *beam, lm beams*>

1. część szkieletu statku w postaci poprzecznej belki wiążącej boki statku, 2. poprzeczna belka łącząca ściany i podtrzymująca strop.

binarny przym.<ang. *binary* < późnołac. *binarius*>

1. złożony z dwóch części, podwójny, 2. system zapisu liczb w informatyce i matematyce, który korzysta tylko z dwóch cyfr: 0 i 1.

bingo rz. n. *ndm*

1. popularna gra hazardowa, 2. okrzyk radości, wskazujący na wygraną lub spełnienie planów.

bit₁ zob. **big-bit** / **big-beat****bit₂** rz. m.<ang. skr. głósk. od *bi(nary)* + (*digi*)>

podstawowa i najmniejsza jednostka informacji, jaka może być przetworzona przez *komputer, przybierająca postać 0 lub 1.

bitels rz. m.<ang. *Beatle, lm Beatles*, nazwa ang. zespołu *bigbitowego, który zaczął karierę w latach 60. XX w.>1. członek zespołu *The Beatles*, 2. człowiek naśladowujący członków zespołu *The Beatles*, podobnie się czeszący, 3. członek zespołu muzycznego naśladowającego grupę *The Beatles*.**bitnik** rz. m.<ang. *beatnik* < ang. *beat* + ros. *-nik*>

przedstawiciel pokolenia *bitowego, które cechował niekonformistyczny styl życia, określił strój i fryzura.

biznes rz. m.<ang. *business*>

1. działalność gospodarcza przynosząca zysk, 2. sprawa dotycząca kogoś lub czegoś.

biznes class rz. ż.<ang. *business class*; ang. *business* + ang. *class* < łac. *classis*>

najdroższe, o wysokim *standardzie miejsca w samolocie.

biznesmen rz. m.<ang. *businessman*>

osoba zajmująca się interesami, prowadząca własną firmę.

biznesplan rz. m.<ang. *business plan*>

plan działalności firmy, zwłaszcza dotyczący wydatków i potencjalnych zysków z przedsięwzięcia.

bizneswoman rz. ż.<ang. *businesswoman*>

kobieta zajmująca się interesami, prowadząca własną firmę.

blackjack rz. m. *blm*

gra w karty, polegająca na takim dobieraniu kart, aby ich łączna wartość wyniosła 21.

blef rz. m. *blm*<ang. *bluff*>

oszukiwanie, okłamywanie kogoś w celu osiągnięcia jakichś korzyści.

blekaut rz. m.<ang. *blackout*>

1. wygaszenie światła na scenie, 2. scenka

satyryczna na scenie oddzielona od innych wygaszeniem światła.

blezer *rz. m.*

<ang. *blazer*>

rodzaj długiego i luźnego *swetra.

blizzard *rz. m. blm*

gwałtowny, zimny wiatr wiejący w Ameryce Północnej.

blog *rz. m.*

<ang. *skr.* od *(we)blog*>

prywatny pamiętnik publikowany w *Internecie.

bloger *rz. m.*

<ang. *skr.* od *(we)blog* + ang. *-er*>

osoba zamieszczaająca swój *blog w *Internecie.

blok *rz. m.*

<ang. *block*>

1. wielopiętrowy budynek podzielony na mieszkania, 2. w grach *sportowych: uniemożliwienie przeciwnikowi manewru piłką poprzez uniesienie do góry rąk, 3. zaznaczony w *komputerowym *edytorze tekstu fragment dokumentu.

Bloody Mary *przym. + rz. ndm*

<ang. *bloody* + ang. imię własne>

wódka zmieszana z sokiem pomidorowym.

blotka *rz. ż.*

<ang. *blot*>

karta o małej wartości w grze.

blue *przym. ndm*

niebieski.

blue box *rz. m.*

urządzenie służące do uzyskiwania nielegalnych, darmowych połączeń telefonicznych.

blue chip *rz. m.*

<ang. *blue-chip*>

firma lub inwestycja, która z pewnością przyniesie spore zyski.

bluegrass *rz. m. blm*

tradycyjna muzyka ludowa z południa Stanów Zjednoczonych.

blue jeans *rz. m. blm*

niebieski/e *dżins/y.

blues *rz. m. blm*

ludowa pieśń Murzynów północnoamerykańskich.

bluesman *rz. m.*

wykonawca lub kompozytor *bluesa.

boarding card *rz. ż.*

karta uprawniająca do wejścia na pokład samolotu.

boat people *rz. blp*

określenie ludzi, którzy uciekają, zwykle w małych łodziach, z biednego do bogatego kraju.

bobby *rz. m. ndm*

<ang. *bobby*, *skr.* od imienia organizatora policji brytyjskiej *Roberta (Boba) Peela*, zm. 1850> policjant angielski.

bobslej *rz. m.*

<ang. *bobsleigh*>

sanki *sportowe z kierownicą i hamulcem przeznaczone do zjazdów po specjalnym torze lodowym.

body *rz. n. blm ndm*

rodzaj obcisłej bielizny damskiej przypominającej strój kąpielowy.

body-building *rz. m. blm*

kształtowanie umięśnionej sylwetki poprzez uprawianie ćwiczeń fizycznych, zwłaszcza siłowych.

bodyguard *rz. m.*

ochroniarz.

body-painting *rz. n. blm*

<ang. *body painting*>

upiększanie ciała przez malowanie go specjalnymi farbami.

bojkot *rz. m.*

<ang. *boycott* < *C.C. Boycott*, ang. administrator majątku, zm. 1879>

całkowite lub częściowe zerwanie stosunków (np. politycznych, handlowych, towarzyskich) z państwem, organizacją lub osobą w celu wywarcia nacisku lub wyrażenia protestu.

bojler *rz. m.*<ang. *boiler*>

specjalny zbiornik służący do podgrzewania wody.

boks₁ *rz. m.*<ang. *box*>

wydzielona część większego pomieszczenia.

boks₂ *rz. m. blm*<ang. *box*>

*sportowa walka na pięści między przeciwnikami w skórzanych rękawicach.

boks₃ *rz. m. blm*<ang. *box-calf*>

wyprawiona skóra cielęca używana na cholewki obuwia.

bokser₁ *rz. m.*<ang. *boxer*>

pięściarz.

bokser₂ *rz. m.*<ang. *boxer*>

pies obronny o krępej i silnej budowie ciała oraz gładkiej sierści.

bombast *rz. m. blm*

nienaturalność, pompaticzność.

bonanza *rz. ż.*<ang. < hiszp. < łac. *bonus*>

1. bogata żyła złota, 2. źródło niespodziewanie wielkich korzyści, 3. szczęście, pomyślność.

boogie-woogie *rz. n. blm ndm*

1. styl gry fortepianowej charakteryzujący się powtarzaniem melodycznej struktury utworu i żywą improwizacją, 2. taniec tańczony w rytm tej muzyki.

boom *rz. m. blm*

1. nagły wzrost koniunktury, 2. okres, kiedy coś nagle staje się popularne.

bootować *czas.*<ang. *boot*>

proces uruchamiania *komputera, polegający na sprawdzeniu jego poszczególnych części, a następnie uruchomieniu systemu operacyjnego.

bootleg *rz. m. blm*

nielegalna kopia nagrania muzycznego lub nielegalne zarejestrowanie nagrania, np. podczas koncertu.

bop zob. **bebop****boss** *rz. m.*<ang. < hol. *baas*>

szef.

boston₁ *rz. m.*<ang. *Boston*, miasto w Stanach Zjednoczonych>

1. powolny walc pochodzenia amerykańskiego, 2. muzyka do tego tańca.

boston₂ *rz. m. blm*<ang. *Boston*, miasto w Stanach Zjednoczonych>

wełniana tkanina ubraniowa o splocie tworzącym drobne prążki.

bowling *rz. m. blm*

gra w kręgle.

boy *rz. m.*

chłopiec, zatrudniony na ogół w hotelu, do drobnych posług.

boysband *rz. m. blm*

zespół muzyczny, w skład którego wchodzi tylko mężczyźni.

bps *skr. lit.*<ang. *skr. lit.* od *b(its) p(er) s(econd)*>

określenie danych *komputerowych, wskazujących ilość *bitów przepływających przez sieć *komputerową w ciągu sekundy.

brandy *rz. n. blm ndm*<ang. *brandy* < hol. *brandewijn*>

wysokoprocentowy alkohol sporządzany ze spirytusu oddestylowanego z wina.

brauning *rz. m.*<ang. *brak, J.M. Browning*, konstruktor amer., zm. 1926>

1. pistolet szybkostrzelny, 2. określenie każdej innej ręcznej broni automatycznej.

break *wykrz.*

komenda sędziego w *boksie nakazująca zawodnikom przerwanie walki.

breakdance *rz. m.*<ang. *break-dancing*>

dynamiczny taniec dyskotekowy przypominający gimnastykę akrobatyczną.

brek *rz. m.*<ang. *break*>

1. odkryty czterokołowy pojazd konny

z bocznymi ławkami, 2. rodzaj budki przy krótszej ścianie towarowego *wagonu kolejowego, przeznaczonej dla hamującego pociąg.

briefing *rz. m.*
konferencja prasowa poprzedzająca jakieś ważne wydarzenie.

brojler *rz. m.*
<ang. *broiler*>
utuczony drób, który jest przeznaczony na ubój.

broker *rz. m.*
osoba zajmująca się pośrednictwem w sprzedaży i kupnie towarów, zwłaszcza papierów wartościowych.

brown sugar *rz. m. blm*
odmiana heroiny.

browse *czas. ndm*
przeglądać.

browser *rz. m.*
program umożliwiający przeglądanie stron *www.

BRT *skr. lit.*
<ang. *skr. lit.* od *B(rutto) R(egister) T(on)*>
pojemność statku brutto w tonach rejestrowych.

bruceloza *rz. ż.*
<ang. *brucellosis* < ang. *Brucella* < *D. Bruce*, lekarz szk., zm. 1931 + ang. *-osis* < łac. *-osis*>
choroba wywołana bakterią brucellą, występuje głównie u bydła, rzadziej u ludzi.

brucyt *rz. m.*
<ang. *brucite* < *A. Bruce*, mineralog amer., zm. 1818>
wodorotlenek magnezu, minerał bezbarwny, biały lub zielonkawy o szklistym połysku; surowiec do otrzymywania magnezu.

brunch *rz. m.*
<ang. *skr.* od *br(eakfast)* + *(l)unch*>
posiłek jedzony około południa, rodzaj późnego śniadania lub wczesnego obiadu.

bryczesy *rz. lm*
<ang. *breeches*>
spodnie do konnej jazdy, u dołu obcisłe, a od kolan bufiaste.

brydż *rz. m. blm*
<ang. *bridge*>
gra w karty, w której uczestniczą dwie rywalizujące pary graczy.

bryg *rz. m.*
<ang. *brig, skr.* od *brigantine*>
duży dwumasztowy żaglowiec używany głównie do celów handlowych.

brystol *rz. m.*
<ang. *Bristol board* < *Bristol*, miasto w Wielkiej Brytanii + ang. *board*>
gruby, sztywny karton rysunkowy.

brytan *rz. m.*
<ang. *brak*, ang. *Britain*>
1. duży pies wyhodowany na Wyspach Brytyjskich, 2. każdy duży pies podwórzowy.

BSE *skr. lit.*
<ang. *skr. lit.* od *B(ovine) S(pongiform) E(ncephalopathy)*>
choroba wywołana przez *priony, powodująca porażenie układu nerwowego u bydła; popularnie zwana chorobą wściekłych krów.

bubel *rz. m.*
<ang. *bubbles*>
towar złej jakości.

budżet *rz. m.*
<ang. *budget*>
zestawienie planowanych dochodów i wydatków państwa, firmy czy rodziny.

bufor *rz. m.*
<ang. *buffer*>
1. zderzak w lokomotywie, *wagonie, 2. część pamięci *komputera przeznaczona do tymczasowego przechowywania danych.

buglehorn *rz. m.*
dęty, blaszany instrument muzyczny; rodzaj rogu sygnałowego.

bukmacher *rz. m.*
<ang. *bookmaker*> niem.
osoba przyjmująca zakłady przed wyścigami, zawodami.

bukować *czas.*
<ang. *book*>
rezerwować.

bulaj rz. m.<ang. *bull's eye*>

okrągłe, wodoszczelne okienko z grubego szkła w burcie lub nadbudówce statku.

buldog rz. m.<ang. *bulldog*>

niski, krępy pies o krótkich nogach i dużej głowie.

buldożer rz. m.<ang. *bulldozer*>

ciężki pojazd budowlany z lemieszem z przodu, przeznaczony głównie do przesuwania lub przenoszenia ziemi, skał itp.

bulik rz. m.<ang. *bully*, nieznane XIX-wieczne poch.>

punkt na lodowisku, z którego następuje wzniesienie gry w *mecz w *hokejowym.

bulina rz. ż.<ang. *bowline*>

dodatkowa linka na *jachtach, za pomocą której można przyciągnąć róg żagla do want.

bulionizm rz. m. *blm*<ang. *bullion* < stfranc. *bouillon* < łac. *bullire*>

teoria ekonomiczna powstała w Europie na przełomie XV i XVI w., głosząca, że gromadzenie srebra i złota w kraju ułatwia rozwój handlu i zwiększa dochody państwa.

bulterier rz. m.<ang. *bullterrier*>

silny, krótkowłosy pies obronny.

bumerang rz. m.<ang. *boomerang* < mal. *bumarin'*>

zakrzywiony kij, który po rzuceniu wraca do rzucającego, używany przez myśliwych australijskich.

bungalow rz. m.<ang. *bungalow* < hind. *bāngla*>

parterowy budynek mieszkalny z werandami, zazwyczaj zbudowany z drewna.

bungee rz. n. *blm ndm*

długa, elastyczna lina, na której się skacze dla zabawy lub *sportu z dużej wysokości.

bunkier rz. m.<ang. *bunker*>

1. schron bojowy, 2. pomieszczenie na

statku przeznaczone do przechowywania paliwa stałego lub płynnego, 3. zbiornik na materiały sypkie lub występujące w kawałkach.

burberry rz. n. *blm ndm*<ang. *Burberry*, nazwa własna firmy>

1. wełniana, impregnowana tkanina, 2. płaszcz z tej tkaniny.

burger rz. m.<ang. *skr.*: od *fishburger*, *cheeseburger* itp., z błędnej analizy *ham* + *burger* zam. *hamburg* + *er*>

1. *hamburger, 2. bułka z innym nadzieniem, np. z ryby.

bus rz. m.<ang. *skr.*: od (*omni*)*bus*>

niewielki autobus.

business zob. **biznes****businessman** zob. **biznesmen****business class** zob. **biznes class****business plan** zob. **biznesplan****businesswoman** zob. **bizneswoman****buster** rz. m.<ang. *booster*, nieznane XIX-wieczne poch.>

urządzenie służące do zwiększania mocy innego urządzenia w chwili wzrostu jego obciążenia.

busz rz. m. *blm*<ang. *bush*>

gęstwina dzikich zarośli, krzewów itp., zwłaszcza występująca w Australii i Afryce.

buszel rz. m.<ang. *bushel*>jednostka objętości ciał sypkich, używana w krajach anglosaskich, buszel brytyjski = 36.37 dm³, buszel amerykański = 35.24 dm³.**Buszmen** rz. m.<ang. *Bushman*, pod wpływem hol. *boschjesman*>

członek plemienia zamieszkującego Afrykę Południową.

butleg zob. **bootleg****bye / bye-bye** *wykrz.*do widzenia, zob. *good-bye*.

by night *fraza*

nocą.

bypass *rz. m.*

1. operacja chirurgiczna polegająca na wszczepieniu rurki z tworzywa sztucznego i skierowanie przez nią biegu krwi w celu ominięcia niedrożnej tętnicy, 2. element wszczepiony podczas takiej operacji.

C

CAD *skr. głosk.*

<ang. *skr. głosk.* od *c(omputer)-a(ided) d(esign)*>

program wspomagany *komputerowo.

caddie *rz. m. ndm blm*

pomocnik w grze w *golfa.

callanetics *rz. m. ndm blm*

<ang. *callanetics* < *Callan Pinkney*, imię kobiety, która wylansowała system ćwiczeń wyszczuplających>

zestaw ćwiczeń, których celem jest wyszczuplenie i ujędrnienie ciała.

call back *rz. m. blm*

usługa polegająca na połączeniu się z aparatem sieci telefonicznej, który oddzwania do użytkownika i koszt bierze na siebie.

call boy *rz. m.*

<ang. *call-boy*>

mężczyzna, świadczący usługi seksualne, którego zamawia się telefonicznie.

call center *rz. m./n.*

<ang. *call centre*>

infolinia.

camping zob. **kamping**

canoe zob. **kanoe**

canyoning *rz. m. blm*

<ang. < hiszp. *cañón* + ang. *-ing*>

splów rzeką na ogół w warunkach ekstremalnych.

caravanning zob. **karawaning**

carding *rz. m. blm*

nielegalne wykorzystywanie numerów cudzych kart kredytowych w *Interneecie.

cartridge *rz. m.*

<ang. < wł. *cartoccio*>

wymienny pojemnik, niezbędny do eksploatacji danego urządzenia, np. pojemnik z tuszem w drukarkach.

carvingi *rz. blp*

<ang. *carving*>

rodzaj nart.

car wash *rz. m. blm ndm*

myjnia samochodowa.

case study *rz. n. blm ndm*

studium przypadku.

cash and carry *fraza*

system sprzedaży, w którym hurtownik może kupić większą ilość towaru po niższej cenie.

cash flow *rz. m. blm ndm*

przepływ pieniędzy.

casting *rz. m.*

spotkanie, na którym dokonuje się wyboru aktora, modelki itp. do roli w *filmie czy do wystąpienia w pokazie.

catch-as-catch-can *rz. m. blm ndm*

1. walka zapaśnicza, w której wszystkie chwytły są dozwolone, 2. używanie wszelkich dostępnych środków i metod do osiągnięcia celu.

catering *rz. m.*

usługa polegająca na odpłatnym dostarczeniu i serwowaniu jedzenia oraz napojów na przyjęciach.

CB (radio) *skr. lit. (rz. n.)*

<ang. *skr. lit.* od *c(itizens') b(and)*>

radio do indywidualnego użytku.

CD *skr. lit.*

<ang. *skr. lit.* od *c(ompact) d(isc)*>

płyta kompaktowa.

CD ROM *skr. głosk. i skr. lit.*

<ang. *skr. lit.* od *c(ompact) d(isc)* + *skr. głosk. r(ead)-o(nly) m(emory)*>

płyta CD, która umożliwia dokonanie tylko jednej operacji zapisu, zawierająca dane wyłącznie do odczytu.

cetan *rz. m.*

<ang. *cetane*, *skr. głosk.* od *(sperma) cet(i)* + na wzór *meth(ane)*>

bezbarwny płyn używany do określenia zdolności zapłonowej olejów napędowych.

challenge *rz. m.*

międzynarodowe zawody samolotów
*sportowych organizowane w latach
1928–1934.

change (money) *czas. (rz. blp ndm)*

wymienić (wymiana pieniędzy).

charleston *rz. m.*

<ang. *Charleston*, miasto w Stanach Zjednoczonych>

taniec towarzyski o żywym tempie, popularny w latach 30. XX w.

chat zob. **czat****check-in** *rz. n. / m. blm ndm*

zgłoszenie swojej obecności na lotnisku
czy w hotelu.

check point *rz. m.*

wojskowy punkt kontrolny.

cheddar *rz. m. blm*

<ang. *Cheddar*, miejscowość w Wielkiej Brytanii>

twardy ser z mleka krowiego, oryginalny
wytwarza się w miejscowości Cheddar.

cheerleader *rz. ż.*

młoda kobieta, która tańcząc, posługuje
się pomponami.

cheeseburger *rz. m.*

*hamburger podawany z dodatkiem sera.

cherry brandy / cherry *rz. ż. blm ndm*

likier wiśniowy.

chester *rz. m.*

<ang. *Chester*, miejscowość w Wielkiej Brytanii>

tłusty, twardy ser o pikantnym smaku.

chewing gum *rz. m. blm ndm*

guma do żucia.

chief *rz. m. blm*

pierwszy mechanik na statku handlowym.

chinook *rz. m. blm*

<ang. < *tsinúk*, nazwa szczepu Indian amer.>

suchy, ciepły wiatr wiejący na zachodnim
wybrzeżu Stanów Zjednoczonych i w oko-
licach wschodnich stoków Gór Skalistych,
powodujący zmianę pogody.

chintz *rz. m. blm*

<ang. < hind. *chīn*>

wielokolorowa, mocna tkanina bawełnia-

na, powlekana specjalną apreturą, sztywna
i błyszcząca.

chip *rz. m.*

zminiaturyzowany układ elektroniczny,
zawierający bardzo wiele elementów
o niewielkich rozmiarach i wyprodukowa-
wany w jednym kryształe krzemu lub in-
nego półprzewodnika.

chippendale *rz. lm*

<ang. *Chippendale*, stolarz ang., zm. 1779>

1. styl w meblarstwie w drugiej połowie
XVIII w., 2. mebel wykonany w tym stylu.

chipsy *rz. lm*

<ang. *chip*, *lm chips*>

frytki.

chow-chow *rz. m. blm*

<ang. < pidżyn ang.>

pies krępej budowy z długą, gęstą, puszy-
stą, rudą lub czarną sierścią.

chowder *rz. m. blm*

<ang. < przyp. z franc. *chaudière*>

gęsta zupa ze świeżych ryb, boczku
i ziemniaków.

chuligan *rz. m.*

<ang. *hooligan* < *Hooligan*, przyp. nazwisko
awanturmiczej rodziny irlandzkiej > ros.>

zazwyczaj młoda osoba wywołująca
awantury, dopuszczająca się kradzieży,
niszczenia mienia.

cif *skr. głosk.*

<ang. *skr. głosk* od *c(ost)*, *i(nsurance)*,
f(reight)>

cena jakiegoś towaru łącznie z ubezpie-
czeniem i transportem.

cinerama *rz. ż. blm*

jedna z technik *filmu panoramicznego,
która polega na jednoczesnej projekcji
z trzech taśm *filmowych.

city *rz. n. blm ndm*

1. duże miasto, 2. centrum handlowo-
usługowe w dużym mieście.

citybike *rz. m.*

<ang. *city bike*>

*rower do jazdy po mieście.

city light *rz. m.*

podświetlana reklama umieszczona w naj-
bardziej uczęszczanych częściach miasta.

civil servant rz. *blm ndm*
urzędnik służby cywilnej.

civil service rz. *ż. blm ndm*
służba cywilna.

cleaning zob. **klining**

clinch zob. **klincz**

clip zob. **klip**

clown zob. **klaun**

clubbing rz. *m. blm*
*regularne uczęszczanie do *klubów muzycznych, *pubów, dyskotek.

cluster rz. *m.*
1. zamknięta grupa rzeczy podobnych, 2. wielodźwięk.

coach rz. *m.*
<ang. < węg. *Kocsi* < *Kocs'*, miasto na Węgrzech>

1. rodzaj dwudrzwiowego nadwozia samochodowego, 2. osoba przygotowująca *sportowca do zawodów.

cob rz. *m.*
koń zaprzęgowy rasy anglo-normandzkiej.

Cobol / cobol rz. *m. blm*
<ang. *COBOL*, skr. *glosk* od *Co(mmon) B(usiness) O(riented) L(anguage)*>
język programowania, służący do przetwarzania danych administracyjnych i handlowych.

coca-cola / cola rz. *ż.*
<ang. *Coca-Cola*, amer. nazwa własna firmy>
bealkoholowy napój gazowany z dodatkiem kofeiny.

cocker-spaniel rz. *m.*
<ang. *cocker (spaniel)*>
pies myśliwski o długiej jedwabistej sierści, krótkich nogach i obwisłych uszach.

cockney rz. *m. blm*
odmiana języka angielskiego używanego w Londynie.

cockpit zob. **kokpit**

cocktail zob. **koktajl**

cocktail bar zob. **koktajl bar**

cocktailparty / cocktail party rz. *n. blm ndm*
<ang. *cocktail party*>

popołudniowe spotkanie towarzyskie, na którym głównie podaje się napoje.

cold cream rz. *m. blm*
krem kosmetyczny z dużą zawartością wody.

coleslaw rz. *ż. blm ndm*
<ang. < hol. *koolsla*>
przyprawiona sałatka złożona z kapusty, marchwi, cebuli itp.

college rz. *m.*
1. w Polsce: policealna, na ogół 3-letnia szkoła zawodowa, której ukończenie pozwala otrzymać tytuł licencjata, 2. na Zachodzie: samodzielna jednostka organizacyjna działająca w ramach uniwersytetu lub szkoły średnia.

colidar rz. *m.*
<ang. skr. *glosk* od *c(ohesent) l(ight) d(etection) a(nd) r(anging)*>
*radar optyczny, w którym źródłem promieniowania jest impulsowy *laser rubinowy.

collie rz. *m. blm ndm*
owczarek szkocki.

colt zob. **kolt**

combo rz. *m./n. blm ndm*
<ang. skr. *glosk* od *comb(inati)o(n)*>
mały zespół *jazzowy.

comeback rz. *m. blm*
1. powrót do życia publicznego, 2. odzyskanie popularności po okresie zapomnienia.

common law rz. *n. blm ndm*
w Wielkiej Brytanii: prawo powszechnie, niepisane.

common sense rz. *m. blm ndm*
zdrowy rozsądek.

community rz. *ż. blm ndm*
1. wspólnota ludzka, 2. grupa społeczna zajmująca określone terytorium, posiadająca wspólne interesy i wartości.

compact disc / compact rz. *m.*
<ang. *compact disc*>
płyta kompaktowa.

company / co rz. *n. blm ndm / skr.*
1. towarzystwo, 2. spółka handlowa.

concise *rz. m./n.*

wypełnienie zęba.

conditioner *rz. m.*

balsam do włosów nakładany po ich umyciu *szamponem.

consulting zob. **konsulting**

cool *przyst./przym. ndm*

określenie młodzieżowe, wyrażające aprobatę i uznanie.

cool jazz *rz. m. blm*

odmiana stylu *jazzowego *bebop.

copyright (by...) *rz. m. blm*

wyłączne prawo autorskie do wydawania i rozpowszechniania jakiegoś dzieła.

copywriter *rz. m.*

osoba zajmująca się pisaniem tekstów reklamowych.

cornflakes *rz. m. blp*

płatki kukurydziane.

coroner *rz. m.*

anglosaski urzędnik dokonujący oględzin zwłok osób zmarłych śmiercią nienaturalną.

cortland *rz. m.*

<ang. brak, przyp. od *Cortland*, część okręgu administracyjnego Westchester w stanie New York>

1. odmiana jabłoni, 2. owoc tej jabłoni.

cottage *rz. m./ż. blm*

domek wiejski.

count *rz. m. blm*

<ang. <stfranc. *conte* <łac. *comes comitis*> hrabia (nieangielski).

count-down *rz. n. blm ndm / czas. ndm*

liczenie / liczyć w dół, czyli do zera, najczęściej stosowane przy wystrzeliwaniu rakiety.

counter *rz. m.*

licznik umieszczony na stronie serwisu *internetowego, mierzący częstotliwość jego odwiedzania przez użytkowników.

country *rz. ż. blm ndm*

rytmiczna muzyka popularna w Stanach Zjednoczonych, wywodząca się z tradycji pierwszych amerykańskich osadników.

county *rz. n. blm ndm*

1. w Wielkiej Brytanii: hrabstwo, 2. w Stanach Zjednoczonych: powiat.

cover *rz. m./ż. blm*

<ang. *skr.* od *cover version*>

nowa wersja piosenki wykonywana przez innego artystę niż w oryginale.

cover girl *rz. ż. (lm cover girlsy)*

modelka/i.

cover story *rz. ż. blm ndm*

historia reklamowana na okładce ilustrowanego magazynu.

cowboy zob. **kowboj**

crack₁ *rz. m.*

rodzaj narkotyku (kokaina często z dodatkiem heroiny).

crack₂ *rz. m. blm*

włamanie do systemu *komputerowego poprzez zniszczenie jego zabezpieczeń.

cracker *rz. m.*

osoba włamująca się do systemu *komputerowego. zob. **haker**

crawl zob. **kraul**

crazy *przym. ndm*

zwarjowany.

crazy comedy *rz. ż. blm ndm*

rodzaj amerykańskiej komedii *filmowej, odznaczającej się absurdalnym humorem sytuacyjnym i niedorzecznością wątku.

cross zob. **kros**

cross-country *rz. n./m. blm ndm*

wyścig na przełaj w różnych dyscyplinach *sportu, np. w lekkoatletyce, hippice.

cross-wind *rz. m. blm*

<ang. *cross wind*>

wiatr boczny, niepomyślny dla żeglugi.

cruise missile *rz. m. blm ndm*

rakieta samosterująca.

cruising *rz. m. blm*

podróż od portu do portu traktowana jako forma wypoczynku.

cup *rz. m. blm*

zawody *sportowe.

curling *rz. m. blm*

gra tocząca się na lodzie, w której uczestnicy starają się ulokować specjalny ciężar w wyznaczonym punkcie.

curry *rz. n. blm ndm*

<ang. *skr. lit.* od tamilskie *karī*>

bardzo ostra przyprawa do potraw.

CV *skr. lit.*

<ang. *skr. lit.* od łac. *curriculum vitae*>

życiorys.

cybernetyka *rz. ż. blm*

<ang. *cybernetics* < gr. *kybernētēs*>

nauka o sterowaniu, układach sterowniczych i samosterujących.

cyberpunk *rz. m.*

<ang. *skr. głosk.* od *cyber(netics) punk*>

1. osoba obsesyjnie zafascynowana nowocześnie technologią, 2. odmiana *science-fiction polegająca na tym, że świat przedstawiony w literaturze jest umieszczony w rzeczywistości wirtualnej.

cyborg *rz. m.*

<ang. *skr. głosk.* od *cyb(ernetics) org(anism)*>

robot stworzony na kształt człowieka i obdarzony sztuczną inteligencją.

cyklammat *rz. m. blm*

<ang. *cyklamate*, *skr. głosk.* od *cyclo(hexylsupha)mate*>

sól kwasu cykloheksylosulfaminowego, przypominająca smakiem cukier, słodsza ok. 30 razy od cukru, niemająca wartości odżywczej, stosowana jako sztuczna substancja słodząca.

cytryn *rz. m.*

<ang. *citrine*>

kamień półszlachetny; żółta odmiana kwarcu.

czarter *rz. m.*

<ang. *charter*>

1. wynajęcie przez kogoś samolotu lub statku na określony rejs, 2. samolot wykonujący rejs poza oficjalnym rozkładem lotów, o obniżonej cenie przelotu.

czartyzm *rz. m. blm*

<ang. *Chartism* < łac. *charta*>

pierwszy masowy ruch polityczny w latach 1836–1854, żądający demokratycznych reform politycznych.

czat *rz. m.*

<ang. *chat*>

rozmowa prowadzona za pośrednictwem *Internetu.

czek *rz. m.*

<ang. *cheque / check*>

pisemny przekaz pieniężny, zlecający wypłacenie okazicielowi oznaczonej na nim sumy z rachunku wystawcy.

czempion *rz. m.*

<ang. *champion*>

mistrz w jakiejś dyscyplinie *sportu.

czert *rz. m.*

<ang. *chert*>

osadowa skała krzemionkowa, składająca się głównie z chalcedonu i krzemu.

czester zob. **chester****czipsy** zob. **chipsy****czirliderka** zob. **cheerleader****czok** *rz. m.*

<ang. *choke*>

zwężona przednia część lufy w myśliwskiej broni śrutowej.

D**daglezja** *rz. ż.*

<ang. *Douglas fir / pinespruce* < *D. Douglas*, botanik szk., zm. 1834>

jedlica zielona.

daltonizm *rz. m. blm*

<ang. *daltonism* < *J. Dalton*, chemik ang., zm. 1844 + ang. *-ism* < franc. *-isme* < łac. *-ismus*

< gr. *ismos*, *-isma*>

nieuleczalna wada wzroku, polegająca na nierozróżnianiu kolorów, zwłaszcza czerwonego i zielonego.

dandys *rz. m.*

<ang. *dandy*, *lm dandys*>

mężczyzna, którego cechuje wyszukana elegancja w ubiorze i sposobie bycia.

dancing *rz. m.*

zabawa taneczna, przeznaczona głównie dla starszych osób, w lokalu publicznym.

dark room *rz. m.*

<ang. *darkroom*>

zaciemnione pomieszczenie, zazwyczaj

znajdujące się w dyskotekach, gdzie ludzie uprawiają szybki *seks.

dart rz. m. *blm*

<ang. *darts*>

gra polegająca na rzucaniu lotkami do tarczy.

darwinizm rz. m. *blm*

<ang. *Darwinism* < *C. Darwin*, biolog ang., zm. 1882 + ang. *-ism* < franc. *-isme* < łac. *-ismus* < gr. *-ismos*, *-isma*>

klasyczna teoria ewolucji organizmów żywych, opierająca się na założeniu, że podstawą ciągłego rozwoju jest walka o byt, dobór naturalny i dostosowywanie się do warunków środowiska.

D-Day rz. m. *blm ndm*

1. 6 VI 1944, 2. dzień, w którym ma się wydarzyć coś ważnego.

dead line rz. ż. *blm*

<ang. *deadline*>

ostateczny termin oddania pracy, materiałów itp.

deal rz. m. *blm*

układ.

debel rz. m.

<ang. *double*>

1. w *tenisie ziemnym i stołowym oraz w *badmintonie: gra między dwiema parami graczy, 2. łódź dwuosobowa z czterema wiosłami, 3. kontra w *brydżu, w której wygrana, jak i przegrana liczy się podwójnie.

deck rz. m.

magnetofon lub gramofon bez wzmacniacza.

deflacja rz. ż. *blm*

<ang. *deflation* < łac. *deflare*>

zmniejszanie się ilości pieniądza na rynku, skutkujące obniżką cen towarów, redukcją zatrudnienia.

dejman rz. m.

<ang. *dayman*>

marynarz dorywczo zatrudniony na statku w czasie postoju w porcie, zastępujący urlopowanego członka załogi.

dejwud rz. m.

<ang. *dead wood*>

podwodna rufowa część statku.

dekrepitacja rz. ż.

<ang. *decrepitation* < łac. *decrepitare*>

pęknięcie materiałów z charakterystycznym odgłosem, zachodzące pod wpływem wysokiej temperatury.

dekrescent rz. m.

<ang. *decreasing* < łac. *descrescere*>

wiersz, w którym kolejny wers jest krótszy o jedną sylabę od poprzedniego.

demo rz. n. *blm ndm*

<ang. *skr.* od *demo(nstration)*>

pokaz produktu w celu zachęcenia do jego kupna.

demurrage rz. *blp*

<ang. < stfranc. *demo(u)rage* < *demorer*>

opłaty karne płacone przez port kapitanowi za przestoje statku na redzie lub w porcie z winy władz portowych.

denim rz. m. *blm*

<ang. < *Nîmes*, miasto we Francji>

mocna tkanina bawełniana, odmiana *dżinsu.

derby rz. n.

<ang. *derby* < *E. Derby*, *lord angielski, który zapoczątkował tego typu wyścigi konne, zm. 1834>

1. coroczny wyścig koni na dystansie 2400 m, 2. *mecz *sportowy rozgrywany przez dwie lokalne drużyny.

design rz. m.

<ang. < franc. *désigner*>

wygląd lub projekt czegoś, co na ogół jest modne.

designer rz. m.

<ang. < franc. *désigner*>

projektant wzorów, modeli dla wyrobów przemysłowych.

desktop rz. m.

*komputer przeznaczony do pracy na blacie biurka.

detektyw rz. m.

<ang. *detective* < łac. *detectio*>

agent policji śledczej lub wywiadowca prywatnego biura śledczego.

detoks rz. m.

<ang. *detox* < łac. *de* + łac. *toxicum*>

1. leczenie szpitalne alkoholików i nar-

komanów, którego celem jest wyleczenie ich z nałogu, 2. oddział szpitalny, w którym prowadzi się to leczenie.

detoksykacja rz. ż. *blm*

<ang. *detoxication* < łac. *de* + łac. *toxicum*>
odtwarzanie organizmu od substancji trujących.

developer zob. **deweloper**

deweloper rz. m.

<ang. *developer* < franc. *développeur*>
osoba budująca domy na sprzedaż lub wynajem.

dewon rz. m. *blm*

<ang. *Devonian* < *Devon*, hrabstwo w Wielkiej Brytanii>

czwarty okres ery paleozoicznej, trwający od około 395 do 345 milionów lat temu.

dialer rz. m.

program zainstalowany bez zgody użytkownika *modemu.

diatomit rz. m.

<ang. *diatomite*>
lekka, porowata skała osadowa pochodzenia organicznego.

didżej zob. **disc jockey / DJ**

diggerzy rz. *blp*

<ang. *digger*>
ruch chłopski, popularny w Anglii w latach 1649–1650, głoszący hasła utopijnego komunizmu.

digital przym. *ndm*

<ang. < łac. *digitalis*>
cyfrowy.

digitizer

<ang. *digitiz/ser*>
urządzenie służące do wprowadzania do *komputera współrzędnych punktów płaszczyzny.

dingi rz. n. *blm*

<ang. *dinghy* < hind. *ḍīngī, ḍēngī*>
1. mały jednomasztowy *jacht, 2. pneumatyczna gumowa łódź ratunkowa.

dingo rz. n. *blm ndm*

<ang. < austr. *din-gu* lub *dayn-gu*>
australijski dziki pies o wilczym pysku, puszystym ogonie i czerwono-brązowej sierści.

dioda rz. ż.

<ang. *diode* < gr. *diōdos*>
prosta lampa elektronowa o dwóch elektrodach, zwykle stosowana jako prostownik prądu zmiennego.

dip rz. m.

zimny sos stosowany do potraw.

dipis rz. m.

<ang. *displaced person* / skr. *głosk./lit. DP*>
obywatel krajów okupowanych przez hitlerowskie Niemcy w czasie II wojny światowej, który, wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec, po zakończeniu wojny nie wrócił do swojego kraju.

disc jockey / DJ rz. m. / skr. *lit.*

osoba prowadząca program muzyczny w dyskoteci, radiu czy telewizji.

discman rz. m.

niewielki, przenośny odtwarzacz płyt *kompaktowych ze słuchawkami.

diugon rz. m.

<ang. *digong* < mal. *dūyong*>
roślinożerny ssak morski występujący w strefie przybrzeżnej Oceanu Indyjskiego.

dixieland (*jazz) rz. m. *blm*

<ang. *Dixieland*, ludowa nazwa okolic Nowego Orleanu w Stanach Zjednoczonych + ang. *jazz*, nieznanne XX-wieczne poch.>
tradycyjny styl *jazzu, cechujący się brakiem murzyńskich manier intonacyjnych.

dizajner zob. **designer**

DNA skr. *lit.*

<ang. skr. *lit.* od *d(eoxyribo)n(ucleic) a(cid)*>
nośnik informacji genetycznej w organizmie.

dog rz. m.

duży, silny pies obronny o krótkiej i lśniącej sierści.

dogger rz. m. *blm*

środkowa epoka jury.

dok rz. m.

<ang. *dock* < śrhol. *docke*, poch. nieznanne>
1. miejsce w porcie, gdzie statki są załadowywane i rozładowywane, 2. rodzaj basenu w stoczni, który jest przeznaczony do budowy oraz remontu statków.

doker *rz. m.*

<ang. *docker* <srhol. *docke*, poch. nieznan>
osoba zatrudniona w porcie przy rozładowywaniu i załadowywaniu statków.

dolar *rz. m.*

<ang. *dollar* <dniem. *daler* <niem. *Taler* <skr. od *Joachimstaler*>

waluta używana w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie i Australii, a także w niektórych krajach Ameryki Południowej, południowo-wschodniej Azji i Afryki.

dolby *rz. n. blm ndm*

<ang. *Dolby*, nazwisko wynalazcy amer.>
system redukujący szumy odtwarzanych taśm.

domena *rz. ż.*

<ang. *domain*>
element adresu *internetowego.

donut zob. **doughnut****doping** *rz. m.*

<ang. <hol. *doop*>
1. zachęcanie przez widownię zawodników do walki, 2. zwiększanie wydolności organizmu za pomocą niedozwolonych środków farmakologicznych, 3. środek farmakologiczny stosowany w celu podniesienia sprawności organizmu.

dot. com *rz. m. blm ndm*

<ang. <ang. *dot* + ang. *skr.* od *com(pany)*>
spółki *internetowe.

doughnut *rz. m.*

rodzaj pączka.

down hill *rz. m. blm*

bardzo szybka jazda na rowerze z dużej wysokości.

dpi *skr. lit.*

<ang. *skr. lit.* od *d(ots)p(er)i(nch)*>
jednostka rozdzielczości aparatu cyfrowego.

dragi *rz. blp*

<ang. *drug(s)*>
narkotyki.

drag queen *rz. m. blm*

mężczyzna, zwykle homoseksualista, przebierający się za kobietę.

drajw *rz. m.*

<ang. *drive*>
mocne uderzenie w piłkę w celu uzyskania jej ruchu obrotowego, stosowane głównie w *tenisie i *golfie.

drajwer *rz. m.*

<ang. *driver*>
program *komputerowy sterujący konkretnym urządzeniem, np. drukarka.

dredy *rz. blp*

<ang. *dreadlocks*>
włosy splatane w grube stronki.

dren *rz. m.*

<ang. *drain*>
1. przewód lub kanał służący do odprowadzania nadmiaru wody z pól czy ulic, 2. sączek odprowadzający ropę oraz inne płyny z rany lub organizmu.

dres *rz. m.*

<ang. *dress*>
ciepły, a zarazem lekki strój, na ogół noszony przez ludzi uprawiających *sport.

dressing *rz. m.*

sos używany do sałatek.

dribler zob. **drybler****dribling** zob. **drybling****driblować** zob. **dryblować****drink** *rz. m.*

napój alkoholowy.

drink bar *rz. m.*

*bar, w którym serwuje się napoje alkoholowe.

drive zob. **drajw****driver** zob. **drajwer****drops** *rz. m.*

<ang. *drop, lm drops*>
twarde cukierki pakowane w ruloniki po kilkanaście sztuk.

dropszot *rz. m.*

<ang. *drop shot*>
w *tenisie, *badmintonie itp.: silne uderzenie piłki od dołu.

drugstore *rz. m.*

amerykański sklep z kosmetykami, jedzeniem, gazetami itp. oraz z tanim *barem.

drumlin *rz. m.*

<ang. < gael. i irl. *druim* + ang. *-lin*, może zam. -
ling>

niewysoki pagórek pochodzenia lodow-
cowego.

drybler *rz. m.*

<ang. *dribbler*>

*sportowiec umiejący *dryblować.

drybling *rz. m. blm*

<ang. *dribbling*>

prowadzenie piłki lub krążka blisko ziemi
z częstą zmianą kierunku w celu zmylenia
przeciwnika.

dryblować *czas.*

<ang. *dribble*>

posuwać piłkę lub krążek blisko ziemi
z częstą zmianą kierunku w celu zmylenia
przeciwnika.

dryft *rz. m. blm*

<ang. *drift*>

przenoszenie przedmiotów przez prądy
morskie.

dryfter *rz. m.*

<ang. *drifter*>

mały statek rybacki przystosowany do ło-
wienia ryb sieciami dryfującymi.

dubbing *rz. m. blm*

<ang. *skr.* od *double* + ang. *-ing*>

1. zastąpienie języka oryginalnego przez
inny w *filmie, 2. dialog tak opracowany.

dum-dum *rz. m. ndm*

<ang. *dumdum* < *Dum-Dum*, nazwa miasta
w Indiach, gdzie po raz pierwszy wyproduk-
owano taki pocisk>

pocisk karabinowy powodujący wybuch
w ciele lub rany większe od średnicy po-
cisku.

dumping *rz. m. blm*

sprzedaż towarów po cenach niższych od
kosztów produkcji w celu zdobycia lub
utrzymania rynku.

durian *rz. m.*

<ang. < mal. *durian* < mal. *dūrī*>

1. duże drzewo pochodzące z południowo-
wschodniej Azji, posiadające owoce
okryte kolczastą łupiną, 2. owoc tego
drzewa.

duty-free *fraza*

<ang. < ang.-franc. *deweté*, *dueté*>

towar, za który nie płaci się cła.

DVD *skr. lit.*

<ang. *skr. lit.* od *d(igital) v(ideo)d(isc)*>

urządzenie podobne do *CD, ale odtwa-
rzające i nagrywające również obraz.

DWT *skr. lit.*

<ang. d.w.t., *skr. lit.* od *d(ead) w(eight)*
t(onnage)>

symbol nośności statku.

dyskomfort *rz. m. blm*

<ang. *discomfor*>

uczucie psychicznej lub fizycznej niewy-
gody.

dżem *rz. m.*

<ang. *jam*>

rodzaj konfitur.

dżender zob. **gender (studies)****dżentelmen** *rz. m.*

<ang. *gentleman*>

mężczyzna dobrze wychowany, postępu-
jący honorowo.

dżersej *rz. m. blm*

<ang. *jersey* < *Jersey*, wyspa na kanale La Man-
che>

1. dziana tkanina wykonana z wełny, ba-
wełny, jedwabiu lub materiału sztucznego,
2. odzież z tej tkaniny.

dżerseje *rz. blp*

<ang. *Jersey* < *Jersey*, wyspa na kanale La
Manche>

rasa delikatnych krów cechujących się du-
żą mlecznością, pochodzących z wyspy
Jersey.

dżet *rz. m.*

<ang. *jet*>

1. małe czarne paciorki służące do ozdabiania stroju kobiecego, 2. odmiana węgla brunatnego.

dżez zob. **jazz****dżezbend** zob. **jazz-band****dżezmen** zob. **jazzman****dżin** *rz. m.*

<ang. *gin* < *skr.* od *Geneva*, miasto
w Szwajcarii>

wódka jałowcowa produkowana głównie w Anglii.

dżins rz. m. *blm*

<ang. *jeans* < śrang. przymiotnikowe użycie *Jene* < stfranc. *Janne* < śrlac. *Janna* 'Genua'>

mocny, na ogół niebieski lub granatowy, materiał bawełniany.

dżinsy rz. *blp*

<ang. <*jeans* < śrang. przymiotnikowe użycie *Jene* < stfranc. *Janne* < śrlac. *Janna* 'Genua'>

spodnie uszyte z *dżinsu.

dżip rz. m.

<ang. *jeep* < amer. *skr. głosk. / GP (General Purposes [dzi pi])*>

1. samochód terenowy, 2. osobowy samochód wojskowy.

dżojстик rz. m.

<ang. *joystick*>

swoisty dźwazek z przyciskami, służący do sterowania przebiegiem gier *komputerowych.

dżokej rz. m.

<ang. *jockey*, zdrobnienie od *Jock*>

mężczyzna jeżdzący zawodowo na koniu w czasie wyścigów.

dżokejka rz. ż.

<ang. *jockey cap*>

półkolista czapka z daszkiem, noszona na ogół do jazdy konnej.

dżoker rz. m.

<ang. *joker*>

dodatkowa karta w talii bez określonej wartości, która w pewnych grach może zastępować każdą kartę.

dżul rz. m.

<ang. *joule*> <*J.P. Joule*, fizyk ang., zm. 1889>

jednostka pracy i energii, odpowiadająca pracy wykonywanej przez siłę 1 *niutona na drodze 1 metra.

dżungla rz. ż.

<ang. *jungle* < hind. *jangal* < sanskr. *jangala*>

1. wiecznie zielony, gęsty las tropikalny, 2. coś bardzo skomplikowanego, zagmatwanego, 3. miejsce, w którym się toczy walka o wpływy, gdzie liczy się prawo silniejszego.

dżus rz. m.

<ang. *juice*>

sok.

dżyn zob. **dżin**

E

e-

<ang. *e-*, *skr.* od *electronic* < ang. *electric* < gr. *elektron*>

skrót dodawany do wyrazów na oznaczenie, że wiążą się one z *Internetem, np. *e-podpis*, *e-commerce*.

earl rz. m. *blm*

1. angielski tytuł arystokratyczny, plasujący się między markizem a wicehrabią, 2. osoba nosząca ten tytuł.

ebonit rz. m. *blm*

<ang. *ebonite* < *ebony* < łac. *ebenus*, gr. *ebonus* + ang. *-ite*>

tworzywo sztuczne o dobrych właściwościach izolacyjnych.

economy class rz. ż. *blm ndm*

<ang. *economy* < franc. *économie* lub łac. *oeconomia* < gr. *oikonomia* + *class* < łac. *classis*>

najtańsze miejsce w samolocie.

ecstasy rz. n. *blm. ndm*

syntetyczny narkotyk, powodujący zanik uczucia zmęczenia.

eksporter rz. m.

<ang. *exporter* < łac. *exportare*>

osoba, przedsiębiorstwo lub państwo sprzedające za granicę.

eland rz. m.

<ang. < hol. *eland*>

największa antylopa żyjąca w Afryce, cechująca się krępą budową i brunatnorudą sierścią z białymi pasami na bokach.

elastik rz. m. *blm*

<ang. *elastic* < nowołac. *elasticus* < gr. *elastikos*>

1. sztuczna tkanina, 2. wyrób z tej tkaniny.

e-learning rz. n. *blm*

<ang. *skr.* od *e(lectronic) learning*, zob. *e->*

nauczanie na odległość za pomocą *Internetu.

elewon rz. m.

<ang. *elevon*, skr. głosk. od *elev(ator)* + (*ailer)on*>

sterolotka.

e-mail rz. m.

<ang. skr. od *e(lectronic) mail*, zob. *e-*>

1. wiadomość przesłana za pomocą *Internetu, 2. przesyłanie informacji za pomocą *Internetu.

emiter rz. m.

<ang. *emiter* < łac. *emittere emiss-*>

1. elektroda tranzystora, 2. substancja emitująca promieniowanie.

emotikona rz. ż.

<ang. *emoticon*, skr. głosk. od *emot(ional) icon*>

symbol stosowany przez użytkowników *Internetu i telefonów komórkowych na oznaczenie swych uczuć.

emu rz. m. *blm ndm*

<ang. < port. *ema*>

duży ptak nielotny, bardzo szybko się poruszający, zamieszkujący Australię i Tasmanię.

emulator rz. m.

<ang. < łac. *aemulari* + ang. *-or* < łac. *-or*, *-ator*>

program informatyczny, który umożliwia naśladowanie innego programu.

energy-drink / energy drink rz. m.

<ang. *energy drink* < ang. *energy* < franc. *énergie* lub późnołac. *energia* < gr. *energeia* + ang. *drink*>

napój, który zwiększa wydolność fizyczną organizmu i poprawia koncentrację.

engineering manager rz. m.

<ang. < ang. *manager* < wł. *meneggiare*, *meneggio* < łac. *manus*>

dyrektor techniczny.

enter czas. *ndm*

wejść.

epsomit rz. m. *blm*

<ang. *Epsom salts* < *Epsom*, miasto w Wielkiej Brytanii + ang. *salts*>

sól gorzka.

esej rz. m.

<ang. *essay*>

prozatorski szkic nieograniczony tematycznie.

eskalacja rz. ż. *blm*

<ang. *escalation*>

potęgowanie się zjawisk, zwłaszcza negatywnych.

eskapizm rz. m. *blm*

<ang. *escapism*>

oderwanie się od rzeczywistości, ucieczka od problemów.

esquire rz. m. *blm ndm*

<ang. *esquire* lub skr. *Esq*>

1. w Wielkiej Brytanii: tytuł grzecznościowy umieszczany po nazwisku w formie skróconej, jeżeli nie następuje po nim inny tytuł, 2. w Stanach Zjednoczonych: tytuł następujący po nazwisku adwokata.

establishment rz. m. *blm*

osoby mające władzę i wpływy w społeczeństwie.

estrogen rz. m.

<ang. *estrogen* / *oestrogen* < łac. *oestrus* + ang. *-gen* < franc. *-gène* < gr. *genēs*>

żeński hormon płciowy, głównie wytwarzany przez jajniki lub produkowany syntetycznie.

eufuizm rz. m. *blm*

<ang. *euphuism* < gr. *ephuēs*, nazwa od tytułu J. Lyly'ego *Euphuēs* (1578–1580)>

przesadnie bogaty styl pisania lub mówienia.

eukaliptus rz. m.

<ang. *eucalyptus* < nowołac. *eu-* + gr. *kaluptos*>

drzewo rosnące głównie w Australii, cenne ze względu na drewno i olejki eteryczne zawarte w liściach.

Eurocity / EC rz. n. / m. *ndm / skr. lit.*

<ang. < *Euro-* < skr. od *Euro(pe)* + ang. *city*>

luksusowy pociąg ekspresowy.

evergreen rz. m. *blm*

piosenka ciesząca się nieustającą popularnością.

Expo rz. n. *ndm*

<ang. skr. od *expo(sition)*>

wielka wystawa międzynarodowa.

eyeliner rz. m.

ołówek lub kredka do oczu.

F

fabian rz. m.

<ang. *Fabian* < łac. *Fabianus* < *Fabius Maximus Cunctator*, rzymski wódz żyjący w III w. p.n.e.>

członek XIX-wiecznej organizacji reformistycznej, której celem było stopniowe wprowadzanie zmian społecznych.

factoring rz. m. *blm*

<ang. < franc. *facteur* lub łac. *factor*>

pośrednictwo między dostawcą i odbiorcą, polegające głównie na wykupie wierzytelności.

fading rz. m. *blm*

zanik sygnału radiowego.

fair przym. *ndm* / przyst.

uczciwy/ie, honorowy/o itp.

fair play rz. ż. *blm ndm*

uczciwa gra, szczególnie w *sporcie.

fajf zob. **five (o'clock)****faks** zob. **fax****faktoria** rz. ż.

<ang. *factory* < późnołac. *factorium* i port. *feitória*>

punkt handlowy w słabo zaludnionych rejonach, np. Kanady.

faktoring zob. **factoring****falstart** rz. m.

<ang. *false start*>

1. przedwczesne rozpoczęcie biegu, wyścigu itp., 2. przedwczesne rozpoczęcie jakiegoś działania.

fan rz. m.

zwolennik czy sympatyk kogoś lub czegoś.

fanklub rz. m.

<ang. *fan club*>

*klub zwolenników czy sympatyków kogoś lub czegoś.

fantasy rz. n. *blm ndm*

rodzaj *filmu lub książki, w których świat przedstawia się w sposób odrealniony.

fanzin rz. m.

<ang. *fanzine*, skr. od *fan (maga)zine*>

czasopismo dla *fanów np. *sportu, muzyki itp.

farad rz. m.

<ang. *Faraday* lub skr. *farad* < *M. Faraday*, fizyk ang., zm. 1867>

jednostka pojemności elektrycznej.

farma rz. ż.

<ang. *farm*>

gospodarstwo rolne lub hodowlane.

farmer rz. m.

osoba prowadząca *farmę.

farmerki rz. *blp*

<ang. brak, ang. *farmer*>

spodnie z drelichu, na ogół na szelkach i z napierśnikiem.

fas skr. *głosk.*

<ang. skr. *glosk* od *f(ree) a(longside) s(hip)*>

umowa handlowa oznaczająca, że sprzedawca jest zobowiązany dostarczyć towar na własny koszt do portu załadowania.

fast food rz. m./n.

jedzenie przygotowane z półproduktów i serwowane w *barach.

fast date rz. ż. *blm*

szybka randka.

faul rz. m.

<ang. *foul*>

w *sporcie: nieprzepisowe, umyślne przeskroczenie przeciwnikowi.

fax rz. m.

<ang. skr. od *fascimile*>

1. urządzenie służące do przekazywania tekstu lub obrazu za pomocą sieci telefonicznej, 2. przekaz w ten sposób otrzymany.

fifty-fifty fraza przym. / przyst.

po połowie / pół na pół.

fighter rz. m.

1. zapaśnik, 2. walczący.

file rz. m.

<ang. < franc. *fil* < łac. *filum*>

plik w *komputerze.

film rz. m.

1. światłoczuła błona, służąca do robienia zdjęć, 2. zarejestrowane kamerą zdjęcia, które przy odtwarzaniu dają złudzenie ruchu.

finisz rz. m.<ang. *finish*>

1. w *sporcie: końcowa faza biegu, wyścigu itp., 2. końcowy etap jakiegoś przedsięwzięcia.

firewall rz. m. *blm*<ang. *fire wall*>

program *komputerowy zabezpieczający lokalną sieć *komputerową przed nieautoryzowaną ingerencją osób trzecich.

first class rz. ż. *blm ndm*

1. pierwsza klasa, 2. najwyższa jakość.

First Lady rz. ż. *blm ndm*

pierwsza dama kraju.

first minute *fraza*

oferta zaproponowana na ogół przez biuro podróży znacznie wcześniej przed planowaną imprezą lub lotem, co skutkuje obniżeniem ich ceny.

fit *przym. ndm*

zdrowy, *wysportowany.

fita rz. ż.<ang. *fee*>

średnicomierz.

fitness rz. m. *blm*

ćwiczenia fizyczne wykonywane dla utrzymania zgrabnej sylwetki.

fitness club rz. m.

miejsce, w którym wykonuje się ćwiczenia fizyczne dla utrzymania zgrabnej sylwetki.

five o'clock rz. m. *blm ndm*

popołudniowe przyjęcie towarzyskie.

fix-focus rz. m. *blm*<ang. *fixed focus* < ang. *fixed* + ang. *focus* < łac.>

obiektyw o stałej ostrości w zakresie od 1 m do nieskończoności.

fixing rz. m. *blm*

określenie międzybankowego kursu waluty obcej.

flamaster rz. m.<ang. brak < *Flowmaster*, nazwa firmy>

pisak rysujący grube linie w rozmaitych kolorach.

flanela rz. ż. *blm*<ang. *flannel* < przyp. wal. *gwlanen*>

ciepła i miękka tkanina wykonana z wełny.

flara rz. ż.<ang. *flare*, nieznanne XVI-wieczne poch.>

raca.

flatter rz. m. *blm*<ang. *flutter*>

drżania skrzydeł samolotu, gdy osiąga on zbyt dużą szybkość.

fleczer rz. m.<ang. brak < *H. Fletcher*, dietetyk ang., zm. 1919>

tymczasowe wypełnienie ubytku zęba.

flesz rz. m.<ang. *flash*>

lampa błyskowa używana przy robieniu zdjęć.

flirt rz. m.

<ang. wyr. dźwiękonaśladowczy>

zalecanie się, kokietowanie.

flyersy rz. *blp*<ang. *flyer*, lm *flyers*>

ulotki informacyjne.

FM *skr. lit.*<ang. *skr. lit. od f(requency) m(odulation)*>

system nadawania programów radiowych na falach ultrakrótkich.

fob *skr. głosk.*<ang. *skr. głosk. od f(ree) o(n) b(oard)*>

zob. *fas*

foksterier rz. m.<ang. *fox terrier*>

mały, krótko- i gładkowłosy pies pokojowy.

fokstrot rz. m.<ang. *foxtrot*>

1. taniec charakteryzujący się szybkimi i krótkimi ruchami, 2. muzyka do tego tańca (*blm*).

folder rz. m.

1. broszura informująca lub reklamująca, 2. zbiór plików w *komputerze.

folk rz. ż. *blm ndm*<ang. *folk (music)*>

muzyka wykorzystująca elementy ludowe.

folklor *rz. m. blm*

<ang. *folklore*>

1. kultura ludowa, 2. koloryt lokalny.

font *rz. m.*

<ang. *font / fount*>

zestaw znaków pisarskich w tym samym kształcie i wielkości.

football zob. **futbol**

fordyzm *rz. m. blm*

<ang. brak < *H. Ford*, przemysłowiec amer., zm. 1947>

wykonywanie przez robotnika tej samej prostej pracy przy automatycznej taśmie.

forhend *rz. m.*

<ang. *forehand*>

uderzenie w *tenisie lub *ping-pongu piłki, a w *hokeju krążka z prawej strony, rakieta albo kijem trzymanym w prawej ręce.

for men *fraza*

napis umieszczany na ogół na kosmetykach, oznaczający, iż są one przeznaczone dla mężczyzn.

forpik *rz. m.*

<ang. *forepeak*>

przednia, wodoszczelna część statku.

forsycja *rz. ż.*

<ang. *forsythia* < *W. Forsyth*, botanik ang., zm. 1804>

krzew o żółtych, dzwoneczkowatych kwiatach.

forwardować *czas.*

<ang. *forward*>

w *Internecie: przesyłać dalej.

for women *fraza*

napis umieszczany na ogół na kosmetykach, oznaczający, iż są one przeznaczone dla kobiet.

frak *rz. m.*

<ang. *frock*>

część uroczystego, wieczorowego stroju męskiego, rodzaj surduta, zazwyczaj czarnego, o połach z przodu obciętych, a z tyłu wydłużonych.

franchising *rz. m. blm*

1. uprzywilejowanie *partnera w interesach, polegające na zapewnieniu mu pra-

wa wyłączności sprzedaży określonych towarów lub usług, 2. zezwolenie *partnerowi gospodarczemu na wytwarzanie produktów zgodnych z przekazaną technologią.

free *przym. ndm*

określenie dodawane do nazw produktów, oznaczające brak jakiegoś składnika.

freediving *rz. n. blm*

<ang. *free diving*>

rekreacyjne nurkowanie w morzu lub oceanie.

free jazz *rz. m. blm*

<ang. < ang. *free* + ang. *jazz*, nieznanne XX-wieczne poch.>

rodzaj stylu w muzyce *jazzowej.

frisbee *rz. n. blm ndm*

<ang. < przyp. *Frisbee*, nazwa piekarni w Bridgeport w Stanach Zjednoczonych>

gra polegająca na rzucaniu plastikowym krążkiem.

fristajl *rz. m. blm*

<ang. *freestyle*>

używanie dowolnego stylu w pływaniu lub innym *sporcie.

frontman *rz. m.*

przywódca w grupie, zespole, organizacji itp.

fuck *wykrz.*

<ang., nieznanne XVI-wieczne poch.>

wykrzyknik o pejoratywnym znaczeniu.

ful *przym./przysł./ rz. m. blm*

<ang. *full*>

1. pełny/no, mnóstwo, 2. piwo jasne pełne, 3. w *pokerze: układ kart, w którym występują po trzy i dwie karty o tej samej wartości.

full service *rz. m. blm*

pełny zakres usług w jakiejś dziedzinie.

fundraising *rz. m. blm*

<ang. *fund* < łac. *fundus* + ang. *raising*>

zdobywanie pieniędzy z różnych źródeł w określonym celu.

funk *rz. m./ż. ndm*

<ang. < ? franc. dial. *funkier*>

muzyka o wyraźnym rytmie, nawiązująca do *jazzu oraz muzyki afrykańskiej.

funky *przym. ndm*

<ang. <? franc. dial. *funkier*>

odmiana muzyki, zob. **funk**.

futbol *rz. m. blm*

<ang. *football*>

piłka nożna.

futures *rz. blp*

transakcje giełdowe po cenie z góry ustalonej.

G

gadget zob. **gadżet**

gadżet *rz. m.*

<ang. *gadget*, nieznane XIX-wieczne poch.>

niewielki przedmiot używany do zabawy lub reklamy.

gag *rz. m.*

zaskakujący, a zarazem komiczny chwyt *filmowy, rzadziej teatralny.

gagman *rz. m.*

<ang. *gag man*>

osoba zajmująca się kreowaniem *gagów.

galon *rz. m.*

<ang. *gallon*>

jednostka objętości wynosząca w Wielkiej Brytanii 4,546 l, a w Stanach Zjednoczonych 3,785 l.

gang *rz. m.*

zorganizowana grupa przestępców.

gangster *rz. m.*

członek *gangu.

gardenia *rz. ż.*

<ang. < *A. Garden*, botanik szk., zm. 1791>

drzewo lub krzew z dużymi białymi albo żółtymi kwiatami o silnym zapachu.

garden party *rz. n. blm ndm*

spotkanie towarzyskie w ogrodzie czy parku.

gawial *rz. m.*

<ang. *gharial* / *gavial* < hind. *gharvial*>

ogromny hinduski krokodyl o bardzo długim, wąskim, rozszerzonym przy końcu pysku.

gay zob. **gej**

gej *rz. m.*

<ang. *gay*>

homoseksualista.

gem *rz. m.*

<ang. *game*>

w *tenisie: faza gry polegająca na zdobyciu przez jednego z przeciwników przewagi co najmniej dwu piłek.

gender (studies) *rz. m. blm ndm (blp)*

studia nad kulturową tożsamością płci.

gentelman zob. **dżentelman**

gentlemen's agreement *rz. m. blm ndm*

ustna umowa między dwiema osobami, organizacjami itp.

gig *rz. m.*

1. jednokonny powóz dwukołowy, 2. wiosłowa łódź okrętowa o ściętej rufie i smukłych kształtach.

gin zob. **dżin**

girlsband *rz. m. blm*

zespół muzyczny, w skład którego wchodzi tylko kobiety.

globtroter *rz. m.*

<ang. *globe-trotter* < franc. *globe* lub łac. *globus* + ang. *trotter*>

osoba, która dużo podróżuje, zwiedza, zwłaszcza za granicą.

gluan *rz. m.*

<ang. *gluon* < ang. *glue* + gr. *-on*>

cząsteczka łącząca *kwarki.

GMT *skr. lit.*

<ang. *skr. lit.* od *G(reenwich) M(ean) T(ime)*>

czas Greenwich (południka zerowego).

goblin *rz. m.*

karzełek, który płał ludziom różne figle.

go-cart zob. **gokart**

gogle *rz. blp*

<ang. *goggles*>

duże okulary ochronne, używane głównie przez narciarzy i motocyklistów.

go-go *rz. m. blm ndm*

taniec erotyczny wykonywany przez *profesjonalne tancerki w nocnych *klubach.

gokart *rz. m.*<ang. *go-car*>

miniaturowy samochód wyścigowy bez nadwozia.

gol *rz. m.*<ang. *goat*>

1. wbiecie piłki lub krążka do bramki przeciwnika w takich grach, jak np. piłka nożna, *hokej, 2. punkt zdobyty przez wbiecie piłki lub krążka do bramki.

golden delicious *rz. m. blm ndm*

odmiana słodkich, zielonożółtych jabłek.

golf *rz. m. blm*

gra polegająca na wrzucaniu przy jak najmniejszej liczbie uderzeń drewnianym kijkiem małych twardych piłek do osiemnastu lub dziewięciu otworów, znajdujących się na rozległym terenie wypełnionym przeszkodami.

gong *rz. m.*<ang. < mal. *gong* / *gung*, wyr. dźwiękonaśladowczy>

1. metalowy instrument w kształcie okrągłej tarczy, w którą uderza się specjalną pałeczką, 2. dźwięk wydawany przez ten instrument.

goodbye *wykrz.*do widzenia, zob. *bye*.**goodwill** *rz. m. blm*

składnik wartości przedsiębiorstwa wyznaczony przez pozycję na rynku, znak firmowy, jakoś itp.

gordon-seter *rz. m.*<ang. *Gordon setter* < *Gordon*, książę Gordonu, który wylansował tę rasę, zm. 1827 + ang. *setter*>

pies myśliwski, charakteryzujący się średnim wzrostem, kruczoczarą sierścią z czerwonożółtymi plamami.

gospel *rz. m. blm*<ang. *gospel* (*music*)>

pieśni na ogół śpiewane w kościele przez czarnoskórych wykonawców.

GPS *skr. lit.*<ang. *skr. lit.* od *g*(lobal) *p*(ositioning) *s*(ystem)> system umożliwiający lokalizację danego obiektu czy osoby dzięki przekazowi satelitarnemu.**graham** *rz. m.*<ang. *graham bread* < *S. Graham*, lekarz amer., zm. 1851 + ang. *bread*>

ciemny chleb, upieczony z grubo zmielonej mąki pszennej.

grant *rz. m.*

suma pieniędzy na realizację określonych projektów (na ogół naukowych) przeznaczona dla kogoś przez organizacje rządowe.

grapefruit zob. **grejpfрут****greenhorn** *rz. m.*

nowicjusz.

greenway *rz. m. lm greenways*<ang. *green way*>

zielony szlak dla rowerzystów.

grejpfрут *rz. m.*<ang. *grapefruit*>

okrągły owoc cytrusowy o gorzkawym smaku.

greting *rz. m.*<ang. *grating*>

1. mata umieszczona na dnie łodzi, stanowiąca ochronę przed zbierającą się wodą, 2. drabinka na statku, 3. mata umieszczona nad otworami na pokładzie statku.

grid *rz. m.*<ang. *skr.* od *grid*(*iron*)>

sieć *komputerów.

grill / gril *rz. m.*<ang. *grill* <franc. *gril*>

1. rożen lub piekarnik z rusztem, w którym piecze się potrawy bez użycia tłuszczu, 2. *barbecue.

grizzly *rz. n. blm ndm*

<ang. nieznanne XX-wieczne poch.>

niedźwiedź brunatny, zamieszkujący Góry Skaliste w Ameryce Północnej.

grog *rz. m.*<ang.< przezwisko *Old Grog* odnoszące się do admirała Vernona, który w 1740 r. kazał wydać marynarzom rozcieńczony *rum>

napój sporządzony z *rumu lub innego alkoholu i gorącej osłodzonej wody.

groom *rz. m.*

chłopiec, który się opiekuje końmi.

groupies *rz. blp ndm*

<ang. *groupie*, *lm groupies* < franc. *groupe* < wł. *gruppo*>

dziewczyny, które podążają za swoimi idolami w czasie ich trasy koncertowej i są gotowe do zapewnienia im wszelkich przyjemności.

gruber *rz. m.*

<ang. *grubber*>

narzędzie rolnicze, które służy do spulchniania ziemi.

grumot *rz. m.*

<ang. *grommet* < franc. *grommette* < franc. *gourmer*, nieznanne poch.>

pierścień spleciony z liny włókiennej lub stalowej, który jest używany np. do obramowania otworów w żaglach.

grunge *rz. m. blm ndm*

<ang. nieznanne poch.>

1. rodzaj stylu *rockowego popularnego w latach 90. XX w., 2. styl bycia *fanów takiej muzyki, cechujący się podkreśleniem nieporządku i buntu przeciw przyzwyczajeniom klasy średniej.

GSM *skr. lit.*

<ang. *skr. lit.* od *G(lobal) S(ystem) for M(obile Communication)*>

system telefonii komórkowej.

gupik *rz. m.*

<ang. *guppy* < *R.J.L. Guppy*, trynidadzki duchowny, który w XIX w. wysłał okaz tej ryby do Muzeum Brytyjskiego>

mała, kolorowa ryba słodkowodna, hodowana w akwariach.

gymkhana *rz. ż.*

<ang. < hind. *gendkhāna*, według *gymnasium*>

wyścig kolarski lub motorowy ze sztucznymi przeszkodami.

H

hacker *zob. haker***hacking** *zob. haking***haggis** *rz. m. blm*

szkocka potrawa sporządzona z serca, płuc i wątroby baraniej lub cielęcej.

haj *zob. high***haker** *rz. m.*

<ang. *hacker*>

osoba włamująca się do systemu *komputerowego poprzez zniszczenie jego zabezpieczeń, *zob. craker*.

haking *rz. m. blm*

<ang. *hacking*>

włamanie się do systemu *komputerowego poprzez zniszczenie jego zabezpieczeń.

halibut *rz. m.*

duża ryba morska z rodziny fląder, żyjąca w północnym Atlantyku i Pacyfiku.

hall *zob. hol***halo** *wykrz.*

<ang. *hallo / hello*>

wykrzyknik używany w celu zwrócenia czyjejs uwagi, zwłaszcza przy odbieraniu telefonu.

hamburger *rz. m.*

<ang. *Hamburg*, miasto w Niemczech + ang. *-er*>

okragła bułka z kotлетem wołowym, serwowana na ciepło.

hamerlock *rz. m.*

<ang. *hammerlock*>

chwyt zapaśniczy, w czasie którego ręka zawodnika jest wykręcana do tytułu.

hamletyzm *rz. m. blm*

<ang. brak < *Hamlet*, bohater tragedii W. Szekspira (1601)>

postawa życiowa, którą cechuje niezdecydowanie i nadmierna refleksyjność.

handicap *rz. m.*

<ang. < *hand in cap*, nazwa gry, w której gracze pozostawiali pieniądze w czapce>

1. udogodnienie, 2. w *sporcie: ułatwienie stworzone dla słabszego zawodnika w celu wyrównania szans.

handout *rz. m.*

materiał rozdawany słuchaczom wykładu itp., zawierający istotne jego elementy.

happy *przym. ndm*

szczęśliwy.

happening *rz. m.*

zaimprovizowane lub spontaniczne przedstawienie, zdarzenie.

- happy end** *rz. m. blm*
<ang. *happy ending*>
szczęśliwe zakończenie jakiejś historii.
- hardcopy** *rz. ż. blm ndm*
<and. *hard copy*>
1. wydruk *komputerowy, 2. tekst zawarty na dyskietce
- hard core** *rz. n. blm*
przedstawienie czegoś w sposób brutalny.
- hardcore** *rz. ż. blm*
muzyka popularna, charakteryzująca się eksperymentalnością, głośnością i agresywnością.
- hard porno** *rz. n. blm ndm*
<ang. < ang. *hard* + ang. *porno* < skr. od *porno(graphy)* < gr. *pornographos*>
brutalna pornografia.
- hard rock** *rz. m. blm*
odmiana muzyki *rockowej cechująca się mocnym rytmem.
- hardware** *rz. m. blm*
całość sprzętu *komputerowego bez oprogramowania.
- hatchback** *rz. m.*
samochód z pochylą tylną ścianą, która stanowi drzwi.
- head hunter** *rz. m.*
<ang. *headhunter*>
łowca głów.
- healer** *rz. m.*
uzdrowiciel leczący metodami niekonwencjonalnymi.
- heavy metal** *rz. m. blm*
odmiana bardzo głośnej i dynamicznej muzyki *rockowej.
- henr** *rz. m.*
<ang. *henry* < *J. Henry*, fizyka amer., zm. 1878>
jednostka indukcyjności.
- hi-fi** *skr. lit.*
<ang. *skr. lit.* od *hi(gh) fi(delity)*>
określenie urządzeń elektroakustycznych odtwarzających dźwięki bez zniekształceń.
- high** *rz. m. blm*
stan podniecenia i odurzenia po zażyciu narkotyków.
- high life** *rz. m. blm*
wytworne towarzystwo.
- high-tech** *rz. m. blm*
<ang. *skr.* od *high tech(nology)*>
urządzenie, do którego wykonania użyto najnowszych technologii.
- hikora** *rz. ż.*
<ang. *hickory* < algonk. *powcohiccora*>
drzewo z rodziny orzechowatych, rosnące głównie w Ameryce Północnej.
- hip hip hura** *wykrz.*
<ang. *hip, hip, hooray*, nieznanne XIX-wieczne poch.>
okrzyk wprowadzający ogólną radość.
- hip hop** *rz. m. blm*
1. odmiana muzyki *rapowej, 2. sposób zachowania i ubierania się zwolenników tej muzyki.
- hipis / hippis** *rz. m.*
<ang. *hippie / hippy, lm hippies*>
przedstawiciel masowego ruchu młodzieżowego, powstałego w latach 60. XX w., którego celem był bunt przeciw ówczesnym *standardom życia społecznego.
- hit** *rz. m.*
przebój.
- HIV** *skr. głosk.*
<ang. *skr. głosk.* od *h(uman) i(mmunodeficiency) v(irus)*>
wirus wywołujący *AIDS.
- hiw** *rz. m.*
<ang. *heave*>
ładunek podnoszony jednorazowo przez dźwignię.
- hobbit** *rz. m.*
<ang. istota wymyślona przez J.R.R. Tolkiena, pisarza ang., zm. 1973>
istota, którą cechuje niski wzrost i owłosione stopy.
- hobby** *rz. n. blm ndm*
ulubione zajęcie, któremu poświęca się wolny czas.
- hoja** *rz. ż.*
<ang. *hoya* < *T. Hoy*, ogrodnik ang., zm. 1821>
ozdobny krzew o białych, różowych lub żółtych kwiatach, również występujący jako roślina doniczkowa.

hojer *rz. m.*

<ang. *hoy* < śhol. *hoei, hoede*, nieznane poch.>
żaglowa lub motorowa łódź rybacka.

hokej *rz. m. blm*

<ang. *hockey*, nieznane XVI-wieczne poch.>
gra rozgrywana na lodowisku przez dwie drużyny, polegająca na wbiciu krążka do bramki przeciwnika za pomocą specjalnego kija.

hol *rz. m.*

<ang. *hall*>
duże pomieszczenie prowadzące do innych wnętrz w mieszkaniu lub budynku użyteczności publicznej.

holding *rz. m.*

<ang. *holding company*>
przedsiębiorstwo, które zarządza lub kontroluje inne firmy dzięki posiadaniu ich akcji.

home banking *rz. m. blm*

<ang. *home* + ang. *bank* < franc. *banque* lub wł. *banca* < śląc. *banca, bancus*>
możliwość dokonywania operacji na koncie bankowym przez *Internet.

home page *rz. ż. blm ndm*

<ang. *home* + ang. *page* < franc. < łac. *pagina*>
główna strona *internetowa danego serwisu.

homespun *rz. m. blm*

gruba tkanina wełniana z supełkami.

horror *rz. m.*

1. *film lub książka, które wywołują grozę, 2. sytuacja powodująca strach czy przerażenie.

host *rz. m.*

*komputer pełniący w *Internecie rolę nadrzędną wobec innych.

hostessa *rz. ż.*

<ang. *hostess*>
osoba zajmująca się gośćmi, np. na przyjęciach oficjalnych, wystawach.

hosting *rz. m. blm*

świadczenie usług *hosta.

hot₁ *rz. m. blm*

styl w *jazzie, cechujący się silną ekspresją i stosowaniem dużych kontrastów.

hot₂ *przym. ndm*

atrakcyjny (wygląd).

hot dog *rz. m.*

podłużna bułka z parówką i przyprawami, podawana na ciepło.

hot jazz *rz. m. blm*

<ang. < ang. *hot* + ang. *jazz*, nieznane XIX-wieczne poch.>
pierwotna odmiana nowoorleańskiego stylu *jazzowego, charakteryzująca się improwizacją.

hotline *rz. ż. blm*

serwis telefoniczny mający na celu pomoc klientom.

hot spot *rz. m.*

bezpłatne połączenie z *Internetem.

house *rz. ż./m. ndm*

rodzaj muzyki tanecznej o wyraźnym i regularnym rytmie, popularnej w *klubach muzycznych.

hoya zob. **hoja****HTML** *skr. lit.*

<ang. *skr. lit.* od *h(yper) t(ext) m(arkup) l(anguage)*>
język stosowany przy tworzeniu stron *internetowych.

hub *rz. m.*

<ang. przyp. *hub*, XVI-wieczne poch.>
współcz.: port lotniczy z wieloma połączeniami.

hula-hoop *rz. m. blm*

<ang. *hula* < haw. + ang. *hoop*>
1. zabawa polegająca na wprawieniu w ruch dużej obręczy za pomocą różnych części ciała, np. bioder, rąk, 2. obręcz służąca do tej zabawy.

hulk *rz. m.*

okręt, który nie nadaje się do żeglugi i służy jako mieszkanie, warsztat itp.

humbak *rz. m.*

<ang. *humpback*, nieznane XVII-wieczne poch.>
długopłetwowiec.

humbug *rz. m. blm*

<ang. nieznane XVIII-wieczne poch.>
błaga, oszustwo.

husky rz. m. *blm ndm*

<ang. < przyp. esk.>

silny pies używany na Północy do ciągnięcia sań.

I

IC zob. **Intercity**

igloo rz. n. *blm ndm*

<ang. < esk.>

kopulasty domek Eskimosów, zbudowany z brył lodu lub ubitego śniegu.

image rz. m. *blm ndm*

wizerunek osoby lub instytucji.

imagizm rz. m. *blm*

<ang. *imagism*>

ruch poetycki, który się rozwinął w krajach anglosaskich na początku XX w., postulujący wprowadzenie języka potocznego i obrazowej ekspresji.

immobilizer rz. m.

<ang. < franc. *immobiliser*>

urządzenie unieruchamiające samochód przez włączanie pewnych elementów układu elektrycznego.

impeachment rz. m. *blm*

oskarżenie polityka/ów o złamanie obowiązującego prawa i odsunięcie go/ich od władzy.

implementacja rz. ż. *blm*

<ang. *implementation*>

przystosowanie programu, systemu operacyjnego do pracy na danym *komputerze.

import rz. m. *blm*

1. sprowadzanie towarów z zagranicy, 2. towary przywiezione z zagranicy.

importer rz. m.

osoba lub instytucja sprowadzająca towary z zagranicy.

independentyzm rz. m. *blm*

<ang. *independentism*>

protestancki odłam angielskiego kalwinizmu, założony w XVI w., głoszący autonomię każdej kongregacji wyznaniowej.

indoktrynacja rz. ż. *blm*

<ang. *indoctrination*>

nieustanne wpajanie komuś jakiejś idei,

doktryny za pomocą wszelkich dostępnych środków.

industrializacja rz. ż. *blm*

<ang. *industrialization*>

uprzemysłowienie.

info rz. ż./n. *ndm*

<ang. *skr.* od *info(rmation)*>

informacja.

infolinia rz. ż.

<ang. brak, *skr.* od *info(rmation) line*>

numer telefoniczny, pod którym można uzyskać informacje na określony temat.

ingot rz. m.

sztabka metalu, zwłaszcza szlachetnego.

input rz. m. *ndm*

1. wkład, 2. w *komputerze: wejście.

instant *przym. ndm*

produkt spożywczy występujący w postaci proszku, który po zalaniu gorącą wodą nadaje się do spożycia.

intercity / IC rz. m. *ndm / skr. lit.*

<ang. < ang. *inter-* < stfranc. *entre* < łac. *inter* + ang. *city*>

nowoczesny pociąg ekspresowy.

interface rz. m. *blm*

<ang. < ang. *inter-* < stfranc. *entre* < łac. *inter* + ang. *face*>

miejsce połączenia *komputera z innym urządzeniem umożliwiającym ich wzajemną komunikację.

interfejs zob. **interface**

interkom rz. m. *blm*

<ang. *intercom*, *skr.* od *intercom(munication)*>

system łączności wewnętrznej, umożliwiający porozumiewanie się za pomocą mikrofonów i głośników.

Internet rz. m. *blm*

<ang. *skr.* od *Inter* + *net(work)*>

ogólnoświatowy zbiór wzajemnie połączonych sieci *komputerowych, umożliwiający wymianę informacji.

interpreter rz. m.

program, który analizuje i wykonuje instrukcje programowania linijka po linijce.

interrail rz. m. *blm*

<ang. *Interrail* < ang. *inter* < franc. < *entre* < łac. *inter* + ang. *rail*>

bilet umożliwiający podróżowanie bez ograniczeń po większości państw europejskich przez jeden miesiąc.

interview rz. n. *blm ndm*

<ang. < franc. *entrevue*>

1. rozmowa kwalifikacyjna przeprowadzona przez pracodawcę z kandydatem na pracownika, 2. wywiad przeprowadzony przez dziennikarza ze znaną osobą.

IQ skr. lit.

<ang. skr. lit. od *i(nteligence) q(otient)*> iloraz inteligencji.

IRC skr. *głosk.*

<ang. skr. *głosk. I(nternet) R(elay) C(hat)*>

usługa *internetowa, pozwalająca na prowadzenie rozmów z jednym lub większą liczbą użytkowników sieci.

Irish coffee rz. ż. *blm ndm*

<ang. <ang. *Irish* + ang. *coffee* < tur. *kahveh* < ar. *kahwa*>

kawa z alkoholem.

irrelevantny przym.

<ang. *irrelevant* < łac. *ir-* + śrłac. *relevans*>

nieistotny dla funkcji komunikatywnej wypowiedzi.

ISBN skr. lit.

<ang. skr. lit. od *i(nternational) s(tandard) b(ook) n(umber)*>

dziesięciocyfrowy numer nadawany każdej książce, określający m.in. kraj jej pochodzenia, wydawcę.

ISDN skr. lit.

<ang. skr. lit. od *i(ntegrated) s(ervices) d(igital) n(etwork)*>

telefonía cyfrowa umożliwiająca dzięki dużej przepustowości prowadzenie kilku rozmów przy użyciu jednego kabla.

ISO skr. *głosk.*

<ang. skr. *głosk.* od *i(nternational) s(tandards) o rganization*>

organizacja zajmująca się ustalaniem miar, znaczeń słów technicznych itp.

ISSN skr. lit.

<ang. skr. lit. od *i(nternational) s(tandard) s(erial) n(umber)*>

międzynarodowy znormalizowany numer nadawany wydawnictwom ciągłym.

izolacjonizm rz. m. *blm*

<ang. *isolationism* < franc. *isolé* < wł. *isolato* < późnołac. *insulatus* < łac. *insula* + ang. *-ism* < franc. *-isme* < łac. *-ismus* < gr. *-ismos, -isma*>

doktryna polityczna zakładająca nieangażowanie się w sprawy innych krajów, zapoczątkowana w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii w XIX w.

izomery rz. *blp*

<ang. *isomer* < gr. *isomerès*>

związki chemiczne mające jednakowy skład atomowy, ale różną budowę.

J

jacht rz. m.

<ang. *yacht* < hol. *jaghte*>

lekki statek żaglowy, rzadziej motorowy, używany głównie do celów turystycznych, *sportowych.

jachting rz. m. *blm*

<ang. *yacht* < hol. *jaghte* + ang. *-ing*>

żeglarstwo.

jachtklub rz. m.

<ang. *yacht club* < hol. *jaghte* + ang. *club*>

*klub żeglarski.

jamboree rz. n. *blm ndm*

<ang., nieznane XIX-wieczne poch.>

duże spotkanie muzyków.

jams rz. m.

<ang. *yam, lm yams* < port. *inhame* lub hiszp. *iñame* < przyp. zachodnioafryk. poch.>

pnąca roślina zielona o jadalnych bulwach, bogatych w skrobię, rosnąca w tropiku.

jam session rz. ż. *blm ndm*

nieformalne spotkanie muzyków *jazzowych w celu wspólnych improwizacji na temat znanych melodii.

jankes rz. m.

<ang. *Yankee, lm Yankees* < przyp. XVII-wieczne hol. *Janke*, zdrobnienie od *Jan*>

żart. lub pogardliwe określenie mieszkańców Stanów Zjednoczonych.

jard rz. m.

<ang. *yard*>

anglosaska jednostka długości równa ok. 0,9 m.

jazz rz. m. *blm*

<ang. nieznane XX-wieczne poch.>

muzyka zapoczątkowana przez czarnoskórych mieszkańców Stanów Zjednoczonych, cechująca się improwizacjami, wariacjami melodycznymi i określonym zestawem instrumentów, takich jak np. saksofon, perkusja, trąbka.

jazz-band rz. m. *blm*<ang. *jazzband* < ang. *jazz*, nieznane XX-wieczne poch. + ang. *band*>

zespół *jazzowy.

jazz-jamboree rz. n. *blm ndm*<ang. *jazz jamboree* < ang. *jazz*, nieznane XX-wieczne pochodzenie + ang. *jamboree*, nieznane XIX-wieczne poch.>

duże spotkanie muzyków *jazzowych.

jazzman rz. m.<ang. *jazz*, nieznane XX-wieczne poch. + ang. *man*>

1. muzyk *jazzowy, 2. wielbiciel muzyki *jazzowej.

jeans zob. **dżinsy****jeep** zob. **dżip****jet** rz. m.<ang. < franc. *jeter* < łac. *jactare*>

samolot odrzutowy.

jet lag rz. m. *blm*<ang. *jet* < franc. *jeter* < łac. *jactare* + ang. *lag* < ? żart. *last*>

złe samopoczucie po długiej podróży samolotem, spowodowane rozregulowaniem zegara biologicznego.

jet set rz. m. *blm*<ang. *jet* < franc. *jeter* < łac. *jactare* + ang. *set*>

bogata młodzież oddająca się rozrywkom.

jockey zob. **dżokej****jogging** rz. m. *blm*

niezbyt szybki bieg na świeżym powietrzu.

joint rz. m.

papieros zawierający marihuanę.

joint-venture / joint venture rz. ż. *blm ndm*<ang. *joint venture* < ang. *joint* + ang. *venture*, skr. od (*ad*)*venture*>

spółka akcyjna lub z ograniczoną odpowiedzialnością, zawiązana przez firmę krajową z firmą zagraniczną w celu prowadzenia działalności gospodarczej.

jo-jo rz. n. *blm ndm*<ang. *yo-yo*, nieznane XX-wieczne poch.>

zabawka składająca się z nawiniętej na sznurek płaskiej szpuli, która podrygiwaniem dłoni jest wprawiana w ruch.

joker zob. **dżoker****jonatan** rz. m.<ang. brak < *Jonathan*, imię ang.>

1. zimowa odmiana jabłoni, 2. owoc tej jabłoni.

jorkszyr rz. m.<ang. brak < *Yorkshire*, hrabstwo w Anglii>

rasa angielskich świni.

joystick zob. **dżojstik****juke box / juke-box** rz. m.<ang. *jukebox* < gulla *juke* + ang. *box*>

szafa grająca.

jumbo jet / jumbo-jet rz. m.<ang. *jumbo jet* < ang. *jumbo* < przyp. od imienia słonia z ogrodu zoologicznego, sprzedanego w 1882 r. + ang. *jet* < franc. *jeter* < łac. *jactare*>

olbrzymi pasażerski samolot odrzutowy.

junper rz. m.

<ang. wyr. dźwiękonaśladowczy, XVI-wieczne poch.>

1. skoczek, 2. wielokrążek na maszynie *trawlera, służący do wyciągania sieci na pokład.

juror rz. m.

członek jury.

juta rz. ż.<ang. *jute* < beng. *jhōto* < sanskr. *jūta*>

1. roślina z rodziny lipowatych, pochodząca ze strefy tropikalnej, uprawiana ze względu na cenne włókno, 2. włókno z łodygą tej rośliny, służące do wyrobu tkanin gatunkowych, tapicerskich itp. (*blm*).

K**kafeteria** rz. ż.<ang. *cafeteria* < hiszp. z Ameryki Łacińskiej *cafeteria*>

restauracja samoobsługowa.

kajak *rz. m.*

<ang. *kayak* < esk.>
niewielka, lekka łódka dla jednej lub paru osób poruszana wiosłami.

kalong *rz. m.*

<ang. < mal.>
największy nietoperz.

kambr *rz. m. blm*

<ang. *Cambrian* < wal. *Cymry* 'mieszkaniec Walii' lub *Cymru* 'Walia')>
najstarszy okres ery paleozoicznej.

kangur *rz. m.*

<ang. *kangaroo* < austr.>
australijski ssak roślinożerny, poruszający się skokami; samice posiadają torbę skórnaną, w której chowają młode.

kanoe / kanu *rz. n. ndm*

<ang. *canoe* < hiszp. *canoa* < kar. *canaoua*>
lekka, wąska łódź, poruszana wiosłami.

karaoke *rz. n. blm ndm*

<ang. < jap.>
zabawa polegająca na śpiewaniu znanych piosenek przy akompaniamencie muzyki odtwarzanej z płyty czy taśmy.

karawaning *rz. m. blm*

<ang. *caravanning* < franc. *caravan* < pers. *kār-wān* + ang. *-ing*>
rodzaj turystyki polegającej na podróżowaniu samochodem z przyczepą *kempingową.

kardigan *rz. m.*

<ang. *cardigan* < *Cardigan*, nazwisko hrabiego, który po raz pierwszy wprowadził ten ubiór w czasie wojny krymskiej, zm. 1868>
długi *sweter zapinany na guziki.

kart zob. **gokart****karting** *rz. m. blm*

<ang. *carting*>
wyścigi *gokartów.

katamaran *rz. m.*

<ang. *catamaran* < tam. *kaṭṭumaram*>
rodzaj statku o dwóch kadłubach, używany w celach *sportowych i turystycznych.

katgut *rz. m. blm*

<ang. *catgut*>
nić wykonana z jelita baraniego lub końskiego, używana do celów chirurgicznych oraz do instrumentów muzycznych.

katleja *rz. ż.*

<ang. *cattleya* < *W. Catley*, botanik ang., zm. 1832>
roślina storczykowata o dużych, wonnych kwiatach różowofioletowych lub żółtych.

kecz *rz. m.*

<ang. *ketch*>
żaglowiec z dwoma masztami nierównej wielkości.

keczup *rz. m.*

<ang. *ketchup* < przyp. kant. *k'ēchap*>
sos pomidorowy z przyprawami.

keks *rz. m.*

<ang. *cake*, *lm cakes*>
ciasto biszkoptowe z bakaliami.

kelt *rz. m.*

łośoś powracający z rzeki do morza po odbyciu tarła.

kelwin *rz. m.*

<ang. < Lord *Kelvin*, fizyk bryt., zm. 1907>
jednostka temperatury większa o 273,15 od wyrażonej w stopniach Celsjusza.

kem *rz. m.*

<ang. *kame*, szk. forma *comb*>
pagórek lub wał z piaskowca, osadzony w szczelinach lodowca w czasie jego topnienia.

kemping *rz. m.*

<ang. *camping* < franc. < wł. *campo* < łac. *campus* + ang. *-ing*>
ogrodzony teren, na którym można zamieszkać w namiotach, domkach lub przyczepach.

kenel *rz. m. blm*

<ang. *cannel (coal)* < XVI-wieczna forma używana w Anglii Północnej>
odmiana węgla kamiennego.

ket *rz. m.*

<ang. *cat / cathead*>
*jacht z jednym skośnym żaglem.

ketchup zob. **keczup****keyboard** *rz. m.*

elektroniczny instrument klawiszowy.

khaki *przym. ndm*

<ang. < urdu *kākī*>
kolor zielony z odcieniem brązowym lub brunatnym.

kick-boxing / kick boxing rz. m. *blm*<ang. *kick-boxing*>

rodzaj *boksu, w którym można zadawać ciosy pięściami i nogami.

kidnaper rz. m.<ang. *kidnapper* < ang. *kid* + ang. *napper*, nieznane XVII-wieczne poch.>

osoba uprowadzająca kogoś w celu wymuszenia okupu.

kidnaping rz. m. *blm*<ang. *kidnapping* < ang. *kid* + ang. *nap*, nieznane XVII-wieczne poch. + ang. *-ing*>

uprowadzenie kogoś w celu wymuszenia okupu.

kiler rz. m.<ang. *killer*>

zabójca.

kilt rz. m.

kraciasta spódnica, tradycyjnie noszona przez górali szkockich, a obecnie także przez kobiety, zakładana „kopertowo”, z tyłu posiadająca fałdy.

kiper rz. m.<ang. *kipper*>

rozpołowiony, solony i wędzony śledź.

klajdesdal rz. m.<ang. *Clydesdale* < *Clyde*, nazwa rzeki w Szkocji + ang. *dale* ‘dolina’>

ciężki koń pociągowy.

klakson rz. m.<ang. *klaxon* < *Claxon*, nazwa firmy>

urządzenie do wydawania głośniego dźwięku, montowane w pojazdach mechanicznych.

klan rz. m.<ang. *clan*>

1. wielopokoleniowa rodzina, 2. grupa ludzi powiązanych wspólnymi interesami.

klang rz. m. *blm*<ang. *clang*, wyr. dźwiękonaśladowczy>

uderzenie w dzwon okrętowy.

klaps rz. m.<ang. *clap*, *lm claps*>

1. przyrząd złożony z dwóch deseczek wydających przy zetknięciu charakterystyczny odgłos, używany podczas kręcenia kolejnych ujęć *filmu, 2. kolejne uję-

cie kamery sygnalizowane za pomocą tego przyrządu.

klark rz. m.<ang. *clerk*>

urzędnik.

klarkia rz. ż.<ang. *clarkia* < *L. Clark*, podróżnik amer., zm. 1838 + ang. *-ia* < łac. lub gr.>

ozdobna roślina o białych, różowych lub purpurowych kwiatach, pochodząca z Ameryki Północnej.

klaster zob. **cluster****klaun** rz. m.<ang. *clown* < przyp. dniem., XVI-wieczne poch.>

1. artysta cyrkowy, zabawnie umalowany i ubrany, którego zadaniem jest rozśmieszanie publiczności, 2. człowiek zachowujący się niepoważnie.

klif rz. m.<ang. *cliff*>

stromy, skalisty brzeg morski.

klikać czas.<ang. *click*, wyr. dźwiękonaśladowczy>

naciskać klawisz myszy przy *komputerze.

klincz rz. m.<ang. *clinch*, XVI-wieczna odmiana *clench*>

1. w *boksie i zapasach: wzajemne przytrzymywanie się za ręce, 2. sytuacja bez wyjścia.

klip rz. m.<ang. *clip*>

piosenka z ilustracją *filmową.

kliper rz. m.<ang. *clipper*>

szybki statek żaglowy o wysokich masztach.

klips rz. m.<ang. *clip*, *lm clips*>

1. ozdoba przypinana do ucha, 2. metalowy uchwyt np. przy długopisie, umożliwiający zaczepienie o coś.

kliring rz. m. *blm*<ang. *clearing*>

rozliczenie wzajemnych zobowiązań płatniczych za pomocą *czeków, weksli itp.

kliwia *rz. ż.*

<ang. brak < *Clive*, księżna ang., zm. 1866 + ang. *-ia* <łac. lub gr.>

roślina ozdobna o pomarańczowych, żółtych lub szkarłatnych kwiatach, pochodząca z południowej Afryki.

kliważ *rz. m. blm*

<ang. *cleavage*>

spękania w skale, kryształy itp.

klomb *rz. m.*

<ang. *clump* <śrdniem. *klumpe*, śrhol. *klompe*>
miejsce obsadzone kwiatami.

klot *rz. m. blm*

<ang. *cloth*>

podszewka.

klown zob. **klaun****klozet** *rz. m.*

<ang. *water close*>

ubikacja.

klub *rz. m.*

<ang. *club*>

organizacja ludzi o podobnych zainteresowaniach, 2. siedziba takiej organizacji, 3. *bar muzyczny.

knockdown zob. **nokdaun****knockout** zob. **nokaut****know-how** *rz. m. blm ndm*

wiedza potrzebna do wykonania jakiejś pracy.

koder *rz. m.*

<ang. *coder*>

1. urządzenie służące do przekazywania informacji za pomocą szyfru, 2. urządzenie telekomunikacyjne służące do tworzenia sygnałów radiowo-telewizyjnych.

koker zob. **cocker-spaniel****kokpit** *rz. m.*

<ang. *cockpit*>

1. kabina pilota/ów samolotu, 2. węglebitnie dla załogi w pokładzie *jachtu.

koks *rz. m. blm*

<ang. *coke* <przyp. północnoang. dial. *colk*, poch. nieznanne>

1. produkt wytwarzany z węgla kamiennego w procesie odgazowania, 2. w *sporcie: środek *dopingujący.

koksa *rz. ż.*

<ang. Cox, *skr.* od Cox's orange pippin <*R. Cox*, hodowca ang., zm. 1845>

1. odmiana jabłoni renety, 2. owoc tej jabłoni.

koktajl *rz. m.*

<ang. *cocktail*, poch. nieznanne>

1. napój przyrządzony z mleka, jogurtu lub śmietany i zmiksowanych owoców, 2. napój przyrządzony z alkoholu i soku, 3. oficjalne przyjęcie popołudniowe.

koktajlbar *rz. m.*

<ang. brak < ang. *coctail*, poch. nieznanne + ang. *bar*>

*bar, w którym sprzedaje się *koktajle owocowe i słodcyce.

kolorado *rz. n. blm ndm*

<ang. *Colorado beetle* <*Colorado*, stan w Ameryce Północnej + ang. *beetle*>

stonka ziemniaczana.

kolt *rz. m.*

<ang. brak < *S. Colt*, konstruktor amer., zm. 1862>

rodzaj *rewolweru.

kolumbit *rz. m.*

<ang. *columbite* <*Columbia*, poetyckie określenie Stanów Zjednoczonych + ang. *-ite*>

minerał złożony z niobanu żelaza i manganu z domieszką tantalu.

komandos *rz. m.*

<ang. *commando/commando*, *lm commandos/commandos* <port. *commandar*>

żołnierz przeszkolony do wykonywania trudnych zadań.

kombajn *rz. m.*

<ang. *combine harvester* > ros.>

maszyna rolnicza służąca do zbioru zbóż.

komfort *rz. m. blm*

<ang. *comfort*>

wygoda życiowa, łącząca dobrobyt z elegancją.

komiks *rz. m.*

<ang. *comic*, *lm comics* <łac. *comicus* <gr. *kōmikos*>

historyjka obrazkowa, w której wypowiedzi bohaterów są umieszczane w charakterystycznych dymkach.

komodor *rz. m.*

<ang. *commodore* < przyp. przez hol. *koman-
deur* < franc. *commandeur*>

1. w niektórych państwach wysoki rangą oficer marynarki wojennej, 2. najstarszy kapitan na statku pasażerskim.

kompakt₁ *rz. m.*

<ang. *compact*>

1. całość składająca się z paru elementów, 2. kosmetyk zawierający puder, podkład i ewentualnie korektor.

kompakt₂ *rz. m.*

<ang. *compact disc* < ang. *compact* + ang. *disc* < franc. *disque* lub łac. *discus*>

1. płyta kompaktowa, 2. urządzenie do odtwarzania płyt kompaktowych.

komputer *rz. m.*

<ang. *computer* < franc. *computer* lub łac. *com-
putare*>

urządzenie elektroniczne przechowujące informacje i przetwarzające je według poleceń zwanych programem.

koncern *rz. m.*

<ang. *concern* < franc. *concerner* lub późnołac. *concernere*>

grupa przedsiębiorstw powiązanych finansowo, zajmujących się tą samą lub podobną branżą, posiadających wspólnego właściciela i zarząd, ale zachowujących niezależność prawną.

konditioner *rz. m.*

<ang. *conditioner*>

substancja układająca włosy.

kondom *rz. m.*

<ang. *condom*, nieznane XVIII-wieczne poch.> prezerwatywa.

kongregacjonalizm *rz. m. blm*

<ang. *Congregationalism*>

*independentyzm.

kongresmen *rz. m.*

<ang. *congressman* < ang. *congress* < łac. *con-
gressus* + ang. *man*>

członek Kongresu, czyli Parlamentu w Stanach Zjednoczonych.

konstabl *rz. m.*

<ang. *constable*>

najniższy stopień policjanta brytyjskiego.

konsulting *rz. m. blm*

<ang. *consulting* < ang. *consult* < franc. *consul-
ter* < łac. *consultare* + ang. *-ing*>
doradztwo.

kontener *rz. m.*

<ang. *container*>

pojemnik.

konwejer *rz. m.*

<ang. *conveyor* / *conveyor*>

urządzenie przenoszące rzeczy za pomocą taśmy.

konwerter *rz. m.*

<ang. *converter* / *converter*>

1. urządzenie do przekształcania częstotliwości prądu przemiennego, 2. urządzenie przekształcające sygnały z jednej częstotliwości na inną, 3. program *komputerowy służący do przekształcania jednego formatu zapisu na inny.

konwertor *rz. m.*

<ang. *converter* / *converter*>

1. urządzenie hutnicze służące do otrzymywania stali z ciekłej surówki, 2. urządzenie do przeprowadzania procesów przemiany chemicznej.

kord *rz. m. blm*

<ang. *cord*>

1. mocne włókno wiskozowe lub poliamidowe, stosowane do wzmacniania opon samochodowych, 2. prążkowana tkanina wełniana, bawełniana lub inna, używana do wyrobu odzieży, zwłaszcza roboczej.

kordyt *rz. m. blm*

<ang. *cordite* < ang. *cord* + ang. *-ite*>

proch bezdymny, złożony z nitrocelulozy i nitrogliceryny.

korner *rz. m.*

<ang. *corner*>

1. w piłce nożnej: rzut z rogu boiska, 2. zbiorowa inicjatywa, polegająca na wykupywaniu towarów lub akcji w celu dyktowania cen nabywcom (*blm*)

kort₁ *rz. m.*

<ang. *court*>

miejsce przeznaczone do gry w *tenisa.

kort₂ *rz. m. blm*

<ang. *cord*>

ciężka tkanina wełniana, używana do szycia płaszczy.

kowboj rz. m.<ang. *cowboy*>

mężczyzna zajmujący się wypasem bydła, który z czasem stał się popularnym bohaterem *westernów.

krakers rz. m.<ang. *cracker, lm crackers*>

cienki, kruchy, niesłodzony herbatnik.

kraking rz. m. blm<ang. *cracking*>

proces technologiczny polegający na rozszczepianiu większych cząsteczek węglowodanów na mniejsze, stosowany w rafineriach do przerobu ropy naftowej na benzynę i oleje.

kraksa rz. ż.<ang. *crack, lm cracks*>

wypadek, zazwyczaj drogowy.

kraul rz. m. blm<ang. *crawl*>

bardzo szybki styl pływania, polegający na przemiennej pracy rąk, ramion oraz ruchach nóg w górę i w dół.

kres rz. m.<ang. *crease / crease / kris* < mal. *k(i)rīs*>

sztylet malajski o bogato rzeźbionej rękojeści i ostro zakończonyj klindzie.

croquet rz. m. blm<ang. *croquet* <przyp. dial. forma franc. *crochet*>

gra rozgrywana na trawiastym boisku, której uczestnicy przetaczają drewniane kule przez drewniane bramki za pomocą uderzeń młotka.

kron rz. m. blm<ang. *crown (glass)*>

rodzaj szkła stosowanego do wyrobu układów optycznych.

kros rz. m. blm<ang. *cross*>

1. np. w lekkoatletyce, hippice: wyścig odbywający się w trudnych warunkach, 2. w *tenisie: przerzut piłki z rogu *kortu na przeciwnieległy.

krup rz. m. blm<ang. *croup* < dial., wyr. dźwiękonaśladowczy>

błonica krtani.

krykiet rz. m. blm<ang. *cricket*>

gra prowadzona przez dwie 11-osobowe drużyny, w której płaską, grubą rakieta odbija się piłkę, aby obronić własną bramkę.

kulis rz. m.<ang. *coolie, lm coolies* < tam. *Kūli*>

1. niewykwalifikowany, źle opłacany robotnik, zazwyczaj tragarz, w południowo-wschodniej Azji, 2. członek najniższej kasty w Indiach.

kulm rz. m. blm<ang. *culm*>

osad karbonu w postaci łupków, piaskowców i zlepieńców.

kumaron rz. m.<ang. *coumarone* < ang. *coumarin* < franc. *coumarine* < tupi *cumarū* + ang. *-one* < gr *-ōnē*>

związek organiczny zawarty w smole węglowej, używany do produkcji farb i lakierów.

kumaryna rz. ż. blm<ang. *coumarin* < franc. *coumarine* < tupi *cumarū*>

aromatyczny związek zawarty w wielu roślinach, dawniej używany w produktach spożywczych jako środek aromatyzujący.

kuter rz. m.<ang. *cutter*>

1. mały, szybki statek rybacki, 2. pomocnicza łódź motorowa znajdująca się na dużych statkach, służąca do przewozu załogi i sprzętu.

kwakier rz. m.<ang. *Quaker* < ang. *quake* + ang. *-er*>

członek protestanckiej grupy religijnej, przyjmującej za źródło wiary natchnienie indywidualne, głoszącej pacyfizm, równość społeczną oraz prostotę sposobu życia.

kwark rz. m.<ang. *quark*, wyr. wymyślony przez J. Joyce'a w *Finnegans Wake* (1939)>

elementarna cząstka o ułamkowym ładunku elektrycznym, która buduje części atomu.

kwazar rz. m.<ang. *quasar*, skr. od *quas(i-stell)ar*>

jeden z bardzo odległych i ogromnych obiektów kosmicznych podobnych do gwiazd, będących najsilniejszymi znanymi źródłami energii.

kwic skr. *głosk.*<ang. *KWIC*, skr. *głosk.* od *k(ey) w(ord) i(n) c(ontext)*>

typ skorowidza sporządzonego za pomocą *komputera tak, że wyróżnione słowa znajdują się w środku wiersza.

kwiz zob. **quiz****kwoc** skr. *głosk.*<ang. *KWOC*, skr. *głosk.* od *k(ey) w(ord) (out) o(f) c(ontext)*>

typ skorowidza sporządzonego za pomocą *komputera tak, że wyróżnione słowa znajdują się na początku wiersza.

L**L₁** skr. *lit.*<ang. skr. *lit.* od *l(earner driver)*>
nauka jazdy samochodem.**L₂** skr. *lit.*<ang. skr. *lit.* od *l(arge)*>
duży rozmiar, na ogół w odniesieniu do ubrania.**labelistyka** rz. ż. *blm*<ang. *label*>
kolekcjonowanie naklejek.**laburzysta** rz. m.<ang. *Labourite*>
członek lub zwolennik socjaldemokratycznej Partii Pracy w Wielkiej Brytanii.**lacrosse** rz. m. *blm*<ang. < franc. *la* + franc. *crosse* < stfranc. *croce*, *croc*>

gra *sportowa podobna do *hokeja, w której używa się rakiety zamiast kija.

lady rz. ż. *blm ndm*

1. grzecznościowe określenie kobiety, 2. arystokratyczny tytuł kobiety w Wielkiej Brytanii.

laminat rz. m.<ang. *laminat* < łac. *lamina* + ang. *-ate* < łac. *-atus*>

wielowarstwowe tworzywo stosowane do produkcji mebli i rozmaitych urządzeń.

LAN skr. *głosk.*<ang. skr. *głosk.* od *lo(cal) a(rea) n(etwork)*>
połączenie *komputerów w jedną sieć na niewielkim obszarze.**landlord** rz. m.

właściciel ziemski w Wielkiej Brytanii.

laptop rz. m.

mały, przenośny *komputer osobisty.

laser rz. m.<ang. skr. *głosk.* od *l(ight) a(mplification by) s(timulated) e(mission of) r(adiation)*>

urządzenie generujące spójną wiązkę promieniowania elektromagnetycznego, wykorzystywane m.in. w medycynie i telekomunikacji.

last but not least fraza

jakkolwiek ostatni, to nie najmniej ważny.

last minute fraza

oferta zaproponowana na ogół przez biuro podróży tuż przed daną imprezą czy lotem, co skutkuje obniżeniem ich ceny.

lawrens zob. **lorens****leader** zob. **lider****leasing** rz. m.

rodzaj dzierżawy, np. maszyn, nieruchomości, którą cechuje odpłatne użytkowanie i możliwość ich późniejszego przejęcia na własność po spłacie ostatniej raty.

legginsy rz. *blp*<ang. *leggings*>
obcisłe, elastyczne spodnie.**leghorny** rz. *blp*<ang. *Leghorn* < *Livorno*, nazwa portu wł.>
rasa kur, pochodząca z Włoch.**leiszmania** rz. ż.<ang. *leishmaniasis* < *W.B. Leishman*, lekarz bryt., zm. 1962 + ang. *-iasis* < łac., gr. *-asis*>
pierwotniak z grupy świdrowców, powodujący różne choroby, np. czarną febrę.**leming** rz. m.<ang. *lemming* < norw.>
mały gryzoń z rodziny norników, zamieszkujący rejon podbiegunowe.

lemongrasowy przym.<ang. *lemon grass*>

olejek eteryczny o zapachu cytryny, otrzymywany z tropikalnej trawy.

lenonki rz. blp

<ang. brak, < J. Lennon, członek zespołu *The Beatles, zm. 1980>

okulary z małymi, okrągłymi szklami w drucianej oprawce.

lewellerzy rz. blp<ang. *Leveller*>

radykalne stronnictwo działające w XVII-wiecznej Anglii, domagające się m.in. obalenia monarchii.

lewisy rz. blp<ang. *Levis* < *Levi Strauss*, producent *dżinsów w latach 60. XIX w.>

rodzaj *dżinsów.

lias rz. m. blm<ang. *Lias*>

niższa warstwa tworów jurajskich.

libertarianizm rz. m. blm<ang. *libertarianism*>

skrajna forma liberalizmu.

liberty rz. n. blm ndm

jedwabny, połyskujący atłas.

liczi(s) rz. n.<ang. *lychee* < chińskiego *lizhi*>

słodki owoc o grubej skórce.

lider rz. m.<ang. *leader*>

1. przywódca partii, stowarzyszenia itp.,
2. zawodnik lub drużyna zajmująca pierwsze miejsce.

lift rz. m. blm

odbitcie piłki *tenisowej w taki sposób, że spada ona wcześniej na *kort przeciwnika.

lifting rz. m.

zabieg chirurgiczny polegający na usunięciu zmarszczek poprzez naciągnięcie skóry.

ligandy rz. blp<ang. *ligand* < łac. *ligandus*>

atom, jon lub cząsteczka, które są połączone wiązaniem koordynacyjnym z atomem centralnym.

light przym. ndm

określenie produktów spożywczych o zmniejszonej ilości kalorii lub papierosów o niższej dawce nikotyny.

liliput rz. m.<ang. *liliputian* < zdrobnienie od *Lilliput*, bohaterowie *Podróży Guliwera* J. Swifta (1726)>

mały człowiek, zwierzę lub przedmiot.

limeryk rz. m.<ang. *limerick* < *Limerick*, nazwa miasta i hrabstwa irl.>

żartobliwy, pięciowersowy wiersz, wiążący się na ogół z jakimś nazwiskiem lub nazwą miejscowości.

limited company zob. Ltd.**lincz rz. m.**<ang. *lynch* < *W. Lynch*, nazwisko kapitana stojącego na czele samowolnie powołanego sądu w Wirginii, ok. 1780 r.>

samosąd.

link rz. m.

odylacz na stronie *internetowej.

linotyp rz. m.<ang. *Linotype* < ang. *line o' type*>

maszyna drukarska, służąca do składania i odlewania całych wierszy.

linters rz. blp

krótkie włókna, używane jako surowiec do produkcji celulozy lub jako wyściółka tapicerska.

listera rz. ż.<ang. *listeria* < *J. Lister*, lekarz ang., zm. 1912 + ang. *-ia* < łac., gr.>

bylina z rodziny storczykowatych.

listing rz. m.

*komputerowy wydruk, np. dokumentu, pliku.

live przysł.

transmisja programu radiowego lub telewizyjnego na żywo.

lizozym rz. m.<ang. *lysozyme* < łac. *lysis* < gr. *luisis* + ang. *enzyme* < niem. *Enzym* < śrgr. *enzumos*>

enzym niszczący bakterie w warunkach tlenowych i beztlenowych.

lizyna rz. ż. blm<ang. *lysine* < niem. *Lysin*>

aminokwas, który pod wpływem enzymów bakteryjnych tworzy silną truciznę.

lob₁ rz. m.

<ang. < dhol.>

przerzucenie piłki *tenisowej wysokim łukiem ponad przeciwnikiem stojącym przy siatce.

lob₂ rz. m.

<ang. *lobe* < późnołac. < gr. *lobos*>

rodzaj jęzora lodowcowego wysuwające się w kierunku lądolodu.

lobbing rz. m. blm

<ang. *lobbying* < śrlac. *lobia*, *lobium* + ang. -*ing*>

wpływanie na decyzje, np. rządu, poprzez zakulisowe działania.

lobby rz. n. blm ndm

<ang. < śrlac. *lobia*, *lobium*>

grupa osób wywierająca wpływ na decyzje podejmowane w jakimś środowisku.

lockout zob. lokaut

loft rz. m.

mieszkanie urządzone w zaadaptowanym strychu, magazynie itp.

log rz. m.

przyrząd służący do określenia prędkości statku w stosunku do otoczenia.

login rz. m.

nazwa użytkownika, którą należy podać przy rejestracji do sieci *komputerowej.

logować się czas.

<ang. *log on* / *log in*>

(za)rejestrować się przy wchodzeniu do sieci *komputerowej przez podanie swego hasła.

lokaut rz. m.

<ang. *lockout*>

zamknięcie przedsiębiorstwa i zwolnienie pracowników w celu wymuszenia na nich akceptacji warunków postawionych przez właściciela/i.

lollardowie rz. blp

<ang. *Lollard* < śrhol. *lollaerd*>

zwolennicy XIV-wiecznego reformatora religijnego J. Wycliffa.

longdrink rz. m.

<ang. *long drink*>

*koktajl alkoholowy podawany w wysokiej szklance.

longplay rz. m.

<ang. *long-playing record*>

długogrająca płyta gramofonowa.

loop rz. m. blm

powtarzający się motyw w muzyce młodzieżowej.

looping rz. m.

1. figura w akrobacji lotniczej, polegająca na tym, że samolot leci przez chwilę podwoziem do góry, 2. sztuka cyrkowa, w której samochód lub *rower jedzie po torze w kształcie pętli ustawionej prostopadle.

loran rz. m. blm

<ang. *skr. głosk.* od *lo(ng) ra(nge) n(avigation)*>

system radionawigacji dalekiego zasięgu, wykorzystujący sygnały wysyłane przez radiostacje pracujące parami.

lord rz. m.

1. angielski tytuł arystokratyczny, 2. ironicznie: *snob.

lorens rz. m.

<ang. *lawrencium* < *E.O. Lawrence*, fizyk amer., zm. 1958 + ang. -*ium* < łac. -*ium* < gr. -*ion*>

sztucznie otrzymany pierwiastek promieniotwórczy.

lotion rz. m. blm ndm

płyn kosmetyczny.

love rz. ż. blm ndm

miłość.

love story rz. ż. blm ndm

historia miłosna.

lowelas rz. m.

<ang. brak < *Lovelace*, nazwisko bohatera powieści *Clarissa* S. Richardsona (1747–1748)>

kobieciarz.

LSD skr. lit.

<ang. *skr. lit.* od *l(y)s(ergic) (acid) d(iethylamide)*>

narkotyki otrzymywany ze sporyszu, powodujący halucynacje i zaburzenia motoryczne.

milady rz. ż. *blm ndm*<ang. < *my lady* > franc.>

1. tytuł grzecznościowy, dawniej używany przy zwracaniu się do arystokratek angielskich, 2. tytuł, dawniej używany przez francuską służbę przy zwracaniu się do żony *milorda.

milord rz. m.<ang. < *my lord* > franc.>

1. tytuł grzecznościowy, używany przy zwracaniu się do *lordów angielskich, 2. tytuł, dawniej używany przez francuską służbę przy zwracaniu się do swoich panów.

mimikra rz. ż. *blm*<ang. *mimicry* < łac. *mimicus* < gr. *mimikos* + ang. *-ry*>

upodabnianie się bezbronych zwierząt do groźnych gatunków w celu obrony przed napastnikiem.

minstrel rz. m.

średniowieczny, wędrowny śpiewak i recytator poezji.

mirror rz. m.

*serwer stanowiący kopię innego.

miss rz. ż. *blm ndm*

zwycięzczyni konkursu piękności.

missing link rz. m. *blm*

w teorii ewolucji hipotetyczne zwierzę, którego jeszcze nie odnaleziono, stanowiące stadium przejściowe między jakimś gatunkami.

mister rz. m.

1. w krajach anglosaskich zwrot używany przed nazwiskiem męskim (*ndm blm*), 2. zwycięzca konkursu piękności, a także innej konkurencji męskiej, 3. tytuł przyznawany w konkursie na najlepszy budynek.

miting rz. m.<ang. *meeting*>

1. wiec, 2. zawody *sportowe, w których liczą się wyłącznie wyniki indywidualne.

MMS skr. lit.<ang. skr. lit. od *m(ultimedia) m(esage) s(ervice)*>

zdjęcie lub ruchomy obraz przesyłane za pomocą telefonu komórkowego.

mobbing rz. m. *blm*<ang. < ang. *mob skr.* od *mobile* + ang. *-ing*>

dręczenie pracownika, zazwyczaj przez pracodawcę.

mobil rz. m.<ang. *mobile*>

współczesna lekka i ruchoma rzeźba abstrakcyjna.

mod przym. *ndm*<ang. skr. od *modern*>

nowoczesny.

modem rz. m.<ang. skr. *głosk.* od *mo(dulator)* + *dem(odulator)*>

elektroniczne urządzenie, umożliwiające uzyskanie przez *komputer połączenia z innym *komputerem za pośrednictwem linii telefonicznej.

mohair zob. **moher****moher** rz. m. *blm*<ang. *mohair* < ar. *mukayyar*>

1. wełna otrzymywana z kóz angorskich, 2. wyrób wykonany z tej wełny (*lm*).

mokasyny rz. *blp*<ang. *moccasin* < algonk. *mockasin, makisin*>

1. obuwie indiańskie, złożone tylko z dwóch płatów skóry, wyszywane na wierzchu, 2. półbuty na płaskim obcasie, wzorowane na obuwiu indiańskim.

moleskin rz. m.

gruba tkanina bawełniana podobna do akсамitu.

monel rz. m.<ang. *Monel (metal)* < A. *Monell*, przemysłowiec amer., zm. 1921>

stop niklu z miedzią, odporny na korozję.

monitoring rz. m.<ang. < ang. *monitor* < łac. *monēre monit* + ang. *-ing*>

utrzymywanie czegoś pod stałą kontrolą, np. przez prowadzenie ciągłych obserwacji, pomiarów.

monopoly rz. n. *blm ndm*<ang. < łac. *monopolium* < gr. *monopōlion*>

gra, w której uczestnicy prowadzą pozorowane transakcje finansowe za pomocą nieprawdziwych pieniędzy.

mayday *wykrz.*

międzynarodowy sygnał radiowy wskazujący na niebezpieczeństwo.

mecz *rz. m.*

<ang. *match*>

spotkanie *sportowe dwóch drużyn lub zawodników.

meczbol *rz. m. blm*

<ang. *match ball*>

w niektórych grach *sportowych: ostatnia zagrywka tej drużyny lub zawodnika, której do wygrania *meczu brakuje tylko jednego punktu.

mekintosz *rz. m.*

<ang. *McIntosh*>

1. zimowa odmiana jabłoni, 2. czerwono-zielony owoc tej jabłoni.

melba *rz. ż.*

<ang. *peach Melba* < ang. *peach* + *Melba* < *D.N.Melba*, sopranistka austr., zm. 1931>

lody z owocami polane likierem.

menadżer zob. **menedżer****menedżer** *rz. m.*

<ang. *manager* < ang. *manage* < wł. *maneggiare*, *maneggio* < łac. *manus* + ang. *-er*>

osoba zarządzająca firmą, 2. osoba reprezentująca interesy artysty lub *sportowca.

merceryzacja *rz. ż. blm*

<ang. *mercerize* < *J. Mercer*, wynalazca ang., zm. 1866 + ang. *-ize* < franc. *-iser* < późnołac. *-izare* < gr. *-izō*>

nasycanie roztworem ługu sodowego włókien w celu nadania im połysku, trwałości i miękkości.

merchandise *rz. m.*

osoba zajmująca się promocją i zbytem towarów lub usług.

merchandising *rz. m. blm*

1. promocja i sprzedaż towarów lub usług, 2. różnego rodzaju *gadżety związane z popularnym *filmem, programem itp., sprzedawane w celu ich promowania.

mesz *rz. m. blm*

<ang. *mash*>

1. dietetyczna pasza dla koni, 2. mieszanka zmielonych pasz używana w żywieniu drobiu.

metallic *przym. ndm*

<ang. < łac. *metallicus* < gr. *metalikos*> srebrzysty.

metodysta *rz. m.*

<ang. *Methodist* < współcz. łac. *methodista*>

członek ugrupowania religijnego założonego przez J. Wesleya w XVIII w. na gruncie Kościoła anglikańskiego, cechujący się rygorystycznym moralnym i metodyczną pobożnością.

miczman *rz. m.*

<ang. *midshipman* > ros.>

1. najwyższy stopień podoficerski w rosyjskiej marynarce wojennej, 2. najniższy stopień oficerski w Rosji carskiej.

midi *przym. ndm*

<ang. < ang. *mid* + *-i* na wzór *mini*>

strój średniej długości czy wielkości.

miks *rz. m. blm*

<ang. *mix*, *skr.* od *mixed*>

1. połączenie w całość różnych piosenek, 2. nowa aranżacja piosenki dokonywana za pomocą *komputera, 3. rzecz składająca się z różnych elementów.

mikser *rz. m.*

<ang. *mixer* < ang. *mix*, *skr.* od *mixed* + ang. *-er*>

1. elektryczne urządzenie kuchenne, służące do mieszania lub ubijania różnych produktów spożywczych, 2. urządzenie elektroniczne, służące do łączenia rozmaitych sygnałów dźwiękowych i wizyjnych, 3. osoba odpowiedzialna za łączenie rozmaitych sygnałów radiowych i telewizyjnych, 4. osoba przygotowująca w *barze *drinki.

miksować *czas.*

<ang. *mix*, *skr.* od *mixed*>

1. mieszać lub ubijać produkty spożywcze w *mikserze, 2. uzyskiwać za pomocą *miksera dźwięk i wizję z rozmaitych sygnałów otrzymywanych z niezależnych źródeł.

mikst *rz. m. blm*

<ang. *mixed*>

rozgrywka *sportowa, w której naprzeciw siebie stoją pary lub drużyny mieszane (kobieta – mężczyzna).

cukier słodowy, używany w przemyśle spożywczym i farmaceutycznym.

maltuzjanizm *rz. m. blm*

<ang. *Malthusian* < *T.R. Malthus*, ekonomista ang., zm. 1834 + ang. *-ian* < franc. *-ien* lub łac. *-ianus*>

teoria, zgodnie z którą na ziemi żywności przybywa w postępie arytmetycznym, a ludzi w postępie geometrycznym, co nieuchronnie ma doprowadzić do głodu i nędzy.

management *rz. m. blm*

<ang. < ang. *manage* < wł. *maneggiare*, *maneggio* < łac. *manus* + ang. *-ment* < łac. *-mentum*>

zarząd firmy.

menager zob. **menedżer**

mandryl *rz. m.*

<ang. *mandrill* < przyp. ang. *man* + ang. *drill* < śrhol. *drillen*>

afrykańska małpa z rodziny koczokodanów, o jaskrawo zabarwionych policzkach i pośladkach.

mango *rz. n. blm ndm*

<ang. < port. *manga* < mal. *mangā* < tam. *mānkāy*>

1. drzewo tropikalne, 2. owoc tego drzewa, cechujący się grubą skórką i ciemno-żółtym, słodkim miąższem.

mangostan *rz. m.*

<ang. *mangosteen* < mal. *manggustan*>

1. drzewo rosnące na Archipelagu Malajskim, 2. owoc tego drzewa wielkości jabłka, w kolorze czerwonym lub fioletowym, 3. ceglastoczerwone drewno.

mangrowe *rz. blp ndm*

<ang. *mangrove*, nieznanie XVII-wieczne poch.>

wiecznie zielone lasy tropikalne, zawierające liczne korzenie.

marblit *rz. m. blm*

<ang. *marble*>

nieprzeźroczyste szkło o powierzchni przypominającej marmur.

marines *rz. blp ndm*

<ang. *Marine*, *Im Marines*>

żołnierze służący na statku.

marker *rz. m.*

gruby *flamaster wypełniony jaskrawym tuszem, służący do zakreslania partii tekstu.

market *rz. m.*

duży sklep samoobsługowy.

marketing *rz. m. blm*

działalność firmy polegająca na poznawaniu i zaspokajaniu potrzeb rynku, a także na kształtowaniu tych potrzeb.

marlin *rz. m.*

<ang. < hol. *marlen* + ang. *-ing*>

duża ryba morska, cechująca się długim i ostrym nosem.

marlinka *rz. ż.*

<ang. *marline*>

linka służąca do mocowania brzegów żagla.

marlować *czas.*

<ang. *marl*>

przymocować brzegi żagla za pomocą *marlinki.

maser *rz. m.*

<ang. skr. głosk. od *m(icrowave) a(mplification) (by the) s(timulated) e(mission) (of) r(adiation)*>

urządzenie służące do wytwarzania lub wzmacniania spójnego promieniowania elektromagnetycznego w zakresie mikrofalowym.

mass media *rz. blp*

<ang. < ang. *mass* + ang. *media* < łac. *media*, *Im* od *medius*>

środki masowego przekazu.

master *rz. m.*

kierujący biegiem myśliwskim.

master key *rz. m. blm ndm*

klucz, który otwiera rozmaite zamki.

mastiff zob. **mastyf**

mastyf *rz. m.*

<ang. *mastiff*>

duży pies obronny o szerokiej głowie, pomarszczonym czole i opadających uszach.

matchbox *rz. m.*

zabawka będąca imitacją prawdziwego samochodu.

Ltd. skr. lit.

<ang. skr. lit. od *l(im)it(e)d company*>
spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

ludyzm rz. m. blm

<ang. *Luddism* < przyp. od *N. Lud*, który zniszczył maszyny ok. 1779 r. + ang. *-ism* < franc. *-isme* < łac. *-ismus* < gr. *-ismos*, *-isma*>
ruch angielskich robotników z przełomu XVIII i XIX w., którzy niszczyli maszyny, uważając, że są one przyczyną niskich płac i bezrobocia.

lugier rz. m.

<ang. *lugger*>
mały statek z dwoma lub trzema masztami i żaglem wysuniętym poza rufę.

lugrotrawler rz. m.

<ang. brak, ang. *lugger* + ang. *trawler* < przyp. śrhol. *traghel* < przyp. łac. *tragula*>
statek rybacki, mniejszy od *trawlera.

luizyt rz. m. blm

<ang. *lewisite* < *J.N. Lewis*, żołnierz amer., zm. 1931 + ang. *-ite* < franc. *-ite* < łac. *-ita* < gr. *-itēs*>
bojowy środek trujący, powodujący oparzenia i atakujący drogi oddechowe.

luknąćć czas.

<ang. *look*>
spojrzeć.

lunch rz. m.

<ang. nieznane XVI-wieczne poch.>
lekki posiłek spożywany w południe.

lycra rz. ż. blm

<ang. *Lycra*, nazwa firmowa>
*elastyczna tkanina stosowana do wyrobu obcisłych ubrań i bielizny.

M**M skr. lit.**

<ang. skr. lit. od *medium* < łac. *medius*>
średni rozmiar, na ogół, w odniesieniu do ubrania.

maccartyzm zob. makkartyzm**mada/mady rz. ż. / blp**

<ang. *mud*>
bardzo urodzajna gleba powstała z osadów rzecznych.

made in ... fraza

wyprodukowany w ...

maewestka rz. ż.

<ang. *Mae West*, nazwisko aktorki amer., zm. 1980>
kamizelka ratunkowa wypełniona dwutlenkiem węgla.

mahoń rz. m.

<ang. *mahogany*, nieznane XVII-wieczne poch.>
1. duże drzewo rosnące w Ameryce, 2. drewno o kolorze czerwono-brunatnym, 3. kolor czerwono-brunatny, 4. *lm*: meble z tego drewna.

mail zob. e-mail**mainframe rz. m.**

duży system *komputerowy.

mainstream rz. m. blm

najbardziej popularna forma działania.

majors rz. m.

określenie największych wytwórni w branży muzycznej.

makadam rz. m.

<ang. *macadam* < *J.L. Mc Adam*, bryt. rzeczoznawca budowlany, zm. 1836>
nawierzchnia drogowa, składająca się z dwóch warstw tłuczni kamiennego.

makdonaldyzacja rz. ż. blm

<ang. *Mc Donald*, sieć restauracji samoobsługowych>
amerykanizacja życia.

make-up rz. m. blm

1. makijaż, 2. podkład pod makijaż.

makkartyzm rz. m. blm

<ang. *McCarthyism* < *J.R. McCarthy*, senator amer., zm. 1957 + ang. *-ism* < franc. *-isme* < łac. *-ismus* < gr. *-ismos*, *-isma*>
antykomunistyczna polityka Stanów Zjednoczonych.

makswel rz. m.

<ang. *maxwell* < *J.C. Maxwell*, fizyk bryt., zm. 1879>
jednostka strumienia magnetycznego.

malm rz. m. blm

najmłodsza epoka okresu jurajskiego.

maltoza rz. ż.

<ang. *maltose* < ang. *malt* + ang. *-ose* na wzór franc. *glucose* < gr. *glenkos*>

monsun *rz. m.*

<ang. *monsoon* < arch. hol. *monssoen* < port. *monção* < ar. *mawsim*>
wiatr o zmiennym kierunku, występujący w strefie podzwrotnikowej.

mop *rz. m.*

przyrząd do czyszczenia podłóg lub innych powierzchni, złożony z kija i przytwierdzonych do niego sznurków lub gąbeki.

morale *rz. n. blm ndm*

<ang. < franc. *moral*>
zasady moralne i postawa człowieka, wymagająca odporności psychicznej, odwagi, solidarności.

mormon *rz. m.*

<ang. *Mormon*, legendarny prorok żydowski z IV w.>

członek wspólnoty religijnej założonej przez J. Smitha w 1830 r. w Stanach Zjednoczonych, łączącej elementy chrześcijaństwa, judaizmu i islamu, przyjmującej za podstawę księgę Mormona.

mors *rz. m. blm*

<ang. *Morse* (*code*) < *S.F.B. Morse*, elektryk amer., zm. 1872>

alfabet, w którym litery są przedstawiane za pomocą kombinacji sygnałów długich i krótkich.

motel *rz. m.*

<ang. *skr. głosk* od *mo(tor) (ho)tel*>
hotel dla zmotoryzowanych *turystów, znajdujący się przy trasach przejazdowych.

motocross zob. **motokros****motokros** *rz. m.*

<ang. *motocross*>
wyścigi motocyklowe w trudnych warunkach terenowych.

mouse pad *rz. m.*

<ang. *mouse* + ang. *pad* < przyp. dniem. lub hol.>
podkładka pod myszkę *komputerową.

M/s, m/s, m.s. *skr. lit.*

<ang. *MS*, *skr. lit.* od *m(otor) s(hip)*>
symbol oznaczający statek motorowy.

mugol *rz. m.*

<ang. *muggle*, wyraz utworzony przez J.K. Rowling w cyklu współczesnych książek o Harrym Potterze>
człowiek niewierzący w magię.

mungo *rz. n. blm ndm*

<ang., poch. nieznanego>
1. włókno otrzymane przez szarpanie, 2. szmaty wełniane folowane.

muppet *rz. m.*

<ang. *the Muppets*, znak towarowy>
nazwa określonych kukiełek występujących w *filmach lub programach telewizyjnych.

musical *rz. m.*

sztuka lub *film, w których piosenki i tańce opowiadają jakąś historię.

music-hall *rz. m.*

<ang. *music hall*>
pomieszczenie, w którym odbywają się koncerty i rewie.

mustang *rz. m.*

<ang. < hiszp. *mestengo*>
dziki koń z prairii amerykańskich.

N

nansuk *rz. m. blm*

<ang. *nainsook* < hind. *nainsukh*>
cienka tkanina bawełniana, oryginalnie hinduska.

napalm *rz. m. blm*

<ang. *skr. głosk* od *na(phtanic) + palm(itic acid)*>
gęsta substancja palna, otrzymywana z paliw ciekłych i soli kwasów tłuszczowych, wykorzystywana w bombach i miotaczach ognia.

nappa *rz. ż. blm*

<ang. *nappa/napa* < *Napa*, miasto w Stanach Zjednoczonych>
miękką skórą jagnięcia lub kozłęcia wyprawiona w specjalny sposób.

mapping *rz. m.*

drzemka w pracy.

native speaker *rz. m.*

rodzimy użytkownik języka.

nelson *rz. m.*<ang. *Nelson*, nazwisko ang.>

chwyt w zapasach, polegający na wsunięciu ręki/rajk pod ramię/ramiona stojącego tyłem przeciwnika i chwycenie go za kark.

nerd *rz. m.*

<ang. nieznane XX-wieczne poch.>

osoba zafascynowana *komputerami, *Internetem.

net₁ *rz. m.*

dotknięcie siatki przez piłkę, np. w *tenisie, *ping-pongu.

net₂ zob. **Internet****network** *rz. m.*

sieć *komputerowa.

networking *rz. m. blm*

organizowanie przyjęć, na których można spotkać osoby użyteczne w prowadzeniu *biznesu.

New Age *rz. m. blm*

nowy kierunek zapoczątkowany z końcem XX w., charakteryzujący się alternatywnym stosunkiem do kultury Zachodu, pacyfizmem, sprawiedliwością, wolnością itp.

New Deal *rz. m. blm*<ang. *new deal*>

program reform społeczno-ekonomicznych zainicjowany przez prezydenta F.D. Roosevelta, polegający na uzdrowieniu gospodarki amerykańskiej po kryzysie z lat 1929–1930.

New Look / new look *rz. m. blm ndm*<ang. *new look*>

nowy wygląd osoby, organizacji itp.

news *rz. m.*

najnowsza wiadomość, zazwyczaj nadzwyczajna.

newsroom *rz. m.*

pomieszczenie w telewizji lub radiu, w którym przygotowuje się programy informacyjne.

niacyna *rz. ż. blm*<ang. *niacin*, skr. głosk. od *ni(cotinic) ac(id)* + ang. *-in* <łac. *-ina*>

kwas nikotynowy.

nick *rz. m.*<ang. *nickname*>

pseudonim przyjmowany przez użytkownika *Internetu, np. w czasie prowadzeniu *czatu.

night club *rz. m.*<ang. *nightclub*>

*klub czynny całą noc.

night-life *rz. n. blm*<ang. *nightlife*>

życie nocne.

nikol *rz. m.*<ang. *nicol (prism)* <*W. Nicol*, fizyk szk., zm. 1851 + ang. *prism* < późnołac. *prisma* <gr. *prisma prismatos*>

przyrząd optyczny stosowany jako analityzator i polaryzator światła.

nit *rz. m.*<ang. skr. głosk. od *n(atural) (un)it*>

jednostka informacji równa 1,443 *bita.

niuton *rz. m.*<ang. *newton* <*Sir Isaac Newton*, uczony ang., zm. 1727>jednostka siły równa sile, która masie 1 kg nadaje przyspieszenie 1m/s².**nokaut** *rz. m.*<ang. *knockout*>1. sytuacja w *boksie, kiedy zawodnik nie jest w stanie się podnieść przez 10 sekund po uderzeniu, co eliminuje go z walki, 2. całkowite zwycięstwo nad kimś (*blm*).**nokdaun** *rz. m.*<ang. *knock-down*>

cios w *boksie powalający przeciwnika.

no-man's-land *rz. ż. blm ndm*<ang. *no man's land*>

ziemia niczyja, czyli teren położony między przednimi pozycjami walczących z sobą wojsk.

non-iron *przym. ndm*

niewymagający prasowania.

nonkonformista *rz. m.*<ang. *nonconformist*>

1. osoba nieuznająca kompromisów, 2. protestanci angielscy, którzy nie należą do Kościoła anglikańskiego.

non profit *przym. ndm.*

<ang. *non-profit*>

organizacja, fundacja itp., które z założenia nie mają przynosić zysku.

non stop *przym. ndm.*

<ang. *non-stop/nonstop*>

bez przerwy.

noradrenalina *rz. ż. blm*

<ang. *noradrenalin*, skr. *głosk.* od *nor(mal)* + *adrenalin*>

hormon wytwarzany przez rdzeń nadnerczy i zakończenia nerwów, podwyższający ciśnienie krwi.

notebook *rz. m.*

mały przenośny *komputer osobisty.

notis *rz. m.*

<ang. *notice*>

pisemne powiadomienie o gotowości statku do przyjęcia ładunku lub do jego wylądowania, wręczane władzom portu.

nowofundland/ nowofundlandczyk *rz. m.*

<ang. *Newfoundland (dog)* < *Newfoundland*, wyspa u wschodnich wybrzeży Ameryki Północnej>

duży pies pochodzący z Nowej Fundlandii, o długiej, połyaskującej sierści, doskonale pływający.

nurse / nursa *rz. ż.*

<ang. *nurse*>

niańka albo pielęgniarka.

nylon *rz. m. blm*

<ang. wyraz wymyślony na wzór *cotton, rayon*>

1. elastyczne włókno syntetyczne, 2. pończochy z tego włókna (*lm*).

O

obdzektor *rz. m.*

<ang. *objector*>

człowiek odmawiający pełnienia służby wojskowej ze względu na swoje przekonania lub wyznawaną religię.

objector zob. **obdzektor**

off *przym. ndm*

niezależna działalność artystyczna.

offbeat *rz. m. blm*

*niebeatowa muzyka.

offline *przysł.*

<ang. *off-line/offline*>

praca programów *komputerowych w trakcie braku połączenia z siecią.

offset *rz. m. blm*

1. technika drukarska, polegająca na przenoszeniu tekstu lub rysunku z gumowego cylindra na papier, 2. rekompensata wydatków poniesionych przez kraj kupujący sprzęt lotniczy lub wojskowy w postaci zamówień dla rodzimego przemysłu.

offside zob. **ofsajd**

ofsajd *rz. m. blm*

<ang. *offside*>

w piłce nożnej: zatrzymanie gry na skutek przekroczenia przepisu polegającego na tym, że w chwili podania graczowi piłki nie było między nim a bramką przeciwnika przynajmniej dwóch graczy drużyny przeciwnej.

ogamiczny *przym.*

<ang. *ogham* < stirl. *ogam* < *Ogma*, nazwisko mitycznego wynalazcy>

celtyckie pismo alfabetyczne, używane od IV do VII w., składające się ze znaków (kółek i kresek) umieszczonych na linii sta-
nowiącej oś łączącą poszczególne znaki.

ok zob. **okay**

okay *wykrz.*

<ang. *OK/okay* < przyp. skr. *głosk.* od żartobliwego *orl/oll korrekct*>

w porządku, zgoda.

okej zob. **okay**

oldboj/oldboy *rz. m.*

<ang. *old boy*>

*sportowiec, który już zakończył karierę, ale czasem występuje w zawodach organizowanych dla osób w jego wieku.

on call *fraza*

kredyt bankowy udzielony pod warunkiem zwrotu na każde wezwanie.

one-step *rz. m. blm*

amerykański taniec, szybszy od *fokstota, popularny na początku XX w.

online *przysł.*

<ang. *on-line/online*>

praca programów *komputerowych przy podłączeniu do sieci.

op-art rz. m. *blm*<ang. *op art*, skr. *głosk.* od *op(tical) art*>

sztuka abstrakcyjna, sprawiająca wrażenie ruchu przez odpowiedni dobór wzorów i kolorów.

open przym. *ndm*

1. w odniesieniu do biletu oznacza jego realizację w dowolnym terminie, 2. w odniesieniu do zawodów oznacza, że udział mogą brać zawodowcy i amatorzy, 3. w odniesieniu do *sportów wagowych oznacza, że mogą z sobą walczyć zawodnicy różnej wagi.

operation research rz. m. *blm*<ang. *operational/operations research* < ang. *operational/operations* < łac. *operan* + ang. *research* < franc. *recherche*>

ustalanie optymalnych rozwiązań różnych problemów, np. ekonomicznych, wojskowych, za pomocą metod matematyczno-statystycznych.

opos rz. m.<ang. *opossum* < algonk. *āpassūm*>1. ssak wielkości kota żyjący w lasach Ameryki, 2. futro ze skóry tego zwierzęcia (*lm*).**orangutan** rz. m.<ang. *orang-utan/orangutan/orang-outang* < mal. *orang huan*>

duża małpa człekokształtna o bardzo długich kończynach przednich, żyjąca w lasach Sumatry i Borneo.

organizer rz. m.<ang. *personal organizer*>

notatnik służący do planowania czasu.

orlon rz. m. *blm*<ang. *Orlon*, wyr. wymyślony na wzór *nylon*>

włókno syntetyczne.

orwellizm rz. m. *blm*<ang. *Orwellian* < G. *Orwell*, pisarz ang., zm. 1950 + ang. *-ian* < franc. *-ien* < łac. *-ianus*>

zniekształcanie prawdy w celach propagandowych.

out zob. **aut****outdoor** rz. m. *blm ndm*

1. reklama umieszczona na zewnątrz, 2. integracyjna impreza na wolnym powietrzu zorganizowana przez firmę.

out of print fraza

wyczerpany nakład książki, czasopisma.

outplacement rz. m. *blm*

pomoc udzielana przez firmę zwalnianemu pracownikowi przy znalezieniu nowego miejsca pracy.

outsider zob. **autsajder****outsourcing** rz. m. *blm*

zatrudnianie pracowników na umowę zlecenie zamiast na etat.

overall zob. **owerol****overarm** zob. **ower****overboking** rz. m. *blm*

sprzedaż większej liczby biletów niż miejsc, np. w samolocie.

overlock zob. **owerlok****ower** rz. m. *blm*<ang. *overarm*>

styl pływacki polegający na pływaniu na boku z przenoszeniem ręki do przodu ponad wodą.

owerlok rz. m. *blm*

<ang. brak>

1. obrębienie brzegów tkanin, 2. maszyna wykonująca tę czynność (*lm*).**owerol** rz. m.<ang. *overall*>

1. kombinezon roboczy, 2. *dres *treningowy.

P

package deal rz. m. *blm*<ang. *package (deal)*>

umowa zawierająca rozmaite postanowienia.

paczula rz. ż.<ang. *patchouli* < tam. *pacçculi*>

1. krzew o silnym zapachu, uprawiany w południowej Azji, 2. perfumy otrzymane z liści tego krzewu.

pad rz. m.

<ang. < przyp. dniem. lub hol.>

podkładka, po której porusza się mysz *komputerowa.

paddock zob. **padok**

paddock *rz. m.*<ang. *paddock*>

1. ogrodzony wybieg dla koni, 2. ogrodzony plac przy torze wyścigowym, na którym znajdują się konie.

pager *rz. m.*<ang. <franc. <łac. *pagina* + ang. *-er*>

urządzenie elektroniczne służące do odbierania wiadomości tekstowych.

paint ball/ paintball *rz. m. blm*<ang. *paintball*>

gra polegająca na strzelaniu do siebie kulkami z farbą za pomocą specjalnych karabinków.

pak *rz. m. blm*<ang. *pack ice*>

gruba kra lodowa.

palmtop *rz. m.*

*komputer, który jest na tyle mały i lekki, że może się zmieścić w dłoni.

pamflet *rz. m.*

<ang. *pamphlet* < *Pamphilet*, imię bohatera XII-wiecznego łac. poematu miłosnego pt. *Pamphilus seu de Amore*>

utwór, na ogół anonimowy, ośmieszający i wyszydzający znaną osobę.

pampers *rz. m.*<ang. *Pampers*, znak towarowy>

1. pieluszka do jednorazowego użytku, 2. określenie jednego z młodych, dynamicznych specjalistów, zwłaszcza zatrudnionych w telewizji polskiej, po transformacji ustrojowej w latach 90. XX w.

panda *rz. ż.*

<ang. <nep.>

1. panda wielka < ang. *panda/giant panda*: duży czarno-biały ssak, podobny do niedźwiedzia, żyjący w lasach Chin, 2. panda mała < ang. *panda/red panda*: niewielkie himalajskie zwierzę o rudobrazowym futrze i długim ogonie, przypominające szopa pracza.

panel *rz. m.*

1. publiczna dyskusja prowadzona przez wyznaczonych specjalistów, 2. rodzaj deski pokrywającej ściany lub podłogi, 3. deska rozdzielcza w samochodzie, samolocie itp.

paper-back *rz. m.*<ang. *paperback book*>

tania książka w miękkiej oprawie.

paraferalia *rz. blp*<ang. *paraphernalia* < śrlac. < późnołac. *parapherna* < gr. *parapherna*>

drobne rzeczy należące do kogoś.

park and ride / P+R *fraza / skr. lit.*

system polegający na parkowaniu na obrzeżach miasta i korzystaniu z publicznych środków transportu.

parking *rz. m.*<ang. *parking (space)*>

wydzielone miejsce, przeznaczone do postoju pojazdów.

Parkinson₁ *rz. m. blm*

<ang. *Parkinsonism / Parkinson's disease* < *J. Parkinson*, lekarz ang., zm. 1824 + ang. *-ism* < franc. *-isme* < łac. *-ismus* < gr. *-ismos, isma* + ang. *disease*>

choroba Parkinsona: choroba układu nerwowego objawiająca się m.in. drżeniem kończyn.

Parkinson₂ *rz. m. blm*

<ang. *Parkinson's law* < *C.N. Parkinson*, pisarz ang., ur. 1909 + ang. *law*>

prawo Parkinsona: określenie automatycznego rozrastania się biur, instytucji itp.

parkować czas.<ang. *park*>

1. ustawiać pojazd w odpowiednim miejscu w celu pozostawienia go na jakiś czas, 2. o pojazdach: stać na postoju.

parr *rz. m. blm*

<ang. nieznanne XVIII-wieczne poch.>

roczny narybek łososi, rzadziej – innych ryb.

partner *rz. m.*

1. osoba towarzysząca komuś w czymś, 2. osoba lub firma, z którą się prowadzi wspólne interesy, 3. towarzysz życia.

party *rz. n. blm ndm*

przyjęcie towarzyskie.

party line *rz. ż. blm ndm*

komercyjna linia telefoniczna, która ma na celu dostarczanie rozrywki dzwoniącym.

Pascal / pascal *rz. m. blm*

<ang. *Pascal* < *B. Pascal*, uczonec franc., zm. 1662>

język programowania.

password *rz. m.*

hasło podawane przy *logowaniu się do *Internetu.

patchwork *rz. m.*

kawałki różnych tkanin zszyte z sobą i tworzące całość.

PC zob. **pecet****pecet** *rz. m.*

<ang. *PC*, skr. *głosk.* od *p(ersonal) c(omputer)*>
pojedynczy *komputer przeznaczony dla jednego użytkownika.

peeling *rz. m.*

zabieg polegający na złuszczeniu zrogowaciałego naskórka za pomocą specjalnych preparatów, 2. odpowiedni preparat do tego zabiegu.

peep show *rz. m. blm ndm*

*striptiz, który ogląda się przez niewielki otwór czy szybkę.

pemmikan *rz. m. blm*

<ang. *pemmican* < kri *pimecan*>
wysuszone mięso zmieszane z tłuszczem, będące pożywieniem Indian.

pens *rz. m.*

<ang. *penny*, *lm pence*>
1/100 funta angielskiego.

penthouse *rz. m.*

elegancki apartament znajdujący się na płaskim dachu wieżowca.

pentra *rz. ż.*

<ang. *pantry*>
pomieszczenie na statku, w którym trzyma się ugotowane produkty przed ich podaniem do mesy; może też być wykorzystywane jako spiżarnia.

peperment *rz. m.*

<ang. *peppermint*>
likier miętowy.

performance *rz. n. blm ndm*

rodzaj przedstawienia teatralnego stworzonego na żywo w obecności widzów.

performer *rz. m.*

uczestnik *performance.

peri *rz. n. blm ndm*

<ang. < pers. *pārī*>
w mitologii perskiej: dobra, czarodziejska istota, strzegąca ludzi przed wpływami złych duchów.

permaloj *rz. m.*

<ang. *permalloy*, skr. *głosk.* od *perm(eable)* + *alloy*>

stop żelaza i niklu, który może być łatwo namagnesowany i rozmagnesowany.

persymona *rz. ż.*

<ang. *persimmon* < zniekształcenie algonk. *persemmins*>

1. wiecznie zielone drzewo z jadalnymi czerwonymi lub pomarańczowymi owocami, rosnące w Chinach i Japonii, 2. owoc tego drzewa.

petrodolar *rz. m.*

<ang. *petrodollar*, skr. *głosk.* od *petro(leum)* + *dollar*>

waluta uzyskiwana ze sprzedaży ropy naftowej.

petting *rz. m. blm*

<ang., nieznanego pochodzenia>
erotyczne pieszczoty.

pianola *rz. ż.*

<ang., przyp. zdrobnienie od *piano*>
rodzaj mechanicznego pianina.

pickup zob. **pikap****pidgin** *rz. m. blm*

<ang. zniekształcenie wyr. *business*>
uproszczony język złożony z wyrazów i struktur pochodzących z różnych języków, używany na obszarach wielojęzycznych.

pidżak *rz. m.*

<ang. *pea-jacket* < przyp. hol. *pijacker* > ros.>
kurtka.

pidżama zob. **piżama****pie** *rz. ż.*

ciasto z nadzieniem mięsny, warzywnym lub owocowym.

piercing *rz. m. blm*

przekłuwanie skóry i zakładanie kolczyków.

pikap *rz. m.*<ang. *pick-up (truck)*>

półciężarowy samochód.

pikle *rz. blp*<ang. *pickle(s)*>

ogórki lub inne warzywa zamarynowane w occie z przyprawami.

piknik *rz. m.*<ang. *picnic* < franc. *pique-nique*>

zabawa towarzyska połączona z posiłkiem na wolnym powietrzu.

piksel *rz. m.*<ang. *pixel*, skr. *głosk.* od (*picture*)*pixe*(*ment*)>

najmniejszy element wyświetlanego obrazu na ekranie monitora *komputerowego.

PIN *rz. m.*<ang. *PIN (number)*, skr. *głosk.* od *p(ersonal) i(dentification) n(umber)*>

numer identyfikacyjny, konieczny do uruchomienia niektórych urządzeń lub uzyskania pewnych usług.

ping-pong *rz. m. blm*

<ang. wyr. dźwiękonaśladowczy>

*tenis stołowy.

pint *rz. m.*

jednostka objętości równa 0,57 l w Wielkiej Brytanii, a 0,47 l w Stanach Zjednoczonych.

pinup girl *rz. ż. ndm*<ang. *pin-up (girl)*, lm *pinup (girlsy)*>

zdjęcie popularnej aktorki, modelki itp., które mężczyźni wieszają na ścianie.

pirs *rz. m.*<ang. *pier*, lm *piers*>

pomost wchodzący w głąb basenu portowego, służący do cumowania statku, wyładunku towarów itp.

PIT *rz. m.*<ang. skr. *głosk.* od *p(ersonal) i(ncome) t(ax)*>

podatek od dochodów osobistych.

pitbul *rz. m.*<ang. *pit bull terrier*>

amerykańska odmiana psów rasy *bulterier, znanych z okrucieństwa.

piżama *rz. ż.*<ang. *pyjamas* < urdu *pāḷējāma* i pers. *pae*, *pay* + hind. *jāma*>

luźny ubiór do spania, składający się z bluzy i spodni.

plastik *rz. m.*<ang. *plastic* < franc. *plastique* lub łac. *plasticus*< gr. *plastikos*>

tworzywo sztuczne.

plastyk *rz. m.*<ang. *plactic* < franc. *plastique* lub łac. *plasticus*< gr. *plastikos*>

rodzaj materiału wybuchowego, będącego mieszaniną silnych materiałów wybuchowych z substancjami uplastyczniającymi i wiążącymi.

play *czas.*

*serwuj (zwrot używany w *tenisie i *krykiecie).

playback *rz. m.*

nagranie, które zastępuje prawdziwy śpiew lub recytację.

playboy *rz. m.*

bogaty mężczyzna, uwodzący kobiety i oddający się zabawom.

playlista *rz. ż.*<ang. *playlist*>

lista nagrań odtwarzanych przez daną radiostację.

play-off *rz. m. blm*

*sportowe rozgrywki przedfinałowe.

pled *rz. m.*<ang. *plaid* < gael. *plaid*>

rodzaj koca.

ploter *rz. m.*<ang. *plotter*>

urządzenie *komputerowe służące do sporządzenia wykresów, planów itp.

plum pudding *rz. m.*

*pudding sporządzony na słodko, zazwyczaj ze śliwkami.

pocket-book *rz. m.*<ang. *pocketbook*>

tania książka o małym formacie.

pogo *rz. n. blm ndm*

<ang. nieznane XX-wieczne poch.>

taniec *punków, charakteryzujący się chaotycznymi podskokami i objaniem się o siebie.

poinsecja *rz. ż.*

<ang. *poinciana* < *M. de Poinci*, XVII-wieczny gubernator w Indiach Zachodnich + ang. *-ana* < łac. *-anus*>

roślina o dużych liściach zabarwionych w górnej części łodygi, pochodząca z Ameryki Południowej i Meksyku.

pointer *rz. m.*

pies myśliwski z grupy wyzłów, charakteryzujący się zwisającymi uszami i gładką sierścią w białe, brązowe lub żółte łaty.

pokemon *rz. m.*

<ang. *pockemon*, skr. *głosk* od *pocke(t) mon(ster)*>

postać z japońskiej kreskówki o małych potworach obdarzonych szczególną mocą.

poker *rz. m. blm*

<ang. nieznanie XIX-wieczne poch.>
hazardowa gra w karty.

polaroid *rz. m.*

<ang. *Polaroid*, nazwa firmy amer.>

rodzaj aparatu fotograficznego, w którym otrzymuje się odbitkę w ciągu kilkunastu sekund od wykonania zdjęcia.

polo₁ *rz. n. blm ndm*

<ang. < tyb. *pholo*>

gra podobna do *hokeja, rozgrywana na koniach, w której dwie drużyny podbijają małą piłeczkę za pomocą drewnianych młotków.

polo₂ *rz. m. blm ndm*

<ang. *polo neck* < ang. *polo* < tyb. *pholo* + ang. *neck*>

wkładana przez głowę koszulka z kołnierzykiem i małym zapinanym pod szyją rozcięciem.

polutanty *rz. blp*

<ang. *pollutant*>

odpady zawierające szkodliwe substancje, które zanieczyszczają powietrze.

poncz *rz. m.*

<ang. *punch* <przyp. sanskr. *pañca*>

napój sporządzony z alkoholu, wody, soku owocowego, przypraw, zazwyczaj podawany na ciepło.

pony *rz. m. blm ndm*

<ang. < przyp. franc. *poulenet*, zdrobnienie od *poulain*>

mały koń.

pool₁ zob. **pul****pool₂** *rz. m. blm*

<ang. <franc. *poule*>

amerykańska odmiana bilardu.

pop *przym. ndm*

<ang. skr. od *popular*>

popularna (muzyka, sztuka).

pop-art. / popart *rz. m. blm*

<ang. *pop art* < *pop* skr. od *popular* + ang. *art*>

kierunek w sztuce współczesnej, wykorzystujący w pracach plastycznych przedmioty codziennego użytku, reklamy, sławne postaci itp.

popcorn *rz. m.*

kukurydza prażona.

pop-music / pop music *rz. ż. ndm.*

<ang. *pop music* < ang. skr. od *popular* + ang. *music*>

muzyka popularna zapoczątkowana w drugiej połowie XX w.

poppers *rz. m.*

<ang. *popper*, *lm poppers*>

członek angielskiego ruchu młodzieżowego powstałego na przełomie lat 70. i 80. XX w., skupiającego *fanów dyskotek.

pop-song *rz. m.*

<ang. *pop song* < ang. *pop* skr. od *popular* + ang. *song*>

popularna piosenka.

porter *rz. m. blm*

ciemne, mocne piwo, wywodzące się z Wielkiej Brytanii.

portlandzki *przym.*

<ang. *Portland cement* < *Portland*, nazwa półwyspu w Wielkiej Brytanii + ang. *cement*>

cement otrzymywany z kredy i gliny, kołorem przypominający kamienie znajdujące się na Półwyspie Portlandzkim.

poster *rz. m.*

1. plakat reklamowy o walorach artystycznych, 2. afisz zawierający treści o charakterze naukowym.

pot *rz. m. blm*

<ang. < meks. hiszp. *potiguaya*>

potoczna nazwa marihuany

power-play *rz. m. blm*<ang. *power play*>

nowa piosenka często odtwarzana w radiu celem jej wylansowania.

PR zob. **public relations****pre-paid** *przym. ndm*<ang. < ang. *pre-* < łac. *prae-* + ang. *paid*>

płatne z góry.

prerafaelityzm *rz. m. blm*<ang. *pre-Raphaelite* < ang. *pre-* < łac. *prae* + *Raphael*, malarz wł., zm. 1530 + ang. *-ite* < franc. *-ite* < łac. *-ita* < gr. *itēs*>

kierunek w sztuce anglosaskiej, powstały w połowie XIX w., nawiązujący do sztuki wczesnego włoskiego renesansu (przed Rafaelem).

pressing *rz. m. blm*

w *sportowych grach zespołowych: nieustanne przeszkadzanie przeciwnikowi w rozgrywce.

prezbiterianizm *rz. m. blm*<ang. *Presbyterianism* < łac. *presbyterium* + ang. *-ism* < franc. *-isme* < łac. *-ismus* < gr. *-ismos*, *-isma*>

odłam protestantyzmu, powstały w XVI w., rozpowszechniony w krajach anglosaskich, nieuznający episkopalnej organizacji Kościoła anglikańskiego.

printed in ... fraza

wyprodukowane w ...

prion *rz. m.*<ang. przestawienie od *pro(teinaceous)* *in(fectious)* (*particle*)>

białko/a o zmienionej budowie przestrzennej, które jest/są uważane za przyczynę różnych chorób, np. Creutzfeldta-Jakoba.

procesor *rz. m.*<ang. *processor*>

centralna część *komputera, sterująca pracą innych elementów.

product placement *rz. m. blm*

pokazanie produktu jakiejś firmy w *filmie lub programie telewizyjnym, co stanowi jego pośrednią reklamę.

profesjonalizm *rz. m. blm*<ang. *professionalism*>

zawodowstwo.

profesionals *rz. m.*<ang. *professional*, *lm professionals*>

zawodowiec.

progressive jazz *rz. m. blm*<ang. *progressive* < franc. *progressif* -ive lub śrlac. *progressivus* + ang. *jazz*, nieznanne XX-wieczne poch.>

1. rodzaj *jazzu, 2. *jazz uważany za współczesny w danym momencie.

project manager *rz. m.*<ang. *project* + ang. *manager* < wł. *maneggiare*, *maneggio* < łac. *manus* + ang. *-er*>

pracownik firmy odpowiedzialny za opracowanie i realizację rozwiązań ekonomicznych.

projector *rz. m.*

rzutnik.

promocja *rz. ż.*<ang. *promotion*>

1. reklamowanie towaru, usługi itp., 2. obniżenie ceny towaru lub usługi w celu pozyskania klientów.

proms *rz. m.*<ang. *prom*, *lm proms*, *skr.*: od *prom(enade concert)*>

koncert, którego się słucha, chodząc.

proof *rz. m. blm ndm*

anglosaska miara mocy alkoholu.

propeller *rz. m.*

1. śmigło samolotu, 2. śruba wprawiająca w ruch okręt, motorówkę itp.

prosperity *rz. ż. blm ndm*

okres pomyślności, zwłaszcza w odniesieniu do gospodarki państwa.

protest song *rz. m.*

pieśń wyrażająca niezgodę na otaczającą rzeczywistość.

provider *rz. m.*

firma oferująca odpłatny dostęp do usług *internetowych.

prozac *rz. m. blm*<ang. *Prozac*, nazwa firmy amer.>

lek stosowany przy leczeniu depresji.

psychotyki *rz. m.*<ang. *psychotic* < ang. *psycho-* < gr. *psukho* + ang. *-otic* < franc. *-otique* < gr. *-ōtikos*>

człowiek chory psychicznie.

pub *rz. m.*<ang. *skr.* od *pub(lic house)*>

*bar z napojami alkoholowymi i przekąskami.

publicity *rz. ż. blm ndm*<ang. < franc. *publicité*>

popularność osiągana głównie za pomocą środków masowego przekazu.

public relations *rz. blp ndm*

tworzenie jak najlepszego wizerunku osoby, firmy itp.

pudding *rz. m.*

angielska potrawa o konsystencji budyniu, podawana na słodko lub słono.

pul *rz. m.*<ang. *pool* < franc. *poule*>

krótkoterminowe powiadomienie kilku firm, dotyczące osiągnięcia określonego celu.

pulman *rz. m.*<ang. *Pullman* < *G.M. Pullman*, konstruktor amer., zm. 1897>

luksusowy *wagon pasażerski.

pulower *rz. m.*<ang. *pullover*>

*sweter wkładany przez głowę.

punching-bag *rz. m.*<ang. *punching bag* / *punchbag*>

wypchany worek służący do *treningu *bokserskiego.

punk *rz. m.*<ang., nieznanne XVII-wieczne poch.,? powiązane z wyr. *spunk*>

przedstawiciel młodzieżowej subkultury, powstałej w Wielkiej Brytanii w latach 70. i 80. XX w., cechującej się sprzeciwem wobec tradycyjnej obyczajowości poprzez szokujący sposób ubierania się i uczesania oraz uprawianie brutalnej muzyki *rockowej.

pure nonsense *rz. m.*

rodzaj dowcipu przeczącego zdrowemu rozsądkowi.

purnonsens zob. **pure nonsense****purytanizm** *rz. m. blm*<ang. *P/puritanism* < łac. *puritas*> + ang. *-ism* < franc. *isme* < łac. *-ismus* < gr. *-ismos*, *-isma*>

1. rygorystyczne przestrzeganie zasad moralnych, 2. ruch reformatorski w Kościele anglikańskim w XVI i XVII w., dążący do przywrócenia czystości doktrynalnej przez likwidację pozostałości katolicyzmu i nawołujący do surowego stylu życia.

puzzle *rz. blp*

<ang. nieznanne XVI-wieczne poch.>

1. układanka, w której pocięte kawałki należy ułożyć w obrazek, 2. trudny do rozwiązania problem.

pyreks *rz. m. blm*<ang. *Pyrex*, wyr. wymyślony>

gatunek twardego szkła, często stosowanego w piekarnikach.

Q

quiz *rz. m.*

<ang. nieznanne XIX-wieczne poch. amer.>

konkurs, w którym uczestnicy odpowiadają na pytania na ogół dotyczące określonej dziedziny.

R

radar *rz. m.*<ang. *skr.* *głosk.* od *ra(dio) d(election) a(nd) r(anging)*>

urządzenie służące do lokalizacji obiektów za pomocą fal radiowych.

radża *rz. m.*<ang. *raja* / *rajah* < hind. *rājāj* < sanskr. *rājan*>1. tytuł władców w Indiach (*ndm blm*),
2. osoba nosząca ten tytuł.**rafia** *rz. ż.*<ang. *raffia* < malgaskie>1. palma rosnąca na Madagaskarze, cechująca się długimi liśćmi, 2. włókno otrzymywane z liści tej palmy, służące do wyrobu koszy, kapeluszy itp. (*blm*).**rafting** *rz. m.*

spływ na pontonach.

raglan zob. **reglan****ragtime** *rz. m. blm*

rodzaj silnie zrytmizowanej *jazzowej muzyki, stworzonej przez muzyków amerykańskich z końcem XIX w.

raja *rz. ż.*<ang. *ray*>

ryba z rodziny płaszczkowatych o szerokim spłaszczonym ciele z kolcami, żyjąca w morzach Europy północnej i Morzu Śródziemnym.

raid *rz. m.*<ang. *raid*>

1. konkurencja *sportowa, polegająca na przebyciu ustalonej trasy w określonym czasie, 2. piesza wycieczka zakładająca przebycie ustalonej trasy w określonym czasie, 3. wypad oddziału zwiadowczego na terytorium wroga.

rajgrass *rz. m.*<ang. *ryegrass*, poch. nieznanę>

wieloletnia trawa rosnąca dziko lub uprawiana jako trawa pastewna.

rally *rz. n. blm ndm*<ang. < franc. *rallier*>

wyścigi samochodowe odbywane na drogach publicznych.

RAM *rz. m.*<ang. *skr. głosk.* od *r(andom) a(ccess) m(emory)*>

pamięć operacyjna *komputera.

R and B / R & B *skr. lit.*<ang. *skr. lit.* od *r(ythm) and b(lues)*

rytm i *blues.

R and D / R & D *skr. lit.*<ang. *skr. lit.* od *r(esearch) and d(velopment)*>

program rozwoju firmy oparty na badaniach rynku.

randomizacja *rz. ż. blm*<ang. *randomization*>

zdanie się na przypadek przy podejmowaniu decyzji.

ranger *rz. m.*

piechota konna w Stanach Zjednoczonych.

ranking *rz. m.*<ang. < stfranc. *ranc, renc*>

klasyfikacja według określonych kryteriów.

rap *rz. m. blm*

muzyka młodzieżowa oparta na regularnym rytmie, w której słowa nie są śpiewane, tylko deklamowane.

rapper *rz. m.*<ang. *rapper*>

osoba zajmująca się *rapem.

rating *rz. m. blm*

wartość przedsiębiorstwa, osoby, programu telewizyjnego itp., ustalana na podstawie określonych kryteriów.

raut *rz. m.*<ang. *rou*>

przyjęcie towarzyskie bez tańców.

rave *rz. m.*

całonocna młodzieżowa zabawa połączona z tańcami, często odbywająca się w opuszczonych pomieszczeniach.

ready *przym. ndm*

wyrażenie używane w grze w *tenisa na oznaczenie gotowości do rozpoczęcia rozgrywki.

ready-made *przym. ndm / rz. ż. blm ndm*

gotowa rzecz codziennego użytku, traktowana przez artystę jako całość lub część jego dzieła sztuki.

real *rz. m. blm*<ang. < stfranc. *real* < późnołac. *realis* < łac. *res*>

wyraz używany przez *internautów na określenie otaczającego ich rzeczywistego świata.

reality show *rz. m. blm ndm*<ang. < ang. *reality* < śrlac. *realitas* lub franc. *réalité* + ang. *show*>

program telewizyjny opierający się na podglądaniu jego uczestników, którzy wykonują codzienne czynności lub określone zadania.

recital *rz. m.*

występ solisty.

recycling zob. **recykling****recykling** *rz. m. blm*<ang. *recycling* < ang. *re-* < łac. *re-*, *red*+ ang. *cycling*>

odzyskiwanie nowych produktów (np. papieru, szkła) z odpadów.

reforming *rz. m. blm*

proces produkcji wysokooktanowych benzyn z ropy naftowej.

reggae rz. n. *blm ndm*

<ang. < Indie Zach.>

muzyka o spokojnym, regularnym rytmie, powstała w Indiach Zachodnich.

reglan rz. m.<ang. *raglan* < *Lord Raglan*, dowódca brytyjski, zm. 1855>

taki fason płaszcza, bluzki itp., w którym rękaw jest skrojony z częścią ramieniową, sięgającą aż do wycięcia szyi.

rekord rz. m.<ang. *record*>

1. najlepszy wynik w danej dziedzinie, 2. zapis informacji, np. w *komputerowej bazie danych.

rekorder rz. m.<ang. *recorder*>

urządzenie w samolocie, które automatycznie zapisuje informacje o locie i nie ulega zniszczeniu w czasie katastrofy.

relaks rz. m. *blm*<ang. *relax*>

odpoczynek.

relewantny *przym.*<ang. *relevant* < łac. *relevans*, imiesłów od *relevare*>

1. istotny, 2. dystynktywny (o cechach dźwięku).

REM rz. m.<ang. *skr. głosk.* od *r*(apid) *e*(ye) *m*(ovement)> najgłębsza faza snu.**rem** rz. m.<ang. *skr. głosk.* od *r*(oentgen) *e*(quivalent) *m*(an)>

jednostka dawki promieniowania jonizującego o działaniu równym jednemu rentgenowi.

remake rz. m.<ang. < ang. *re-* < łac. *re-, red-* + ang. *make*>

ponowna realizacja tego samego *filmu czy piosenki.

remastering rz. m. *blm*<ang. < ang. *re-* < łac. *re-, red-* + ang. *mastering*>

poprawianie jakości nagrań muzycznych za pomocą *komputera.

remix rz. m.<ang. < ang. *re-* < łac. *re-, red-* + ang. *mix, skr.* od *mixed*>

nowa aranżacja piosenki za pomocą *komputera.

rent-a- czas. *ndm*

wynająć...

repelenty rz. *blp*<ang. *repellent* < łac. *repellere*>

substancje działające odstraszaająco na szkodniki.

replay rz. m.<ang. < ang. *re-* < łac. *re-, red-* + ang. *play*>

powtórzenie nagranych fragmentu programu.

reporter rz. m.

dziennikarz zajmujący się zbieraniem i opisywaniem bieżących wydarzeń.

reprint rz. m.<ang. < ang. *re-* < łac. *re-, red-* + ang. *print*>

ponowne wydanie książki, czasopisma w niezmienionej formie.

rerecording rz. m. *blm*<ang. < ang. *re-* < łac. *re-, red-* + ang. *recording*>

przenoszenie nagrań dźwiękowych z jednej lub kilku taśm *filmowych, magnetofonowych itp. metodą elektryczną na inny *film, taśmę itp.

researcher rz. m.<ang. < franc. *recherche*>

osoba zbierająca informacje dla dziennikarza czy naukowca.

resetować czas.<ang. *reset* < ang. *re-* < łac. *re-, red-* + ang. *set*>

uruchomić ponownie system operacyjny *komputera.

return rz. m.

odbitcie piłki *serwisowej w *tenisie.

rewelersi rz. *blp*<ang. *reveller, lm revellers*>

męski kwartet wokalny, specjalizujący się w muzyce rozrywkowej.

rewerser zob. **rewersor****rewersor** rz. m.<ang. *reversor*>

urządzenie służące do zmiany kierunku działania jakiegoś mechanizmu.

rewolwer *rz. m.*

<ang. *revolver*>

rodzaj pistoletu z obrotowym magazynkiem na naboje.

rewolwingowy *przym.*

<ang. *revolving credit* < ang. *revolving* + ang. *credit* < franc. *crédit* < wł. *credito* lub łac. *creditum*>

kredyt automatycznie odnawialny po spłaceniu zadłużenia.

rezerford *rz. m.*

<ang. *rutherfordium* < *E. Rutherford*, fizyk nowozelandzki, zm. 1937 + ang. *-ium* < łac. *-ium* < gr. *-ion*>

jednostka aktywności ciała promieniotwórczego.

rezorcyna *rz. ż. blm*

<ang. *resorcin* / *resorcinol* <ang. *resin* + ang. *orcin* <współcz. łac. *orcina* <wł. *orcello*>

biała krystaliczna substancja służąca do wyrobu barwników oraz stosowana w lecznictwie jako środek odkażający.

rythm and blues zob. **R and B**

riff *rz. m.*

<ang. *skr.* od *riffle*>

w muzyce współczesnej: krótka, powtarzana fraza.

riquetsje *rz. blp*

<ang. *rickettsia* < *H.T. Ricketts*, patolog amer., zm. 1910 + ang. *-ia* < łac., gr.>

bakterie pasożytujące w organizmach owadów i ssaków, które wywołują u ludzi m.in. tyfus.

ring *rz. m.*

kwadratowe podwyższenie otoczone liniami, na którym odbywają się walki w *boksie, *kick-boxingu i *wrestlingu.

ripplemarki *rz. blp*

<ang. *ripple mark* < ang. *ripple*, poch. nieznanie + ang. *mark*>

regularne grzbieciki na piasku czy skale, powstałe pod wpływem działania wody lub wiatru.

RNA *skr. lit.*

<ang. *skr. lit.* od *r(ibo)n(ucleic) a(cid)*>

kwasy rybonukleinowe.

roadshow *rz. m. blm ndm*

objazdowa kampania reklamowa.

roadster *rz. m.*

nadwozie dwuosobowego samochodu *sportowego ze składanym dachem lub bez niego.

roaming *rz. m.*

łączność między różnymi sieciami komórkowymi i *komputerowymi w rozmaitych krajach.

rober *rz. m.*

<ang. *rubber*, nieznanie XVII-wieczne poch.>

faza rozgrywek w *brydżu czy *krykiecie, w której podsumowuje się zdobyte punkty.

robinson *rz. m.*

<ang. *Robinson* < *Robinson Crusoe*, bohater powieści D. Defoe (1719)>

człowiek pozostawiony sam sobie z dala od cywilizacji.

robinsonada₁ *rz. ż.*

<ang. *robinsonade* < *Robinson Crusoe*, bohater powieści D. Defoe (1719) + ang. *-ade* < franc. *-ade* < łac. *-ata*>

historia podobna do przygód Robinsona Crusoe.

robinsonada₂ *rz. ż.*

<ang. *robinsonade* < *J. Robinson*, bramkarz ang., zm. 1949 + ang. *-ada* < franc. *-ade* < łac. *-ata*>

rzucenie się bramkarza w bok po to, aby złapać lecaącą piłkę.

rock *rz. m. blm*

głośna muzyka rozrywkowa.

rock-and-roll *rz. m.*

<ang. *rock-and-roll* / *rock'n'roll*>

1. głośna muzyka rozrywkowa, 2. szybki taniec towarzyski, charakteryzujący się improwizowanymi ruchami, spopularyzowany w latach 50. XX w.

rockmen *rz. m.*

<ang. *rock man*>

wykonawca muzyki *rockowej.

rodajlendy *rz. blp*

<ang. *Rhode Island Red* < *Rhode Island*, stan w USA + ang. *red*>

amerykańska rasa kur, również rozpowszechniona w Europie; inaczej karmazyny.

rodeo rz. n. *blm ndm*

<ang. < hiszp. *rodear* < łac. *rotare*>

popisy *kowbojów we władaniu lassem i ujeżdżaniu dzikich koni lub w walce z bykami.

roller rz. m.

1. łyżworolka, 2. osoba jeżdżąca na łyżworolkach.

roller skating rz. m. *blm*

<ang. < ang. *roller* + ang. *skate* < hol. *schaats* < sfranc. *escace*>

jeżdżenie na łyżworolkach.

roll-on rz. m. *blm ndm*

dezodorant zakończony kulką.

rooming (in) rz. m. *blm*

przebywanie w szpitalu dziecka wraz z matką.

room service rz. ż. *blm*

dostarczanie posiłków, napojów itp. do pokoju na życzenie gościa hotelowego.

ro-ro rz. m. / n. *ndm*

<ang. *skr. głosk.* od *ro(II-on) ro(II-off)*>

statek zwany pojazdowncem.

roastbeef rz. m.

<ang. *roastbeef*>

1. mięso z tylnej części wołu, 2. pieczeń z tego mięsa.

rotarianin rz. m.

<ang. *Rotarian* < ang. *Rotary* < śl. *rotarius* + ang. *-an* < łac. *-(i)amus, -aeus*>

członek *Klubu Rotary (*Rotary Club*), którego celem jest pomoc najuboższym.

rower rz. m.

<ang. *Rover*, nazwa ang. firmy, produkującej pojazdy mechaniczne, założonej w 1877>

1. dwukołowy pojazd jednośladowy poruszany za pomocą pedałów, 2. rodzaj ćwiczenia gimnastycznego polegającego na pedałowaniu.

rugby rz. n. *blm ndm*

<ang. *r/Rugby (football)* < *Rugby School* w Anglii, gdzie po raz pierwszy odbyły się te zawody>

gra *sportowa dwóch drużyn, które podają lub kopią owalną piłkę.

rum rz. m.

<ang. ? *skr.* od *rumbullion /rumbustion*, niezna-
ne XVII-wieczne poch.>

wysokoprocentowy alkohol z trzciny cukrowej.

rumb rz. m.

<ang. *rhumb* < franc. *rumb* < przyp. hol. *ruim*>

1. jednostka kąta równa 1/32 kąta pełnego, stosowana w nawigacji, 2. kąt ostry zawarty między linią południka a jakimś kierunkiem, stosowany w geodezji.

rumfordzka (zupa) przym.

<ang. *Runford (soup)* < B. Thompson, hrabia *Runford*, działacz amer., zm. 1814>

odmiana zupy jarzynowej.

rumszyk rz. m.

<ang. *rump steak*> niem.>

mięso wołowe smażone lub duszone z dużą ilością cebuli.

run rz. m. *blm*

1. powszechne dążenie do zdobycia czegoś, 2. masowe wykupywanie czegoś, 3. wycofywanie pieniędzy i papierów wartościowych wywołane paniką giełdową.

runway rz. m.

pas *startowy na lotnisku.

rybonukleinowy zob. RNA

ryboza rz. m.

<ang. *ribose* < niem.>

cukier prosty wchodzący w skład wielu substancji.

ryft rz. m.

<ang. *rift*>

głęboki, długi, wąski rów tektoniczny, cechujący się dużą aktywnością sejsmiczną.

ryg rz. m.

<ang. *rig*>

urządzenie służące do wykonywania wierceń górniczych.

S

S *skr. lit.*

<ang. *skr. lit.* od *small*>

mały rozmiar, na ogół w odniesieniu do ubrania.

sale rz. m. / ż.

wyprzedaż.

sales director rz. m.

dyrektor odpowiedzialny w firmie za sprzedaż towarów, usług.

sales manager *rz. m.*

<ang. *sales* + ang. *manage* < wł. *maneggiare*, *maneggio* < łac. *manus* + ang. *-er*>

osoba odpowiedzialna w firmie za sprzedaż towarów, usług.

salmonella *rz. ż.*

<ang. < *D.E. Salmon*, weterynarz amer., zm. 1914 + współcz. łac. *-ella*>

odmiana bakterii pałeczkowatych żyjących w przewodzie pokarmowym ludzi i zwierząt.

sample *rz. ż. blm*

fragment utworu muzycznego wpleciony w większą całość.

sandwicz *rz. m.*

<ang. *sandwich* < *Lord Sandwich*, zm. 1792>

kanapka złożona z dwóch kawałków chleba czy bułki.

sanforyzacja *rz. ż. blm*

<ang. *sanforized* < *L. Chuet Sanford*, wynalazca amer., zm. 1968 + ang. *-ize* < franc. *-iser* < łac. *-izare* < gr. *-izo*>

proces wykańczania tkanin, który zmniejsza ich kurczliwość.

sarong *rz. m.*

<ang. < mal.>

1. rodzaj spódnicy upiętej z jednego kawałka kolorowej tkaniny, noszonej przez kobiety i mężczyzn na Malajach, 2. damska spódnica przypominająca malajską.

saseks *rz. m.*

<ang. *Sussex* < hrabstwo w Anglii>

rasa kur, charakteryzująca się białym upierzeniem i ciemnymi piórami na szyi, skrzydłach i ogonie oraz dużą nieśnością.

scat *rz. m. blm*

<ang. wyr. dźwiękonaśladowczy>

improvizowany śpiew *jazzowy, w którym głos upodabnia się do instrumentu muzycznego.

scouting *rz. m. blm*

<ang. *scouting*>

harcerstwo.

science fiction *rz. ż. blm ndm*

utwory literackie i *filmowe opierające się na fantastyce naukowej.

scoop *rz. m.*

interesująca wiadomość podana w jakiejś gazecie wcześniej niż w innych środkach masowego przekazu.

scotch *rz. m.*

<ang. *Scotch tape*>

przeźroczysta, samoprzylepna taśma.

scrabble *rz. blp*

<ang. < śrhol. *schrabbelen*>

gra polegająca na układaniu z liter krzyżujących się haseł.

scratching *rz. m.*

szczególny efekt dźwiękowy osiągany przez przesuwanie palcami grającej płyty gramofonowej.

script *rz. m.*

scenariusz *filmowy lub telewizyjny.

script girl *rz. ż. lm script girlsy*

<ang. *script-girl*>

sekretarka zatrudniona na planie *filmu.

scrub zob. **skrub****scull** zob. **skul****second-hand** *rz. m. blm*

używany towar wystawiony na sprzedaż.

security *rz. n. blm ndm*

1. ludzie zajmujący się ochroną budynków, imprez itp., 2. ochrona informacji, zwłaszcza przesyłanych w sposób elektroniczny.

sedan *rz. m.*

<ang. < łac. *sedere*>

kryte nadwozie samochodowe o dwóch stałych siedzeniach.

sejf *rz. m.*

<ang. *safe*>

wytrzymała skrzynka lub szafa, zazwyczaj zamykana na szyfr, służąca do przechowywania drogocennych rzeczy.

sejner *rz. m.*

<ang. *seiner*>

statek służący do połowu ryb morskich.

seks *rz. m. blm*

<ang. *sex*>

1. współzycie płciowe, 2. atrakcyjność pod względem płciowym.

seksapil rz. m. *blm*

<ang. *sex-appeal*>

atrakcyjność płciowa.

seksbiznes rz. m.

<ang. *sex business*>

czerepanie zysku z usług *seksualnych.

seksi zob. *sexy*

seksparty rz. n. *blm ndm*

<ang. *sex party*>

przyjęcie, w czasie którego odbywa się stosunki płciowe.

self-made man rz. m.

człowiek, który wszystkie osiągnięcia zawdzięcza sobie.

self-service rz. ż. *blm*

samoobsługa.

selskiny rz. *blp*

<ang. *sealskin*>

1. skóry futerkowe z pewnych gatunków fok lub niedźwiedzi morskich, 2. futro z tych skór.

sequel rz. m.

*film kontynuujący historię znaną z wcześniejszego *filmu.

serial rz. m.

<ang. < ang. *series* < łac. *serere* + ang. *-al* < franc. *-el* lub łac. *-alis*>

*film telewizyjny złożony z kilku lub wielu odcinków.

serw rz. m.

<ang. *serve*>

w siatkówce, *tenisie, *ping-pongu i in.: rozpoczęcie gry lub jej fragmentu przez podanie piłki na stronę przeciwnika.

serwer rz. m.

specjalny, rozbudowany *komputer lub program świadczący usługi innym mniej wydajnym *komputerom lub programom.

serwis zob. *serw*

<ang. *service*>

set rz. m.

część rozgrywki w *tenisie, siatkówce i in.

setbol rz. m.

<ang. *set ball*>

piłka, która decyduje o wygraniu *seta.

seter rz. m.

<ang. *setter*>

długowłosy pies myśliwski wywodzący się od wyżłów angielskich.

sex appeal zob. *seksapil*

sex-shop / sex shop rz. m.

sklep z czasopismami i *filmami porno-graficznymi oraz akcesoriami mającymi urozmaicić życie seksualne.

sexy *przym. ndm*

seksowna/y.

shake rz. m.

*koktajl mleczny z owocami, czekoladą itp.

shaker rz. m.

naczynie do przyrządzania *koktajli.

shampooon zob. *szampon*

shamrock rz. m.

<ang. < irl. *seamróg*>

trójlistna koniczyna stanowiąca symbol Irlandii.

shareware rz. m. *blm*

program *komputerowy do bezpłatnego użytku.

sherry rz. n. *blm ndm*

<ang. < hiszp. *Vino de Xeres*, teraz *Jerez de la Frontera*>

mocne, białe wino hiszpańskie wytrawne lub półwytrawne.

shimmy rz. n. *blm ndm*

<ang. nieznane XX-wieczne poch.>

taniec amer., podobny do *fokstrota, popularny w latach 20. XX w.

shire rz. n. *blm ndm*

hrabstwo.

shirting zob. *szerting*

shit *wykrz.*

wykrzyknik o pejoratywnym znaczeniu.

shocking rz. m.

<ang. < franc. *choc*, *choquer*, nieznane poch. + ang. *-ing*>

rzecz zaskakująca.

shop rz. m.

sklep.

shortdrink rz. m.

<ang. *short drink*>

napój alkoholowy podawany w małym kieliszku.

shorthorn zob. **szorthorny**

short story rz. ż. ndm blm

nowela.

show rz. m. blm ndm

1. widowisko artystyczno-rewiowe, 2. pokaz.

show-biznes rz. m.

<ang. *show business*>

przemysł związany z działalnością rozrywkową.

show-business zob. **show-biznes**

showman rz. m.

1. człowiek związany z *show-biznesem, 2. człowiek tak działający, aby zwrócić na siebie uwagę.

siding rz. m.

plastikowe *panele, którymi przykrywa się zewnętrzne ściany budynku.

sill rz. m.

żyła skał magmowych usytuowana między dwiema warstwami skalnymi.

singel rz. m.

<ang. *single*>

1. płyta z nagraniem jednego utworu na każdej stronie, 2. w *tenisie, *badmintonie: rozgrywka między dwoma graczami, 3. jedyna karta w danym kolorze otrzymana przy rozdaniu, 4. osoba stanu wolnego.

singleton rz. m.

jedyna karta w danym kolorze otrzymana przy rozdaniu.

sir rz. m. blm ndm

1. angielski tytuł szlachecki występujący przed imieniem, 2. angielsi zwrot grzecznościowy lub sposób zwracania się do mężczyzny.

sisal zob. **sisal**

sitcom rz. m.

<ang. *skr. głosk. od sit(uation) com(edy)*>

televizyjny *serial komediowy bez większych wartości artystycznych.

sit-in rz. m. blm ndm

protest polegający na nieopuszczeniu miejsca pracy.

sisal rz. m. blm

<ang. *sisal* < *Sisal*, port w Meksyku>

1. rodzaj agawy występującej w Meksyku, 2. włókno otrzymywane z liści tej rośliny używane do wyrobu lin, worków itp.

skajlajt rz. m.

<ang. *skylight*>

1. okno w dachu samolotu, 2. małe okienko w pokładzie statku dające światło z góry.

skalp rz. m.

<ang. *scalp*>

skóra z włosami zdarta z głowy pokonanego wroga.

skaner rz. m.

<ang. *scanner*>

urządzenie służące do przekształcania obrazu na postać cyfrową.

skateboard rz. m.

<ang. < ang. *skate* < ang. *scates* < hol. *schaats* < stnorm. *escace* < stfranc. *eschasse* + ang. *board*> deskorolka.

skateboarding rz. m. blm

<ang. < ang. *skate* < ang. *scates* < hol. *schaats* < stnorm. *escace* < stfranc. *eschasse* + ang. *boarding*>

jazda na deskorolce.

skatepark rz. m.

<ang. < ang. *skate* < ang. *scates* < hol. *schaats* < stnorm. *escace* < stfranc. *eschasse* + ang. *park*>

park, w którym znajdują się specjalne podjazdy do jazdy na deskorolkach.

skating rz. m. blm

<ang. *skate* < ang. *scates* < hol. *schaats* < stnorm. *escace* < stfranc. *eschasse* + ang. *-ing*> jazda na łyżwach lub wrotkach.

skaut rz. m.

<ang. *scout*>

harcerz.

skecz rz. m.

<ang. *sketch* < hol. *schets* lub niem. *Skizze* < wł. *schizzo* < gr. *skhēdios*>

krótki, dowcipny utwór sceniczny.

skeet zob. **skit**

skejt rz. m.

<ang. *skate*, skr. od *skate*(*boarder*)>
chłopak jeżdżący na deskorolce w luźnym ubraniu, słuchający *hip-hopu.

skeleton rz. m.

<ang. <łac. < gr. rodz. nij. *skeletos*>
niskie, jednoosobowe sanki wyścigowe, na których zawodnik leży na brzuchu.

skibob rz. m.

<ang. *ski-bob* <ang. *ski* < norw. < stskand. *skith* + ang. *bob*>
rodzaj *roweru z nartami zamiast kół.

ski-pass rz. m.

<ang. *ski* < norw. < stskand. *skith* + ang. *pass*>
bilet zezwalający na korzystanie z określonych wyciągów narciarskich w ustalonym czasie.

skif rz. m.

<ang. *skiff* < franc. *esquit* < wł. *schifo*>
mała jednoosobowa łódź wyścigowa.

skiflowy przym.

<ang. *skiffle* (*band*) < ang. *skiffle*, przyp. wyr. dźwiękonaśladowczy>

mały zespół *jazzowy, wykonujący utwory o charakterze plebejskim, posługujący się *banjo, organkami ustnymi itp., popularny w latach 50. XX w.

skimming rz. m. *blm*

nielegalne kopiowanie cudzej karty kredytowej w celu uzyskania dostępu do konta bankowego.

skin zob. **skinhead**

skinhead rz. m.

łyсы lub krótko ostrzyżony członek subkultury młodzieżowej, głoszący hasła nacjonalistyczne i stosujący przemoc.

skipping rz. m. *blm*

podskakiwanie.

ski-stoper rz. m.

<ang. *ski-stopper* < ang. *ski* < norw. < stskand. *skith* + ang. *stopper*>

urządzenie uniemożliwiające całkowite oderwanie się narty od buta narciarskiego.

skit rz. m. *blm*

<ang. *skeet* < stskand. *skjóta*>
konkurencja *sportowa polegająca na

strzelaniu do małych obiektów rzuconych w powietrze.

skłot zob. **squat**

skrub rz. m. *blm*

<ang. *scrub*>
*busz australijski składający się głównie z *eukaliptusów i akacji.

skul rz. m.

<ang. *scull*>
mała jednoosobowa łódź półwyścigowa.

skuner zob. **szkuner**

skunks rz. m.

<ang. *skunk*, *lm skunks* < algonk.>
1. mały, czarno-biały ssak żyjący w Ameryce Północnej, który wydziela silny zapach, gdy jest atakowany, 2. futro z tych zwierząt (*lm*).

skuter rz. m.

<ang. *scooter*, poch. nieznanne>
rodzaj motocykla z małymi kołami i obudowanymi mechanizmami.

skwater rz. m.

<ang. *squatter*, *lm squatters*>
osoba zajmująca dom czy mieszkanie w sposób nielegalny.

skwer rz. m.

<ang. *square*>
plac z niewielkim obszarem zieleni.

skye terrier rz. m.

<ang. *Skye terrier* < *Skye*, wyspa na Hebrydach + ang. *terrier*>
mały pies o długiej i szorstkiej, srebrzystej lub kremowej sierści.

skylight zob. **skajlat**

slajd rz. m.

<ang. *slide*>
przeźrocze.

slang rz. m.

<ang. nieznanne XVIII-wieczne poch.>
język potoczny używany przez określoną grupę społeczną.

slapstick rz. m.

<ang. *slap* < dniem. *slapp* + ang. *stick*>
wesoła, prymitywna farsa, popularna głównie w kinie niemym.

sleeping zob. **slipping**

slip *rz. m.*

1. pochylnia do spuszczenia na wodę i wyciągania z niej małych statków, 2. pochylnia na rufie statków, po której wciąga się złowione wieloryby.

slipping *rz. m.*

<ang. sleeping car / carriage>

*wagon sypialny.

slipy *rz. blp*

<ang. slip>

1. męskie spodnie kąpielowe, 2. męska bielizna, 3. krótkie majtki.

slogan *rz. m.*

<ang. < gael. *sluaghghairm*>

1. hasło propagandowe, 2. banał.

sloty *rz. blp*

<ang. slot>

skrzydełka umieszczone na przednich krawędziach skrzydeł samolotu w celu zwiększenia jego nośności.

slow food *rz. m./n.*

powolne jedzenie starannie przygotowanych posiłków.

slump *rz. m.*

<ang. XVII-wieczny wyr. dźwiękonaśladowczy>

recesja.

slums *rz. m.*

<ang. *slum*, *lm slums*, XIX-wieczny wyr.>

rudera.

slup *rz. m.*

<ang. *sloop* < hol. *sloop(e)*>

jednomasztowy statek żaglowy o skośnym ożaglowaniu złożonym z grotu i foka.

small talk *rz. m. blm ndm*

rozmowa towarzyska o mało ważnych sprawach.

smecz *rz. m.*

<ang. *smash*, XVIII-wieczny wyr. dźwiękonaśladowczy>

w *tenisie i *badmintonie: ścięcie piłki, lotki z góry.

smog *rz. m. blm*

<ang. *skr.* od *smo(ke)* + *(fo)g*>

gęsta mgła zmieszana z dymem i spalinami.

smoking *rz. m.*

<ang. *smoking jacket*>

wieczorowy strój męski złożony z marynarki z jedwabnymi klapami, kamizelki i spodni z jedwabną wypustką wzdłuż szwów.

smolt *rz. m.*

młody łosoś rozpoczynający po raz pierwszy wędrówkę do morza.

SMS *rz. m.*

<ang. *skr. lit.* od *s(hort) m(essage) s(ervice)*>

krótka wiadomość tekstowa przesyłana do telefonu komórkowego.

snack-bar *rz. m.*

<ang. *snack bar*>

*bar *serwujący przekąski.

snajper *rz. m.*

<ang. *sniper*>

strzelec wyborowy.

snoob *rz. m.*

<ang. nieznane XVIII-wieczne poch.>

1. człowiek bezkrytycznie naśladowujący sposób bycia, poglądy itp. ludzi należących do grupy, która mu imponuje, 2. osoba uważająca się za lepszą od innych.

snooker *rz. m. blm*

<ang. nieznane XIX-wieczne poch.>

odmiana bilardu.

snowboard *rz. m.*

szeroka deska służąca do zjeżdżania po śniegu.

snowboard/ing *rz. m. blm*

jazda na *snowboardzie.

soap opera *rz. ż.*

<ang. < ang. *soap* + ang. *opera* < wł. < łac.>

*serial telewizyjny opowiadający dzieje pewnej grupy osób, pozbawiony wartości artystycznych.

soccer *rz. m. blm*

<ang. *skr. głosk* od *(as)soc(iation football)* + ang. *-er*>

piłka nożna.

soft core *rz. ż. blm*

<ang. *soft-core*>

zawołowana pornografia.

soft drink *rz. m.*

napój bezalkoholowy.

soft porno rz. n. *blm ndm*

<ang. *soft porn(o)* < ang. *soft* + ang. *porn(o)*,
skr. od *pornography* < gr. *pornographos*>

*film lub czasopismo pornograficzne ce-
chujące się pewną delikatnością.

software rz. m. *blm*

oprogramowanie *komputerowe.

sonar rz. m.

<ang. skr. *głosk. od s(ound) na(vigation) (and)*
r(anging)>

urządzenie do ustalania położenia obiektów
znajdujących się pod wodą za pomocą
wysyłanych, a następnie odbieranych fal
dźwiękowych.

song rz. m.

1. piosenka kabaretowa lub uliczna po-
dejmująca aktualną problematykę, 2.
W muzyce *jazzowej: temat zapożyczony
z muzyki rozrywkowej.

sorry wykrz.

przepraszam.

sorter rz. m.

maszyna służąca do segregowania czegoś.

SOS skr. lit.

<ang. skr. lit. od *s(ave) o(ur) s(ouls)*>
międzynarodowy sygnał służący do we-
zwania pomocy w przypadku zagrożenia,
szczególnie na morzu.

soul rz. m. *blm/ przym. ndm*

styl w muzyce rozrywkowej mający ko-
rzenie w murzyńskiej muzyce religijnej.

soundtrack rz. m.

muzyka stanowiąca ścieżkę dźwiękową
*filmu.

spam rz. m.

<ang. *Spam* < firma amer. sprzedająca mięso w
konserwach>

*e-mail wysłany do adresata wbrew jego
woli, zawierający niepotrzebne materiały,
reklamy.

spamming rz. m. *blm*

<ang. *Spam* < firma amer. sprzedająca mięso
w konserwach + ang. *-ing.*>

rozsyłanie *spamów do wielu właścicieli
kont *internetowych.

spaniel zob. **cocker-spaniel**

spardek rz. m.

<ang. *spar-deck*>

górnny, lekki pokład statku.

sparing rz. m.

<ang. *sparring*>

rozgrywka *sportowa o charakterze szko-
leniowym.

sparing partner rz. m.

<ang. *sparring partner*>

*sportowiec (głównie *bokser) grający
w celach szkoleniowych.

sparring zob. **sparing**

speaker zob. **spiker**

speech zob. **spicz**

speed rz. m.

popularna nazwa amfetaminy.

speedball rz. m. *blm*

silny narkotyk złożony z heroiny i koka-
iny.

spicz rz. m.

<ang. *speech*>

mowa.

spiker rz. m.

<ang. *speaker*>

osoba, która nie przygotowuje samodzielnie,
tylko zapowiada lub prowadzi pro-
gramy telewizyjne albo radiowe.

spin rz. m.

w mechanice kwantowej: właściwy dla
danej mikrocząstki moment pędu.

spinaker rz. m.

<ang. *spinnaker* < udziwniona forma *Sphinx*,
nazwa *jachtu>

trójkątny, wypukły żagiel na statkach
*sportowych.

spinning rz. m.

1. wędka z żyłką nawijaną na kołowrotek,
2. łowienie ryb za pomocą takiej wędki.

spirituals rz. *blp ndm*

<ang. *spiritual, lm spirituals*>

pieśni religijne amerykańskich Murzy-
nów, które wywarły wpływ na powstanie
*jazzu.

spleen zob. **splin**

steeplechase *rz. m. blm*

konny lub pieszy bieg z przeszkodami.

stek *rz. m.*

<ang. *steak*>

kotlet wołowy, wieprzowy lub cielęcy.

sten *rz. m.*

<ang. *Sten gun*>

brytyjski pistolet maszynowy.

stepować *czas.*

<ang. *step*>

uderzać rytmicznie podkutymi obcasami i czubkami butów w trakcie tańca.

sterling zob. **szterling****stetson** *rz. m.*

<ang. < *J.B. Stetson*, amer. producent kapeluszy, zm. 1906>

kapelusz filcowy, charakteryzujący się szerokim rondem i głębokim denkiem.

steward *rz. m.*

mężczyzna obsługujący pasażerów na statku lub w samolocie.

stewardesa *rz. ż.*

<ang. *stewardess*>

kobieta obsługująca pasażerów na statku lub w samolocie.

stomp *rz. m.*

<ang. < amer. wariant ang. *stamp*>

w *jazzie tradycyjnym: utwór grany w szybkim tempie.

stop *czas.*

1. czasownik rozkazujący zatrzymanie się lub przerwanie wykonywania jakiejś czynności, 2. czerwone światło, które się zapala automatycznie z tyłu samochodu podczas hamowania.

stoper *rz. m.*

<ang. *stopper*>

w piłce nożnej: środkowy pomocnik pełniący rolę dodatkowego obrońcy.

stopping *rz. m.*

<ang. *stopping*>

1. w piłce nożnej: zatrzymanie nogą leżącej piłki, 2. w *boksie: zatrzymanie ataku przeciwnika ciosem.

stout *rz. m.*

mocne, ciemne piwo angielskie.

strajk *rz. m.*

<ang. *strike*>

przerwa w pracy, będąca protestem przeciwko określonym warunkom pracy czy płacy.

streaking *rz. m. blm*

bieganie nago w celu zaszokowania otoczenia.

streamer *rz. m.*

urządzenie *komputerowe kopiujące ogromną ilość danych.

streetball *rz. m. blm*

odmiana koszykówki, w której biorą udział czteroosobowe drużyny rzucające piłkę do jednego kosza.

streetworker *rz. m.*

wolontariusz zajmujący się resocjalizacją ludzi z marginesu społecznego.

stres/stress *rz. m.*

<ang. *stress*>

napięcie psychiczne, będące reakcją na działanie negatywnych bodźców fizycznych lub psychicznych.

stretch *rz. m. blm*

1. elastyczne włókno dodawane do tkanin, 2. materiał zawierający to włókno.

stretching *rz. m. blm*

ćwiczenia fizyczne wykonywane jako rozgrzewka w celu rozciągnięcia mięśni.

stringi *rz. blp*

<ang. *string*>

majtki mające z tyłu jedynie wąski pasek.

strip-tease zob. **striptiz****striptiz** *rz. m.*

<ang. *striptease*>

występ polegający na stopniowym rozbieraniu się do naga.

striptizerka *rz. ż.*

<ang. *stripteaser*>

osoba wykonująca *striptiz.

strit *rz. m.*

<ang. *straight*>

w *pokerze: sekwens w różnych kolorach.

strok *rz. m.*

<ang. *stroke*>

wioślarz, który siedzi za sternikiem i nadaje tempo innym członkom osady.

split *rz. m.*

<ang. *spleen*>
chandra.

split *rz. m.*

<ang. < śrhol. *splitten*>
podział jednej akcji firmy na kilka mniejszych.

spoiler *rz. m.*

1. element skrzydła samolotu, który jest podnoszony w celu wyhamowania prędkości, 2. element nadwozia samochodu wyścigowego, który zwiększa jego przyczepność przy dużej prędkości.

sponsor *rz. m.*

<ang. < łac. *sponsio* + ang. *-or* < łac. *-or, -ator*>

osoba lub instytucja finansująca jakieś przedsięwzięcie zazwyczaj w zamian za możliwość reklamowania się.

sponsoring *rz. m. blm*

<ang. < łac. *sponsio* + ang. *-ing*>
finansowanie jakiegoś przedsięwzięcia zazwyczaj w zamian za reklamowanie się.

sport *rz. m.*

ćwiczenia i gry służące podnoszeniu sprawności fizycznej, często połączone z rywalizacją.

sportsmen *rz. m.*

<ang. *sportsman*>
*sportowiec.

spot *rz. m.*

krótka reklama nadawana w radiu lub telewizji.

spotlight *rz. m.*

1. reflektor rzucający wąski strumień światła, 2. wąski strumień światła.

spray *rz. m.*

1. rozpylany płyn, który znajduje się w pojemniku pod ciśnieniem, 2. pojemnik zawierający taki płyn.

sprint *rz. m.*

<ang. < stskand. *sprinta*>
szybki bieg na krótkim dystansie.

sprinter *rz. m.*

<ang. < stskand. *sprinta* + ang. *-er*>
krótkodystansowiec.

spurt *rz. m. blm*

<ang. nieznanie XVI-wieczne poch.>
w *sporcie: nagłe przyspieszenie.

squash *rz. m. blm*

gra *sportowa polegająca na odbijaniu raketami piłeczki od ścian.

squat *rz. m.*

opuszczone mieszkanie lub dom, nielegalnie zasiedlone przez lokatorów.

squatter(s) *rz. m.*

<ang. *squatter, lm squatters*>
osoba zasiedlająca w sposób nielegalny opuszczone mieszkanie lub dom.

squaw *rz. ż. blm ndm*

<ang. < *narragansett squaws*>
indiańskie określenie kobiety lub żony.

S/s *skr. lit.*

<ang. *Ss, skr. lit.* od *s(team) s(hip)*>
statek parowy.

staff *rz. m. blm*

personel zatrudniony w danej instytucji.

stand *rz. m.*

1. trybuna dla obserwatorów wyścigów konnych, 2. stoisko, na którym są wyłożone eksponaty wystawowe, 3. stanowisko dla strzelca w zawodach strzeleckich.

standard *rz. m.*

norma.

stand-by *rz. m. blm ndm/ przym. ndm*

<ang. *standby/stand by*>
określenie stanu, kiedy jakieś urządzenie nie działa, ale może być w każdej chwili uruchomione.

standing *rz. m. blm*

1. wysoka jakość rzeczy, 2. dobra reputacja ludzi.

start *rz. m.*

1. rozpoczęcie biegu, wyścigu itp., 2. miejsce rozpoczęcia biegu, wyścigu itp., 3. rozpoczęcie lotu samolotu, rakiety, 4. rozpoczęcie działalności.

starter *rz. m.*

1. sędzia dający znak zawodnikom do rozpoczęcia biegu, wyścigu itp., 2. urządzenie uruchamiające silnik.

steak zob. **stek**

szakla zob. **szekla**

szampon rz. m.

<ang. *shampoo* < hindi *chhāmpo*>
płyn do mycia włosów.

szanta rz. ż.

<ang. *chanty/shanty* < przyp. franc. *chanter*>
1. piosenka śpiewana przez żeglarzy, 2.
piosenka o tematyce żeglarskiej.

szantung rz. m. *blm*

<ang. *shantung* < *Shantung*, miasto w Chinach>
mocna tkanina z przędzy jedwabnej.

szekla rz. ż.

<ang. *shackle*>
klamra używana do łączenia lin i łańcuchów z sobą oraz z innymi częściami osprzętu.

szelf rz. m.

<ang. *shelf*>
płytką część morza lub oceanu położona przy brzegu.

szeraardyzacja rz. ż. *blm*

<ang. *sherardize* < *Sherard Cowper-Coles*, wynalazca ang., zm. 1936 + ang. *-ize* < franc. *-iser* < późnołac. *-izare* < gr. *-izō*>
obróbka cieplno-chemiczna, polegająca na wytwarzaniu na powierzchni wyrobów stalowych warstwy stopu żelaza z cynkiem.

szerting rz. m. *blm*

<ang. *shirting*>
cienka tkanina bawełniana z połyskiem.

szeryf₁ rz. m.

<ang. *sherif*>
1. w Stanach Zjednoczonych: urzędnik odpowiedzialny za porządek publiczny, 2. w średniowiecznej Anglii: urzędnik królewski w hrabstwie, 3. współcześnie w Anglii: tytuł honorowy nadawany przez króla (*blm*).

szeryf₂ rz. m.

<ang. *sherif* < przyp. hol. *schreef*>
krótka kreska, nadająca znakowi graficznemu bardziej ozdobny charakter.

szetland rz. m.

<ang. *Shetland wool/shetland* < *Shetland*, wyspy bryt.>

1. wełna z owiec hodowanych na Wy-

spach Szetlandzkich (*blm*), 2. tkanina z tej wełny (*blm*), 3. *sweter z tej tkaniny.

szewiot rz. m.

<ang. *C/cheviot* < *Cheviot Hills*, wzgórze na granicy Anglii i Szkocji>

1. rasa owiec hodowanych na wzgórzach Cheviot, 2. tkanina wyprodukowana z wełny tych owiec (*blm*).

szkuner rz. m.

<ang. *schooner*, nieznanne XVIII-wieczne poch.>
statek żaglowy, mający od dwóch do siedmiu masztów z ożaglowaniem skośnym.

szkwał rz. m.

<ang. *squall* < przyp. ang. *squeal*>
nagły, silny i krótkotrwały wiatr morski.

szłem rz. m.

<ang. *slam* < przyp. arch. *slampan*> niem.>
w grze w *brydża: wzięcie trzynastu lew.

szoking zob. **shocking**

szorthorny rz. *blp*

<ang. *shorthorn*>
angielska rasa bydła cechująca się krótkimi rogami.

szorty rz. *blp*

<ang. *shorts*>
krótkie spodnie sięgające do kolan lub powyżej.

szrapnel rz. m.

<ang. *shrapnel* < *H. Shrapnel*, generał bryt., zm. 1842>

pocisk artyleryjski, który dzięki zapalnikowi czasowemu może się rozpryskiwać w każdym momencie swego lotu.

szterling rz. m.

<ang. *sterling*>
jednostka angielskiego systemu monetarnego.

szybolet rz. m.

<ang. *shibboleth*>
znak rozpoznawczy danej grupy osób.

szyling rz. m.

<ang. *shilling*>
dawna moneta angielska wartości 1/20 funta *szterlinga.

stront rz. m.

<ang. *strontium* < *Strontian*, okręg w Szkocji, + ang. *-ium* < łac. *-ium* < gr. *-ion*>

miękki, srebrzystobiały, metalowy pierwiastek, występujący w różnych minerałach.

stryt zob. **strit****styling** rz. m. *blm*

projektowanie modnych przedmiotów trwałego użytku.

subway rz. m.

<ang. < ang. *sub* < łac. + ang. *way*> metro.

sulki rz. *blp ndm*

<ang. *sulky*, nieznanne poch.>

lekki, jednokonny pojazd dwukołowy.

superman rz. m.

<ang. < łac. *super-* + ang. *man*, wyr. Utworzony przez G.B. Shaw jako kalka niem. *übermensch*>

człowiek przewyższający innych siłą, sprawnością itp.

supermarket rz. m.

<ang. < łac. *super-* + ang. *market*>

duży, wielobranżowy sklep samoobsługowy.

superstar rz. m./ż.

<ang. < łac. *super-* + ang. *star*>

bardzo znany/a aktor/ka, muzyk itp.

support rz. m.

artysta lub zespół muzyczny występujący przed gwiazdą wieczoru.

sure przysł.

na pewno.

surf rz. m. *blm*

<ang. nieznanne poch.>

jazda na nartach wodnych.

surfing rz. m. *blm*

<ang. nieznanne poch.>

1. jazda na specjalnej desce po wodzie, 2. przeglądanie *Internetu.

surfować czas.

<ang. *surf*, nieznanne poch.>

przeglądać *Internet.

surprise party rz. n. *blm ndm*

<ang. <ang. *surprise* < stfranc. im. cz. przeszł. od *surprendre* + ang. *party*>

przyjęcie-niespodzianka.

surround rz. m. *blm*

efekt przestrzenności odbieranego dźwięku w wysokiej klasy sprzęcie.

survival rz. m. *blm*

szkoła przetrwania.

suspens rz. m.

<ang. *suspense*>

chwył stosowany w *filmach lub literaturze, polegający na trzymaniu widza czy czytelnika w napięciu.

susseks zob. **saseks****suweryn** rz. m.

<ang. *sovereign*>

złota moneta angielska równa jednemu funtowi, bita od końca XV w. do początku XX w.

sweet rz. m. *blm ndm*

odmiana *jazzu o sentymentalnym brzmieniu.

sweter rz. m.

<ang. *sweater*>

dziana bluza z wełny lub włókna sztucznego.

swing rz. m.

1. styl *jazzowy będący na pograniczu *jazzu tradycyjnego i nowoczesnego (*blm*), 2. taniec *jazzowy cechujący się synkopowaniem, 3. cios sierpowy w *boksie.

syllabus rz. m.

<ang. <współcz. łac.>

program przedmiotu nauczania, często zawierający wymagania egzaminacyjne.

syntetajzer rz. m.

<ang. *synthesizer* < łac. lub gr. *synthesis* + ang. *-er*>

*keyboard generujący syntetyczne dźwięki.

szajry rz. *blp*

<ang. *shire horse*>

rasa najcięższych i największych koni pociągowych wyhodowanych w hrabstwach angielskich.

teleran rz. m.

<ang. skr: głośk od *tele(vision)* r(*adar*) a(*ir*) n(*avigation*)>

urządzenie nawigacyjne, które umożliwia załodze odbiór obrazów pozwalających na zorientowanie się w położeniu samolotu.

telerecording zob. **telerekording****telerekording** rz. m. *blm*

<ang. *telerecording* < ang. *tele-* < gr. *tēle-* + ang. *recording*>

1. urządzenie do nagrywania programu telewizyjnego na taśmie *filmowej, 2. nagrywanie programu za pomocą tego urządzenia.

tender rz. m.

1. mały statek służący do zaopatrywania innych statków w żywność, 2. część parowozu przeznaczona do przewożenia węgla i wody potrzebnych w drodze.

tenis rz. m. *blm*

<ang. *tennis*>

gra, w której dwu lub czterech graczy raketami odbija piłkę nad siatką rozciągniętą na *korcie.

tent rz. m.

dach z płótna żaglowego albo brezentu, rozkładany nad pokładem statku w celu ochrony przed deszczem lub słońcem.

tepować czas.

<ang. *tap*>

uderzać pędzlem po zamalowanej powierzchni obrazu w celu uzyskania chropowatości.

terier rz. m.

<ang. *terrier*>

mały pies, pierwotnie używany na polowaniach, pochodzenia brytyjskiego.

terminal rz. m.

<ang. < łac. *terminalis*>

1. budynek, w którym się oczekuje na samolot lub statek, 2. budynek, w którym się ładuje towary przeznaczone do transportu, 3. urządzenie końcowe, za pomocą którego użytkownik kontaktuje się z *komputerem.

terms of trade fraza

warunki handlu.

terylen rz. m. *blm*

<ang. *Terylene* < skr: głośk od *ter(ephthalic)* (*acid*) + (*eth*)ylene>

bardzo mocne włókno poliestrowe używane do wyrobu tkanin.

test rz. m.

1. sprawdzian, 2. próbowanie czegoś za pomocą obiektywnych metod.

tester rz. m.

1. darmowa próbka kosmetyku, 2. urządzenie służące do sprawdzania fałszywych banknotów, 3. osoba sprawdzająca na sobie działanie nowego leku lub kosmetyku.

texas zob. **teksas****think-tank** rz. m.

<ang. < ang. *think* + ang. *tank* < gujurati *tānkh* < sanskr. *taḍāga*>

grupa ekspertów z danej dziedziny, doradzająca rządowi lub organizacji.

thriller rz. m.

*film lub książka o sensacyjnej i pełnej napięcia treści.

tie-break rz. m.

dogrywka np. w *tenisie.

time out rz. ż. *blm ndm*

<ang. *time-out*>

oficjalna przerwa w rozgrywce *sportowej.

timer rz. m.

przyrząd automatycznie włączający jakieś urządzenie o określonej godzinie.

timing rz. m. *blm*

wybór najlepszego momentu na rozpoczęcie lub zakończenie jakiegoś działania.

tipsy rz. *blp*

<ang. *tip*, *lm tips*>

sztuczne paznokcie, które są przyklejane do prawdziwych.

tip-top *przym./przysł.*

doskonały/doskonale.

toast rz. m.

krótkie przemówienie w czasie przyjęcia, wygłoszone dla uczczenia kogoś lub czegoś.

T

tabloid *rz. m.*

<ang. oryginalna nazwa markowa leku sprzedawanego w tabletkach>

popularna gazeta, zawierająca wiele zdjęć i duże nagłówki.

tajfun *rz. m.*

<ang. *typhoon* < przyp. gr. *tuphōn*, częściowo chiński dial. *tai fung*>

cyklon tropikalny występujący w zachodniej części Oceanu Spokojnego.

talk show *rz. m. blm ndm*

cykliczny program, opierający się na rozmowach prowadzącego z zaproszonymi gośćmi.

tandem *rz. m.*

<ang. < łac.>

1. *rower dla dwóch osób, 2. dwie osoby współpracujące z sobą, 3. połączone z sobą dwa urządzenia tego samego typu.

tank *rz. m.*

<ang. < gjurati *tānkh* < sanskr. *tadāga*>

1. zbiornik do przechowywania płynu lub gazu, 2. dawne określenie czołgu.

tankowiec *rz. m.*

<ang. *tanker* < gujamati *tānkh* < sanskr. *tadāga* + ang. *-er*>

duży statek służący do przewozu ładunków płynnych.

tar *rz. m.*

<ang. *thar / tahr* < nep.>

ssak przypominający kozę, żyjący w Himalajach.

target *rz. m. blm*

grupa potencjalnych odbiorców reklamy lub określonej działalności.

tartan₁ *rz. m.*

<ang. < przyp. stfranc. *tertaine, tiretaine*>

1. szkocka tkanina w kratę, która niegdyś wskazywała na przynależność do określonego *klanu (*blm*), 2. odzież z tej tkaniny.

tartan₂ *rz. m. blm*

<ang. brak>

tworzywo stosowane do wykładania nawierzchni stadionów.

taylorizm *rz. m. blm*

<ang. *taylorism / Taylor system* < F.W. Taylor, inżynier amer., zm. 1915 + ang. *-ism* < franc. *-isme* < łac. *-ismus* < gr. *-ismos, -isma*>

system organizacji pracy polegający na wyeliminowaniu zbędnych czynności.

team *rz. m.*

1. zespół ludzki z sobą współpracujący, 2. drużyna *sportowa.

teaser *rz. m.*

reklama złożona z dwóch etapów: pierwszy ma zaintrygować, a drugi wyjaśnić jej cel.

technicolor zob. **technikolor****technikolor** *rz. m. blm*

<ang. *T/technicolor* < skr. *głosk. technī(cal) + color*>

sposób produkcji *filmu kolorowego.

techno *rz. n./ż. blm ndm*

<ang. skr. od *techno(logy)*>

muzyka taneczna powstała w latach 80. XX w., tworzona niemal w całości za pomocą technik *komputerowych.

teflon *rz. m. blm*

<ang. *Teflon* < skr. *głosk. od te(tra) fl(uor) + ang. -on*>

tworzywo syntetyczne odporne na działanie czynników mechanicznych, temperatury, używane głównie do powlekania naczyń kuchennych.

teksas *rz. m. blm*

<ang. *Texas*, stan w USA>

1. gruba, sztywna tkanina bawełniana, 2. spodnie uszyte z tej tkaniny (*lm*).

teleks *rz. m.*

<ang. *T/teleks* < skr. *głosk. od tele(printer) + (e)x(change)*>

1. linia telegraficzna łącząca abonentów, 2. aparat służący do przesyłania tekstu, 3. tekst przesyłany za pomocą tego aparatu (*blm*).

teleprompter *rz. m.*

<ang. < ang. *tele* < gr. *tēle* + ang. *prompter*>

urządzenie stosowane w telewizji, na którym stopniowo pojawia się tekst dla osoby mówiącej.

tranzystor *rz. m.*

<ang. *transistor* < *skr. glosk. trans(fer) + (res)istor*>

1. małe urządzenie kontrolujące przepływ elektryczności, 2. odbiornik radiowy zbudowany na tranzystorach.

 trap *rz. m. blm*

strzelanie do rzutków z myśliwskiej broni śrutowej.

 traper *rz. m.*

<ang. *trapper*>

amerykański myśliwy polujący na dzikie zwierzęta.

 trawler zob. **trawler** **traveller's check** *rz. m.*

*czek, który można wymienić za granicą na pieniądze.

 trawler *rz. m.*

<ang. < ang. *trawl* < przyp. śrhol. *traghelen* < przyp. łac. *tragula* + ang. *-er*>

duży statek rybacki dokonujący połowu za pomocą *trału.

 trekking *rz. m.*

<ang. *trekking* <ang. *trek* < pldafir.-hol. *trekken* + ang. *-ing*>

podróżowanie połączone z chodzeniem.

 trench coat *rz. m.*

<ang. *trench coat*>

lekki płaszcz dwurzędowy z paskiem.

 trend *rz. m.*

tendencja.

 trendy *przysł.*

modnie.

 trener *rz. m.*

<ang. *trainer*>

osoba szkoląca *sportowców.

 trening *rz. m.*

<ang. *training*>

ćwiczenia zwiększające sprawność fizyczną.

 trenować *czas.*

<ang. *train*>

1. prowadzić ćwiczenia dla *sportowców, 2. wykonywać ćwiczenia zwiększające sprawność fizyczną.

 trick zob. **trik** **trik** *rz. m.*

<ang. *trick*>

chwyt, sztuczka, podstęp.

 trip hop *rz. m. blm*

odmiana *hip-hopu cechująca się wolnym rytmem.

 trolej *rz. m.*

<ang. *trolley* < dial.>

1. dreźyna, 2. krążek utrzymujący sztywność z przewodem doprowadzającym do silnika *tramwaju czy *trolejbusa energię elektryczną.

 trolejbus *rz. m.*

<ang. *trolleybus* < ang. *trolley* < dial. + ang. *bus*, *skr.* od (*omni*)*bus*>

autobus o napędzie elektrycznym.

 truck *rz. m.*

<ang. *skr.* od *truck(le)*>

mała ciężarówka.

 trucker *rz. m.*

<ang. < *skr.* od *truck(le)* + ang. *-er*>

kierowca ciężarówki.

 truizm *rz. m.*

<ang. *truism*>

stwierdzenie zawierające oczywistą prawdę.

 trust *rz. m.*

przedsiębiorstwo powstałe z paru mniejszych, które utraciły samodzielność gospodarczą.

 trym *rz. m. blm*

<ang. *trim*>

różnica pomiędzy zanurzeniem dziobu i rufy statku.

 trymer₁ *rz. m.*

<ang. *trimmer*>

kondensator służący do dostrajania radia.

 trymer₂ *rz. m.*

<ang. *trimmer*>

1. robotnik portowy, 2. najniższy stopniem marynarz służby maszynowej (*blm*).

 trymer₃ *rz. m.*

<ang. *trimmer*>

wychylna część steru na jego krawędzi splywu, ustawiana w locie pod odpowiednim kątem w celu ułatwienia pilotowi utrzymania samolotu w ustalonym stanie lotu.

tobogan *rz. m.*

<ang. *toboggan* < kan. franc. *tabaganne* < algonk. *tobakun*>

rodzaj sanek do transportu rannych oraz do przewożenia towarów w ośnieżonym terenie górskim.

toffi *rz. m. blm*

<ang. *toffee* < ang. *Taffy*, wal. wymowa *David* (wal. *Dafydd*)>

mleczny, ciągnący się cukierek.

tomahawk *rz. m.*

<ang. < algonk. *tāmāhāk(an)*>

topór wojenny używany przez Indian północnoamerykańskich.

tomasyna *rz. ż. blm*

<ang. *thomas slag* < *S.G. Thomas*, metalurg ang., zm. 1885 + ang. *slag* <śrdniem. *slagge*>

sztuczny nawóz otrzymywany jako produkt uboczny przy wytopie żelaza.

toner *rz. m.*

rodzaj tuszu stosowanego w drukarkach *laserowych czy kserokopiarkach.

tonik₁ *rz. m.*

<ang. *tonic* <franc. *tonique* <gr. *tonikos*>

preparat kosmetyczny służący do pielęgnacji twarzy.

tonik₂ *rz. m.*

<ang. *tonic water* < franc. *tonique* < gr. *tonikos* + ang. *water*>

gazowany napój zawierający chininę.

top *rz. m.*

1. czołowa pozycja w *rankingu (*blm*), 2. górna część ubrania, 3. wierzchołek drzewca ustawionego pionowo, np. masztu.

toples/topless *rz. m. blm / przym ndm / przysł.*

<ang. *topless*>

kostium kąpielowy bez górnej części / o kostiumie kąpielowym / o opalaniu się.

top management *rz. m.*

<ang. < ang. *top* + ang. *manage* < ang. *manage* < wł. *maneggiare*, *maneggio* < łac. *manus* + ang. *-ment* <łac. *-mentum*>

ściśle kierownictwo przedsiębiorstwa czy korporacji.

top secret *przym. ndm*

ściśle tajne.

topsel *rz. m.*

<ang. *topsail*>

górnny, skośny żagiel, rozkładany przy niezbyt silnym wietrze.

torys *rz. m.*

<ang. *Tory*, *lm Tories* < przyp. irl. *toraidhe*>

członek brytyjskiej partii konserwatywnej.

tost *rz. m.*

<ang. *toast*>

opieczony kawałek chleba.

toster *rz. m.*

<ang. *toaster*>

opiekacz.

trade mark *rz. m.*

zastrzeżony znak firmowy.

tradeskancja *rz. ż.*

<ang. *tradescantia* < *J. Tradescant*, ogrodnik ang., zm. 1638 + ang. *-ia* < łac. i gr.>

trzykrotka.

trade-union *rz. m. blm*

<ang. *trade union*>

angielski związek zawodowy robotników.

trailer *rz. m.*

zapowiedź nowego *filmu lub programu telewizyjnego.

trajsel *rz. m.*

<ang. *trysail*>

trójkątny żagiel z grubego płótna, podnoszony w czasie sztormu.

trał *rz. m.*

<ang. *trawl (net)* < przyp. śhol. *Traghelen* < przyp. łac. *tragula*>

1. duża sieć rybacka ciągnięta przez statek, 2. urządzenie służące do wykrywania min lądowych i morskich.

tramp *rz. m.*

1. wędrowiec, 2. statek handlowy, który odbywa rejsy na różnych trasach.

tramping *rz. m.*

1. wędrowanie, 2. żegluga działająca na warunkach *czarterowych.

tramwaj *rz. m.*

<ang. *tramway* <ang. *tram* < śrdniem. i śhol. *trame* + ang. *way*>

elektryczny miejski pojazd poruszający się po szynach.

T-shirt rz. m.<ang. *T-shirt / tee shirt*>

zazwyczaj bawełniana koszulka z krótkim rękawami, rozłożona ma kształt litery T.

tunel rz. m.<ang. *tunnel*>

przejście wydrążone pod ziemią lub wykute w skale, przeznaczone do poprowadzenia w nim linii komunikacyjnej.

tuner rz. m.

część radioodbiornika lub telewizora służąca do odbioru sygnałów radiowych lub telewizyjnych.

turf rz. m.

łyżwy z ostrymi nosami.

turnips rz. m.<ang. *turnip*, *lm turnips* nieznanne poch. pierwszego członu + łac. *napus*>

odmiana rzepy o wydłużonym korzeniu.

tussa / tussah rz. ż. / n. *blm*<ang. *tussah/tussore(silk)* < hind. *tasar* < sanskr. *tasara*>

włókno jedwabne.

tutor rz. m.

osoba mająca nadzór nad tokiem studiów wybranej grupy studentów.

TV skr. lit.<ang. skr. lit. od *t(ele)vision*>

telewizja.

TV market rz. m.<ang. TV, skr. lit. od *t(ele)vision* + ang. *market*>

dokonywanie zakupu towarów reklamowanych w specjalnym programie telewizyjnym.

tweed rz. m. *blm*<ang. < szk. *twil*>

gruba tkanina wełniana używana do wyrobu płaszczy, kurtek itp.

twist rz. m.1. szybki taniec, polegający na skrętach nóg, bioder, rąk (*blm*), 2. muzyka do tego tańca (*blm*), 3. rodzaj słoika, w którym wieczko zakręca się hermetycznie.**two step** rz. m. *blm*<ang. *two-step*>

1. amerykański taniec w rytmie marsza

lub polki, popularny na początku XX w.,

2. muzyka do tego tańca.

tymotka rz. ż.<ang. *timothy (grass)* < *Timothy Hanson*, który wprowadził tę roślinę w Karolinie w USA ok. 1720 r.>

trawa pastewna.

U

UFO rz. n. *ndm*<ang. skr. *glosk* od *u(nidentified) f(lying) o(bject)*>

niezidentyfikowany obiekt latający, uważany za pojazd z innej planety.

UHT skr. lit.<ang. skr. lit. od *u(ltra) h(eat)-t(reated)*>

metoda przedłużania trwałości produktu, zwłaszcza odnosi się ona do mleka.

ulaż rz. m.<ang. *ullage*>

niewypełniona część zbiornika, przeznaczona na rozszerzenie się ładunku w wyniku zmian temperatury.

ulster rz. m.<ang. < *Ulster*, prowincja w Irlandii>1. tkanina z grubej wełny zgrzebnej (*blm*),
2. długi, luźny płaszcz męski wykonany z tej tkaniny.**underground** rz. m. *blm*

niezależna, niekomercyjna działalność artystyczna.

unionista rz. m.<ang. *U/unionist*>

zwoleńnik unii państw lub prowincji, np. w XIX-wiecznej Anglii przeciwnicy niezależności Irlandii.

uniseks / unisex przym. *ndm*<ang. *unisex* < ang. *uni-* < łac. *-unus* + ang. *sex*> przeznaczony dla kobiet i mężczyzn.**unit** rz. m.<ang. < łac. *unus*>

wieloczynnościowe urządzenie używane przez dentyistów.

update rz. m. *blm ndm*

aktualizacja programu *komputerowego.

V

van rz. m.

<ang. skr. od (*cara*)*van*>
rodzaj dużego samochodu osobowego.

VAT rz. m. *blm*

<ang. skr. glosk. od *v(alue) a(dded) t(ax)*>
podatek dodawany do cen towarów i usług.

VHS skr. lit.

<ang. skr. lit. od *v(ideo) h(ome) s(system)*>
system nagrywania programów telewizyjnych w domu.

VIP rz. m.

<ang. skr. glosk. od *v(ery) i(mportant) p(erson)*>
bardzo ważna osoba.

volley zob. **wolej**

volume rz. m. *blm ndm*

głośność urządzenia.

voucher rz. m.

<ang. <ang.-franc. *voucher*>
bon dający uprawnienia do określonych świadczeń, np. zakwaterowania.

VSOP skr. lit.

<ang. skr. lit. od *V(ery) S(pecial) O(ld) P(ale brandy)*>
napis wskazujący na najwyższą jakość koniaku.

W

wadery rz. *blp*

<ang. *waders*>
nieprzemakalne buty połączone ze spodniami, używane głównie przez wędkarzy.

wagon rz. m.

pojazd szynowy lub linowy, służący do przewozu ludzi albo towarów.

walina rz. *ż.*

<ang. *valine* < ang. skr. glosk. od *val(eric acid)*
+ ang. *-ine* < franc. < łac. *-ina*>
aminokwas otrzymywany syntetycznie, stosowany w przemyśle do wzbogacania niektórych produktów.

walkie-talkie rz. *n. blm ndm*

radio służące do porozumiewania się przez dwie osoby.

walkman rz. m.

<ang. *Walkman*>
mały przenośny magnetofon ze słuchawkami.

walkower rz. m.

<ang. *walkover*>
przyznanie przeciwnikowi zwycięstwa bez walki.

walterskotyzm rz. m. *blm*

<ang. *Walter Scott*, poeta i pisarz szk., zm. 1832>

typ powieści historycznej, stworzony przez Waltera Scotta, w której na tle prawdziwych wydarzeń rozgrywa się fikcyjna akcja.

wamp

<ang. *vamp*, skr. od *vamp(ire)* < franc. *vampire* lub niem. *Wampir* < węg. *vampir*>
kobieta demoniczna.

WAP rz. m. *blm ndm*

<ang. skr. glosk. od *w(ireless) a(pplication) p(rotocol)*>
technologia pozwalająca na wykorzystanie telefonu komórkowego w celu dostępu do *Internetu.

warrant rz. m.

dowód potwierdzający złożenie towaru w przedsiębiorstwie składowym.

wat rz. m.

<ang. *watt* < *J. Watt*, inżynier szk., zm. 1819>
jednostka mocy (moc, przy której praca jednego *dżula jest wykonywana w czasie jednej sekundy).

watergate rz. *ż. blm ndm*

<ang. *Watergate*, nazwa siedziby partii demokratycznej w Waszyngtonie>
1. skandal polityczny w USA za czasów prezydenta Nixona, 2. afera polityczna.

waterpolo rz. *n. blm ndm*

<ang. *water polo* < ang. *water* + ang. *polo* < tyb. *pholo*>
gra w piłkę rozgrywana w basenie.

waterproof przym. *ndm*

nieprzemakalny.

WC skr. lit.

<ang. skr. lit. od *w(ater) c(lose)*>
ubikacja.

web rz. m. *blm ndm*

ogół zasobów w *Internecie.

webmaster rz. m.

administrator sieci *komputerowej.

weekend rz. m.

koniec tygodnia, na ogół wolny od pracy.

wejmutka rz. ż.

<ang. *weymouth (pine)* < wicehrabia *Weymouth*,
zm. 1714>

drzewo iglaste z rodziny sosnowatych.

welbot rz. m.

<ang. *whaleboat*>

szybka, lekka łódź okrętowa o ostrym pro-
filu dzioba i rufy.

welingtonia rz. ż.

<ang. *Wellingtonia* < książę *Wellington*, gene-
rał bryt., zm. 1852 + ang. *-ia* < łac., gr.>

ogromne, długowieczne drzewo iglaste
z rodziny cyprysowatych.

welingtony rz. *blp.*

<ang. *wellington (boot)* < książę *Wellington*,
generał bryt., zm. 1852>

nieprzemakalne buty gumowe, na ogół
sięgające kolan.

wellness rz. m. *blm*

dbałość o zdrowie.

welwet rz. m.

<ang. *velvet*>

tkanina podobna do aksamitu.

werdykt rz. m.

<ang. *verdict*>

1. wyrok sądu, 2. postanowienie np. jury
konkursu.

western rz. m.

<ang. *Western*>

*film lub powieść o życiu *kowbojów
z zachodnich stanów USA w XIX w.

whirlpool rz. m. *blm*

basen z masażem.

whisky rz. n. *blm ndm*

<ang. *whisky / whiskey*, skr. od *whisky(bae)*>

mocny napój alkoholowy, sporządzany
głównie z ziarna jęczmienia, wywodzący
się ze Szkocji.

wideo rz. n. *blm ndm*

<ang. *video* < łac. *videre*>

urządzenie służące do rejestrowania
i odtwarzania obrazu oraz dźwięku.

wideo klip rz. m.

<ang. *video clip* < ang. *video* < łac. *videre* + ang.
clip>

krótki *film *wideo, stanowiący tło dla
popularnej piosenki.

wig rz. m.

<ang. *Whig*, przyp. skr. od szk. *whiggamer*,
-more, przezwisko rebeliantów szk.>

członek angielskiego XVIII-wiecznego
stronnictwa politycznego, dążącego do
zwiększenia roli parlamentu, a w XIX w.
przekształconego w Partię Liberalną.

wigwam rz. m.

<ang. < algonk. *wikiwam*>

1. wysoki namiot, stanowiący dom dla
północnoamerykańskich Indian, 2. podob-
ny namiot używany przez dzieci.

winchester rz. m.

<ang. *Winchester* < *O.F. Winchester*, wytwórca
amer., zm. 1880>

1. strzelba myśliwska, 2. dawny typ kara-
binu.

winczester zob. **winchester**

windsurfing rz. m. *blm*

<ang. < ang. *wind* + ang. *surf*, nieznane poch. +
ang. *-ing*>

pływanie na desce z żaglem.

wist rz. m. *blm*

<ang. *whist* < ang. *whisk*, wyr. dźwiękonaślą-
dowczy>

gra w karty, w której dwie pary uczestni-
ków grają przeciwko sobie.

wok rz. m.

<ang. < kant.>

rodzaj głębokiej patelni o półokrągłym
dnie, służącej do smażenia głównie po-
traw chińskich.

wolej rz. m.

<ang. *volley* < franc. *volée* < łac. *volare*>

uderzenie piłki w locie np. w *tenisie, pił-
ce nożnej.

wow *wykrz.*

określenie oznaczające zdziwienie lub po-
dziw.

wrestling rz. m. *blm*

brutalna walka rozgrywana przez dwóch zawodników na *ringu.

wudu rz. n. *blm ndm*

<ang. *voodoo* <dial. z Luizjany *vodu*>
rodzaj magii praktykowanej przez Murzynów na Haiti i w USA.

www skr. lit.

<ang. *WWW*, skr. lit. od the *W(orld) W(ide) W(eb)*>
ogół zasobów *Internetu.

Y

yacht-club zob. **jachtklub**

yachting zob. **jachting**

yale rz. n. *blm ndm*

<ang. *Yale Lock* <*L. Yale*, ślusarz amer., zm. 1868 + ang. *lock*>

automatyczny zamek do drzwi z płaskim kluczem.

yard zob. **jard**

yorkshire zob. **jorkszyr**

yorkshire (terier) rz. m.

<ang. *Yorkshire terrier* <*Yorkshire*, hrabstwo w Anglii + ang. *terrier*>

mały, długowłosy, szary pies.

yo-yo zob. **jo-jo**

yuppie / yuppi rz. m. *blm ndm*

<ang. *yuppie/yuppy*, skr. głosk. od *y(oung) u(rban) p(rofessional)*>

młody człowiek sukcesu pracujący w mieście.

Z

zombi rz. m. *blm ndm*

<ang. *zombie* <zachodnioaf. *zumbi*>

w wierzeniach ludów afrykańskich: osoba zmarła, która dzięki magii może powrócić do życia.

zoo rz. n. *blm ndm*

<ang. skr. od *zoo(logical garden)*>

udostępnione zwiedzającym miejsce, w którym są trzymane rozmaite zwierzęta.

zoom rz. m. *blm*

<ang. wyr. dźwiękonaśladowczy>
telebiektyw.

BIBLIOGRAFIA

- Ammon, U. 1991. *Die internationale Stellung der deutsche Sprache*. Berlin.
- Ammon, U. 1996. „The European Union (EU-formerly European Community): status change during the last fifty years” [w:] J.A. Fishman, A.W. Conrad, A. Rubal-Lopez (eds.) *Post-Imperial English. Status Change in Former British and American Colonies, 1940–1990*, Berlin, 241–267.
- Amszejewicz, M. 1859. *Dykcjonarz zawierający wyrazy i wyrażenia z obcych języków polskiemu przyswojone, a mianowicie: w umiejętnościach, sztukach, tudzież i stylu prawniczym, administracyjnym, gazetarskim, naukowo-filozoficznym, literackim i w potocznej mowie używane, do użytku powszechnego ułożony*. Warszawa.
- Arct, M. 1936. *Słownik wyrazów obcych, wyrażeń i przysłów cudzoziemskich*. Warszawa.
- Basaj, M. 1982. „Wpływy obce na polszczyznę w sześćdziesięcioleciu” [w:] J. Rieger, M. Szymczak (red.) *Język i językoznawstwo w sześćdziesięcioleciu niepodległości (1918–1978)*. Wrocław, 41–46.
- Burchfield, R. 1985. *The English Language*. Oxford.
- Buttler, D. 1968. *Polski dowcip językowy*. Warszawa.
- Buttler, D., Kurkowska, H., Satkiewicz, H. 1973. *Kultura języka*. Warszawa.
- Caba, A., Latoń, D., Latusek, A., Sobiło, B. 2003. *Nowy słownik wyrazów obcych*. Kraków.
- Chaciński, B. 2003. *Wypasiony. Słownik najmłodszej polszczyzny*. Kraków.
- Chłopicki, W., Świątek, J. 2000. *Angielski w polskiej reklamie*. Warszawa.
- Conrad, A.W. 1996. „The international role of English” [w:] J.A. Fishman, A.W. Conrad, A. Rubal-Lopez (eds.) *Post-Imperial English. Status Change in Former British and American Colonies, 1940–1990*. Berlin, 13–36.
- Crystal, D. 1997. *English as a Global Language*. Cambridge.
- Cyran, W. 1974. „Mechanizm zapożyczania wyrazów w języku polskim”. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN* 20: 23–37.
- Damborský, J. 1974. „Wyrazy obce w języku polskim”. *Por J*: 341–355.
- Doroszewski, W. (red.) 1958–1969. *Słownik języka polskiego*, t. I–X i suplement. Warszawa.
- Dubisz, S. (red.) 2003. *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. I–IV. Warszawa.
- Dunaj, B. (red.) 1996. *Słownik współczesnego języka polskiego*. Warszawa.
- Fishman, J.A., Cooper, R.L., Conrad, A.W. (eds.) 1977. *The Spread of English. The Sociology of English as an Additional Language*. Rowley, Mass.
- Fisiak, J. 1961a. *Zapożyczenia angielskie w języku polskim: analiza interpretacji leksykalnej* (nieopublikowana praca doktorska).
- Fisiak, J. 1961b. „Zjawisko depluralizacji niektórych rzeczowników angielskich zapożyczonych przez język polski”. *JP* XLI: 138–139.
- Fisiak, J. 1962. „Złożony kontakt językowy w procesie zapożyczania z języka angielskiego do polskiego”. *JP* XLI: 138–139.
- Fisiak, J. 1970. „The semantics of English loanwords in Polish”. *SAP* II: 41–49.
- Fisiak, J. 1986. „The word-formation of English loan-words in Polish” [w:] W. Viereck, W.D. Bald (eds.) *English in Contact with Other Languages. Studies in Honour of Broder Carstensen on the Occasion of his 60th Birthday*. Budapest, 253–263.

- Glück, H. 1992. „Die internationale Stellung des Deutschen auf dem europäischen Arbeitsmarkt” [w:] W. Kramer, K. Weiss (eds.) *Fremd-Sprache in der Wirtschaft*. Köln, 47–75.
- Görlach, M. 1994. „The Usage Dictionary of Anglicisms in Selected European Languages”. *International Journal of Lexicography* 7.3: 233–246.
- Görlach, M. 1996. „Purism and the UDASEL”. *Surremena lingvistika* 41–42: 163–174.
- Görlach, M. (ed.) 2001. *A Dictionary of European Anglicisms. A Usage Dictionary of Anglicisms in Sixteen European Languages*. Oxford.
- Görlach, M. (ed.) 2002. *English in Europe*. Oxford.
- Görlach, M. 2003. *English Words Abroad*. Amsterdam (printout).
- Grabowski, T. 1944. „Stosunki Polski z Anglią w dziedzinie nauki, filozofii, literatury od średniowiecza do końca oświecenia (1800–1822) [w:] *Inter arme. Zbiór prac ofiarowanych Prof. Kazimierzowi Nitschowi*. Kraków, 1–4.
- Griffin, J. 1997. „Global English invades Polish”. *English Today* 50: 34–41.
- Grybosiova, A. 1994. „Dlaczego mówimy dokładnie tak?”. *Por J*: 65–69.
- Grybosiova, A. 2000a. „Percepcja sygnałów obcości w pokoleniu średnim Polaków”. *Por J*: 46–49.
- Grybosiova, A. 2000b. „Modern Polish”. *Por J*: 70–73.
- Grzegorzczak, P. 1967. *Index lexicorum Poloniae*. Warszawa.
- Grzegorzczakowa, K., Laskowski, R., Wróbel H. (red.) 1984. *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Warszawa.
- Haugen, E. 1950. „The analysis of linguistic borrowings”. *Language* 26: 210–231.
- Hockett, Ch. F. 1958. *A Course in Modern Linguistics*. New York.
- Hrabec, S., Pępłowski, F. 1963. *Wiadomości o autorach i dziełach cytowanych w Słowniku Lindego*. Warszawa.
- Hunnius, K. 1994. „Vorkom mesfrequenz und Unregelmäßigkeit: die französische Orthographie”. *Vox Romanica* 53: 196–207.
- Imińczak, J. 1987. *Prawdopodobieństwo subiektywne wyrazów. Podstawowy słownik frekwencyjny języka polskiego*. Warszawa.
- Jespersen, O. 1930. *Growth and Structure of the English Language*, 6th edition revised. Leipzig (1923).
- Johnson, S. 1852. *A Dictionary of the English Language*, 2nd edition. London (1 1755).
- Kamińska-Szmaj, L. 2001. „Język wiadomości prasowych przed rokiem 1989 i po roku 1989”. *Por J*: 31–40.
- Kania, S. 1975. „Zapożyczenia angielskie w polskiej gwarze żołnierskiej”. *JP LV*: 212–216.
- Kania, S. 1978. „O UFO, czyli o latających talerzach”. *JP LVIII*: 306–307.
- Kania, S., Tokarski, J. 1984. *Zarys leksykologii i leksykografii polskiej*. Warszawa.
- Kanik, W. 1997. *Angielski na morzu. English at sea*. Gdynia.
- Karłowicz, J., Kryński, A., Niedźwiedzki, W. 1900–1923. *Słownik języka polskiego*, t. I–VIII. Warszawa.
- Kasprzyczka, A. 1971. „Materiały do polskiej leksykografii nautycznej XVIII wieku”. *Nautologia* 2–4: 57–70.
- Kirkness, A. 1975. „Zur Sprachreinigung in Deutschen”. *1789–1871. Eine historische Dokumentation*. Tübingen.
- Kleiner, J. 1972. *Zarys dziejów literatury polskiej*, cz. I i II. Wrocław.
- Klemensiewicz, Z. 1972. *Historia języka polskiego*, cz. III. Warszawa.
- Knapski, G. 1705. *Synonyma seu Dictionarium polono-latinum*, 2 wyd. Gdańsk (1621).
- Kodura, M. 1998. *English Loanwords in Youth Culture* (nieopublikowana praca magisterska).
- Koneczna, H. 1936/1937. „Wyrazy angielskie w języku polskim”. *Por J*: 161–170.
- Kopaliński, W. 1991. *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*. Warszawa (1978).

- Kopaliński, W. 2000. *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*. Warszawa (1991).
- Kopczyński, O. 1817. *Gramatyka języka polskiego*. Warszawa.
- Kowalik, H. 1999. „Język pod ochroną”. *Przegląd Tygodniowy* 30: 4–5.
- Krawiec, L. 1989. „Komizm w nagłówkach prasowych”. *Por J*: 649–653.
- Kreja, B. 1963. „O tzw. depluralizacji w języku polskim”. *JP XLIII*: 27–36.
- Kurcz, I., Lewicki, A., Sambor, J., Woronczak, 1990. *Słownictwo współczesnego języka polskiego. Listy frekwencyjne*. Warszawa (1974–1977).
- Kuroczycki, T., Rzepka, W.K. 1979. „Zapożyczenia leksykalne z języka rosyjskiego we współczesnej polszczyźnie pisanej”. *Studia Rossica Posnaniensia* 10: 107–115.
- Kuroczycki, T., Rzepka, W.K., Walczak, B. 1983. „O zapożyczeniach leksykalnych z języka ukraińskiego we współczesnej polszczyźnie pisanej”. *Z polskich studiów slawistycznych. Językoznawstwo*. Warszawa, 227–238.
- Kurzowa, Z. (red.) 1991. *Badania nad językiem telewizji polskiej. Ilościowy opis słownictwa*. Warszawa.
- Kurzowa, Z., Zgólkowa, H. 1992. *Słownik minimum języka polskiego*. Poznań.
- Latusek, A. (red.) zob. Caba, A.
- Lehrer, A. 1983. „The influence of semantic field on semantic change” [w:] J. Fisiak (ed.) *Historical Semantics – Historical Word Formation (= Trends in Linguistics. Studies and Monographs)*. Berlin, 283.
- Linde, S.B. 1807–1814. *Słownik języka polskiego*, t. I–VI. Lwów.
- Majkowska, G., Satkiewicz, H. 1999. „Język w mediach” [w:] W. Pisarek, *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka na przełomie tysiącleci*. Kraków.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1987a. „Najstarsze zapożyczenia angielskie w polszczyźnie”. *JP LXVII*: 25–31.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1987b. „Efemerydy pochodzenia angielskiego w *Słowniku wileńskim*”. *Por J*: 100–103.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1988a. „Anglicyzmy w *Słowniku warszawskim*”. *JP LXVIII*: 24–29.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1988b. „Liczba mnoga zapożyczeń angielskich”. *Por J*: 512–514.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1991a. „Dopełniacz niektórych zapożyczeń angielskich w języku polskim”. *Por J*: 429–431.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1991b. „Tamersi – nowa tendencja w języku polskim?”. *Por J*: 431–432.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1993. „Uwagi o wpływie języka angielskiego na polszczyznę końca XX w.”. *JP LXXIII*: 279–281.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1994a. „English loanwords in Amszejewicz’s dictionary”. *KN XLI*: 251–254.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1994b. *Angielskie elementy leksykalne w języku polskim*. Kraków.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1994c. „Leksykon zapożyczeń angielskich w języku polskim”. *BPTJ L*: 101–108.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1995. *Tendencje rozwojowe współczesnych zapożyczeń angielskich w języku polskim*. Kraków.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1996. „The influence of English on the language of teenagers”. *Studia Etymologica Cracoviensia*. 1: 45–48.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1997a. „Czy rzeczywiście nadużywamy zapożyczeń angielskich w polszczyźnie pisanej?”. *JP LXXVII*. 4–5: 292–297.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1997b. „Najnowsze zapożyczenie angielskie w polskiej prasie”. *Por J*: 84–86.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1999a. „Wpływ angielszczyzny na języki europejskie”. *KN XLI*: 129–135.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1999b. „Elementy kultury angielskiej w ‘Panu Tadeuszu’” [w:] Z. Kurzowa, Z. Cygal-Krupa (red.) *Mickiewicz i Kresy*. Kraków, 221–229.

- Mańczak-Wohlfeld, E. 1999c. „Anglicyzmy w terminologii marynistycznej”. *Por J*: 30–34.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 1999d. „Nowe zjawiska w procesie zapożyczania z języka angielskiego do polszczyzny” [w:] M. Brzezina, H. Kurek (red.) *Collectanea Linguistica. In Honorem Casimiri Polański*. Kraków, 119–124.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 2000a. „Tendencje purystyczne we współczesnej polszczyźnie” [w:] E. Mańczak-Wohlfeld (red.) *Studia linguistica. In honorem Stanisłai Stachowski*. Kraków, 93–97.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 2000b. „Najstarsza warstwa anglicyzmów określających ubiór w języku polskim” [w:] H. Wróbel (red.) *Studia z filologii słowiańskiej ofiarowane prof. Teresie Orłoś*. Kraków, 149–154.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 2000c. „Jeszcze o najnowszych zapożyczeniach angielskich w języku polskim”. *Por J*: 74–76.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 2001. „Pozycja języka angielskiego w świecie” [w:] Z. Cygal-Krupa (red.) *Studia Językoznawcze. Dar przyjaciół i uczniów dla Zofii Kurzowej*. Kraków, 209–214.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 2002. „Występowanie zapożyczeń angielskich we współczesnej polszczyźnie” [w:] W. Chłopicki (red.) *Język trzeciego tysiąclecia*. Kraków, 2: 341–346.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 2003. „Anglicyzmy w słowniku wyrazów obcych M. Arcta a występowanie zapożyczeń angielskich we współczesnej polszczyźnie”. *Zeszyty Naukowe UJ. Prace Językoznawcze* 121: 213–218.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 2004a. „Does English constitute a threat to Polish” [w:] A. Duszak, U. Okulska (red.) *Speaking from the Margin*. Frankfurt am Main, 177–182.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 2004b. „Fonetyka zapożyczeń angielskich w polszczyźnie XXI wieku”. *Por J*: 3–7.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 2004c. „Język angielski na przełomie stuleci” [w:] H. Kurek, J. Labocha (red.) *Studia Linguistica. Danutae Wesolowska oblata*. Kraków, 163–168.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 2004d. „Starsze i nowsze zapożyczenia angielskie w mówionej oraz pisanej odmianie języka polskiego”. *BPTJ LX*: 109–115.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 2005a. „The oldest layer of English loans in the Polish language” [w:] A. Witalisz, D. Jandl, K. Odwarka, H.D. Pohl, W. Witalisz (red.) *Filled with many splendoured words. Papers on Culture, Language and Literature in honour of Prof. Dr. F.K. König*. grosno, z'žž–z'žž.
- Mańczak-Wohlfeld, E. 2005b. „Język angielski w polskich nagłówkach prasowych” [w:] M. Dąbrowska (red.) *Język trzeciego tysiąclecia*. Kraków, 43–49.
- Marchand, H. 1969. *The Categories and Types of Present-Day English Word-Formation*. München (1960).
- Markowski, A. 1995. *Praktyczny słownik wyrazów obcych używanych w prasie, radiu i telewizji*. Warszawa.
- Mączyński, J. 1564. *Lexicon latino-polonicum*. Królewiec.
- Michalik, J. 2003. „Dwa (nieznane) listy Henryka Sienkiewicza” [w:] S. Gawliński, W. Ligęza (red.) *Poszukiwanie realności. Literatura – Dokument – Kresy. Prace ofiarowane Tadeuszowi Bujnickiemu*. Kraków, 127–141.
- Mickiewicz, A. 1929. *Pan Tadeusz, czyli ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z r. 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem*. Warszawa (1834).
- Miodek, J. 1980. „A klasa i test-mecz”. *JP LX*: 180–181.
- Miodek, J. 1981. „Tytuł w tytule jako środek stylistyczny”. *Rozprawy Komisji Językowej WTN XII*: 121–129.
- Miodek, J. 2000. „Gramatyczne i stylistyczne znaki czasu w mediach” [w:] J. Bralczyk, K. Mosiołek-Kłosińska, *Język w mediach masowych*. Warszawa, 79–82.
- Mycawka, M. 1992. „Dlaczego używamy wyrazu *aborcja*”. *JP LXXII*: 297–301.

- Nettmann-Multanowska, K. 2002. *English Loanwords in Polish and German after 1945: Orthography and Morphology*. Frankfurt am Main.
- Ogarek, A. 2003. *Phonology and Semantics of the Selected Recent Anglicisms in Polish* (nieopublikowana praca magisterska).
- Otwinowska, A. 1997. „Uwagi o kilku anglicyzmach gramatycznych, semantycznych i frazeologicznych”. *Por J*: 48–53.
- Otwinowska-Kasztelanica, A. 1998. „Wpływ języka angielskiego na polszczyznę (Wyniki badania ankietowego świadomości młodzieży młodszego pokolenia Polaków)”. *Por J*: 55–65.
- Otwinowska-Kasztelanica, A. 2000. *A Study of the Lexico-Semantic and Grammatical Influence on the Polish of the Younger Generation of Poles (19–35 years of age)*. Warszawa.
- Ozdzyński, J. 1970. *Polskie słownictwo sportowe*. Wrocław.
- Pepłowski, F. 1957. „W sprawie budżetu”. *JP XXVII*: 202–204.
- Pepłowski, F. 1989. „Przyczynek do chronologii zapożyczeń angielskich w języku polskim”. *Zeszyty Naukowe Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Gdańskiego. Sławistyka* 6: 202–212.
- Petrozolin-Skowrońska, B. (red.) 1996. *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. I, V. Warszawa.
- Petryński, W. 1996. *Słownik żeglarski angielsko-polski*. Warszawa.
- Pisarek, W. 2002. *Nowa retoryka dziennikarska*. Kraków.
- Phillipson, R. 1996. *Linguistic Imperialism*, 3rd edition. Oxford.
- Pluta, F. 1971. „Z badań nad słownictwem polskim w okresie II wojny światowej, cz. I i II”. *Sprawozdania Opolskiego TPN* IX: 55–74 i X: 29–62.
- Podhajecka, M. 2002. „Zapożyczenia polskie w języku angielskim na materiale Oxford English Dictionary (OED)”. *Język Polski* LXXXII: 330–337.
- Prcic, T. 2003. „Is English still a Foreign Language?”. *The European English Messenger* XII.2: 35–37.
- Pütz, M. 2000. „Language, ideology and cognitive structure: the linguistic heritage of Namibia” [w:] E. Mańczak-Wohlfeld (ed.) *Tradition and Postmodernity. English and American Studies and the Challenge of the Future*. Kraków, 69–76.
- Quirk, R., Greenbaum S., Lech, G., Svartvik, J. 1973. *A Grammar of Contemporary English*. London.
- Ropa, A. 1974. „O najnowszych zapożyczeniach”. *Por J*: 341–355.
- Rostworowski, M. (wyd.) 1918. *Dziennik czynności Komisji Rządzącej*. Kraków.
- Rybicka-Nowacka, H. 1976. *Losy wyrazów obcych w języku polskim*. Warszawa.
- Rysiewicz, Z., Safarewicz, J., Słuszkiewicz, E., Tryjarski, E. (red.) 1967. *Słownik wyrazów obcych*. Warszawa (1954).
- Rzetelska-Feleszko, E. 2002. „Wpływ samodzielności/niesamodzielności państwowej na status języka ‘małych narodów’ słowiańskich”. *BPTJ* LVIII: 23–29.
- Shenton, H.N. 1933. *Cosmopolitan Conversation. The Language of International Conferences*. New York.
- Stachowski, M. 2004. „Przegląd problemów związanych z badaniem zapożyczeń w języku dołgańskim” [w:] P.P. Chruszczewski (red.) *Język a komunikacja*. Kraków, 5.1: 344–356.
- Simpson, J., Weiner, E. 1989. *The Oxford English Dictionary*, 2nd edition. Oxford.
- Skudlik, S. 1990. *Sprachen in der Wissenschaften. Deutsch und Englisch in der internationalen Kommunikation*. Tübingen.
- Słuszkiewicz, E. 1972. „Z polskiego słownictwa technicznego. I. Stoper”. *Por J*: 83–86.
- Sobol, E. (red.) 1999. *Słownik wyrazów obcych. Wydanie nowe*. Warszawa.
- Szymczak, M. (red.) 1992. *Słownik języka polskiego*, t. I–II i suplement, wyd. zmienione i poprawione. Warszawa (1979–1981).

- Tekiel, D. (red.) 1988–1989. *Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy lat 1972–1982*, cz. I i II. Wrocław.
- Thompson, D. (red.) 1995. *The Concise Oxford Dictionary of Current English*, 9th edition. Oxford.
- Tokarski, J. (red.) 1980. *Słownik wyrazów obcych*. Warszawa (1972).
- Trotz, M.A. 1803. *Nouveau dictionnaire français, allemand et polonois, enrichi de plusieurs exemples de l'histoire polonoise, des termes ordinaires des arts et des remarques de grammaire des plus necessaires, avec une liste alphabetique des poetes et des meilleurs livres polonois*, t. I. Leipzig (1779).
- Tsunoda, M. 1983. „Les langues internationales dans les publications scientifiques et techniques”. *Sophia linguistica*, 144–155.
- Ullmann, U. 1954. *The Principles of Semantics*, 2nd edition. Oxford.
- Ułaszyn, H. 1957. „Wojna i język. Słownictwo polskie z II wojny światowej”. *Rozprawy Komisji Językoznawstwa ŁTN V*: 7–41.
- Vincenz, A. 1987. „O słowniku zapożyczeń niemieckich w języku polskim”. *JP LXVIII*: 97–108.
- Walczak, B. 1983. „The earliest borrowings from English into Polish”. *SAP XVI*: 121–133.
- Walczak, B. 1979–1981. „Rola desygnatu w badaniach nad zapożyczeniami”. *Sprawozdanie Poznańskiego TPN 97–99*: 270–273.
- Walczak, B. 1997. „Z problematyki wpływów angielskich w polszczyźnie drugiej połowy XIX wieku (Rola Henryka Sienkiewicza w recepcji anglicyzmów)”. *Slavia Occidentalis 54*: 123–131.
- Waszakowa, K. 1993. „Formant obcy ‘-er’ i jego warianty w dzisiejszej polszczyźnie”. *Por J*: 143–154.
- Woźniak, A. 2003. *The Semantic and Phonological Analysis of English Loanwords in Polish – the Semantic Field of Work and Employment* (nieopublikowana praca magisterska).
- Wróblewski, K. 1989. „O hitach, szlagierach i przebojach”. *Por J*: 562–566.
- Zagrebel'sky, M.T. 1984. „From ‘one English’ to many ‘Englishes’: linguistic, cultural and teaching problems”. *Problems and Experiences in the Teaching of English 1–3*: 3–8.
- Zagrodnikowa, A. 1978. „Nowe słownictwo w prasie – rodzaje, źródła, funkcje”. *Zeszyty Prasoznawcze 19*: 9–28.
- Zandvoort, R.W. 1970. „Linguistic infiltration in Europe”. In his *Collected Papers*, vol. II. Groningen.
- Zarębina, M. 1974. „Dystrybucja wyrazów zapożyczonych w ‘Panu Tadeuszu’ (na przykładzie Księgi VII)”. *JP LIV*: 388–394.
- Zarębina, M. 1977. *Wyrazy obce w „Panu Tadeuszu”*. Wrocław.
- Zarębina, M. 1997. „Uwagi językowe o książkach”. *JP LXXVII*: 225–234.
- Zdanowicz i inni. 1861. *Słownik języka polskiego*, t. I–II. Wilno.
- Zgółkowska, H. 1987. *Ilościowa charakterystyka słownictwa współczesnej polszczyzny*. Poznań.
- Zgółkowska, H. 1983. *Słownik współczesnej polszczyzny mówionej. Lista frekwencyjna i rangowa*. Poznań.

Wykaz skrótów czasopism

BPTJ	<i>Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego</i>
JP	<i>Język Polski</i>
KN	<i>Kwartalnik Neofilologiczny</i>
Por J	<i>Poradnik Językowy</i>
SAP	<i>Studia Anglica Posnaniensia</i>